ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR

İNKILÂP VE KADRO

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI : 60
DENEME, ANI, İNCELEME DİZİSİ : 12

Birinci Basım 1932
(Ahmet Halit Kitabevi)

İkinci Basım
Ocak 1968

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi No. 8
Yenişehir, Ankara
Tel.: 17 74 03 - 17 89 30

Şevket Süreyya Aydemir

İnkılâp ve Kadro

Bilgi Yayınevi

Kapak Düzeni: Ozan SAĞDIÇ

Başnur Matbaası, Ankara - 1968

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ 11
BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ 29
I. BİR USUL MESELESİ 37
Bir Toplum Felsefesi ve Millî Kurtuluş Hareketleri 39
İnsan ve teknik 39
Tarihî materyalizm ve Marksizm ... 41
Tekniğe hâkim olmak 43
Çağdaş nizam ve millî kurtuluş hareketleri 48
Bir tasfiye 52
Yeni bir dünya düzeni 53
II. DÜNYA İKTİSAT BUHRANI İÇİNDE BUGÜNKÜ TÜRKİYE 59
Buhran İçinde Türkiye 61
Dünya buhranı ve inkılâbın akışı 61
Dünya ölçüsünde bir bünye değişmesi 66
Otarşi sarsıntısı 70
Sovyetler faktörü 73
İktisadî bütünleşme 76
III. İNKILÂP 83
İnkılâp Yürüyor 85
Türk İnkılâbı, ıslahatçılık değildir 85
IV. İNKILÂBIMIZIN İDEOLOJİSİ 89
İnkılâp ve İdeoloji 91
İdeoloji 91
İnkılâbımızın getirdiği bazı değerler 93
Bir tarihî misyon 95

V. TÜRK İNKILÂBININ ÇAĞIN AKIŞINDA YERİ 99
İnkılâbımızın Milletlerarası Mânası 101
Bir keyfiyet değişikliği 101
Bir çöküntü 102
Kapitalizmin mezar kazıcıları 103
Bir dram 104
Bir köleleştirme nizamının mekanizması 108
Kutsal isyan 110
VI. MİLLÎ KURTULUŞ HAREKETLERİNİ ANLAYIŞ 115
Bize ve Başkalarına Göre Millî Kurtuluş Hareketleri 117
Hatalı görüşler 117
III. Enternasyonal de hata yolunda 122
Türkiye Millî Kurtuluş hareketini nasıl gördüler 124
VII. MİLLÎ KURTULUŞ HAREKETLERİ ARASINDA TÜRKİYE 131
Türkiye ve Millî Kurtuluş Hareketleri ... 133
Aydın zümre 133
İnsanlık tarihinin yeni bir safhası ve kan bedeli 137
İnkılâbımızın yaygınlaşması 139
VIII. İNKILÂP KAVRAMI 143
İnkılâp Kavramı ve Millî Kurtuluş Hareketleri 145
İnkılâpçı olmak 145
İnkılâbın hacmi ve sınırı 148
Bir inkılâp nerede başlar, nerede biter 150
Tekniğe hâkim olmak 152
IX. İNKILÂBIN NİZAMI 159
İnkılâbın Nizamı 161
Daimî inkılâp 161

Dünya kapitalizmi de değişme halinde 162
Şekli mantık yerine tezatlar mantıkı 164
Klâsik demokrasi 165
İnkılâbın müesseseleri 168
Ne devam, ne de taklit 171

X. MİLLET KAVRAMI HAKKINDA 175

Milletleşmek 177
Millet kavramı 177
Bir tarihî misyon 178
Çağdaş anlamda millet, yeni bir varlıktır 180
Batıda milletleşme hareketi tamamlanamıyor 184
Yeni bir millet dokusu 186
Millî emek, millî işbirliği ve millî hâsıla 187
Sosyal milliyetçilik 188

XI. DEVLET KAVRAMINI ANLAYIŞ TARZI HAKKINDA 193
İdeal Devlet Görünüşü Altında Çelişmeler Nizamı 195
Maskeleşmiş bir ahenksizlik 195
Millî kurtuluş hareketinin devlet nizamı 200
Millî güç, millî emek 203
Faşizm 204
Devletçilik ve özel teşebbüs 206

XII. MİLLÎ SERMAYENİN BİRİKMESİ 209
Çağdaş Kapitalizmin Sermaye Kaynakları 211
Şu bilinen hikâye 211
Yeni Türkiye'nin durumu 214
Millî sanayi 220
Gümrük istiklâli 223

XIII. MİLLÎ KURTULUŞ HAREKETLERİNİN ANA PRENSİPLERİ 227

Eski Bir Dünya Nizamından, Yeni Bir Dünya Nizamına 229
XIV. KADRO 241
Kadro Kavramı Hakkında 243
İlkel işbirliğinden sınıf farklılığına 243
Kölelikten demokrasiye 246
Millî kurtuluş hareketlerine gelince 250
Parti bir mücadele organı 251
Yeni akımlar 253
Memleketimize gelince 254
Hayal ve hakikat 256
XV. İNKILÂP HEYECANI 261
İnkılâbın Sürükleyici Gücü: Heyecan ... 263
Şuurdan (bilinçten) gelen heyecan 263
Kolektif ruh disiplini 264
Zaman, imanın ve heyecanın yıpratıcısı değil, besleyicisidir 267
XVI. OTOKRİTİK 269
Otokritik 271
Kendi kendini tenkit ve murakabe ... 271
Otokritik nedir 272
Dev kendi çocuklarını yiyor 273
Tek cephe 274
Şahsiyetleşme ve sorumluluk gururu 275
Halkın sesi ve kahraman 277
Büyük millet ve kendini kurtaran inkılâp 278
XVII. İNKILÂPÇILIK SANATI 281
Kadro ve Aksiyon: Slogan, taktik, strateji 283
Milletin ruhunda uyuyan güçler ve harekete getirilen güçler 283
1. Slogan (şiar) 284
2. Taktik 287
Büyük bir taktik 289
3. Strateji 291
Yeniden doğuş 295
SONSÖZ 297

Fikir hareketi, ancak yaşama ve yaratma kabilliyetinde olan toplumların işidir.

Fikir hareketi vermeyen, fikir hareketinden korkan durgun bir toplumun havasında, ancak soysuzlaşma ve dağılış unsurları gıda bulabilirler...

İKİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

Meselâ 2000 inci yılda; Türk Millî Kurtuluş Hareketinin fikir yapısını ve mahiyetini değerlendirmek isteyecek araştırıcılar, herhalde, derin görüş ayrılıkları içinde kalacaklardır. O kadar ki bu araştırıcılar, Türkiye bir inkılâp hareketi yaşadı mı, yoksa olup bitenler, gelip geçenler, mücahit bir önderin müdahaleleri ile, onun mizacına ve günün icaplarına göre gelişen olağan işler midir diye, kararsızlık içinde bocalayabileceklerdir..

Çünkü bu hareket, yani Türk inkılâbı kendi devrinde, hem kendi tarihî şartları, hem kendi gelişmelerinin akışı içinde kendi nazariyecilerini, kendi yorumcularını vermemiştir. Gerçi Türk millî kurtuluş hareketi, önderlerini ve kahramanlarını yaratmıştır. Bu kahramanların başında; ileri görüşlülüğü, mantık ustalığı, meşruluk duygusu ve aksiyon adamlığı ile mücadelenin stratejisini düzenleyen, taktiğini çizen ve sloganlarını veren müstesna kabiliyette bir insan vardı. Onun zuhûru milletimizin tarihî bir şansıdır. Ama bu mücadele yalnız bir stra-

tejiden ve bu stratejiyi zafere ulaştıran bir aksiyondan mı ibaretti? Elbette ki hayır! Çünkü bu zafer, hem bir mücadelenin sonu, hem yeni bir mücadelenin başlangıcıydı. Yani istiklâl savaşını bir inkılabın başlaması, yerleşmesi ve derinleşmesi takip edecekti. Bu inkılâp ise, ancak bir fikir sistemine dayanarak yürüyebilirdi. O halde Kahramanların eserini aydınlar, nazariyeciler, hattâ sanatkârlar tamamlamalıydı. İşte bu, olmadı...

Yani inkılâbımız kendi devrinde, kendi akışı içinde önderlerini, kahramanlarını yarattı, fakat yorumcularını, nazariyecilerini vermedi. Fikir alanında savaşçılarını, mücahitlerini ortaya atmadı. Hattâ denebilir ki inkılâbımızın sade fikir sistemi değil, edebiyatı da yoktur. Halk şarkılarında, destanda, şiirde, romanda ve sahne edebiyatında inkılâp, onun azametini ve manasını daha sonraki nesillere aktaracak eserini vermedi. Kendine yakışan, kendi büyüklüğü ile boy ölçüşen sanatkârlarını doğuramadı. Kitaplarda, resimde, heykelde, anıtlarda inkılâbın hatıralarını gerçekten yaşatacak eserlerini ve ifadelerini bulamadı.

İnkılâbın şahlanma günleri olan Onuncu yıldönümü hazırlıklarında, inkılâbı canlandıracak bir posta pulu için desenler verilmesi, bu yıldönümü için bastırılacak kitabın kapak kompozisyonu ve buna benzer hatıralar için Türk sanatkârlarına, o zaman kurulan ve benim de katıldığım Yüksek Komisyon tarafından yapılan yazılı rica ve müracaatları hatırlarım. Bunların hemen hepsi cevapsız kalmıştır. Arada gelişigüzel gönderilen bazı şeyleri de hiç gelmemiş saymak, daha doğru görülmüştür. Eğer o sırada Faruk Nafiz ile Behçet Kemal bir Onuncu Yıl Marşı güftesi yazmasaydı, o şahlanışlı yıldönümünden bizden sonraki nesillere, hiç olmazsa bu ses de

miras kalmayacaktı...

Bu hazin, fakat gerçek neticede hiç şüphe yok ki suç. savaşçının değil, aydınındır, düşünürüründür, sanatkârındır.. Çünkü eğer Türkiye bir inkılâp yaşamışsa ve bu inkılâp milletin tarihine, eğer çağlarca hatırlanacak hatıralar bırakmış ve çağları etkileyecek değerler ve prensipler getirmişse, onun hatıralarını yaşatmak ve getirdiği prensipleri değerlendirmek, savaşçının değil sanatkârın ve aydının vazifesiydi. Hele bu ilkeleri tarihî mantık açısından, hem İnkılâbın nedenlerine, hem İnkılâbın yönüne ışık tutan objektif bir fikir bütünlüğü içinde sistemleştirmeye çalışmak, bilhassa aydının işiydi. Türk aydını için, bu vazifesini gereği gibi yapmıştır denilemez..

Evet fikir yaratan, fertlerdir, düşünürlerdir. İnkılâp savaşçıları ve onların sürüklediği kütleler, bu fikirlerin bayraklarını taşırlar. Onlar için ölebilirler. Ama fikri yaratan ve sentezleştiren gene de savaşçı değil, düşünür'dür. Hattâ bu sentezleştirme, bu terkip işinde; tarihin akışını ve inkılâbın izahını çeşitli açılardan değerlendirenlerin bulunması da mümkündür. Bunların görüşleri arasında çelişmeler, çatışmalar da olabilir. Çünkü hakikat, tek cepheli değildir. Hele toplum hareketlerine ilişkin olan görüş ve sentezlerde bu hakikat, daima çok cepheli ve izâfidir. Fakat elverir ki bu görüşlere, şu veya bu açıdan derlenmiş, düzenlenmiş bir fikir sistemi hakim olsun.

Şimdi, sunduğumuz esere gelince: İkinci baskısını verdiğimiz bu kitabın adı, İnkılâp ve Kadro'dur. Konusu; Türk İnkılâbının fikir esaslarının, yani İnkılâbımızın İdeolojisi 'nin belirli bir görüş açısından değerlendirilmesidir. Kendimizi bu gün içinde bulduğumuz çelişmelerin havasından kurtararak yakın tarihimize baktığımız za-

man görürüz ki, Türkiye bir inkılâp yaşadı. Bir millî kurtuluş mücadelesi verdi. Bu millî kurtuluş mücadelesi yalnız bizim gelişmelerimize değil, bize benzer ülkelerin kurtuluş davalarına da ışık tutan bazı görüş unsurlarını, bazı fikrî prensipleri kendi içinde yoğurmuştur. Çağımızın ilkeleri arasına katmıştır. Bu mücadelenin, çağ'ın akışına yön tayin eden faktörlerden biri olarak, cihan ölçüsünde bir manası vardır.

O halde, Birinci Dünya Harbinden sonra tarih sahnesinden silinmek ihtimalleri geçiren bu millet, hem kendisini kurtarmak, hem de cihanda kurtuluş bekleyen bize benzer memleketlere bir millî Kurtuluşun ilk ve önder misalini vermekle, çağımızın büyük ve tarihî bir şerefi ile taçlanmıştı. Bugün bu şeref hâlesi ne kadar gölgelenmek istense de, bugün bu inkılâbın dinamizmi ne kadar zedelenmiş olsa da, çağımızın hatırasında onun, gene de aslî bir yeri kalacaktır. Çünkü o tarihî manasıyle çağımıza, birtakım yeni değerler getiriyordu. O sadece bir askerî zafer değildi. Sadece yeni bir devletin kuruluşu demek değildi. Hem Antiemperyalizmin, hem imtiyazsız, sınıfsız yeni bir millet yapısının tohumlarını hamurunda taşıyan büyük bir hadiseydi.

⁂

Hülâsa Türk Millî Kurtuluş Hareketi; çok cepheli bir problemler sistemi, bir problemler kompleksidir. Türk İnkılâbı; başarılmış veya başarılamamış davaları, ulaşılmış veya ulaşılamamış hedefleri ile, bir Sistem'in adıdır. Mustafa Kemal, bu inkılâbın Öncüsü, Önderi ve yol açıcısı idi. Çünkü bu hareketin, kendi hayatında gün ışığına çıkarabildiği veya çıkaramadığı problemlerini, ilk defa sezen ve ifade eden

odur. İleri görüşlülüğü, mantık gücü, daima meşru bir iktidar temeli yaratmak ve ona dayanmaktan kuvvet alan otoritesi, dogmacı ve doktrinci olmayan aksiyon adamlığı ile, bu inkılâbı ateşleyen ve yürüten odur. Ancak odur ki asırlardanberi yıpratılmış, tüketilmiş sön topraklar üstünde, asırlardanberi israf edilmiş, yorgun düşmüş son Türkleri, idealist bir Kadro ve hiç yoktan yarattığı bir Ordu etrafında çok cepheli bir zafere ulaştırmıştır. Ama Türk Milli Kurtuluş Hareketi, yalnız İstiklâl Savaşından ve askerî bir zaferden mi ibaretti? Elbette ki hayır. Hattâ bu zafere; Padişahlığın kaldırılışını, Halifeliğin tasfiyesini, Cumhuriyetin ilânını eklesek gene de, çok cepheli bir Problemler Sistemi olan Türk İnkılâbını bütünlüğü ile ifade etmiş olmayız. Mustafa Kemal hadisesinde olayların değerlendirilmesi, sadece istiklâl savaşından ve yeni bir cumhuriyetin kuruluşundan ibaret kalsaydı, bir Türk inkılâbından ve bu inkılâba özgü bir fikirler ve prensipler sisteminden bahsetmek, elbette ki anlamsız kalırdı (1). Çün-

1) İnkılâbın, yalnız İstiklâl Savaşından ve nihayet yeni bir devlet kurmaktan, yani cumhuriyet nizamından ibaret olduğu görüşü, bu inkılâbı yapan, yahut ona karışanların çoğunda da hakim olmuştur. Hattâ, Millet Meclisi de 1924 Teşkilâtı Esasiye (Anayasa) kanununu, bu ruh hali içinde çıkarmıştır denilebilir. Çünkü bu Anayasa, Cumhuriyeti ve dolayısıyle Millî Hakimiyeti getirmekle beraber, aslında klâsik-liberal bir anayasaydı. Hattâ Mustafa Kemal bile ve bütün çabalarına rağmen bu kanuna, her ihtimali düşünerek elinde tutmak istediği veto hakkını sokturamamıştı. Gene ve bütün direnişlerine rağmen bu Anayasadan, devlet dininin İslâm dini olduğu, yani devletin bir dini bulunduğu maddesini çıkaramamıştı. Kaldı ki bu kanunu Meclise getiren mazbata muharriri, yani komisyon söz-

kü tarihte bağımsızlık savaşları daima olagelmiştir. Monarşinin yerine bir cumhuriyet nizamının getirilişinin ise, tâ ilkçağa kadar varan misalleri vardır. Ama Mustafa Kemal hadisesi bunlarla bitmemiştir. Zaten bu böyle olduğu için değil midir ki, şimdi elinizde bulunan bu kitap, yani İnkılâp ve Kadro, ne İstiklâl Savaşının, ne Padişahlığın kaldırılışının ve Cumhuriyetin ilânının hikâyesini verir. Bu kitap, bütün bu konuların üstünde, bu oluşu zarurî kılan, bu oluşun mayasında şekilleşen aslî prensipleri araştırır. Onları ifade ve terkip etmeye çalışır. Böylece de, varabildiği aslî ilkeleri «Milli Kurtuluş Hareketinin Prensipleri» halinde toplar. Eğer bu prensipler bir

---

cüsü Celâl Nuri Bey de onu Meclise sunarken «İnkılâbımızın artık kemal noktasına» ulaştığını, yani zirvesine vardığını açıkça beyan ediyordu. Halbuki aslında, inkılâp ancak başlamıştı. Ama komisyon ve mazbata muharriri bu görüşte değildiler. Zaten Kanun da Meclise, inkılâbımızın yeni ve örnek bir eseri değil, «Norveç Krallığı Anayasasından» mülhem bir eser olarak sunuluyordu. Kaldı ki ben şahsen de, hem de 1925 İstiklâl Mahkemesinde, bu mahkemenin Başkanı Ali Çetinkayadan ve yargı sırasında inkılâp kavramında bir şeyler söylemek isterken :

«— İnkılâp da ne demek? Bu memleket inkılâbını artık yaptı, bitirdi. Ondan sonrası mugalâta, türrehât...» sözlerini dinlemişimdir. Ama rahmetli Çetinkaya, ondan sonra da, hem de inkılâp adına, nice hükümler vermek zorunda kalmıştı. Doğru olan da buydu. Çünkü inkılâp bitmemişti ki?.. hem ondan sonra da Atatürk inkılâp adına ne yapmışsa, ya bu Anayasayı zorlayarak, ya onda değişiklikler sağlayarak yapabildi...

(Bu konuda bak: 1924 Teşkilâtı Esasiye Kanunu müzakere zabıtları. Ve *Tek Adam*, cilt 1. ile *İkinci Adam*, cilt 1. de 1924 Anayasası: Ş. S. Aydemir)

şey ifade ediyorsa, eğer bu prensipler gerçekten inkılâbın tarihî şartlarından gelen, yapısında mayalanan, bu yapıda hazinelenmiş bulunan vasıflarsa, o halde bu inkılâbın bir de i d e o l o j i s i vardır demektir. Biz bu ilkelerin, inkılâbımızın yapısında yoğrulmuş, hazineleşmiş olduğuna inanıyoruz. Onun için de bu kitaba aynı zamanda, İnkılâbımızın İdeolojisi adını verdik. Bu kitabın sayfalarında, belirli bir tarih görüşü açısından bu ilkeler araştırılır, işlenir..

⁂

Gerçi bu kitabın ilk baskısı 1932 de yayınlandı. 1932, 1933 ve 1934 yıllarında muntazam aylık neşriyatını yapan, içeride ve dışarıda geniş akisler yaratan Kadro Dergisi, İnkılâp ve Kadro'da formülleştirilmeye çalışılan görüş ve prensipleri, ideoloji mücadelesinin aslî ilkeleri olarak işledi. Cumhuriyetten sonraki devrede güçlü bir fikir akımı olarak alınan ve hâlâ devam eden inceleme ve tartışmalara konu olan Kadro Hareketi budur.

Gerçi bu kitabın yazılışından bu yana uzun bir zaman geçti. Köprünün altından nice sular aktı. Bu kitap bugün ancak, Türk İnkılâbının tarihinde bir fikir hareketi olarak mana taşır. Ama ben, gerek bu kitapta, gerek Kadro neşriyatında yer alan sayfaların hepsinin altına, bugün de imzamı atabilirim. Çünkü sanıyorum ki insan, üzerinde bulunduğu köprünün altından nice sular akarken, bu köprünün taştan kanatlarına sıkı sıkıya sarılır ve Dünya görüşünde aslî dayanaklarını kaybetmeden bu akan suları, yani değişen şartları, değişen ölçülere göre ayarlayabilir. Bunu yapabilirse bu akışın dışında ve ardında kalmaz. Zaman içinde, zamanla beraber yaşayabilir.

Evet, sular akacak, şartlar değişecek, ölçüler

ayarlanacaktır. Ama insan denilen düşünücü yaratık ve insan nesilleri denilen yaratıcı sel, hayatını devam ettirecektir. Bu akışta elbette nice yeni kıymet hükümleri nice yeni değerler doğacaktır. Yeni manalar insanlığı peşinden koşturacaktır.

Evet, akan sular, bu hareketlerdir. Zaman içinde yoğurulan, zaman içinde şekilleşen değerlerdir. Ama hiç biri de son ve hiç biri de ebedî ve mutlak olmayan şekiller ve değerler... Çünkü bu değerlerin yaratıcısı; insan dediğimiz d ü ş ü n e n y a r a t ı k'tır. İnsan madem ki düşünüyor, o halde daima yaratacaktır. Daima daha ileri, daima daha yeni fetihler arayacaktır..

⁂

Bu kitabın yazıldığı zaman Türkiye gerçi muzafferdi. Fakat harap ve yaralıydı. Dostsuz, müttefiksiz, parasız, yardımsızdı. Ama gene de yeni fetihler peşindeydi. Hele 1929 sonlarında, dünya ölçüsünde bir iktisadi buhranın bütün ülkeleri sardığı yıllarda, zaten yoksun olan ülkemizde köylünün alınterinin bedeli, neredeyse sıfıra kadar düşmüştü. Fakat, adına bütçe denemeyecek kadar hazin rakamlar veren devlet gelirlerinden, daha 1926 da ve devlet gelirinin dörtte birini tutan aşar vergisi, ihtilâlci bir kanunla kaldırılabilmişti. Ve buna rağmen yeni devlet, yolsuz ülkede demiryollarına el attı. Ovalar, sular aşılıp dağlar delinerek İnkılâpçı Kadro, yurdu bir baştan bir başa demir ağlarla örmeğe başladı. O korkunç cihan iktisat buhranı yıllarında yeni Türkiye, hazin rakamlarla olsa da bütçe dengesine, dış ticaret dengesine kavuşturuldu. Para istikrarı sağlandı. Bir sanayi siyasetine el atıldı. İlk devlet sanayi planlarının hazırlanışı ve bir inşa işine girişilişi,

şanlı bir irade zaferiydi (1). Öyle yıllarda ki, meselâ Hükümet Osmanlı Bankasından sadece 10 milyon liralık bir istikraz yapmak istediği zaman, eski yarı sömürge Türkiyenin bu yabancı sermayeli bankası devletten, adeta eski kapitülasyon kayıtlarının iadesini istemişti; (2). Fakat ona da el açılmadan yeni Türkiye, bütün bu şartlar içinde bir millî inşa işini yürütebildi. Bu bir irade imtihanıydı. Neticeler ise şunu gösteriyordu ki; tıpkı İstiklâl Savaşında olduğu gibi millî güç seferber edilebilirse, millî bağımsızlıktan ve millî haysiyetten hiç bir şey feda edilmeden memleketin örgütlenmesine pekâlâ yönelinebileceği görülüyordu. Bu suretle de, çağımızın ekonomik kalkınmada aslî şartlarından biri olan, yabancı ülkelerle teknik ve iktisadî işbirliklerine, daha haysiyetli bir şekilde gidilebileceği anlaşılıyordu. İşte İnkılâp ve Kadro o zaman bu hava ve bu şartlar içinde yazılmıştı..

*
**

Bugün gerçi bu şartlar çok değişmiştir. Bugünkü Türkiye, Atatürkün benimsediği «İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet» ülküsü (3) ve çabası

---

1) Bu konularda, *Tek Adam* isimli eserimizin III. cildi ile *İkinci Adam* isimli eserimizin I. cildinde gerekli rakamlar ve bilgiler vardır.

2) Başvekil İsmet Paşanın Sivasta demiryolu açış nutkuna bak. 30.VIII.1930 *(İsmet Paşa'nın Siyasî ve İçtimaî Nutukları,* 1933)

3) Cumhuriyetin onuncu yıl marşından. Bu marş Faruk Nafiz Çamlıbel ile Behçet Kemal Çağlar tarafından yazılmış, Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Şefi Zeki Bey tarafından bestelenmişti. Güfte Atatürk'ün ilhamı ile hazırlanmış ve metin evvelâ onun tara-

yerine, oligarşik bir kapitalizm nizamı içinde kalkınmak yoluna yönelmiştir. Bunun için de, ülke üstünde dış haklar ve dış kontroller tesisine mal olsa da bu oligarşik nizamın kurulması ve örgütlenmesi yoluna gidilmiştir. Eşit haklı işbirlikleri yerine, kuruluşlarından beri ekonomiko-militer oligarşiler elinde bunalan Güney Amerika devletleri tipini andırır bir nizama yöneliş, elbetteki arzu edilmeyen bir netice-dir. İnkılâpçı bir millî dinamizmin ve millî bir ruh içinde «imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir millet» ülküsünün, böylece aşırı sınıflaşmalara ve ergeç sınıf kavgalarının keskinleşmesi yoluna kayışı, 1923-1938 arasında hakikaten korkulan bir haldi. O devre içinde yazılan İnkılâp ve Kadro'da, baştan sona bu korkunun ve ona karşı çıkışın şuurlaşması çabasını göreceksiniz.

Yani «imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet» ülküsünde ve buna sözcü olmaya çalışan «İnkılâp ve Kadro» ile bütün Kadro hareketinde, bu slogan işlenmiştir. Görüşlerimize göre eski Türkiye, zaten bir yarı sömürgeydi. Harap, sermayesiz bir ülkeydi. Sanayisizdi. Şehir, kasaba ayân ve eşrafı ve toprak ağaları ile, İstanbul ve İzmir'de yabancı ülkelerle ticarî hareketlere aracılık eden dar ve zayıf bir levantenler zümresinden başka keskin sınıf ayrılıkları yoktu. O halde çağdaş sınıf ayrılıklarının doğmasını, tabiî karma bir ekonomi düzeni içinde önlemek pek âlâ mümkündü. Bunun için de, Batının XIX. yüzyıl tipinde klasik ve sınıflar yaratıcı demok-

---

fından görülmüş, benimsenmişti. Cumhuriyetin onuncu yıl şenlikleri için kurulan «Yüksek Komisyon»da üye bulunduğum için bu güftenin ve marşın o zaman nasıl titiz bir dikkatle hazırlandığını ve nasıl sürükleyici bir heyecan yarattığını yakından biliyorum.

rasisi yerine, güdümlü bir demokrasinin gerçekliği üzerinde duruluyorduk. İktidar Partisinin tutumu ve prensipleri de buydu. Nitekim cumhuriyetçiliği, inkılâpçılığı, milliyetçiliği, devletçiliği, laikliği ve halkçılığı, hem parti programına, hem sonra anayasaya geçiren Atatürk bu nizam görüşünden hareket ediyordu (1).

Şimdi bu ilkelerin çoğundan elbette ki uzaktayız. C.H.P. ve onun önderleri de bu temel akımdan elbette ki kopmuşlardır. Ama inkılâp tarihimize bakarken, bu tarihin fikir unsurları olarak bu ilkeler, tarihî değerlerini tabiî daima muhafaza edeceklerdir...

Hulâsa bu kitap, Atatürk devrinin bütün yokluklara ve sıkıntılara rağmen ümit verici, gurur verici ve ruhî haysiyeti koruyan, yücelten havası içinde yazıldı. Bu kitap yazılırken memleketin başında bir inkılâpçı ve onun etrafında, ne kadar dar olsa bile, İnkılâpçı bir Kadro vardı. Bu soy İnkılâpçı; Kadrosuna, güç, ruh ve cesaret veriyordu. Onun başının üstünde zaferin, başarılmış hamlelerin bayrağı dalgalanıyordu. Onun her sözü, her adımı, bize benzer veya kurtuluş bekleyen bütün ülkelerde, bir örnek, bir işaret, bir emir gibi yankılar uyandırıyordu. O zaman İngiltere'nin bir sömürgesi olan Hindistan'ı ziyaret eden Veliaht Edvard (Edvard VIII) kendini yalnız resmî bir ekip içinde bulup, sokakları boş ve kendisini boşlukta hissedince, babası Kral George'ya yazdığı şaşkınlık mektubuna ondan şu cevabı alıyordu:

«— Evet oğlum, ne çare ki Hindistan'da bir Gandhi ve Ankara'da bir Mustafa Kemal var. Bütün bun-

---

1) Ş. S. Aydemir: **Tek Adam**, cilt III, 6 Ok'un hikâyesi.

lar onun için böyle...»

O zaman, Vietnam'dan, Hindistan'a, Mısır'a ve Cezayir'e kadar her kurtuluş bekleyen aydın, yarı aydın savaşçıların odalarının gizli köşelerinde, birer küçük Türk bayrağı ve Mustafa Kemal'in resmi bulunurdu. O ülkeler ki, sonra biz onların hepsinin, hattâ bazan bizden daha çok kana malolan kurtuluş savaşlarına bir gün gelip, toptan arka çevirmişizdir (1).

Ama İnkılâp ve Kadronun yazıldığı yıllarda, Ankara'da dalgalanan inkılâp bayrağının şanı ve lekesizliği söz götürmezdi. Bu bayrağın daha nice fetihlere yürüyeceğine inanıyorduk. İnkılâp cephesinde yeni siperler kazanılabilirdi. İnkılâp genişler, inkılâp derinleşebilirdi. Bu bayrağı omuzunda taşıyan Adam, henüz son adımını atmış, son sözünü söylemiş değildi. Meselâ İstiklâl Savaşında yorgun bir halkın, son direniş gücünü seferber ederek, hiç yoktan bir Ordu yaratabilmişti. O halde şimdi de, milletin çalışma gücünü seferber ederek memleket ölçüsünde

---

1) Meselâ 1952'de Mısır'da krallığı tasfiye eden harekette ön plana çıkan Albay Cemal Abdünnasıra bir ziyafette Türkiye Büyük Elçisi Fuat Hulusi Togay elini vermedi. 1956'da ve Süveyş kanalını devletleştiren Mısır Cumhuriyetine karşı İngiliz ve Fransızlar silâhlı saldırıya geçince, o zamanki Türk Hükümeti İngilizlerin ve Fransızların lehinde tedbir aldı. Hattâ Süveyşin İngiliz ve Fransız askerlerinin elinde olmasını ve kalmasını istedikten başka, İngiliz ve Fransız birliklerinin yanına Türk birlikleri de gönderilmesini istedi.

Tunus ve Cezayir'in millî kurtuluş mücadeleleri sırasında Türkiye, Birleşmiş Milletlere bu dâvalar getirildiği zaman, Tunus ve Cezayir'in değil, sömürgeci Fransa'nın yanında yer aldı ve Fransa lehine oyunu kullandı. Bu hazin misalleri çoğaltabiliriz.

bir iş ve inşa seferberliğine, bir teşkilâtlanma hamlesine gidebilirdi. Milleti bu sefer de İktisadî Dumlupınarlara ulaştırabilirdi.

İnsana hükmettiği gibi, tabiata da hükmedebilirdi. Azgın sular nizam altına alınırdı. Yeraltı suları yerüstüne çıkardı. Toprak Anaya, öz anamız gibi sarılırdık. Memelerinden hayat usâresini ve bereketi emebilirdik. Ağaç kutsal ilân edilirdi. Yeşile tapar ve memleketin elimizde kalan son yeşil örtüsünü, dokunulmaz sayabilirdik. Tarımı adeta bir din haline getirirdik. Ağacı, ormanı, suyu, su arklarını, bütün faydalı hayvanları hep kutsal varlıklar olarak benimseyen bir T o p r a ğ ı n F e t h i savaşına girişebilirdik. Türk toprağında ağa, eşraf kalmazdı. Köylüyü gerçekten E f e n d i kılabilirdik.

İlk madeni işleyen atalarımızın yollarından gidip (1) yeraltı servetlerine sarılırdık. Fabrikalar kurar, yeşile ve temiz havaya bürünmüş güzel köyler, yüze gülen kasabalar, şehirler kurardık. Herkese iş, herkese ocak, çiftçiye toprak sağlayarak, azlık kavmi çoğaltır, çıplak kavmi giydirir, yoksul kavmi zengin ederdik.

⁂

Hülâsa o günlerde havasında toz bulutları uçuşan Ankara'da, bir inanış ve heyecan rüzgârı da esiyordu. Bu niçin böyleydi? Niçin böyle inkılâp sarhoşuyduk? Bu perişan, bu asırlardır yolunmuş Anadolu yaylası üstünde bu ruh dinamizminin kaynağı nereden geliyordu? Niçin yalnız şu harap Türk İli-

---

[1]) Biz Türklerin anavatanı olan Altay bölgesi mağaralarından bulunmuş ilk madenci heykelcikleri Leningrad'daki Ermitaj müzesindedir.

nin çocukları gibi değil de, kendimizi bütün dünyaya karşı, bütün bize benzer ve yarın mutlaka inkılâplarımızın izlerinden yürüyeceklerine inandığımız yüz milyonların sözcükleri gibi duyuyor, o dili konuşuyorduk? Bir yerden emirler mi alıyorduk? Bu nesil bir Kumanda malzemesi miydi? Hayır!

Havada öyle bir ruh yaşıyordu ki, yığınlar değilse bile, bu rüzgârın dilinden anlayanlar, inkılâbı gözü kapalı yürütülen bir vazife değil, yeni bir tarih ve dünya anlayışı gibi benimsiyorduk. Gerek bu kitabın sayfalarına, gerekse bu kitapta formülleştirilmeye çalışılan prensipler zemini üstünde gelişen bütün Kadro neşriyatına bu ruh hakim oldu.. Bu elbette yığınların, kalabalıkların dili olamazdı. Yığınlar ve kalabalıklar, elbette bu dili konuşamazlardı. Çünkü inkılâp, toplumun nizamına cebrî bir müdahaleydi. İleri ve Önder bir anlayıştı. İnkılâp inkılâpçı ve şuurlu bir inananlar kadrosunun işi olmalıydı. Bu Kadro onu yaymaya ve yerleştirmeye çalışmalıydı. İnkılâp yeni siperler kazanmalıydı. Sesini, fikriyâtını (İdeolojisini) aydınlarını, düşünürlerini bulmalıydı. Zaferini ancak böyle tamamlayabilirdi. Yoksa izahsız, nazariyesiz, fikirsiz, hattâ Öncüsüz, kadrosuz kalabilirdi. Zamanın getireceği sellerin çamurları altında örtülür, gidebilirdi... Eğer bir Mustafa Kemal nesli, bir Mustafa Kemal gençliği varsa onun ilk görevi, kendilerini bu inanca, bu savaşa vermek olmalıydı...

Hülâsa, millî istiklâl yapan savaşçıların ardından, bu zaferi nazariyeleştirecek, ebedileştirecek aydınların, fikir adamlarının inkılâbı devam ettirmeleri, ikmal etmeleri lâzımdı. İnkılâbımızın, bütün inkılâplar ve inkılâp sistemleri içinde şahsiyetini, özgürlüğünü, Tek'liğini, onun hiç bir başka inkılâbın taklidi, Peyki, Uydusu olmadığı, tarihî şartları, belge-

leri, delilleri ile ortaya serilmeliydi. Ve biz, bunun böyle olduğuna, böyle olması lâzım geldiğine inanıyorduk. Kılıçların ardından, fikirler ve kalemler siperlere girmeliydi. Bayraklarını açmalıydılar. Bunun böyle olması lâzım geldiğine, böyle olması şart olduğuna inanıyorduk. Bu yeni savaşa ve bu yeni fikir inşası işine her aydın, kendi kafasında, kendi dilinde ve kaleminde, kendi dağarcığında ne varsa, onunla katılmalıydı...

Bu niçin böyleydi? Bu öyle bir sorudur ki, bu sorunun cevaplarını biz, kendi gücümüz oranında ve kendi açımızdan bu kitapta işlemeye, ortaya sermeye çalışmışızdır. Pekiyi ama, bu kitapta her şey ve son söz söylenmiş miydi? Hayır! Hattâ ben bu soruyu, vaktiyle bu kitabı yazdığım ve son cümlelere vardığım zaman, kendime de sormuşumdur. O zaman, bu sorunun cevabı olarak kafamda iki cümle belirdi. Bu cümleleri kitabıma en son satırlar olarak eklemiştim. Bu sözcükler şunlardır:

> «Sözlerimiz, bu dava üstünde söylenecek sözlerin ne en sonuncusu, ne de en kusursuzudur. Son söz ve kusursuz söz, bu davanın sahibine aittir..»

Bu davanın sahibi, artık fânî hayattan ebedî hayata göçmüştür. Ama o, bu kitap henüz güneş ışığına çıkmadan kendisine sunulan kanavada yer alan görüşleri, kendisine özgü ulu bir anlayışla değerlendirmiştir. Çalışmalarımızı cesaretlendirmiştir.

Gerçi şimdi ülkemizde ona ait her şey, bir yağma metâı haline gelmek istidadındadır. Atatürk'ün benimsediği, yahut getirdiği seziler, görüşler ve ilkeler; bugün bir kelime Atatürkçülüğü halinde değersizleştirilmek yolundadır. Atatürk'te olmayan, Atatürk'ün ruh yapısına, mizacına ve vekarına uymayan, onun ruhunu incitecek demagojik bir hava için-

de yurdumuz savrulmaktadır. O kadar ki bu rüzgârda, doğru olanla sahte olanı; sahte anıları, sahte yazıları ve Atatürk'ün imzasını taklit etmeğe kadar varan sahtekârlığı, onun ölümünün üstünden daha 30 yıl geçmeden, esefle görüyoruz. Bunların suçu; sahtekârın değil elbette ki aydınındır. Çünkü Atatürk edebiyatında aydın, ne yazık ki siperlerini gereği gibi savunmamaktadır. Aydının ve fikir adamının yerini, demagok almaktadır...

*
**

Atatürk; getirdiği veya benimsediği sezilerin, görüşlerin ve başladığı hamlelerin bu hazin soysuzlaştırılma çabalarını önleyebilir miydi? Elbette ki hayır! Çünkü hiç bir inkılâpçı, inkılâbının bütününü getiremez. Hiç bir inkılâp hiç bir zaman, onun temsil ettiği hedeflerin, ülkülerin tamamı, bütünü demek değildir. İnkılâpçı bir Bayrak Adam'dır ki taşıdığı bayrak, inkılâbın yalnız fütuhâtını değil, fethedilmemiş hedeflerini, ufuklarını da gösterir. O bayrağı ondan sonra, elbette ki ondan sonraki nesiller taşımalıdırlar. Evet, onun taşıdığı bayrak, zaferler, fethedilmiş siperler, fethedilecek hedefler demekti. O bütün bunları, omuzunda, kucağında taşıyan insandı. Bunlar demek, inkılâbın bütünü demekti. İnkılâplar demekti. «İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet» ülküsü demekti. Dokunulamaz ve kontrol kabul etmez bağımsızlık, dışarıya karşı iktisaden ve siyaseten eşit haklarla anlaşmalar, halk yararına işleyen iktisadî ve siyasî kombinezonlar demekti.

Onda zaman zaman uyur gibi görünen, fakat her ân uyanması, şahlanması mümkün olan, tanrıvergisi ve henüz tamamı açığa vurulmamış bir karar ve ha-

reket potansiyeli vardı. Belki daha nice yollar alır, nice şeyler yapabilirdi. Fakat bütün bunlar niçin olmadı? İnkılâbımız niçin tamamlanmadı? Biz, yani onun milleti bugün, niçin «imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet» değiliz? Niçin, bir taraftan toprak uyanır; millet uyanır, yollar harıl harıl işler ve bacalar tüterken; diğer taraftan içeride binbir çelişme şartlarının günden güne birikmesinden gelen bir sınıf kavgası endişesi içindeyiz. Ve dışarıya karşı niçin, daima el açan, uydu ve başı eğik durumlara sürüklenme korkusu içindeyiz..

O başı eğiklik, o uyduluk ki onun ve Türk inkılâbının, karşısına dikildikleri sömürge ve yarı sömürge şartlarının ayrılmaz unsurlarıdır.. Bugün niçin, meselâ Birinci Dünya Harbinin başında ne padişahtan, ne hükümetten emir almayan bir Alman gemisinin, Karadeniz'de bir macerâ seferine çıkarak, devletten ve milletten habersiz bizi bir Dünya Harbine sürüklediği ve bu harbin, bütün yönetici kadrosu ile beraber, bütün İmparatorluğu uçuruma sürüklemesi gibi, irademizin müdahale edemeyeceği birtakım tehlikelerin korkusu içindeyiz? Niçin içeride aşırı sınıf farklılaşmaları, türedi bir oligarşinin güçlenmesi, demagok'un kahraman haline gelişi ve sosyal yapıda, nelere gebe olduğu bilinmeyen çelişmeler bizi, «İmtiyazsız, sınıfsız, birleşmiş bir Millet» ülküsünden, günden güne uzaklaştırmaktadır.

Hülâsa hangi menhûs kader, hangi şeytan onu, daha genç yıllarında, evvelâ toplumun inşa davalarından koparıp kendi içine dönük bir insan haline getirdi ve sonra yataklara serdi? Vaktinden evvel ve henüz eserini tamamlamadan elimizden aldı? Bunlar öyle sorulardır ki, elimizde olsa bunları, Anıt Kabre varıp belki kendisine sorardık. Ama o zaman da o, elbette ki şöyle konuşabilirdi:

«— Ben bir yol açıcı idim! Yolu açtım. İşlenecek yeni yollara işaret taşlarını koydum. Size başı yukarıda bir devlet olmanın, kayıtsız şartsız bağımsızlığın gururunu ve berâtını verdim...

Toprağın, suyun, köyün, köylünün, işçinin, kadın erkek bütün Türk milletinin her nimete lâyık olduğunu, Efendiliğini ve dünyaya bedelliğini söyledim.

Durma düşersin, İste yaparsın, Çalış, güvèn ve övün! dedim. Niçin bu yolda yürümediniz? Niçin bu yolda yürümüyorsunuz?...»

Böyle konuşabilir mi? Evet, konuşabilir. Ve eğer o böyle konuşursa bizler, yani millî gurur savaşında onu devam ettiremeyen, onu ikmal edemeyen nesiller, günahımızın ağırlığı altında ezilebiliriz...

Şimdi konumuza dönelim ve hattâ bıraktığımız yerden başlayalım...

BİRİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

Bu kitabın küçük bir hikâyesi vardır:

«İnkılâp ve Kadro»nun İnkılâp kısmı, 15 Ocak 1931'de, Türkocakları Ankara Umumî Merkez binası salonunda verilen bir konferansın genişletilmiş şeklidir. O zaman bu konferans, Türk Ocakları Merkez Heyetini teşkil eden ve Ocağın kurulduğu günden beri Ocak hareketlerinde önderlik mevkilerini haklı bir şerefle muhafaza etmiş olan şahsiyetler tarafından ilgiyle izlenmiş, eleştirilmişti. Bunun üzerine Merkez Heyeti Reisliği, böylece başlayan tenkit ve tartışmaların bütün Ocak şubelerine yayılmasını faydalı buldu. Konferansın basılması ve bütün şubelere dağıtılması arzusu belirdi. Fakat Ocak'ta başlayan tartışmaların Ocak dışına yayılmasıyle beraber aldığı yön ve bazı gazeteler tarafından bu konferansın C.H.P. içinde yeni bir ideoloji cereyanının başlangıcı şeklinde yorumlanması (1), bizi bu tartışma-

1) Bu yorumlar ve olaylar, yakında yayınlanacak olan «Kadro Konuşuyor!» isimli eserimizde verilecektir.

ları yaygınlaştırmaktan çekinmeğe ve konuyu, daha anlaşılır bir şekilde işlemeye sevketti.

Yapılan değişiklik ve eklerden sonra meydana gelen bir broşür, 20 nüsha olarak çoğaltılarak, fikir ve inkılâp işlerinde öncü mevkiinde bulunan şahsiyetlerin tenkitlerine arzedildi. Başta Atatürk olmak üzere Parti ve Türkocağı Önderleri ile seçkin yazarlarımıza sunuldu. Bilhassa Türkocağı önderleri, meselâ Hamdullah Suphi Tanrıöver, (1) daha sonra Kadro hareketi üzerinde kendisiyle uzun ve yazılı

---

1) Kadro fikir ve hareketlerinin ilk defa gün ışığına çıkışı yukarıda, tarihini kaydettiğimiz konferansla evvelâ Türkocağı çatısı olmuştur denilebilir. Bu gelişmelerde Ocağın önderleri tarafından daima ve yakın ilgi gördüm. İlk konferansı takip eden tartışmalara ocağın salonlarını açışları, kendileri ile devamlı ve haysiyetli temas ve dostluklarımız, benim için faydalı olmuştur. Akçoraoğlu Yusuf beyle Keçiören'deki bağevinde haftasonu sohbetlerimiz, hep sıcak bir fikir havası içinde geçti. Hamdullah Suphi Tanrıöver, konferans ve tartışmalardan başka, yukarıda işaret ettiğim broşür veya raporun hazırlanışını yakından izledi. Bükreş'e Sefir olup hareketinden önce bunun tamamlanmış şekli kendine verilemeyince, onu Bükreş'ten ve pek değerli bir mektupla istedi. Halbuki Mart 1967 içinde Dünya gazetesinde yayınlanan ve baştan sona Kadro aleyhine yöneltilmiş olup «Yangın Var!» başlığını taşıyan, yani Kadro hareketini, memleketi yakacak bir yangın gibi tasvir eden, bu arada Hamdullah Suphiyi şahsıma ve hareketimize karşı gayet menfî tasvir eden neşriyat ancak hasta bir hayal mahsulüdür. Çünkü kendisini tanıdığım,konuştuğum ve mektuplaştığım Hamdullah Suphi Tanrıöverin bu son yayınlar dolayısıyle vermek zorunda kaldığım aşağıdaki mektubu, onun görüşlerinin, elyazısı ile de ifadesidir:

tartışmalara giriştiğimiz rahmetli Ahmet Ağaoğlu bunlar arasındadır (1). İşte gerek bu suretle derlenen verilerden, gerek o devrede Parti basınında «İnkılâbımızın İdeolojisi» üzerindeki neşriyatımızın uyandırdığı yankıların bizde bıraktığı etkilerden faydalanarak, şimdi yeni baskısını verdiğimiz bu kitabın «İnkılâp» kısmı meydana gelmişti.

Kadro kısmına gelince, istek üzerine bir muhtı-

«Azizim efendim, Bükreş : 25 haziran 931

Ankara'dan ayrılırken sizi gelip görmek hususundaki arzumu, bir türlü yerine getirmeğe imkân ve fırsat bulamadım. Vaktin azlığı, acele ve işlerin çokluğu mani oldu. Buna cidden müteessirim. Kısa görüşmelerimiz, benim üzerimde çok müsait bir tesir bırakmıştır. Alâkadar olduğunuz meselelerin büyük ve hayati ehemmiyeti, görüşleriniz, bilhassa bu görüşleri samimi bir milliyetperver hissi ile, endişesi ile telif etmeniz kanaatları velevki bizimkilerle müşterek olsa bile yabancı dostlardan gelebilecek tehlikeleri daima gözönünde tutmanız, benim kalbimde sizin için çok alâka uyandırmıştır. Şifahen de istediğim rapor'unuzun bir suretini, bu mektupla tekrar rica ediyorum. İleride vaktin daha elverişli olacağı zamanlarda muhaberemize tekrar avdet etmek ümidi ile, muhabbetlerimi tekrar eder, sıhhat ve muvaffakiyetiniz hakkında, en kalbî temennilerimi teyit ederim, aziz ve kıymetli muhibbim, efendim..»

«Dostunuz»

«Hamdullah Suphi»

Bu mektubun klişesi «Kadro Konuşuyor!» kitabımızda verilmektedir. Bahsi geçen Rapor, daha önce bahsettiğim Kadro özet broşürüdür..

1) **Ağaoğlu Ahmet Beyle Kadro hareketinin savunduğu görüş ve fikirlerle, kendisinin görüşleri üzerinde 1933'te Cumhuriyet gazetesinde geçen ilgi çekici tartışmalardan «Kadro Konuşuyor!» da parçalar verilecektir.**

ra olarak yazılan ve C.H.P. merkez teşkilâtına sunulup, özel bazı temas ve toplantılarda tartışmalara da zemin olan bu kısım «İnkılâp ve Kadro»nun ikinci kısmını teşkil eder. Ancak, bu muhtıranın kitaba alınmasında fayda görülmeyen bazı parçaları, meselâ «Parti merkezi teşkilât kademeleri» ile «Parti ve mektep komiteleri» gibi kısımlar bu metne konulmamıştır. 1931'de Hakimiyeti Milliye'de yayınlanan ve inkılâbımızın ideolojisi, inkılâbın nazarî esaslarının incelenmesi üzerindeki yazılarından bazı parçalar ise, bu kitabın metnine girmiştir..

İşte bu suretle ve çeşitli şekilleştirme kademelerinden geçtikten sonra, şimdi elinizde bulunan kitabın ilk baskısı 1932'de yayınlanmıştı.

*
**

Bu kitapta ve bu kitaptaki fikir araştırmalarının nazarî zemin teşkil ettiği Kadro yayınlarında biz, inkılâbımızın keyfiyet, karakter, yahut nitelik bakımından; Birinci Dünya Harbi sonunda başlayan tarihî çağ'ın önemli ve dikkate değer hadiselerinden biri olarak savunuyoruz. Hatta onun, Türk milletinin kaderine yön tayin edici bir hareket olmakla kalmayıp, cihanın diğer bize benzer ülkelerinde millî kurtuluş hareketlerine giren veya bu mücadele safhasına yaklaşan bütün ülkeler, milletler ve Halklar için de, yön tayin edici bir örnek olduğunu, dünya ölçüsünde bir hadise teşkil ettiğini belirttik. Şöyle diyorduk: inanıyoruz ki Türk İnkılâbı günden güne ilerliyor, derinleşiyor. İlerleyen ve derinleşen inkılâp, gittikçe daha çok problemleri kendisinde toplayan inkılâp demektir. Derinleşme ve zorlaşma; inkılâbın sıhhatının ve doğruluğunun delilidir. Türk İnkılâbı da büyük problemler karşısındadır. Türk İnkılâbı da

zorlaşıyor, mürekkepleşiyor. Şu halde yaşayacaktır.

Evet, biz inanıyoruz ki inkılâbımız yaşayacaktır. Onun, temsil ettiği bütün davalar, zâtinde mündemiç (yani kendi yapısında taşıdığı) bütün prensipler, safha safha tahakkuk edecektir. İnkılâbımızın inkişafı, safha safha gelişmeleri, bir taraftan kendi ülkemizde, yüksek teknikli yeni ve teşkilâtlı bir millet yapısı yaratacaktır. Diğer taraftan da, sınırlarımız dışında kendi manevî itibarını adım adım arttıracaktır. Bütün bize benzer veya kurtuluş bekleyen ülkelerde, inkılâbımızın tecrübe ve prensipleri ile beslenen bir fikir alanı yaratacaktır.

Biz inanıyoruz ki, bize o çetin, fakat güzel ve gurur verici mücadele günlerinden miras kalan inkılâp heyecanı, yeni bir kuvvet ve zindelikle bütün ruhlara yayılıp yerleşecektir. Bu heyecan havası içinde yetişecek, disiplinli, kendine güvenen ve olayların gerçek manalarının içine girmesini bilen bir neslin elinde o, arızasız ve reaksiyonsuz (yani geriye dönüş çabaları vermeden) akışına devam edecektir. Bu akışın maddî ve manevî gücünü ve unsurlarını, gene bu akış içinde kendisi yaratacaktır.

Fikir hareketi ve fikir arayışı, yaşamak ve yaratmak kabiliyetinde olan toplumların ve insanların işidir. İç yapısı, çölde kalmış bir İsrail sıptının (kabilesinin) mekanizması kadar basit ve ilkel bir toplumda fikir hareketi yoktur(1). Bir din hiyerarşisinin, her şeyi ebedî kurallara bağlayan karanlık skolastiği altında donmuş ve terakkiden kalmış bir ortaçağ toplumu, fikir hareketi doğuramaz. Fikir hareketi vermeyen, durgunlaşan, yeni fetihler peşinde

---

1) Mukaddes tarihe göre eski İsrail oğulları Sina çöllerinde 12 Sıpt, yani aşiret veya kabileden teşekkül ediyor ve ilkel bir çobanlık hayatı yaşıyorlardı.

koşmayan, yeni hamleler yapmayan bir uyuşuk toplumun havasında ise, ancak bozuluş ve dağılış unsurları gıda bulabilirler.

Biz, inkılâbımız ilerledikçe ve derinleştikçe onun teorik ve ideolojik araştırmalar istikametinde yürüyecek fikir hareketlerinin de gelişeceğine ve derinleşeceğine inanıyorduk. Bizi saran toplum şartlarını başlıca iki kategoride, yahut iki gurupta toplayabilirdik:

1 — Bu şartların birincisi, toplumla tabiatın ilişkilerinden gelen şartlardır. Bunları, insanın tabiat şartları içinde maddî bakımdan yer alması, kendini koruması, hayat ve devamını sağlaması için gereken şartlar ve vasıtalar olarak anlamak mümkündür. Bunlara teknik şartlar da diyebiliriz. Teknik; toplum hayatının devamı için toplumla tabiatın, yahut insanla tabiatın temasına aracı olan «üretimden araç ve vasıtaları» yahut gene insan tarafından işlenen, geliştirilen üretim, vasıta ve usulleri olarak tanımlanabilir. Tarihte her toplumun gelişme seviyesi ve sosyal yapısı, teknik kuvvetlerin gelişme seviyesine bağlı ve hattâ ona tabidir. Geri teknik, geri bir cemiyet şekli verir. İleri teknik de, ileri bir toplum nizamı yaratır. El değirmeni seviyesinde bir tekniğin genel olarak esaret nizamı seviyesinde bir ilkçağ toplumunu, buhar değirmeninin de XIX. yüzyıldaki Batı Avrupa toplumunu vermesi gibi(1).

2 — İkinci kısım şartlar da, insanın tabiatla mücadelesi sırasında, diğer insanlarla kendi arasında beliren ilişkilerdir. Bunları sosyal ilişkiler olarak bilmekteyiz. Sosyal ilişkiler; üretim, dağıtım, mülkiyet şekli veya bütün kolları ile ekonomik münasebetler-

---

1) Elektrik ve atom gücünün insan emrine girdiği çağları da, gene böylece değerlendirmek gerekecektir.

le, hukuk, kültür ve benzeri ilişkileri içine alır. Toplum içinde teknik şartların ve seviyenin değişmesi ile, bu sosyal şartlar da değişir. Toplum yapısı da değişmeler gösterir. Fakat bu değişen toplum yapısı da, karşıt olarak teknik ilişkiler ve organlar üstünde etkilerini yapar. Toplum içinde teknik şartların değişmesi ile değişen, fakat bu arada teknik şartlar üstünde de etkilerini yapan bu sosyal şartların bütünü, toplumun manevî, moral dokusunu verir.

İşte bir toplumun içinde yaşadığı bu teknik ve sosyal şartların bütünü ile aydınlatılması, bunların gelişme yönlerinin araştırılarak, bilimsel bir fikir nizamı içinde sebep ve kanuniyetlere bağlanması evvelâ bir usul, bir tarihe bakış meselesidir. Biz de şimdi ve ilk önce bu usul meselesi üstünde duracağız. Şu da bir gerçektir ki, fikir arayışı ve fikir hareketi, kaynakları kuruyan ve yosunlaşan bir suyun belli belirsiz akışı gibi sessiz sadasız cereyan etmez. İnsanı fikrî araştırmalara sevkeden üstün ve aydın heyecan, bu heyecana yol gösteren ve unsurları birbirleriyle çelişmeyen bir bilimsel metod elde kaldıkça, yani arayış tereddi etmeyip objektif verilere bağlı kaldıkça, bu fikir hareketlerinin şiddetinden korkulmaz. Bundan toplum, ancak faydalanır.

Fikir hareketinden korkan toplum, kendine uygun ve kendine özgü bir dünya görüşü olmayan ve bunu bulamayan, toplumdur. Yani, kendi ideolojisini yapamayan toplumdur. Biz inanıyoruz ki Türk inkılâbı kendi ideolojisini işleyecek, düzenleyecek, yaratacaktır. Türk toplumunun dünya görüşü (cihanı telakki tarzı) hiç bir sosyal dünya görüşü karşısında zayıf, elverişsiz ve mücadeleden çekingen kalmayacaktır...

Ankara 1931

I

BİR USUL MESELESİ

Tarihî Materyalizm Açısından Türk İnkılâbına Bakış

Türk Millî Kurtuluş Hareketi; Batı-da XVIII. yüzyıl sonlarında başlayıp XIX. yüzyıl boyunca gelişen sanayi inkılâbının, dünya ölçüsünde yarattığı sömürgecilik nizamının bir reaksiyonudur. Bu inkılâba ayak uyduramayan Türkiye gibi ülkelerde, sanayiin çöküşü; kapitülâsyon kayıtlarının pekiştirilmesi, borçlandırma yolları ile iktisadî kontroller ve nihayet siyasî istiklâlin kayıt altına alınışı neticelerini verdi. Bu teknik gelişmelerin izahında tarihî materyalizm; sanıyoruz ki tarihin en doğru bir anlayış tarzı olacaktır...

Bir Toplum Felsefesi
ve
Milli Kurtuluş Hareketleri

İnsan ve teknik :

Tekniksiz insan, antropolojik bir yaratıktır. Darwin bu yaratığı alır ve insan toplumunun kapısına kadar getirir, orada bırakır. Darwin'in bu yaratığı, bir toplum insanı değildir. Bir tabiat unsurudur. Bu unsurla tabiat arasında, hiç bir aracı yoktur. Bu unsurun hayatı ancak toplum değil, tabiat kanunlarına göre izah edilir.

Tarihî materyalizm, Darwin'in cemiyet kapısına kadar getirdiği antropolojik yaratığı alır. Onu toplum şartları ve mekanizması içinde bir toplum unsuru olarak inceler. Toplum içinde insan, artık antropolojik değil, s o s y a l bir varlıktır. Tarih felsefesi veya tarihe bakış, tarihi anlayış tarzlarından biri olan tarihî materyalizmin insanı, toplum ilişkileri içinde bir cemiyet unsurudur. Bu unsurun hayatı toplum ilişkileri içinde, toplum kanunlarına göre izah edilir. Toplum insanı ile tabiat arasında artık bir aracı vardır. Bu aracının adı T e k n i k 'tir.

Toplum insanı, tabiata karşı savaşını, teknik yahut başka bir deyimle, üretim araç ve vasıtaları ile

yapar. İnsanın ilk taşı yonttuğu, yahut tabiat güçleri karşısında diğer insanlarla bir arada ilk kollaborasyonlara (işbirliğine) ve birleşmelere geçtiği zamanlardan tutunuz da, hareketi ısıya döndürüp ateşi ve sonra bir zaman gelip de, buhar gücünü keşfedip, ısıyı hareketé çevirebildiği zamana kadar geçen devirlerin tarihini, tekniğin tarihi olarak sayabiliriz(1). Zaten öyle ki bu tarih, aynı zamanda uygarlığın da tarihi gibidir. Teknik hem antropolojik yaratığı bir toplum unsuru olan insandan, hem yalnız tabiat kanunları içinde başıboş yuvarlanan t e k n i k ö n c e s i insan sürüsünü, toplum kanunlarına göre düzenlenmiş bu günkü insanlık cemiyetinden ayırır.

Tekniğin gelişmesi, toplumlaşmayı gerektirir. Teknik, toplumun iskeletini teşkil eder. İnsanlar, ancak böyle bir teknik temel üstünde ve tekniğin o andaki gelişme seviyesinin elverdiği nispette karşılıklı birtakım üretim ilişkilerine girerler. Ve bu ilişki-

---

1 Şimdiki halde en eskisi Afrika'da, Viktorya gölü kıyılarında bulunan kalıntılara göre, ne kadar ilkel de olsa taştan bazı aletler kullanan ilk insanların zamanımızdan 1.750.000 yıl önce yaşamış oldukları hesaplanmaktadır. Bu ilk insanlar da henüz ve günümüzün anlayışına göre bir sosyal varlık teşkil etmezler. Bunların kendi aralarında sosyal bir topluluk hayatı değil, fakat ilkel bir işbirliği, bir ilkel kollaborasyon hayatı sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Ama ne de olsa bu yaratıklar artık bir alet kullanmış olmakla, tabiata karşı savaşlarında tekniğin aracılığını bulmuşlardır. Yani sadece Antropolojik mahlûktan ayrılmışlardır. Fakat otokton hayatın doğuşu, yani elle inşa edilmiş meskenler içinde, ilk otokton tipin ve hele hayvancılık ve tarımın meydana gelişi çok daha yenidir. Meselâ, dünyanın şimdi en eski iskân merkezlerinin kalıntıları sayılan Hacılar (Burdur)ın, ancak 7.500 ve Çumrada Çatal Höyüğün ancak 9.000 yıllık bir geçmişleri var.

ler etrafında diğer sosyal münasebetler doğmaya, belirmeye başlar. Her cemiyetin kendine özgü olan ve o cemiyetin devam ve bekasını sağlayan üretim usulü, yani tekniğe tehakküm (sahip olma) tarzı ve cemiyet şekli böyle meydana gelir. Bu bakıma göre de, bir cemiyetin ekonomik ilerilik derecesi, o cemiyette tekniğin o esnadaki terakki derecesine göre şekilleşir demek olur. Dil, ahlâk, din, hukuk, estetik ilişkiler ve toplumun ideolojisi, bu tekniğin gelişmesine evvelâ tâbi ve bağlı kalır. Fakat derece derece ve karşılıklı olarak bu sosyal ilişkiler de etkilerini yaparak, toplumlar durmadan şekil değiştirirler.

Hülâsa üretim araç ve vasıtaları üstündeki üretim ilişkileri, her zaman toplumun temel ilişkilerini teşkil ederler. Bu temel ilişkiler üstünde yükselen ve tabakalaşan ahlâk, din, hukuk, sanat gibi ölçü ve anlayışlar da, toplumun üst müesseselerini, yani süper strüktür'ünü verirler. Temelde dağılmalar, sert çelişmeler olunca, süper strüktür de kendiliğinden, iç yapısında değişikliklere uğrar. Şeklini değiştirmeye başlar. Tarihî materyalizmin yahut tarihin materyalist anlayışının genel anlamı budur.

*
**

Tarihî materyalizm ve Marksizm :

Tarihî materyalizmi ilim açısından bir toplumu görüş metodu olarak alan Marksizm, Avrupada doğan ve bütün sermaye hareketlerinin yoğunlaşmış olduğu Avrupa şartlarına göre gelişen üç büyük fikir akımının sentezidir. XIX. yüzyıl ortalarına kadar herbiri kendi yön ve alanında etkili olan Alman felsefesinin, İngiliz Ekonomi Politiğinin ve

Fransız Sosyalizminin, eleştirme yolu ile ve ayrı bir açıdan terkibidir. Marksizm, Avrupadaki şartlar içinde gelişen cemiyet şekillerinin, bu gelişme tarzı bahse konu olunca, hiç şüphesiz red ve cerhi zor bir fikir sistemi olarak belirmektedir. Fakat bütün sonuçlarını, sömürge ve yarı sömürgelerle metropoller arasındaki Milli Kurtuluş mücadelelerini lâyık oldukları önemleri ile hesaba katmayarak, daha ziyade yoğun bir sınıf kavgası üstünde yürüten Marksizmin, şimdi Avrupanınkinden başka türlü bir gelişme akımı izleyecek gibi görünen bu millî kurtuluş hareketlerinin gelişmesi bahse konu olunca, birtakım aydınlatma zorlukları ile karşılaştığı da aşikârdır.

Gerçekte Millî Kurtuluş Hareketlerinin dünya görüşü ile, Sınıf Kavgalarının dünyayı anlayış tarzı arasında ve dünyanın bugünkü çelişmelerini değerlendirme konusunda bir hadde kadar görüş ve anlayış birliği vardır. Hattâ bu bir hadde kadar müşterek anlayış ve görüş meselesi, Milli Kurtuluş Hareketlerinin fikir yapısı ve ideolojisi ile, proletarya sınıfının cihan ihtilâli veya görüşü arasında bazı karışıklıklara ve iç içe girişlere meydan vermektedir. Bu da millî inkılâbın ideolojisini izaha çalışanların, birtakım dar sınıf kavgacıları sanılmalarına sebep olmaktadır. Gerçi bu hareketlerin her ikisi de çağımızda, toplumun dünya nimetlerine, yani tekniğe sahip olma davasının doğurduğu iki ayrı t e z a t (çelisme) dir. Fakat herbiri ayrı ayrı kendi yönünde gelişip giden s ı n ı f m ü c a d e l e l e r ı ile m i l l î i s t i k l â l s a v a ş l a r ı n ı n, dünyayı görüşte müşterek kaldıkları ve ayrıldıkları t e o r i k unsurlar vardır. Bunların açıkça belirtilmesi, davamızın selâmeti ve bütünlüğü için şarttır.

⁂

Tekniğe hakim olmak :

Çağdaş toplumlarda gerçi teknik temel ileri, fakat tekniğe sahip olma tarzı, yani üretim vasıtalarını benimseyiş, yönetiş şekli, sosyal neticeleri bakımından geridir. Yahut da sosyal adalet açısından toplum yararına değildir. Çağdaş kapitalist toplumda ekonomi düzeni ve yaşantısı, toplumun iradeli müdahalesi dışında yürür. Bugün toplum, ekonomik yaşantının akımını değil; ekonomik yaşantının içten gelen, içgüdülü (insiyâki) akışı, toplumunun yapısını ve mukadderatını tayin etmektedir.

Tarihî materyalizm, teknik temel üstünde toplumlaşan insanlar arasında meydan alan ve tekniğe sahip olma şeklinin uygunsuzluğundan doğan bu çelişmeyi ve bu çelişmenin gittikçe nasıl çetinleştiğini ele alır. Toplum içindeki diğer bütün çelişmelerin anası olan bu mihver çelişmenin tasfiyesini; teknik ilerlemelerin, toplumun gelişmesiyle adaletli, toplum yararına paralelleştirilmesinde bulur. Yani teknik ilerlemelerin, planlı bir düzen içine alınmasını savunur. Bu görüşe göre bu düzene alınış, toplum yapısına, toplum yararına ve toplumun zaruretlerinden gelen bir müdahale ile olacaktır.

Bu başlangıç noktasından hareket eden dünya görüşü, daha doğrusu ihtilâlci S o s y a l i z m, bu tasfiyenin ancak sınıflar arasındaki mülkiyet çelişmesinin tasfiyesi yolu ile ve bir ihtilâlle yapılabileceğini söyler. Marksın bilimsel sosyalizm ve tarihî materyalizm prensiplerinden hareket edilince, kapitalizmin sınıf çelişmelerinin ortadan kaldırılması, çağdaş cemiyetin bütün diğer çelişmelerini kendi ardından ve mihanikî bir surette ortadan kaldıracaktır.

*
**

Millî kurtuluş hareketleri açısından bu davayı ele alırsak, söylenecek bazı sözler vardır:

Gerçi bu hareketlerin taşıdığı manaya ve millî kurtuluş mücadelelerini anlayışa göre de çağdaş toplumda, teknik gelişme ile tekniğe sahip olma şekli arasında bir uygunsuzluk vardır. Çünkü yalnız sınıf kavgaları değil, milli kurtuluş mücadeleleri de bu uygunsuzluğun tarihi sonuçlarından ve şartlarından doğar. Eğer dünyada bir kısım ülkelerin sanayiden yoksun bırakılmaları, iptidaileştirilmeleri hesabına, diğer bazı ülkelerde anormal bir sanayi ve sermaye yoğunlaşması meydan almasaydı, çağdaş manasiyle Sömürge ve Yarı Sömürge nizamları doğmazdı. Üretim vasıtaları ve teknik kuvvetler dünya yüzünde rasyonel bir şekilde dağılsaydı, bu iktisadî nispetsizliğin ve adaletsizliğin tepkisi olan millî kurtuluş mücadeleleri de, tabiatıyle meydana gelmezdi.

Bu sebeple çağdaş toplumda teknik temel ile, tekniğe sahip olma şekli arasındaki uygunsuzluğun teşhisinde iki görüş sistemi arasında mevcut olan görüş birliği; iş millî kurtuluş hareketlerine ve metropollerle koloniler (sömürgeler ve yarı sömürgeler) arasındaki çelişmenin değerlendirilmesi bahse konu olunca derhal iki ayrı görüş şeklinde çaprazlaşır.

Gerçi Batıda makinaların sanayie uygulanması, makinaları, yani üretim vasıtalarını elinde toplayan sınıfla, bu vasıtalardan yoksun kılınan sınıf arasında ve sanayi yoğunluğunu elinde tutan memleketlere özgü bir çelişme doğurmuştur. Bu çelişme kesinleşmektedir[1]. Fakat aynı suretle, bir kısım

---

[1] Gerçi bilhassa İkinci Dünya Harbinden sonra ve ileri kapitalist memleketlerin sosyal yapılarında, Doğudaki sos-

memleketlerde gene makinaların sanayie uygulanması ve sanayiin dünyanın belirli alanlarında yoğunlaşması, büyük üretim vasıtalarını elinde biriktiren memleketlerle, millî sanayiden mahrum kılınan memleketler arasında diğer bir çelişme doğurmuştur ve bu çelişme de gittikçe genişlemekte ve kesinleşmekte bulunmuştur(1). Bu çelişmeler bu kitap-

---

yalist gelişmelerin de etkileri altında, önemli düzenleme hareketleri meydan almıştır. XIX. yüzyıl tipinde keskin sınıf kavgalarını yumuşatmaya ve arka plâna atmaya yönelen önemli müesseseler hayat sahasına çıkmıştır. Sendikaların devlet ölçüsünde güçlenişi ve bunlara tanınan kanunî haklar, sosyal sigortalar, işçi mevzuatında büyük ilerlemeler iktisadî devlet işletmeciliği, sosyal yardım müesseseleri, işçi partilerinin parlâmentolarda temsili, bilhassa Kuzey ve Batı Avrupada ıslahatçı sosyalizmin devlet nizamı haline girişi, bu ıslahatçı akımı, ihtilâlci akımlardan daha etkili kılmıştır. Bunun ileri memleketlerde ihtilâlci sınıf kavgalarını arka plana attığı bir gerçektir.

1 İleri ülkelerle az gelişmiş memleketler arasında ve eski usul Emperyalizmin tasfiyesine rağmen, yeni usul bir Süper Emperyalizm dünyayı yeniden ve süratle ikiye veya üçe bölmektedir. Borçlandırma yolu ile bağlama, peykleştirme, ülkeleri işgal etmek yerine, meselâ Güney Amerikada olduğu gibi hükümetleri satın almak usulleri, askerî, siyasî ve iktisadî kontrol, hattâ gerekince vahşî bir saldırganlık; millî kurtuluş mücadelelerinin hem zeminini genişletmekte, hem davalarını çetinleştirmektedir. Ve öyle görünmektedir ki bu Süper Emperyalizm, metotları ve vasıtaları ile, XIX. yüzyıl Emperyalizminden daha da güçlüdür. Tabiî kurtuluş savaşları da daha çok kana malolmaktadır. Türk İstiklâl Savaşı'nda ve Genelkurmay rakamlarına göre, bütün cepheler dahil, muharebe meydanlarında, 662'si subay 8505'i er olmak üzere 9167 asker şehit olmuştur. Yaralanıp hastahanelerde ölenler, 53 subay 1665 erdir. Halbuki yalnız Cezayir Savaşı, kadın, erkek, çocuk, sivil, asker 700.000 kurbana maloldu. Vietnamda ise daha şimdiden ve Ameri-

ta çok ve sık olarak tekrarlanacaktır. Çünkü aslında İnkılâbımız, dünya ölçüsünde olan bu çelişmelerin hem mahsulü, hem tasfiyecisidir.

Birinci çelişme tekniğin ileri ve yoğunlaşmış olduğu ülkelerin biribirlerine karşı olan iki sınıfı arasındadır. İkinci çelişme, tekniğin yoğunlaşmış ve sanayiin ilerlemiş olduğu ülkelerle (Metropollerle) eski sanayiini kaybeden, fakat onu yeniden ve bu günkü şartlara göre kurmak davasını güden sömürge ve yarı sömürgeler (yahut ziraatçı memleketler) arasındadır.

Bu çelişmelerden birincisi s ı n ı f k a v g a s ı, ikincisi M i l l î K u r t u l u ş M ü c a d e l e s i şeklinde cereyan ediyor.

Her ikisinin de toplum bakımından amacı, teknik ve toplum yapısı arasındaki uygunsuzluğun, herbirinin kendi sosyal yapılarına ve tarihi zorunluklarına göre çözümlenmesidir. Çünkü sermayenin bir hakim sınıf elinde birikmiş olması oralardaki sınıf kavgası bakımından gerçi bütün çelişmelerin mihverini teşkil eder. Bu çelişmenin tasfiyesi ile de sınıf kavgaları oralarda sona ermiş olabilir. Ama Millî Kurtuluş hareketleri bakımından, dünya yüzünde sanayiin bir kısım ülkelerde yoğunlaşması, dünyanın diğer ülkelerinin sanayiden yoksunluğu baki kaldıkça, cihanın yeniden düzenlenmesi imkânı yoktur. Yani bu takdirde bu mücadeleler, kendi gayelerine ulaşmış sayılamazlar.

---

kalıların bildirdikleri rakamlara göre ölenlerin sayısı 650.000 kişidir ve Amerika Cumhurbaşkanı, 20 yıl savaşı sürdüreceğini beyan ettiğine göre, bu savaşta Vietnamda, Vietnamlı kalmayacak demektir. Kıta Çininde ise böyle bir saldırının, Süper Emperyalizmin son saldırısı olsa bile, bir kaç yüz milyon insanın hayatına malolması mümkündür.

Hülâsa, toplum gelişmesinde bu iki çelişmenin izahında nazarî olarak bazı müşterek noktalar olmakla beraber, batı sosyalizmi ile millî kurtuluş hareketlerinin esasları arasında ayrılıklar da göze çarpmaktadır. Yani iki toplumun kanuniyetlerinin izahında, iki tarafın nazariyecileri arasında müşterek sözler ve müşterek görüşler olabilir. Ama her iki tarafın gerek hareketlerinin, gerek görüşlerinin ayrılığı da, gene işte bu müşterek noktadan başlar.

Gerçi bilimsel sosyalizm, sınıf mücadelelerinin geliştiği yerlerde ve devrede, bu mücadelenin tarihî materyalizm açısından değerlendirilmesidir. Fakat tarihî materyalizm, yalnız sınıf mücadelelerinin mekanizmasını incelemeye yarayan bir metot değildir. Tarihî materyalizmin metodu sayesinde, bir toplum halinde yaşayan, yani bir teknik temel üzerinde tabiatla savaşan bütün insan yığınlarının, tarihin hangi devrinde olursa olsun yaşantı ve gelişmelerine ait kanunları mütalâa edebiliriz.

Meselâ ilkel bir Hindû kabilesindeki sosyal şekil değişmelerinden tutunuz da, Roma'nın yıkılış sebeplerine, Rönesansa, Fransız ihtilâline, harpsonu devrinin milli kurtuluş hareketlerine kadar, her toplumsal olayı, tarihî materyalizm açısından incelemek, değerlendirmek mümkündür. Bütün bu olaylar, gelişmeler karşısında, birbiri ile çelişmeyen hükümlere varmak kabildir. Meselâ bilimsel sosyalizmin vatanı, iş ve sermaye ilişkilerinin geliştiği ve kesinleştiği yerlerdir. O devirlere özgü ve bu sebeple kaynağı dünyanın belirli yerlerinde çağdaş sınıf kavgalarından gelen bir fikir sistemidir. Ama tarihî materyalizm, toplumu ve toplumla tabiatın savaşını inceleyen bir metot olmak bakımından, toplumla tabiatın karşılaştığı her yer ve her devir için kapsayıcı bir dünyayı görüş sistemidir de..

Bu sebeple Marksizmde tarihî materyalizm, XIX. yüz yıl başından itibaren Birinci Dünya Harbi başına kadar gelişen Avrupa nizamının yarattığı keskin sınıf çelişmelerine uygulanınca, bilimsel sosyalizmin proletarya diktatörlüğü hükümlerine kolayca varılır. XIX. yüzyılın serbest rekabet sistemine göre gelişen büyük sanayi memleketlerinde bu hükümlerin bütün unsurları vardır. Bu sebeple bilimsel sosyalizm bakımından toplumun yeniden kuruluşu ve teknik gelişme ve cemiyetin nizamı arasındaki tezâdın, çelişmenin çözümlenmesi için aslolan, istihsal vasıtaları üstündeki mülkiyet şeklinin ve ilişkilerinin değişmesidir. Bu görüşe göre, üretim vasıtalarına sahip olan sınıfın tasfiye edilişi, bu çözümlemenin anahtarı oluyor demektir.

Bize göre ise, bu büyük tezâdın halli için herşeyden önce, Sanayici memleketlerle sanayiden yoksun memleketler arasındaki ekonomik bağımlılığın kalkması lazımdır. Yani dünya üzerinde bugün kurulmuş olan iktisadî iş bölümünün değişmesi şarttır. Büyük üretim vasıtalarının, yani sanayiin ve ulaştırma vasıtalarının dünya üzerinde yeniden ve daha rasyonel bir şekilde dağılışı şarttır. Bu tasfiye ve dağılış, elbette ki, sanayici ülkelerin sanayisiz ve geri kalmış milletler ve halklar tarafından yağması suretiyle değil, fakat haysiyetli bir millî bağımsızlık savaşı ile, kurucu, inşacı ve planlı bir milletler ve halklar kalkınması, yani kısaca Millî Kurtuluş Hareketleri yolu ile olacaktır

*
* *

Çağdaş nizam ve millî kurtuluş hareketleri

Şu halde, tarihî materyalizmin inceleme metodu büyük sanayi memleketlerine uygulandığı za-

man, bilimsel sosyalizmin yukarıda işaret olunan neticelerine varılır. Bu usul çağdaş emperyalist nizamına, yani sanayici ülkelerle sanayiden yoksun ülkeler arasındaki dünya ölçüsünde çelişmenin tetkik ve müşahedesine uygulandığı zaman, milletler ve ülkeler arasındaki ekonomik ve politik her türlü esaret ve bağımlılık (tabiiyet) şartlarının tasfiyesini güden millî kurtuluş hareketlerinin objektif prensiplerini doğrular.. Yoksa sanayii ve büyük iktisadî fonksiyonları, gene dünyanın bir kısım ülkelerinde yoğunlaştırıp, diğer bir kısım ülkeleri sanayiden yoksun ve tâbi halde bırakacak bir çözüm yolu, bir yapı değişikliği, hattâ bu değişiklik bir ihtilâlci ve radikal sosyalizm bile olsa, bizi kurtaramaz...

Fakat sömürge ve yarı sömürge şartlarının değişmesi, yani bir memleketin kendi ölçüsünde ekonomik bir birlik (cüz-ü tâm) haline gelmesi dünya yüzünde tekniğin, mümkün olduğu kadar rasyonel ve adaletli dağılması, ileri memleketlerdeki sermaye ve sanayi yoğunluklarından doğan keskin sınıf farklılaşmalarını da pekâlâ ikinci plana atabilir...

Gerçi Marksist sosyalizme göre sermaye, proletaryanın çalınmış emeğidir. Bu görüşe göre fakirleşme ve proleterleşme, yani sanayie makinaların uygulanması ile bir kısım köy ve şehir halkının işsizleşmesi,, fakirleşmesi ve sonunda işçiler haline gelmeleri, sermayenin yaratılışında bir kaynak sayılır. Böylece de sanayi ilerleyip teknik terakki ettikçe, toplum iki hasım sınıfa ayrılır. Gene bu görüşe göre, yaratılan fazla kıymetler, araları gittikçe açılan bu iki sınıftan yalnız birinin lehine olarak birikir. Yalnız sermayeyi elinde tutan sınıf tarafından benimsenir ve bu hal, kapitalist toplumda sermaye birikmesinin başlıca kaynağı sayılır..

Fakat şu da var ki, yüz milyonlarcalık sömürge

ve yarı sömürge halkının, tam yüz elli yıldan beri(1) Sanayici ülkeler tarafından aralıksız devam eden vahşi sömürülüşü olmasaydı, bu sermaye birikmesi nasıl vücuda gelebilirdi? Cihanda hakkın ve dengenin sağlanması için, her şey asıl sahibine iade edilirse, sömürge ve yarı sömürgelerin aralıksız sömürülmesi hesabına kurulan bugünkü Avrupa sanayiinin, bütün sömürge ve yarı sömürgelere dağılışını istemek, şimdi bu memleketler için bir hak teşkil etmez mi?..

Hattâ bize kalırsa harpten (Birinci Dünya Harbinden) sonra Batıda sınıf kavgalarının keskinleşmesi, şu veya bu sınıf haklarının son zamanda daha fazla çalınmasından ziyade, sömürgelerden çekilen fazla kıymetlerin gittikçe azalmasından ve bu azalan gelirin, Batı memleketlerinde burjuvazi ve proletarya arasında taksimi kavgasından doğuyor. Burjuvazinin ve büyük sermayedar sınıfın, sömürgelerden çekilen fazla kıymetler hesabına Proletaryayı besleyebildiği yerlerde ve besleyebildiği müddetçe sınıf kavgaları yerine sınıf anlaşmaları hakimdir. Fakat bu günün, sömürgelerini kaybetmiş Almanya'sında, veya sömürgelerini eskisi kadar soyamayacak hale gelmiş İngiltere'sinde görüldüğü gibi, bu yağma gelirlerinin arkası biraz kesilir gibi oldu mu, sınıf uzlaşması yerini, derhal sınıf harbine terkeder.

Anlaşılıyor ki, insaniyetin selâmeti namına, sömürge ve yarı sömürgelerle iktisaden bağımlı memleketler, eski sanayi sistemlerinin çökertilmesi ve sanayiden yoksun bırakılmaları yüzünden Batı memleketlerine ödedikleri fazla kıymetleri, kendi sanayilerini yapmak, sanayileşmek suretiyle kendilerine

---

1 Bu kitabın 1931'de yazıldığı düşünülmelidir.

çekseler, Batıdaki keskin sınıf kavgasının konusu, kendiliğinden ortadan kalkacaktır. İnsanlık, belki de bir ihtilâl geçirmeden daha adaletli bir dengeye oturacaktır. Ve o zaman aradaki soyma ve soyulma şartları da silinince, dünyanın bu ayrı ayrı ülkeleri arasında daha âdil bir mübadele nizamı kendiliğinden kurulacaktır.

Ama bu dengeye geçilirken Avrupa'nın kendi sanayiini kısmen kaybetmesi, kıtanın bir bütün olarak fakirleşmesi, yahut yeni ve daha âdil bir mübadele nizamına uyması gerekecektir. Bu arada eski manadaki açık pazarların kaybolması, hattâ belki de Avrupa'dan büyük göçmen kollarının taraf taraf dünyaya yayılması mümkündür. Ama bu halin, bir taraftan yeni istihlâk maddelerinin çıkışı, spesifik sanayiin yeni bir dağılışı ile ve dolayısıyla Avrupa'nın yeni ihtiyaç maddeleri yaratması, bunları dünya pazarlarına sürmesiyle önlenmesi de mümkündür. Vaktiyle böyle bir çöküntü, bundan bir buçuk asır önce Avrupa dışında ve Avrupa'nın sanayileşmesi, zenginlemesi uğruna meydana gelmedi mi? Bütün sömürge ve yarı sömürgelerle, açık pazar haline getirilen, mahallî ve millî sanatları çökertilen memleketlerde köyler şehirler işsizleşip, hattâ boşalıp, birikmiş kıymetler Avrupa'ya akmadı mı? Hattâ meselâ 1900 de Çindeki Bokser harbinde olduğu gibi Avrupalı istilâcılar, Çin Hükümdarının sarayına kadar her yeri talan edip, asırların biriktirdiği maddî değerleri Avrupa'ya taşımadılar mı? Bütün sömürge ve yarı sömürgelerden dünyanın dört bucağındaki sermaye teşebbüslerine, maden kuyuları, liman işletmelerine, çöller ve stepler ortasında yollar, şehirler inşasına doğru ucuz işçi şeklinde göçmen kolları akmadı mı?

*
* *

Bir tasfiye :

Hulâsa bugün memleketler arasında coğrafya şartlarının gerektiği tabiî iş bölümünü haliyle bırakmak ve hattâ geliştirmek, fakat birtakım sonradan gelen sunî iktisat şartlarının, iktisatça bağımlı veya bağımsız ülkeler şeklinde yarattığı sunî iş bölümünü tasfiye ederek, aradaki münasebetleri adaletli ve özgür bir iş taksimi şeklinde yeniden kurmak şarttır. Böylece de, her milletin serbest ve özgür gelişme hakkını tanıyarak, çözümlenmesi imkânsız gibi görünen sömürgeci dünya nizamını tarihe gömmek, insanlığın kurtuluşu yolunda ilk adım gibi görünmektedir. Dünyadaki bütün çelişmelerin bugün, yalnız sınıf kavgaları bakımından, yani yalnız sermaye ve teknik üstündeki mülkiyet şeklinin değiştirilmesi suretiyle çözümlenebileceği görüşü, cihanı kapsayacak bir görüş değildir. Çünkü bu takdirde bu sermayedar ve proleter kavgasının bütün cihan ölçüsünde gelişmesi, yaygınlaşması lâzımdır. Bugün sermayedar-proleter çelişmesi, ancak sanayiin ve emperyalist maliyeciliğin hakim olduğu ülkelerin bir hadisesidir. Halbuki sanayi proletaryasının değil, düpedüz köleleştirilmiş halkların ve milletlerin yaşadığı milyonlarca kilometre karelik ülkeler ve kıtalar var ki, onların ıztırabı, aynı zamanda, o sanayici ülkelerde bu sermayedar-proleter nizamının varlığından doğuyor. Çünkü bu halklar ve milletler, yalnız sanayici ülkelerdeki sermayedarı değil, onunla bir nevi menfaat birliği içinde yaşayan yani sömürge ve yarı sömürgelerden çekilen ham maddeler, fazla kıymetler, aşırı gelirler hesabına devam edip duran bu sermayedar-proleter dengesinin de aleyhindedirler.

Bugünkü sermayedarlık şeklinin, bugünkü temeller ve kurallarla, bütün dünyaya yayılmasına ve

bu suretle de sermayedar-proleter çelişmesinin dünya ölçüsünde bir hal almasına ise, zaten bugünkü kapitalizmin yapısı engeldir. Çünkü daha yukarıdanberi işaret ettiğimiz gibi bugünkü kapitalizm, Metropol-Koloni nizamına dayanır. Bugünkü kapitalizm, sanayii ve başlıca sermaye hareketlerini dünyanın bazı bölgelerinde (meselâ Avrupa ve Kuzey Amerika'da) yoğunlaştırmak ve cihanın dörtte üçünü koloniler ve açık pazarlar, yahut pazar tekelleri halinde yaşatmakla ömrünü sürdürmektedir. Yani bugün dünyanın dörtte üçü, kapitalizm öncesi bir hayat seviyesi yaşar. O da kendi mahallî sanatları da çökertilmek pahasına(1). Bu böyle olunca da bugün, bütün dünya ölçüsünde sermayedar-proleter tezâdı değil, sermayedar memleketler ile sermayeden ve sanayiden yoksun memleketler tezâdı hakim bir manzara gösterir.

*
**

Yeni bir dünya düzeni :

Bunun içindir ki, şimdi sömürge ve yarı sömürgelerin baş mücadelesi, ön planda sınıf harpleri değil, millî kurtuluş harpleridir. Bu harplerin en tam ve en dikkatı çeken örneğini de milletimiz vermiştir. Nicelik bakımından değilse bile, bir bakışta yalnız Türk milletine ve Türkiye sınırları içinde münhasır görünse bile keyfiyet bakımından, yani müca-

---

1 Bu konuda, meselâ eski Osmanlı İmparatorluğunun yerli sanayiini kaybetmesi bahsinde, **Tek Adam** cilt III. de ve sanayi bahsinde ilgi çekici bazı rakamlar verilmiştir. Bu arada ve gene meselâ Türkiye'de yerlî dokumacılığın çökertilmesi hikâyesi, çok renkli ve aynı derecede hazin nice olayları ile, Sadri Ertem'in, «Çıkrıklar Durunca?» isimli eserinde, fakat gerçeklere dayanılarak romanlaştırılmıştır.

delenin karakteri ve niteliği açısından dünyaya, yeni bir cihan düzeninin işareti, bu mücadele ile verilmiş, açıklanmış bulunmaktadır. Millî kurtuluş hareketleri, dünyanın gidişinde bugüne kadar gizli ve bugüne kadar inkâr edilmiş kalan, mühim ve kesin bir çelişmeyi, mücadele ve çözüm meydanına atmıştır. Şimdi toplum içindeki uygunsuzluğun çözüm yolunu ve yönünü, yalnız sınıf kavgaları ve yalnız büyük üretim vasıtaları üstündeki mülkiyet ilişkilerinin değiştirilmesi bakımından değerlendirmek, artık doğru değildir.

Sanayiin geliştiği her yerde ve sanayiin gelişmesine paralel olarak sınıfları ve sınıf kavgalarını doğuran XIX. yüzyıl biçiminde bir sanayileşme sistemine karşı millî kurtuluş hareketleri, kendi sanayileşme sistemlerini ortaya atacaklardır. Bu sistem, sömürge ve yarı sömürgelerin zaten yoksun oldukları sanayi ve iş kollarını, bütün milletin gücü ile ve halk yararına kurmaktır. Ana sanayi tesislerini, ana işletme kollarını devlet eliyle kurmak, yaratmaktır. Bu çözüm yolu, bizim gibi, diğer bize benzer memleketlerde de, sanayiin gelişmesinden doğan aşırı sınıf farklarını ve sınıf kavgalarını tâ baştan önleyecektir. Hulâsa XIX. yüzyıl kapitalizminin doğurduğu sermayedar-proletarya tezâdı, daha baştan filizlenemeyecektir.

Yeni memleketlerin yeni bir biçimde düzenlenmiş ve işlemesi, toplumun irade ve müdahalesi altına alınmış, planlı sanayi sistemi safha safha kuruldukça, bugün az sayıdaki belirli memleketlerde yoğunlaşmış olan sanayi ağırlığı da derece derece dağılacak, yahut şeklini değiştirecektir. Yani bugün meselâ İngiltere'de Mançester mensucat sanayiinin, Türkiye'den Çin'e kadar nice ülkelere harcıâlem dokumalar vermesi gibi bir durum artık kalmayacaktır.

Böylece de dünya yüzünde yeni, daha rasyonel, daha adaletli bir teknik dağılışın şartları hasıl olacaktır. Bu takdirde Avrupa, harpten önceki Avrupa'ya bakarak elbetteki sanayiinde bir bünye değişikliğine gidecektir. Fakat cihanın genel ahengi ve selâmeti için bu bünye değişikliği, hayırlı ve faydalı olacaktır.

Hulâsa dünya, yeni ve genel bir infilâk ile birden bir girdâba yuvarlanmaz ve insanlık, medenî kuvvetlerin birbirini tahribi neticesinde yeniden, medeniyetten önceki devre dönmezse, cihanın yeni dengesi ancak; dünya üzerinde tekniğin yeni ve rasyonel bir dağılışı davasını güden millî kurtuluş hareketlerinin zaferi ile mümkün olacaktır. Dünya ekonomisinin bireylerini teşkil edecek, siyasetçe ve iktisatça hür, özgür ülkeler arasında eşit iş-birliği ve haysiyetli bir teknik ve sermaye mübadelesi, ancak ondan sonra vücut bulabilecektir. Bu yeni dünya muvazenesi içinde o eski sömürge veya yarı sömürgeler, artık hür ve özgür ülkeler olarak yer alacaklardır. Bunların sosyal yapısı ise elbette ki, karşılıklı ve muhâsım sınıf'lardan örülmüş bir millet yapısı değil, imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet yapısı olmalıdır.

Zaten eski feodal kalıntıları bir tarafa itersek, Batı anlamında sınıflar doğurmamış olan yarı feodal, sanayiden yoksun sömürge ve yarı sömürgelerde bugün, Batıdaki anlamda sınıf kavgaları da yoktur. Bu sebeple bu ülkelerde sanayiin, ulaştırmanın, büyük kredi cihazlarının devlet kontrolü altında, millet gücü ile ve planlı bir şekilde geliştirilmesi, yarın dünyaya imtiyazsız, sınıfsız bir millet yapısının misallerini verecektir. Bu suretle de tarihte, nice devirlerin açılışında dünyanın gidişine bir hareket veren Türk Milleti, şimdi bu dünya ölçüsün-

deki toplum değişiminin de, tam, öncü ve yaratıcı temsilcisi olacaktır.

Biz inanıyoruz ki, Türk İnkılâbının idealist nesli, dünya tarihindeki bu yeni fonksiyonunu kolay benimseyecektir. Bu yeni dünya görüşünü, materyalist bir zemin üstünde adım adım izah ettikçe, yıllardanberi süren teknik geriliğinin ve yıllardanberi süren iktisat ve kültür bağımlılığının sebebini anlayacaktır. Bu vaziyetin ruhlara sindirdiği kötümser, şahsiyetsiz ve menfi anlayışlardan hızla kurtulacaktır. Türk Milletinin kendine özgü ve bütün bize benzer milletler, ülkeler için de, gerçeklerin yapısına ve akışına uygun olan dünyayı görüş sistemi böyle gelişecek, fikirlere malolacaktır.

Hulâsa biz inanıyoruz ki Türk İnkılâbının tarih içinde, tarihe çok müdahaleleri olmuş olan Türk milletinin, bu iticilik ve istikamet vericilik sıfatına yakışan büyük bir misyonu vardır. İnkılâbımız, insanlık tarihinde payına düşen ve kendisi tarafından en manalı bir şekilde temsil olunan, bu i l e r i t e k n i k l i t e z a t s ı z m i l l e t tipini, Türk gerçekleri içinde, fakat cihana misal olacak bir şekilde tahakkuk ettirecektir.

Bugün, bir tarafta eski Osmanlı Türkiyesinden miras alınan millet yapısı, yeni bir toplum yapısına doğru her gün biraz daha göze çarpan değişmeler (istihâleler) yapıyor. Diğer taraftan, yeni Türk toplumunun manevî örgüsü ile beraber, yeni Türkiye'nin dünyayı görüş ilkeleri de parça parça şekilleşiyor. Davalarını ve hedeflerini buluyor.

Gerçi şunu da inkâr etmiyoruz ki, inkılâbımızın bu heyecan verici enginliğini içlerinde duymayanlar vardır. Onun inkılâbımıza özgü manasına, taşıdığı değerlere ve kendisinde hazineleşen yapıcılık kudretlerine inanmayanlar vardır. Hulâsa görüş ufukla-

rı, günlük olayların dar sınırları ile kapalı kalıp da, hadiselerin her gün yeni inkişaflar içinde akışını inkâr edenler vardır.

Olayların ve gelişmelerin başdöndürücü akışını, kendi küçük ruhlarının bir damla suyu andıran durgunluğu içinden seyredip, ruhlarında sükûn uykuları duyanlar vardır. Hulâsa hadiselerin yaratıcı akışından bıkanlar ve yorulanlar bulunabilir. Bunlar birtakım, k e r v a n a k a r ı ş a n l a r'dırlar. Bunlar, bir köprüden geçer gibi ve bir köprüden geçmek için karıştıkları bu inkılâp kervanına, bir dakika bile inanmadan, alışamadan yoruldular. Düştükleri yol, kendi görüş ufuklarını çoktan aştı. Şimdi kendi ruhlarının yetiştiği ve alıştığı âlemi özlüyorlar.. Halbuki bizi o âlemden ayıran köprü, çoktan yıkılmıştır..

II

DÜNYA İKTİSAT BUHRANI İÇİNDE BUGÜNKÜ TÜRKİYE

— 1931 —

Dünya İktisadî Buhranı yeni Türkiye için, hayal ve hamle kırıcı bir iktisadî salgın gibi geldi. Ama aynı zamanda bir doğum ağrısı oldu.

Yeni Türkiye Önderlerinin iktisadî kalkınma alanında kendilerine dönüşleri ve kendilerine inanışları, Dünya İktisat Buhranının depresyonları içinde başladı...

Buhran İçinde Türkiye

Dünya buhranı ve inkılâbın akışı :

İnkılâp atmosferini sessizce, fakat bozguncu bir hava ile zehirleyen kötümser düşüncelere karşı kesin cephe almak lâzımdır(1). Bu bozguncu hava bugün özellikle, memleketin içinde bulunduğu iktisat şartlarının elverişsizliğinden faydalanılarak yaratılıyor. Fakat bu şartlar, yalnız memleketimizi sarmaz. Çünkü şimdi Dünya, insanlık tarihinin kaydetmediği bir iktisat buhranı içindedir(2). Büyük sermaye işlerinde ve teşebbüslerdeki zararları bir tarafa bıraksak bile, şehirlerde 25.000.000 işçi ailesini işsiz ve köylerde, dünyanın bütün kıtalarına dağılmış yüz milyonlarca köy halkını sıkıntı ve ıztırap içinde bırakan bu dünya ölçüsündeki baskı ve depresyon içinde, ne var ki inkılâbımız gene de yaşamak, tutunmak ve yerini almak zorundadır. Bütün görünen şartlar aleyhimizde olsa bile..

---

1 İnkılâp atmosferinde Optimizm (iyimserlik) ve Pesimizm (kötümserlik) konularını işleyen «İnkilâbın Psikolojisi» bahsi «Kadro Konuşuyor!» isimli eserimizde verilmiştir.

2 Bu satırların 1931 de, yani 1929 - 1932 arasında dünyayı kaplayan milletlerarası İktisadî Buhran devresi içinde yazıldığını hatırlatmalıyız.

Fakat şu da var ki, inkılâbımızın tam mücadele ve şekilleşme çağına rastlayan bu dünya ölçüsündeki karışıklığın, millî iktisadımız bakımından yalnız menfi (olumsuz) değil, inkılâbımızın güvenle gelişmesi bakımından bir de olumlu ve mutlu manası vardır. Bu görüşün gereği gibi aydınlanabilmesi için iktisadî Buhran anlamı üzerinde biraz duralım: Çünkü bugün bu sayfalar, memleketimizi de bütünü ile tesiri altına alan böyle bir buhran hali içinde yazılmaktadır.

Dünya iktisat nizamının bugün içinde yaşadığı ağır durumu buhran diye vasıflandırırken, ancak genel bir geleneğe ve teâmüle uymuş oluyoruz. Yoksa bugün dünya buhranı dediğimiz durumun, klasik manada Ekonomik Buhran anlamı ile ne nitelik, ne de yön bakımından benzerliği ve beraberliği yoktur.

Klasik manası ile iktisadî buhran; iktisadî faaliyetleri kontrolsüz işleyen liberal, fakat ileri bir toplumda, makinalar ve üretimdeki gelişmelerle, dağılıştaki başıboşluk, tüketimdeki düzensizlik, hulâsa üretimle tüketim gücü arasındaki orantısızlıktan gelen ve zaman zaman kendini gösteren periyodik bir haldir.

Gerçekten de, ileri fakat liberal ve iktisat faaliyetleri başıboş bir toplumda teknik, durmadan ilerler. Makinalar çoğalır. Yani üretim araç ve vasıtaları imalatı durmadan artar. İmal olunan bu makinalar, üretim ve ihtiyaç maddeleri meydana getiren sanayi kollarına da uygulanır. Fakat çoğalan ve ilerleyen makinaların, ihtiyaç maddeleri ve tüketim eşyası yapan sanayi kollarına da uygulanması, bir taraftan bu türlü maddelerin hacmini ve pazara sürülmesini arttırır, diğer taraftan bu teknik ilerlemeler, üretim ve tüketim arasında, Pazarın işleyişini önceden görücü ve üretimi düzenleyici emniyetli bir

mekanizmanın bulunmayışı, yani Liberal Ekonomideki Plansızlık yüzünden zaman zaman pazar darlıklarına meydan verir. Bu darlıkların uzun süreli tıkanıklıklar şeklini alışı, belirli memleketlerde veya bazan dünya ölçüsünde iktisat buhranları yaratır. Klasik kaidelere göre, bir taraftan tüketim maddelerinin mevcut alım gücüne göre fazla üretilişi, diğer taraftan alıcının alım gücünün düşüşü ve nihayet Pazardaki düzensizlik, bu tıkanıklığa meydan verir. Bu tıkanıklık ilk baştan, belirli sanayi kollarında görülür. Fakat işlemeleri birbirlerine bağlı olan diğer sanayi kolları da hızla bu buhranın içine sürüklenir. Nihayet ziraî iş alanları ve daha ziyade toprak ürünleri yetiştiren ülkeler de buhranın dalgasına kapılır ve iktisadî buhran genelleşir.

Hulâsa bir iktisat buhranının asıl illeti bir sürüm ve mübadele tıkanıklığı olduğu için, üretim yavaşlayınca ve pazara sürülen eşyada bir azalma başlayıp istek ve alım canlanınca, bu tıkanıklık da geçer. Arada birtakım geri teknikli ve elverişsiz şartlarda çalışan sanayi kuruluşları kapanır. Birtakım sefaletler meydan alır. Fakat çok geçmeden toplum, yeniden ve görülmemiş bir üretim hızı ile, bu depresyon devresinin çöküntülerini düzeltir. Toplum, yeni ve mukadder buhranlar istikametinde işleyişine, akışına devam eder.

Çok basit olmakla beraber, klasik manada bir iktisat buhranının esas unsurlarını ortaya koyduğunu sandığımız bu kısa işaretlerden de anlaşılacağı gibi buhran, iktisadî faaliyetleri başıboş dönen liberal bir toplumda, özellikle sanayi ülkelerinde zaman zaman görülen bir plansız makinalaşma hummasından başka bir şey değildir. Başlangıcı ve temel gelişmesi, bu gibi sanayi memleketlerine özgü bir hal gibidir. Geri ülkeler dünya buhranına, ileri

ve sanayici memleketlerin peşinden ve onların tâbi olarak sürüklenirler.. Makinalaşmamış, az gelişmiş ülkelerde, sömürge ve yarı sömürgelerde, yahut bu günkü Türkiye gibi henüz ham madde ve gıda maddeleri üreten yerlerde yukarıda tanımlanan şekil ve manada buhranlara rastlanmaz. Sanayici memleketlerden bu gibi geri veya az gelişmiş ülkelere yayılan buhran belirtileri, alım-satım tıkanıklığından gelen fiyat düşüklükleri ile bunların doğurduğu fakirleşme ve yaşayış hızının kesilmesi şeklinde kendini gösterir. Bunlar, asıl sanayici ülkelerde gelişen buhranların, geri ülkelerdeki tepkilerinden ve dalgalarından başka bir şey değildir.

Bir iktisat buhranında, sömürge ve yarı sömürgelerle, meselâ Türkiye gibi[1] ham madde ve gıda maddeleri üreten memleketlerin, ancak bu etkiler ve tepkiler dolayısıyle ve ancak ikinci derecede ilgileri vardır. Hattâ genel buhran geçip de, yeni ve normal gelişmeler başladığı zamanda da bu ülkeler, sermaye biriktirme bakımından, gene bu ileri ülkelere tâbi ve oralardan gelebilenle yetinen bir hal içinde yaşarlar. Çünkü bu geri ülkeler, sanayiden, büyük kıymetler yaratıcı işçi gücünden, büyük ölçüde kredi cihazlarından ve ulaştırma şebekelerinden zaten mahrumdurlar. Gerçi buhranlardan sonra bu gibi ülkelerde üretim hacmi genişler. Fakat bu iktisatça tâbi ülkelerde yaratılan fazla kıymetler, görünür ve görünmez çeşitli kanallardan yabancı ülkelere akar. Hulâsa Buhranlar bu tâbi ülkeler bakımından incelenirse görülür ki, iktisadî buhranlarda bu ülke-

---

1 1929 - 1932 devresinde cereyan eden Dünya İktisat Buhranının Türkiye'deki etkilerini ve problemlerini, **İkinci Adam** isimli kitabımızın I. cildinde izleyebilirsiniz: Ters dönen çarklar. ss. 417 - 460

lerin kaderleri zaten, ileri ve sanayici ülkelerin iktisadî kaderlerine bağlı kalır. Bu gibi tâbi ülkelerin kendi sanayi hareketlerinden gelen iktisat buhranlarına sahne olmaları, bunların da, hem de liberal şartlar altında sanayileşmelerine bağlıdır. Fakat yatırımlar ve sanayileşme eğer toplum yararına olarak planlı bir devlet kontrolüne alınabilirse, geri ülkelerde toplum kalkınması, periyodik buhranlardan korunabilir..

Bu sebeple bizim şimdi içinde yaşadığımız iktisadî sıkıntıları, Türkiye'nin bir iktisadî buhranı gibi saymamız, yersiz bir anlam israfından başka bir şey değildir. Bugün memleketimizin içinde yaşadığı keskin fiyat düşmelerinden doğan iktisadî fakirleşmenin sebeplerinden, hepsi diyemezsek de büyük kısmı, dünya buhranının neticesidir. Sürüm anarşisinden, kalite düşkünlüğünden, nizamsızlıktan ve denetsizlikten dolayı birtakım ihraç maddelerimizin dünya piyasalarından atılışı, birçok pazarların rakip ülkeler mallarına terkedilişi, hattâ daha ziyade bizim memleketimizin imtiyazı sayılan bazı maddelerin bile pazarsız kalışı, sadece dünya buhranından değil, kendi geri iktisadî yapımızdan gelen birtakım hazin hallerin de neticesidir.

Hulâsa, dünyanın yaşadığı buhranın gelişmeleri ve nitelikleri üzerinde ne kadar derinleşirsek, Türkiye'nin bu buhranla alâkasının ne kadar tâli ve bunların yarattığı etkilerin, kendi iktisadî yapımızı planlı bir nizama bağlamakla ne kadar karşı konulabilir olduğunu o kadar daha iyi görürüz(1).

---

1 Bu arada ve bugün burada, dünya ekonomisinde, bilhassa İkinci Dünya Harbi sonundaki gelişmelerden ilham alarak şu noktaları belirtmeliyiz: Plân, aslında sosyalist bir terim, sosyalist bir kategori, sosyalist bir nizamın aslî un-

Dünya ölçüsünde bir bünye değişmesi :

Kaldı ki dünyanın sadece periyodik ve klasik bir iktisat buhranı değil, derin bir yapı değişimi (bünye tehavvülü) geçirmekte olduğunu ayrıca kaydetmeliyiz. Bu yapı değişikliğinin gelişmelerinin ise, inkılâbımızın selâmetle inkişafı bakımından bize hattâ bazı elverişli imkânlar bile doğurduğunu önemle belirtmek gerekir.

Ancak şu da var ki, dünyanın yaşadığı bu yapı değişiminin yönü ve niteliği, onun içinde yaşayan Batılı araştırıcı ve düşünürler için de, henüz gereği kadar incelenmiş, açıklanmış görünmemektedir. Çünkü Batılı araştırıcı ve düşünürlerin görüş ufku da henüz, dünya harbinden önceki iktisat nizamının yerleşmiş hükümlerinden, dünyayı görüş ve anlayışlarından kurtulmuş, temizlenmiş değildir. Harp öncesi bilgilerinin klasik çerçevesi içinde sınırlanmıştır. Bu sınırlarla çerçeveler, kolay parçalanamamaktadır. Öyle ki oralarda da hâlâ, bir kısım memleketlerin içine yuvarlandıkları buhran halleri ile, bilhassa Avrupanın Doğusunda patlayan ihtilâller, sadece birtakım geçici buhranlar olarak izah edilmeğe çalışılmaktadır. Fakat bu görüşler, olayların beklenme-

---

surudur. Klâsik ve liberal ekonomi nizamı için ise plân, anlamsız bir konudur.

Fakat İkinci Dünya Harbinden sonra ve sosyalist ülkelerin plânlı ve süratli kalkınma istidatları karşısında plân, evvelce tamamen liberal şartlar altında yaşayan Batı Demokrasileri ve hattâ Amerika tarafından da, kademe kademe benimsendi. Şimdi plân ve plânlama teşkilâtları, demokratik memleketlerin de ve çeşitli ölçülerde malı olmuşlardır. Nitekim Türkiye dahi bir Devlet Plânlama Teşkilâtı meydana getirmiştir. Bu teşkilât hattâ, özel teşebbüs yatırımlarını dahi kendi konusu sayarak ve tıpkı Sovyetler Birliğindeki zaman bölümlerini kullanarak, beş yıllık

yen gelişmeleri içinde, adım adım çökmekte, değersizleşmektedirler.

Adına hâlâ buhran denilen bu yeni dünya gidişinin gereği gibi açıklanması üzerinde dünya iktisat âleminin hâlâ bir görüş birliğine varamaması, bütün açıklamaların kişisel ve tek taraflı oluşu, ortaya konan bütün açıklama ve aydınlatma biçimlerinin birbirlerini çürütmesi, bu açıklamaları yapanların otorite ve itibarlarını zedelemektedir. Nihayet böylece ve bu sonu gelmeyen fikir çelişmeleri karşısında, buhran ve ihtilâller fetişleştirilmektedir. Esrarlı

---

plânlar hazırlar ve bunlar Devletçe uygulanır.

Fakat iş bununla da kalmayarak Batı âlemi, bilhassa Amerikanın kontrolü altında olarak, milletlerarası plânlama ve kontrol organları da yaratmıştır. Bunlar, şimdi içinde yaşadığımız Süper Kapitalizm devrinin, evvelce bilinmeyen organlarıdır. Bu organlar, milletlerarası siyasî Integration, Birleşme, Guruplaşma hareketlerine paralel olarak, milletlerarası işbirliği, teşkilâtlanma ve pazar birliği çabaları içinde yaratılır. Meselâ OECD gibi, yahut Ortak Pazar Teşkilâtları gibi hareketler ve bunların organları bu arada sayılabilir. Süper kapitalizmin aslında, sosyalist ülkelerdeki İntegration ve Planlılık hareketlerinden etkilenerek yarattığı bu gelişmelerin önemi ve etkileri önemlidir. Ve bunlar bugün, memleketler veya dünya ölçüsündeki periyodik buhranları önlemekte hakikaten etkilidir.

Buna paralel olarak, sosyalist veya sovyetleştirilmiş ülkelerin de Süper Kapitalizmin, bu önceden beklenmeyen güçlenmesi karşısında ve bugünkü mânada kapitalist işletme şekil ve usullerinin, bazı mertebe tesirleri altında kaldıklarını da görmemek kabil değildir. Bu arada, Cihan İhtilâli ve bu ihtilâlin ulaşacağı bütün ülkeleri kapsayacak Komünist Federasyon ülküsü ve fikirleri yerine, Memleketçi Komünizmlerin, az gelişmiş milliyetçi ülkelerde de Memleketçi Sosyalizmlerin kuruluşu, keza, Süper Kapitalizmin az çok etkisi ve baskısı altında vücut bulan gelişmeler olarak zikredilebilir.

ve derinlerine inilemeyen olaylar haline getirilmek istenmektedir. Bunlar hep bu görüş ve anlayış yetersizliğinin birer neticesinden başka bir şey değildir.

Halbuki, büyük sanayi memleketlerinin içinde yaşadığı depresyon havasını, eski iktisat buhranlarından ayıran ve yalnız nicelik (kemiyet) bakımından değil, nitelik (keyfiyet) bakımından da ona ayrı bir karakter veren birçok özel şartlar vardır. Meselâ eski iktisat buhranları bir üretim fazlalığının, yani bir pazar darlığının ve mübadele tıkanıklığının neticesi idi. Bu buhranların sona ermesi de, tabii olarak, ya üretimin azaltılmasında, ya pazarın genişletilmesinde, yani mübadele kanallarının açılmasında görülürdü. Bu sebeple eskiden, buhranın etkilediği bütün memleketlerin menfaatı, pazarların açılmasında, yani serbest pazar, serbest mübadele şartlarının korunmasında birleşmiş görünürdü. Bu serbest pazarlar da, ya sanayi memleketlerindeki liberal sistemin geliştirilmesi ile sağlanırdı. Yahut da, bir kısım sömürgeler, belirli metropollere (yani büyük sanayi memleketlerine) daha sıkı bağlanır, yahut yeni bir sömürge paylaşmasına gidilirdi. Veya sanayici memleketlere kapitülasyonlarla bağlı yarı sömürgeler, meselâ Türkiye, Çin gibi ülkeler, öz sanayilerinden büsbütün temizlenirdi. Yani bu ülkelerdeki yerli sanayiin son kalıntıları da çökertilirdi. Böylece de buraları Batı sanayiinin muhtaç ve tüketici pazarları haline getirilirlerdi.

Halbuki bugün parçalanmakta olan sömürge ve yarı sömürgeler değil, bizzat Serbest Pazar nizamıdır. Yani eski dünyanın, bu serbest mübadele nizamına dayanan iktisadî birliğidir. Serbest mübadele nizamı her yerde, hattâ dünya liberal iktisat sisteminin en sağlam yerleştiği ve bu nizamın en klasik temsilcileri olan memleketlerde bile parçalanıyor.

Çeşitli metropollerin, yani büyük sömürgeler sahibi, büyük sanayici memleketlerin hem birbirlerine, hem de sömürge ve yarı sömürgelerin bu metropollere serbest pazar olmaları durumu, günden güne şeklini değiştiriyor. Amerika İngiltereye, İngiltere Fransaya, Fransa Almanyaya, nihayet, millî kurtuluş hareketlerine girişen yeni özgür devletlerle birçok sömürge ve yarı sömürgeler de metropollere karşı kapılarını kapıyor ve birbirlerine serbest pazar olmaktan çıkıyorlar. Bu kapanış, bu her memleketin yarın yeni ve bu dünkünden daha başka bir iktisadî birlik, bir başka İktisadî Bütün (cüz-ü-tam) olarak meydana çıkmak için şimdi kendi kabuklarına çekilişleri, kendi kendilerine yeterlik davalarına sarılışları, kendi terim'ini bile bulmuştur: Otarşi...(1)

Şimdi liberalizm yerini, her yerde otarşiye bırakıyor. Otarşi bu günkü dünya gidişinin önemli ve karakteristik bir iktisadî eğilimidir. Bu eğilim, her ülkenin yapısı içinde, kendine uygun bir iktisat nizamının doğuşuna sebep olacaktır. Aslında bir ge-

---

1 1929'da başlayan dünya iktisat buhranı içinde kuvvetlenen bu akımı, kendi kendine yeterli olarak ifade etmek, doğru olsa gerektir. Otarşi tabiî aslî değil, geçici bir nizamdı. Fakat onu Liberal bir Serbest Pazar nizamı değil, kontrollü bir mübadele nizamı takip edecekti. Bu arada dünyanın bir kısım ülkelerinin, meselâ evvelâ Sovyetler Birliği, daha sonraları da Çin gibi ülkeler, dünya iktisat nizamından tamamıyle çekildiler. Kendilerine özgü birer dış ticaret rejimine girdiler. Kendi içlerinde ise serbest mübadeleyi tamamen tasfiye ettiler. Bunlar birinci ve ikinci dünya harplerini takip eden devrenin, yani son yeni çağın, dünya ölçüsünde etkileri olan çok önemli gelişmeleridir. Hulâsa Birinci Dünya Harbi sonrası ile beraber dünyada liberalizm, bir dünya iktisat nizamı olmak niteliğini tamamen kaybetmiştir.

çiş (intikal) safhası olan bu otarşi perdesinin arkasından, yarın bir başka mübadele nizamı doğacaktır. Ve bu nizam altında birbirleriyle karşılaşacak olan yeni ve iktisatça bütün birtakım millet yapıları çıkacaktır.

*
**

Otarşi sarsıntısı :

Harp sonrasında meydan alan ve Osmanlı İmparatorluğunun kalıntıları üstünde kurulan genç ve müstakil Türkiyede en canlı ve karakteristik misalini bulan Millî Kurtuluş Hareketi de, bu bakımdan ve ilk safhada bir otarşi hareketidir. Bu hareketin iktisadî manası, şimdiye kadar iktisadî bir bağımlılık (tâbiiyet) altında yaşayan sömürge ve yarı sömürgelerle, ziraî ürünler ve ham maddeler üreticisi memleketlerin, bu şartlardan artık kurtuluşudur. Yani şimdiye kadar bu memleketlerin büyük sanayi memleketleri ile ilişkilerinde hakim olan iktisadî bağımlılık yerine, eşit hakların hakim oluşunun ifadesidir. Bu suretle de, şimdiye kadar bu ülkelerde yaratılıp büyük sanayi memleketlerine akan değerlerin, artık memleket içinde ve memleket için birikişi çabasıdır. Bu akım, yani her memleketin kendi ziraat ve sanayiini kendine yeter bir şekilde kurması, teşkilâtlandırması akımı, bu güne kadar Dış pazarları daha ziyade kendi yararlarına sömüren büyük sanayi memleketlerinin bu fonksiyonlarından önemli bir kısmını kaybetmelerini icap ettirecektir. Bu suretle kendi iç yapılarında elbette ki birtakım derin değişmeler olacaktır. Yeni dünya nizamında, yeni ve daha ziyade eşit haklara dayanan bir dünya ticaretine alışmak zorunda kalacaklardır.

Bu suretle ve kuvvetle iddia edilebilir ki, bu

otarşi nizamını yarın, harcıâlem tüketim eşyası yerine, her memleketin diğerine bakarak daha elverişli şeklide yapabildiği spesifik maddelerin karşılıklı mübadelesine dayanan daha adaletli bir pazar sistemi alabilir. Fakat gene iddia edilebilir ki, eski tâbi ülkeler kendi sanayilerini kurup kendi ihtiyaçlarını kendileri temin eder hale geleceklerdir. Batı ülkelerinin bugüne kadar dünya pazarları için çalışan sanayi işletmelerinin çoğu, ya yeni şartlar içinde yeni pazarlar aramak ve yeni şartlara uymak, yahut da, eski alanlardan daha başka alanlara yatırımlar kaydırarak daha spesifik mallar imalâtına ve sürümüne baş vuracaklardır. Harcıâlem sanayii yeni sanayileşen memleketlere bırakacaklardır.

Hulâsa üzerlerinde daha çok durulabilecek olan bu konular ve işaretler de gösteriyor ki, içinde yaşadığımız dünya buhranı, sadece fonksiyonel değil, dünya çapında organik ve hattâ sosyal bir nitelik taşımaktadır. Evvelce bir iktisat buhranı daima, eski iktisat yapısının daha ileri ve daha zinde yeni bir gelişmesiyle biterdi. Halbuki içinde yaşadığımız akım, çağdaş iktisat şartlarının hem bir dağılma, hem de yeni bir nizama yönelme hareketidir. Şimdi birtakım şartlar dünya ölçüsünde değişiyor. Birtakım şartlar tasfiye ediliyor. Tasfiye edilen bu şartların başında, dünyanın bir kısmını sanayici memleket, dünyanın diğer kısmını ziraatçı ve ham maddeci ülkeler haline getirmiş olan emperyalist ve XIX. yüzyıl manasında sömürgeci iktisat şartları gelir. Bu suretle de bu iki gurup ülkelerden bir kısmını diğerlerine karşı tâbi ve bağımlı halde bırakan eski usul kayıtlar artık tarihe karışmaktadır.

Birinci Dünya Harbi'nden önce bu tâbi ülkelerden biri eski Türkiye ile, ona benzer diğer ülkelerdir. Buralarda yeni akıma karşı diretip, eski iktisadî

bağımlılık rejimini devam ettirmek isteyecek her tedbir ve her siyaset, menfî ve gerici bir direnişi ifade eder. Bu sebeple şimdi dünyanın büyük sanayici memleketlerinin içine düştükleri ve onları bir yapı değişmesine sürükleyen dünya buhranının, bizde yarattığı depresyonlara rağmen, Türkiye için ancak mutlu bir manası vardır...

*
**

Kaldı ki, bugünkü dünya gidişini eski buhranlardan ayıran ve ona ayrı bir nitelik veren faktörler, yalnız yukarıda işaret edilenlerden de ibaret değildir. Ancak şu var ki, hâlâ harpten önceki iktisat ilminin klasik ölçüleri ile hareket eden Batı gözcülerinin, gereği gibi gözlerine çarpmayan, fakat her biri diğeri kadar önemli, her biri diğeri kadar manalı olan diğer faktörlerin, hattâ başlıcaları üzerinde durmaya bile bu kitabın hacmi müsait değildir. Meselâ bu faktörlerin bir tanesini alalım :

Evvelce her iktisadî buhranın en tabiî sağaltma unsurlarından biri, mal ve para sirkülasyonunun dünya ölçüsünde kolaylaştırılmasıydı. Halbuki bugün para, milletlerarası serbest bir mübadele vasıtası olmak vasfını gittikçe kaybetmektedir. Çünkü son yıllarda millî paraların — birkaç memleket müstesna — ancak iç ticareti düzenleyen bir iç para haline gelişi, dış mübadelelerin dünya ülkelerinin yalnız birkaçının paraları ile yürümesi, önemle işaret edilmeye değer bir konudur. Bu suretle, şimdi dünyada itibarlı bir mübadele vasıtası ve kıymet ölçüsü olmak vasfını kazanan bu az sayıda ülkeler paralarının, dünya ölçüsünde hegemonyalarını kuruşları, yarın diğer ülkeler üstünde bir siyasî baskı vasıtası olarak kullanılabilir. Bunun da, bu kanaldan

yeni bağımlılıklar yaratması ve yeni iktisadî esaretlere yol açması mümkündür. Böylece birçok ülkelelerin para yolu ile siyasî esaretlere sürüklenişleri imkânları baş göstermiştir(1). Bu hal dünya ekonomisinde, bizzat paraya karşı bir emniyetsizlik yaratmaktadır. Dünya ölçüsünde pazarların parçalanmasına ve daralmasına paralel olarak ilerleyen bu emniyetsizlik, milletlerarasında çeşit çeşit mübadele usullerini meydana çıkararak, paranın şimdilik arka plana kaymasına sebep olmaktadır.

Bu gelişme, içinde yaşadığımız devrin karakteristik bir hadisesi olarak bugünkü dünya iktisat buhranını, dünkü buhranlardan ayıran diğer bir unsur halinde göze çarpmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, herbiri diğerinden daha önemli olan bu ayırd edici vasıflar ve faktörler üzerinde burada daha geniş ölçüde durmaya mahal yoktur. Ancak buhran konusuna son vermeden önce, devrimizi bütün geçmiş devirlerden ayıran ve onun gerek bugünkü akışına, gerek yarınki yön ve gelişmelerine etkisi olan büyük hadiselerden biri üzerinde kısaca durmak zorunluğu vardır. Bu hadise, Rusya'da meydan alan sosyalist ihtilâldir.

*
**

Sovyetler faktörü :

Rusya'daki bu hareketin dünya ekonomisine ilk etkisi 170.000.000 insanın birden, milletlerarası mübadeleden çekilmesi oldu. Böyle büyük bir nüfus

---

1 Nitekim 1931'de ileri sürülen bu görüş, bugün Amerikan Dolarının, Amerika Hegemonyasına birer suretle bağlı ülkeler üstündeki kontrol edici hakimiyeti ile doğrulanmış bulunmaktadır.

kütlesinin dünya mübadelesinden çıkışı, harp sonrası gibi esasen nizamı bozulmuş bir devrede değil de, hattâ harp öncesindeki sağlam mübadele nizamı içinde de olsaydı, gene cihan iktisat dengesinde bir buhran yaratmak için kâfi gelirdi(1). Kaldı ki Rusyanın dünya ticaretinden bu ayrılışı, bu hadisenin dünya nizamı üzerine yaptığı ilk ve tabir doğruysa pasif tesirdir. Bu hadisenin bir de aktif cephesi vardır ki, bu olayın asıl önemi de bu noktada düğümlenir.

Yeni Rusya cihanda kendine özgü iç yapısı ve kanuniyetleri ile, gene kendine özgü bir sosyal-ekonomik nizamı temsil ediyor. Bu nizam; kapitalist ülkelerde zaman zaman görülen üretim ve tüketim anarşisini ve bu anarşi kontrol altına alınmadıkça daima görülmesi mukadder olan iktisadî buhranları, kendi yapısında önlemek davasındadır. Çünkü yeni rejimin nazariyecileri, yeni Sovyet ekonomisinin kendine özgü organları bulunduğunu, Sovyetlerin Sosyal-Ekonomik yapısının P l a n 'ı getirdiğini, Plan'ın her şeyden evvel, Sovyet toplumu içinde kendine özgü kanuniyetlerin nizam altına alınması ile, kalkınma hızı, üretim ve tüketim ilişkilerinin ön-

---

1 1931'de işaret edilen bu dünya mübadelesinden çekiliş hâdisesi, bugün artık yalnız 170.000.000 insanı değil, Çin'in de katılması ile, en az bir milyarlık bir dünya nüfusunu, yani dünyadaki insanların en azdan üçte birini, beynelmilel mübadele pazarının dışında bırakmaktadır. Bu durum bilhassa Amerika'yı, ekonomiyi zorlayıcı sunî üretim ve tüketim kaynakları ve alanları yaratmaya sevketmektedir. Meselâ dünyada yer yer harp mihrakları veya kendine peyk olan ülkelerde sunî harp ve tehlike korkuları yaratmaktadır. Böylece de, Amerika'daki aşırı kalkınma dinamizmi ve yaratılan sunî refah seviyesini korumak, yürütmeğe çalışmak çarelerine baş vurulmaktadır .

ceden tespiti demek olduğunu savunurlar. Onlara göre Sovyet toplumu içindeki kuvvetler dengesi, yani çeşitli ekonomi kolları ve özellikle toprak mahsulleri üretimi ile sanayi mamulleri üretimi arasında, ince hesaplara dayanan en uygun denge ve orantıların önceden tespiti kabildir. Bu denge ve orantıların önceden tespiti hakikaten kabildir. Nitekim bu denge ve orantı sağlanamazsa, birtakım buhranların Sovyetler ekonomisini de sarsabileceğini söylerler. Gene onlara göre kapitalist nizamdaki iktisadî buhranlar asıl üretim fazlalığından doğduğu halde, Sovyetler toplumunda buhran, üretim yetersizliğinden doğabilir. Çünkü çeşitli branşlar ve sektörler arasında üretim orantıları tam hesap edilemezse, yahut da geçici faktörler bu hesap ve tahminleri bozarsa, fazla geliştirilmiş üretim kolları yanında, geri kalmış üretim kollarının verimi yetersiz kalacaktır. Bu nispetsizlik, bütün üretim kollarının dengesini bozarak «Sosyalist bünyede buhran»ı kaçınılmaz kılacaktır.

Kaldı ki, Sovyet iktisatçılarına göre bugünkü Sovyet ekonomisinde görülen; genel bir üretim yetersizliğidir. Şu halde ve bu şartlar içinde Plan, herşeyden evvel bir D i k t a ve D i r e k t i f, yani bir y u k a r ı d a n e m p o z e e d i l i ş olmalıdır. Bu görüşü benimseyen, yani Planı ancak mevcut şartlara ve imkânlara göre ve onlara uyarak bir önceden tespit sayan elemanlar, yani normal nispet ve denge taraftarları, işten uzaklaştırılmaktadırlar.

Dikta tarafdarlarına göre Plan, iktisadî ve sosyal şartlara, bu şartlara rağmen bir müdahaledir. Bu suretle de Plan bir Direktif teşkil eder. Bu Direktif unsurlarını, üretim branşlarının ahenkli gelişmesinden (Tekâmülcü gelişmesinden) değil inkılâp icaplarının bu şartlar ve hattâ imkânlarla bağlı olma-

yan, yani normal dengeler dışında yürüyen zorunluklarından almalıdır. Bu noktadan hareket edilince; iktisat hayatının muvazeneli akışı Planı değil, inkılâbın icapları ve zorunlukları iktisat hayatının yürüyüşünü ve kalkınma hızını tayin edecektir. Bu görüşlerin hangisi daha doğru olursa olsun şu bir gerçektir ki, bir harpsonu hadisesi olan Sovyet nizamı, kendi dışında yaşayan Kapitalist nizamdan ayrı bir nizamdır. Kapitalizmin dışında yaşayacak ve tabiî kendi sahasını genişletmek mücadelesini devam ettirecektir. Bu Sovyet faktörünün, Kapitalist nizamın geleceği bakımından müspet bir etken olmadığı şüphesizdir. Bugünkü dünya gidişinin genel akımı ve yönleri incelenirken bu Sovyet faktörünü de, Kapitalist dünyanın yaşadığı iç yapı değişmeleri arasında ayrıca belirtmek gerekir(1).

*
**

İktisadî bütünleşme :

Hulâsa, adına hâlâ İktisadî Buhran denilen bugünkü Batı sarsıntısının, bilinen buhranlardan nasıl ay-

---

1 Bilindiği gibi bugün Sovyetler Birliği ile Batı Demokrasilerinin münasebetleri bahis konusu olunca «Bir arada ve sulh içinde yaşama» formülü sık sık geçer. Formül yeni değildir. Leninde bu formül «geçici bir intikal devri» anlamında ifade edilmiştir. Trotskinin «Daimî İnkılâp» görüşünde ve nazariyesinde ise, daha geniş manada yer alır. Bugünkü uygulama şekline gelince bu, bilhassa Çin faktörünün ortaya çıkışından ve Memleketçi Komünizmlerin, meselâ Doğu Avrupa ve Balkan Komünizmlerinin doğuşundan sonra daha süreli bir ifade almıştır. Bu ilişkiler, Emperyalist ülkelerle Sovyetler Birliği ve memleketçi Komünist veya Sosyalist ülkeler arasında, karma yatırım anlaşmalarına kadar gidebilecek bir istidat göstermektedirler.

rı bir nitelik taşıdığını, bugün dünya iktisat nizamının nasıl derin bir yapı değişikliği içinde olduğunu gösterecek misallere daha pek çok değinilebilir. Bu belirtilerin ve misallerin her biri, dünyanın yeni ve bugüne kadar olandan gayri bir toplumlar dengesine doğru gittiğinin bir başka delili ve doğrulayıcısıdır. Bu yeni toplumlar dengesinde Türkiye, hem kendi varlığını korumak, hem de bu yeni denge içinde bütün sosyal ve ekonomik şartları ile müstakil bir iktisadî ve siyasî birey ve bütün olmak mecburiyetindedir(1).

Bütün XIX. yüzyıl süresince ve hattâ bu günlere kadar, sömürge ve yarı sömürgelerden çekilen alınteri bedelleri, yani fazla değerler hesabına yaşadı. Kendi sınırları içinde büyük sanayi kesafetleri (yoğunlukları) yarattı. Şimdi iç yapıdan gelen binbir çelişmeye sahne olan Avrupa'nın alınyazısı, onun kendi şartlarına göre şu veya bu şekilde çözümlenecektir. Fakat Türkiyenin kaderi, Avrupa davasının şu veya

---

1 Meselâ Türkiye'de Atatürk'ün de vakitsiz hayat sahnesinden çekilişi sonunda İnkılâpçı dinamizmin zaafa uğrayarak, inkılâbın devam ettirilemeyişi ve ikmâl edilmemesi sonunda hızla bir Oligarşiye kayış görüldü. Bu netice, inkılâp tarihimizin elbette ki ve maalesef ters bir gelişmesidir. İnkılâpçılık, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik gibi ilkelerle bu ters gelişmenin, tam bir çelişme halinde olduğunu görmemek, elbette ki kabil değildir. Bu gelişmeye yol açan ilk şartlar, gerek Tek Adam, Cilt III ve gerek İkinci Adam, Cilt I ve II de yeteri kadar işlenmekle beraber, bu Oligarşik gelişmenin bu kadar çabuk bir Güney Amerika karakteri alacağı hakikaten beklenmezdi. Ümidedelim ki Türk Demokrasisi gıdasını, Güney Amerikanın içine düştüğü ve herşeye gebe dejeneresansından değil, Türk inkılâbının aslî nitelikleri ile Atatürk'ün hâtıralarından alsın. Aslî köklerine ve aslî sıhhatına dönebilsin.

bu şekildeki çözümleriyle ilgili olmakla beraber, bu çözüm yolları ile mutlaka bir kader birliği arzetmez. Gerçi modern tekniğin ve ulaştırmanın, yeni üretim vasıtalarının, milletlerarası iktisadî ilişkilerin, bir bütünlük görünüşü vardır. Fakat bu manzara arkasında, bu görünürdeki yön ve kader birliğinin mutlak olmadığını gösteren (nefy ve inkâr eden) çelişmeler ve ayrılıklar da vardır.

Büyük sanayi memleketlerinin bu sanayi yoğunluklarından doğan sosyal çelişmeleri ve bu çelişmelerin kaçınılmaz kıldığı tezatlar, çatışmalar ile, meselâ Türkiye gibi eski bir yarı sömürgenin, geri bir ziraat memleketinin kendi iç yapısından gelen meselelerini bir tutmak ve hepsi için aynı nizamı ve kader birliğini zorunlu görmek, büyük bir anlayış hatası olur.

Bize göre, dünyanın diğer parçalarındaki toplumlar, şu veya bu yönlerde gelişebilirler. Fakat Türkiye ve Türkiyeye benzer memleketlerin, yani eski sömürge veya yarı sömürge kayıtlarından kurtulup, siyasî ve iktisadî istiklâl için savaşan ülkelerin herhalde kendilerine özgü sosyal yapıları ve iktisadî nizamları olacaktır(1). Bu nizam ve iktisadî kurallar,

---

1 İstiklâl Savaşımızdan sonra yeni Türk toplumunun sosyal yapısına nizam veren 1924 Anayasasının, bizim görüşümüze göre yetersiz olan ve hattâ inkılâp dinamizmini donduran niteliği, bu tarihî zorunluğun gereklerine cevap olacak yeni Devlet Organlarını ve temel prensipleri kendi içine alamamış olmasıdır. Bu Anayasa, Millî Hâkimiyet ilkesi ve Cumhuriyet rejimi dışında, yeni Türk toplumunun hızla kalkınma ve kendine göre teşkilâtlanma ihtiyaçlarına cevap olacak ilke, kural ve organlar getirmedi. Klasik bir batı Anayasasının kopyası oldu. Tasarının tartışmalarında ifade edildiği gibi İskandinav memleketlerinden birinin, batı mânasıyle klâsik hukuk ve müesseselerini getirmekle yetin-

cihanın şu veya bu parçasındaki toplum yapılarından her halde farklı bulunacaktır. Yani bu yeni doğan ve teşkilâtlanma çabasında olan ülkeler, kendilerine özgü sosyal ve ekonomik organları kendileri yaratacaklardır. Bu yeni devletlerin sosyal yapısı ve vasfı, meselâ Batı toplumlarının aksine olarak ve ana kollarda, P l a n l ı kalkınma çabaları olacaktır. Bu çaba onları, klasik demokrasilerin sosyal yapı ve ekonomik gelişme yollarından ayıracaktır.

Bu bakımdan yeni Türkiyenin yeri, eski batı toplumlarının değil, Millî kurtuluş hareketlerinin cephesindedir. Yeni Türkiye, metropol-sömürge ilişkileri yerine, müstakil milleti ve müstakil millet nizamını savunur. Tâbi ve metbû, yahut bağımlı ve bağımsız milletler ve ülkeler nizamı yerine, siyasî bakımdan korunmuş ve iktisatça kendine yeter müstakil milleti temsil ve müdafaa eder.

Ancak şu da var ki, kendi sınırları içinde kendine yeten siyasî ve iktisadî bir birey, bir bütün olan bu millet ve ülke tipi, dünyadan kopmuş ve kendi içine kapanmış bir ilkel toplum demek değildir. Gerçi bu ülkeler dünyanın yeni toplumlar dengesi içinde birer özgür birey teşkil edeceklerdir. Bu ülkelerin her biri, kendi sınırları içinde, kendilerine

---

di. Kanaatımızca 1924 te başlayan bu durgunlaştırmanın etkileri, bugün içinde yaşadığımız çelişmelerin de temelinde yaşamaktadır.

Hulâsa Türk İnkılâbının Dinamizmi, asıl 1924 Anayasası ile kösteklendi. Ondan sonra Atatürk'ün, ya bu Anayasayı zorlayarak başarmaya çalıştığı inkılâplar, ya bu Anayasaya yeni bir ruh vermek için ona eklediği ilkeler, ilk ve İnkılâpçı dinamizmi, hiç bir suretle sağlayamadı. Meselâ bu ilkelerden olan İnkılâpçılık, Devletçilik, Halkçılık gibi umdeler, hiç bir zaman tam ve aktif birer hareket unsuru haline getirilemediler..

göre düzenlenmiş bir sosyal yapı ve manzara arzedebilirler. Fakat bu iç yapı farklılığı, onların, bugünkü metropol ve sömürge ilişkilerine karşılık, eşit haklar ve şartlar içinde yürüyen yeni ve ileri işbirliği, bir mübadele nizamı içinde yer almalarına engel değildir(1). Türkiye, bu yeni milletlerarası dengede, kendi ölçüsünde geliştirilmiş ve düzenlenmiş millî sanayii, millî kredi ve mal hareketleri, ileri ve yeterli bir ulaştırma şebekesi ile yer alacaktır. Kendi toprak ve iklim şartları içinde geliştireceği ziraatı ile, fazla mahsullerini cihan pazarlarına akıtacaktır. Cihan ticaretinde yerini alacaktır. Böylece de, bağımlı bir eski Türkiyenin yerinde, siyaseten ve iktisaden özgür ve eşit bir ülke olarak dünya mübadelesine katılacaktır. Zaten Türk inkılâp ve mücadelesinin, yalnız Türkiye için değil, Türkiyeye benzer bütün ülkeler için taşıdığı önder ve örnek olmak vasfının manası da budur.

Bütün olaylar; dünya iktisat buhranının, yahut daha doğru bir deyimle, dünyanın geçirdiği büyük bünye değişikliğinin bütün gelişmeleri, bizim bu yeni ve dünya ölçüsünde etkili misyonumuzu doğrulayacak şekilde inkişaf etmektedir. Dünyanın bu gelişmeleri içinde ve dünya ölçüsünde etkileri olan bu yeni hareketin; yani millî kurtuluş hareketlerinin, manevi ve fikrî temsilcisi, tam ve karakteristik bir misali olmak talii, Türk milletine yakışan ve inkılâbımızın yüksek değerine uygun bir tarihî mazhariyet teşkil eder. Bu talii ve misyonu benimseme-

---

1) Millî kurtuluş hareketlerinin neticesi olan bu siyaseten ve iktisaden özgür ve diğer ülkelerle eşit millî devletlerin, kendilerini dünyanın diğer parçalarından ayırarak şu veya bu cinsten perdeler arkasına kapanmamaları, onların ayırdedici vasıflarından biri olarak kaydedilmelidir.

yi borç biliyor ve inkılâbımızın bu tarihî manasının, bütün inkılâp nesli için bütün açıklığı ile anlaşılmasında ve kavranılmasında büyük faydalar görüyoruz...

III

İNKİLÂP

Inkılâp halkın hayrına olanları halka rağmen, fakat halk için, halka getirmek işidir...

Türk İnkılâbı, Islahatçılık değildir :

Türkiye bir inkılâp içindedir. Bu inkılâp durmadı.

Geçirdiğimiz hareketler, şahit olduğumuz ihtilâl ve inhidâm (yıkılış) manzaraları onun yalnız bir safhasıdır. İhtilâl; bir inkılâbın gayesi değil, vasıtasıdır.

İnkılâbımız bir ihtilâl safhasında dursaydı, kısır kalırdı. Halbuki o genişliyor, derinleşiyor. O henüz son sözünü söylemiş, son eserini vermiş değildir. Bu düzeltilmiş zemin üstünde Türk toplumunun yarınki kendine hâs, kendine özgü ve kendine uygun yapısı kurulabilmek için, inkılâbımızın genişlemesi derinleşmesi lâzımdır.

İnkılâp, tarafsız bir nizam değildir. Onun içinde yaşayanların, taraftar yani inkılâptan yana olsunlar veya olmasınlar, ona intibak etmeleri, uymaları lâzımdır. İnkılâp, ona taraftar olmayanların irâdelerinin, ona taraftar olanların iradelerine, cebir ve zor yolu ile, kayıtsız şartsız bağlanmaları demektir.

İnkılâbın irade ve menfaatı, inkılâbı duyan ve yürüten azınlık, fakat şuurlu (bilinçli) bir Avangard'ın, azınlık, fakat ileri ve disiplinli bir öncü Kadro'nun iradesinde temsil olunur. Bu Kadro; inkılâbın realitesinden, gerçeklerinden çıkarılan ve onun akışına

uygun bir düzende izah edildikçe, aydınlatıldıkça şekilleşen prensipleri kendine şuur edinir. İnkılâbın realitelerinden çıkarılan ve onun akışına uygun bir şekilde izah edildikçe şekilleşen, nazariyeleşen (teorik esaslara bağlanan) prensipler sisteminin ana hatları etrafında, taktik ve stratejik zikzaklar yapılabilir. Fakat ricatlar yapılamaz.

İnkılâbın derinleşmesi demek her şeyden önce, işte bu inkılâp bilincinin, inkılâp ahlâk ve disiplininin, onu temsil eden azınlık Kadronun dimağından, genç neslin, yeni kuşakların, geniş köy ve şehir halkının dimağlarına inmesi, yerleşmesi demektir...

***

Türkiye bir inkılâp içindedir. Bu inkılâp ne sadece bir reform (ıslahat) ne de bir idarî değişiklik demektir. İnkılâbımız, kendine prensip ve onu yaşatacaklara şuur olabilecek bütün fikir unsurlarına maliktir. Ancak bu nazariye ve fikir unsurları, inkılâba ideoloji olabilecek bir fikir sistemi içinde derlenmiş, düzenlenmiş değildir.

Bu sebeple ve parça parça işlenip incelendikçe görüleceği gibi, gerek millî etkileri, gerek milletlerarası manası bakımından tarihin en geniş ve kapsayıcı hareketlerinden biri olan inkılâbımızın fikir ve prensip unsurlarının, şimdi inkılâbın akışı içinde işlenmesi, izahı işi, bugünkü inkılâp aydınlarına düşen görevlerin en acele ve en önemlisidir.

İnkılâbımızın tarihî şartlarından doğan zâtinde mündemiç olan, yani yapısından gelen ileri fikir ve nazariye unsurları, inkılâbın icaplarına uygun bir şekilde izah edildikçe bu esaslar, inkılâbı yaşatan ileri Kadro ve ondan sonra gelecek kuşaklar için, ölçüler (kriteryumlar) olacaktır. Yeni bir inkılâp ruhu bakı-

mından yetişmiş inkılâpçı insan tipi böyle doğacaktır. Bu tip insan, her nerede ve her ne şart altında olursa olsun karşılaştığı aynı hadiseleri, aynı ölçülerle ölçecektir. Aynı hükümlere varacaktır. İnkılâbın kendine özgü ve onu diğer inkılâplardan mahiyet, nitelik bakımından ayırt eden dünya görüşü böyle vücut bulacaktır.

Şimdi her adımda gördüğümüz fikir karışıklıkları, bu fikir karışıklıklarından gelen ruh düşkünlükleri ve bozgunculuklar, inkılâbın herkes için üstünde fikir birliğine varılması gerekli olan prensiplerinin, bir İdeoloji sistemi halinde işlenmemiş olmasından doğuyor. Bu prensipler birer birer belirtilip bir sistem halinde terkip edildikçe, yani İnkılâbımızın dünya görüşü, inkılâbın akışı içinde izahını buldukça, Türk aydınları arasında da bir farklılaşma (différentation) olacaktır. Bu prensipleri kabul ve idrak edenler bir tarafa, etmeyenler diğer tarafa ayrılacaklardır. Kabul edenler iradeleri ile, etmeyenler iradeleri dışında bu prensiplere tâbi olacaklar, yani inkılâbın emrinde bulunacaklardır.

*
**

Bugünün inkılâp Kadrosunun yarın yerini alacak olan gençliğin, ancak ve kayıtsız şartsız inkılâp esaslarına göre yetiştirilmesi, teşkilâtlandırılması ve inkılâp fikir ve ilkelerinin ona bilinç (şuur) olarak verilmesi lâzımdır. Çocukluk ve gençlik çağında olan kuşakların yetiştirilmesi, manevi varlığı ise, toplumun aslî işlerinden biridir.

İnkılâbımızın, öz yapısından ve tarihî şartlardan gelen ileri prensipleri ve onların ifadesi olan fikir sistemi, memleketimizin gerçek yoğunluğunu teşkil eden köylülüğün, kendilerince ifade edilme-

miş olsa bile, irade ve menfaatlarını bütünü ile temsil eder. Bu gerçeğin, kişisel dertler ve menfaatlar gözetilmeksizin köylülüğün büyük kütlesine, ardı arası kesilmeksizin telkini ve izahı lâzımdır.

Köye girmeyen, köyde dalgalanmalar yapmayan ve köyde yerleşmeyen bir millî inkılâbı düşünmek zordur. Bütün yüzyıllar boyunca terkedilmiş kalan, yarattığı değerler şu veya bu kanaldan sömürülen, yahut dışarıya akan ve bu yüzden daima ilkel, daima sermayesiz ve geri teknikli kalan Türk köyünün, gerek sosyal, gerek iktisat unsurları ile toplum yapısı, bütünü ile bir inkılâba muhtaçtır.

Şuurlu fakat müsamaha kabul etmeyen bir disiplin demek olan inkılâp nizamı içinde, anarşik, bozguncu bir basın sistemi, inkılâbın mana ve mahiyeti ile tam bir çelişme teşkil eder. Bir inkılâba atılmış ve kaderini bu inkılâbın akışına bağlamış bir memleket için basın, inkılâbın sevk ve idaresinde, yönetim kuvvetlerinden biridir. Halk eğitiminin, bir merkeze bağlı mücadele organıdır.

Birtakım avâre ruhların ve kuvvetlerin bu organı sömürmesi, inkılâbın intizam ve selâmeti için olumsuz, menfi bir haldir. İnkılâp, kendi zaferinde etkisi olabilecek bütün kuvvet ve vasıtaların belirli bir nizam altında, belirli hedeflere yöneltilmesi iledir ki, muzaffer olabilir...

IV

İNKILÂBIMIZIN İDEOLOJİSİ

İdeoloji, bir fikir sistemidir. Daha doğrusu, sosyal bir hareketin, taşıdığı prensipler bakımından fikirleştirilmesidir. Eğer bir sosyal hareket, meselâ bir inkılâp, bazı fikir prensipleri getiriyor veya bunları temsil ediyorsa, bunların sistemleştirilmesi, bizzat inkılâbın sıhhat ve selâmeti için şarttır.

Fikir esasları prensipleştirilmeyen ve ideolojik bir fikir sistemine bağlanmayan bir inkılâbın, zaman içinde mahiyetini değiştirmemesi, hattâ soysuzlaşmaması mümkün değildir.

Böyle bir sonucun sorumlusu ise, inkılâpçıdan ve kahramandan önce, o toplumun fikir yapıcısı olan aydınlardır...

İdeoloji :

Her inkılâp bir fikir sistemini temsil eder ve bir fikir sistemine dayanır. Fransız Büyük İhtilâli denilen hareket; bir fikir sistemini temsil eden inkilâplardandı. Bu sistem, daha inkılâptan önce ve zamanın akışı içinde düsturlaştırıldı, İnkılâba dayanak oldu. Rus İnkılâbı gene bir fikir sistemine dayanan inkılâplardandır. Prensipleri belirli ve gene önceden düzenlenmiş olan bu fikir sistemi, İnkılâbın akışı içinde önemli bir keyfiyet değişikliğine uğramaksızın, yani dünya ve toplum görüşü daima korunarak, İnkılâbın fikir temeli ve dayanağı olarak kaldı.

Bir inkılâbın fikir sistemi düsturlaşmamış, izah edilmemiş olabilir. Bir inkılâbı yürütenlerin, o inkılâbın akışında rey, irade, içtihat sahibi olanların, kendi çabalarını herkes için anlaşılır sloganlar şeklinde formülleştirmemiş olmaları da mümkündür. Fakat bu takdirde, yani fikir sistemi belirtilmemiş, düzenlenmemiş böyle bir inkılâbın akışında nihayet öyle bir gün gelir ki, o inkılâbı temsil edenler ve ona kaderlerini bağlayan genç nesil, artık onun önünde koşmaktan ve o inkılâba öncü ve dayanak olmaktan kalır. Olayların, artık kendi iradesi dışında akan seli arkasından sürüklenmeye başlar. İnkılâpçı

nesil, ya gemi azıya alan, yahut da gelişmeleri kendi kontrolünden çıkan eserinden, artık kendisi de memnun değildir. Artık bu eser, kendisinin reyine, iradesine göre değil, kendisi o yarattığı eserin; kendi irade ve müdahalesi haricinde yürüyen ve çok defa yönünü kaybeden mukadderatına tâbi olmak zorunda kalır.

İnkılâplar tarihinde böyle bir akibetin nadir, fakat incelenmeye değer bir misali vardır. Meselâ Rusyada 1917 şubat İhtilâli, bu anlattığımız şeklin, karakteristik bir misalidir. 1825 senesindenberi, yani en azdan 90 senelik çetin bir hazırlık devresi, kanlı bir stajı olan Rus Demokratik hareketi, 1917 şubatında nihayet darbesini yapmış, muvaffak olmuştu. Çar devrilmişti. Geçici Hükümet kurulmuştu. Müessesan Meclisine gidiliyordu. Fakat bu Demokrasi, temsil ettiği geleneksel prensipleri, gerek Mecliste, gerek halk ve memleket önünde, düzenlenmiş bir fikir görüşü halinde veremedi. Bir hareket programı halinde açık, kesin ilân etmek cesaretini gösteremedi. Hesapsız kurbanlarına ve tecrübeli liderlerine rağmen, yalnız sekiz ay yaşayabildi ve olayların akışı içinde süpürüldü, gitti..

Doksan yıllık bir hazırlık devrinden ve hakikaten hesapsız çilelerden, kurbanlardan sonra ancak sekiz ay yaşayabilen bu Demokrasi ihtilâlinde, onu yürütenler, Demokrasinin hattâ en basit problemleri, meselâ Toprak Reformu üstünde bile anlaşamadılar. Daha ihtilâlden önce mücahitlerini, nazariyecilerini, hattâ filosoflarını veren İhtilâlciler, İhtilâlden sonra ana davalar ve bilhassa Rusyada toprak meselesi üzerinde, eski sloganlarını unuttular. İhtilâlin aslî hedeflerini bir hareket programı haline getiremediler. Günlük tartışmalar, dar parlamento oyunları ve didişmeler içinde parçalanıp gittiler. İtibarla-

rını ve kendilerine bağlanan ümitleri yitirdiler.

⁂

İnkılâbımızın getirdiği bazı değerler :

Türk İnkılâbına gelince; İnkılâbımız, gerçi bu inkılâptan önce kendisine rehber olacak bir fikir sisteminin, zaman içinde, ana prensipleri ile derlendiği, düzenlendiği, inkılâplardan değildir. Böyle bir fikir sisteminin arayıcılarını, araştırıcılarını, nazariyecilerini, fikir adamlarını daha önceden vermemiştir. Fakat Türk İnkılâbı, aslî birtakım fikir prensiplerini ve dünya ölçüsünde manalı yeni değerleri, kendi yapısında taşır ve temsil eder. Meselâ şunları işaret edelim :

1 — Garp ülkelerinde milletlerin milletlikten çıktığı, yani millet içinde sosyal çelişmelerin, sınıf kavgalarının, milletin millet olarak bekâsını tehdit ettiği bir zamanda Türk İnkılâbı, milletin İmtiyazsız, Sınıfsız bir varlık halinde istiklâli sloganını getirdi.

2 — Toplum içinde her teknik terakkinin, kendi peşinden binbir sosyal çelişmeler getirmek suretiyle bizzat terakkiye engel olduğu, yahut bu terakki denilen şeyin, toplumun topyekûn değersizleşmesine, manevi değerlerin iflâsına, ahlâkî çöküntüye maloldüğu bir zamanda Türk İnkılâbı, Yüksek Tekniğin; toplumun iradeli müdahalesi, yani Planlı bir Devlet kontrolü, yahut sosyal Devlet halinde benimsenmesini ve gelişmesini ortaya attı. Ve böylece yeni, fakat büyük çelişmelerden arınmış, şiddetli sosyal reaksiyonlardan korunacak bir millet nizamı'nı savundu.

3 — Bugün cihanın, herbiri diğerine karşı cephe almış tâbi ve metbû, yani tâbi olan ve hükmeden(1) milletler nizamı yerinde, herbiri kendi içinde siyaseten ve iktisaden birlik, kendi aralarında da özgür ve eşit haklı bir milletler nizamını ilân etti.

Hulâsa İnkılâbımız, dünyanın yeniden ve bir başka nizam altında kurulması ülküsünü manen ve tamamen temsil eder.

Millet müessesesinin korunması, Millet yapısının tezatsız, çelişmesiz gelişmesi, Bağımsız milletlerin, bağımsız iktisadî ve siyasî bireyler, birlikler halinde Dünyanın Birliğini kurmaları ülküsü, tarihin hiç bir devrinde, Türk İnkılâbının ruhunda olduğu kadar açıklık ve kesinlikle temsil olunmamıştır(2).

---

1 Bu tabiiyet bazan, hem siyasî, hem iktisadî olur. Sömürgelerde görüldüğü gibi. Bazan, siyasî cephesi gizli kalmak suretiyle, görünüşte yalnız iktisadî olur. Yarı sömürgelerde görüldüğü gibi. Bazan yalnız iktisadî olur. Geri ziraat ülkelerinde ve muahedelerle kayt altına alınmış mağlup memleketlerde olduğu gibi.

Bugün ise bu şekiller çok daha çeşitlenmiştir. Şimdi dünyaya kanat geren Süper Emperyalizm, görünüşte tamamen müstakil birçok ülkeleri, iktisaden borçlandırma yolu ile vesayet altına almaktadır. Sonra, askerî-iktisadî yardım şeklinde kontrole, veya fiilen askerî üslerle donatarak hem siyasî, hem iktisadî, hem askerî kontrole kadar varan çeşitli tabiiyet ve hakimiyet şekilleri yaratmış bulunmaktadır. Meselâ Güneydoğu Asyada olduğu gibi..

2 Meselâ İnkılâbımızın dinamik çağlarında, Atatürk'ün ilân ettiği şu dünya görüşünü ve şu prensipleri, kitabımızın bu baskısında verelim :

«İnsanlığın hepsini bir vücut ve her milleti bunun bir uzvu saymak icabeder. Bir vücudun, bir parmağının ucundaki acıdan, diğer bütün uzuvlar müteessir olur. Ancak böyle bir düşünüş, insanları, milletle-

Şarklı ve karışık bir cemaatın Millet; bir millî mücadelenin iktisadî ve siyasî bir sistem haline getirilmesi ve bu sistemin, çağın büyük bir çelişmesini, yani hakim ve mahkûm ülkeler, hakim ve mahkûm sınıflar tezadını çözümlemeye yürüyen bir ülkü haline gelmesi demek olan Türk inkılâbı, yalnız çağımız ve yalnız memleketimiz için değil, bütün insanlığın geleceği hesabına da, dikkatle incelenmeye değer bir davadır. Eğer bu dava işlenemez ve bu İnkılâp soysuzlaştırılırsa, bundan zarar görecek olan yalnız Türk milleti değildir. Bu netice, bütün insanlık için bir k a y ı p olacak ve bu neticeden, Türk aydını suçlu sayılacaktır...

*
**

Bir tarihi misyon :

Davanın bu işlenişi, yani İnkılâbımızın yeri hodbinlikten (bencillikten) kurtarır.

Eğer milletler arasında bir hastalık varsa, hadise nekadar uzakta olursa olsun, kendi aramızda olmuş gibi, bu esastan şaşmamak icabeder.

Eğer devamlı sulh isteniyorsa, insan kütlelerinin vaziyetlerini iyileştirecek, milletlerarası tedbirler alınmalıdır.

İnsanlığın heyeti umumiyesinin refahı, açlığın ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, haset, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde terbiye edilmelidir..»

[«Atatürk'ün 17 mart 1927 de ve Romanya Dışişleri Bakanı Antonesku'nun ziyareti sırasındaki nutkundan».]

Atatürk'ün çağında hiç bir ülkenin Lideri, bu dili konuşamadı. Yalnız bu sözler bile, dünyaya yeni değerler getiren bir inkılâba zemin olacak bir dünya görüşünü verir.

pısında hazineleşen ve çağımız ölçüsünde değer taşıyan esasların ve prensiplerin ilk defa ele alınışı, elbette ki Türkiyede, yani İnkılâbımızın akışı içinde olabilirdi. Çünkü evvelâ her haliyle yarı sömürge şartları içinde uyuşturulmuş Şarklı bir milletin, bütün bu şartlara karşı, kuvvetini yalnız kendi silahından, yalnız kendi enerjisinden ve içinde yaşadığı şartların ve icapların doğru değerlendirilmesinden alarak isyanı, özgür bir Devlet haline gelişi olayı, ilk olarak Türkiyede tahakkuk ettirildi. Bu neticenin alınması için her şeyden evvel, sömürgecilik ve yarı sömürgecilik şartlarının son haddine kadar gelişmesi ve bunun tasfiyesini başaracak yiğit bir milletin, bu milletin başında, milli bir Önderin zuhûru şarttı...

Tarih çağımızda, büyük ve çağımız ölçüsünde önemli bir misyonun başarılması işini, şimdi Türk Milletinin ve Türk aydınının omuzlarına yüklemiş bulunuyor. Bu inkılâbın temsil ettiği fikirleri, kendine fikir ve dünya görüşü edinen hulâsa bu davayı gütmek ve yürütmek misyonunu karşısında bulan her inkılâpçının, her aydının, vazifesi şimdi şudur:

1 — İnkılâba özgü, İnkılâbın yapısında hazineleşen fikir unsurlarını, belirli, düzenli, realitelere uygun, konkre Prensipler halinde izah ve terkip etmek..

2 — İnkılâbımızı, bir Fikir Sistemini temsil eden İnkılâp olmaktan çıkarıp, bir Fikir Sistemine dayanan İnkılâp haline getirmek..

3 — İnkılâbımızın temsil ettiği fikir unsurlarını, bir İdeoloji halinde işleyerek, bu İnkılâba temel kılmak..

4 — İnkılâbımızı, maddî ve manevî, emin ve güvenilir bir şekilde bu temel üstüne yer-

leştirecek bütün müesseseleri yaratmak. Ve böylece onu bizden sonraki nesillere, bütün izahları, yorumları ve müesseseleri ile emanet etmek..

Mahiyeti, vasıfları ve nitelikleri korunan, ileri-deki gelişmelerin akışı içinde bu nitelikleri bozulamayacak olan inkılâp, ancak, prensipleri açık ve belirli ölçüler içinde izah edilmiş, açıklanmış olan inkılâptır.

Kendisinden yana olanlara, sınırları belli, görüş ölçüleri işlenmiş, benimsenmiş prensipler verebilen bir İnkılâp, artık hayatiyet unsurlarını yaratmış demektir. Hayatiyet unsurlarını yaratan, bir nevi Standartlaştıran bir İnkılâbın ise, mahiyetini menfî bir yönde değiştirmesi, yahut soysuzlaşması ihtimali, artık düşünülemez. Böyle bir İnkılâbın önünde artık, ancak daha ileriye daha derine bir gelişmenin ve yerleşmenin şartları olgunlaşır...

V

TÜRK İNKILÂBININ ÇAĞIN AKIŞINDA YERİ

Türk İnkılâbı, dışarıya karşı her türlü Sömürgecilik kayıt ve kontrollerinden arınmış, içeride ise her türlü Sınıf kavgalarını önleyen, yeni bir Dünya Nizamının, çağımızda ilk ve muzaffer müjdecisiydi...

Bir keyfiyet değişikliği :

İnkılâbımız ne birtakım tesadüflerin, ne de, sebepleri yalnız kendi sınırlarımız içindeki şartlar ve kendi irademizin müdahaleleri ile kayıtlı hadiselerin eseri değildir. Onun; tarihî kökleri bakımından milletlerarası ve gelişme yönleri bakımından cihan ölçüsünde bir manası vardır. Bundan önce de bazı vesilelerle değindiğimiz bu nitelikler üzerinde biraz daha durmalıyız:

Türk toplumu, bir keyfiyetten (nitelikten) diğer bir keyfiyete geçiyor. Dünya üzerinde ilkel ve tâbi (bağımlı) bir yarı sömürge olmaktan çıkarak, özgür bir cüz-ü-tâm, yani bir birey, bir birlik olmaya doğru gidiyor. Bu gelişme; Diyalektik açıdan, elbette ki, zaman için birtakım değişikliklerin, k e m m î, yani nicelik bakımından birtakım birikmelerin eseridir. Yani Diyalektik açısından Türkiye olayında da bu kemmî birikmeler, keyfî yani nitelik bakımından değişmeleri, hem de adına Türk Milli Kurtuluş hareketi dediğimiz bir i n f i l â k, bir s ı ç r a m a şeklinde zaruri kıldı.

Hakikaten de, siyaseten ve iktisaden özgür bir b i r l i k olarak Türkiye, bir yarı sömürge ve tâbi bir ülke olan eski Osmanlı Türkiyesinden bambaşka

bir şeydir. Ne sömürge, ne de sömürgeci olan, hem sömürgeliği, hem sömürgeciliği reddeden bir varlıktır. Çarkları birbirlerine çarpamayan, hakim faktörleri Devlet eliyle ve Halk yararına düzenlenmiş bir nizamı güder. Kamu ve özel sektörü birbirini tamamlayan Iktisadi yapı peşindedir. Böylece de, dünyadaki milletlerarası işbirliğinde de bu özellikleri ile yer alan yeni bir millet ve cemiyet tipi alacaktır. Bu tip, cihan tarihinde yeni bir örnek olacaktır(1).

*
* *

Bir çöküntü :

Eski Türkiyenin ilkel ve geri bir yarı sömürge olmasının sebepleri ve şartları ise, yalnız bizim ülkemize mahsus ve yalnız bizim kaderimizle kayıtlı olmayan, milletlerarası ve dünya ölçüsünde bir büyük tezâdın, bir tarihî gelişmenin eseri Idi. XVIII. yüzyılın sonunda, Batı memleketlerinde ve bilhassa önce İngilterede başlayan makinaların icadı ve sanayıa uygulanması şeklinde gelişen hareketin eseri idi. Sanayi İnkılâbı'nın, yani makinalaşan sanayiin, bol ve ucuz mal şeklinde Türkiyeye ve bize benzer ülkelere akıttığı seller, memleketimizin özel ve yerli sanayi cihazını parçaladı(2).

---

1 Yani Emperyalist Kapitalizmin, kendi içinde sınıflara ayrılmış, sınıf kavgalı, dünyaya karşı istilacı ve sömürgeci nizamına göre, başka bir toplum tipini temsil eder. Bu tip, topyekün sosyalizmin, İnkılâbının getirdiği Vatan anlamı ve millet anlamı ile, Sovyet Sosyalizminin Politiko-Sosyal yapısından da ayrılır.

Sanayi İnkılâbı, Yeni Zamanlar dediğimiz çağı yaratan ve Osmanlı İmparatorluğunun iştirak edemediği, en büyük hareketlerden biridir. Bunun yanında, Fransa İnkılâbının getirdiği yön tayin edici fikir ve ilkelerle, aynı inkılâbın ge-

Türkiyeyi ve bize benzer memleketleri, meselâ İranı, Çini, Hindistanı, v.b. makinalı sanayi ülkelerinin iktisadî etkisi ve sonra da hakimiyeti altına düşürdü. Zaten mevcut olan Kapitülasyonlar gümrük kapılarında elimizi kolumuzu bağlıyordu. Bu ucuz mal sellerine karşı hiç bir tedbir alamadık. Bilhassa Napolyon harplerinden sonra bu yerli sanayi bütün ağırlığı ile çöktü, yıkıldı.

Yukarıda kaydettiğimiz gibi, bir taraftan Kapitülasyonlar, bu yeni istilâyı hem kolaylaştırdı, hem de devam ettirmek için bütün hükümleri sağladı. Diğer taraftan Batı memleketlerinde delicesine gelişen bu sanayiin muhtaç olduğu ham madde kaynakları ve Pazarlar sağlanması yolunda meydan alan rekabetler, sömürgelerin siyasî taksimi ile neticelendi. Türkiye, İran, Çin gibi yarı sömürgeler üstünde, sömürgeci devletlerin N ü f u z anlaşmaları başladı. İşte asıl bundan sonradır ki dünya, Metropoller, yani büyük sanayici memleketlerin teşkil ettiği kudretler ile, Sömürge ve Yarı Sömürgeler şeklinde ikiye bölündü. İki karargâha ayrıldı. Türkiye, yarı sömürgeler sahası içindeydi.

*
**

Kapitalizmin mezar kazıcıları :

Ancak, Batı memleketlerinde gelişen ve insanlık tarihinin, şüphe yok ki en önemli bir hadisesi olan sanayi inkılâbı, bir taraftan dünyayı yukarıda işaret ettiğimiz şekilde iki sahaya böldü. Ama di-

---

tirdiği yeni müesseselere, meselâ demokrasi gelişmelerine de bu İmparatorluğun katılamaması, onun ikinci bahtsızlığını teşkil eder. Sanayi İnkılâbının dışında kalınca tabii Ordunun yenileştirilmesi çabaları da köksüz, yetersiz kaldı.

ğer taraftan da, Kapitalizmin dünya ölçüsünde bir genişlik alışı, adaletsiz bir denge içinde olsa da, dünyayı bir İktisadî Birliğe götürmek suretiyle, ilk defa bir Dünya Birliği de kurmuş oluyordu. Ama bir taraftan bu Birliği kurarken, diğer taraftan da bu Birliğin antitezlerini, yani bu Birliği paralanmalara, Dünya Harplerine, Milli Mücadelelere götürecek faktörleri de, kendi içinden gene kendisi yaratıyordu: Sanayileşen ülkelerde Sanayi İşçisine, yani Proletaryaya vücut vererek geleceğin sınıf kavgalarına tohum ekiyordu. Böylece çağımızın ve kapitalizmin, birinci büyük tezâdı, çelişmesi ortaya çıkıyordu. Sonra sömürge ve yarı sömürgelerle metropoller şeklinde cihanın ikiye bölünmesi; istiklâl mücadelelerinin, millî kurtuluş hareketlerinin tohumlarını yaratıyordu. Böylece de hattâ birincisinden daha önemli, daha dünya ölçüsünde diğer bir tezât, çağımızın yapısında işlemeye başlıyordu. Sömürgeci Devletlerin kendi aralarındaki ham madde veya pazar kavgaları ise, ayrıca gelecekteki dünya harplerinin tohumlarını atıyordu. Hulâsa Kapitalizm ve Emperyalizm, kendi mezar kazıcılarını, kendileriyle beraber yaratıyorlardı..

*
**

Bir dram :

Adına Dünya Harbi dediğimiz Dram(1) bu çağdaş

1 Bu kitabın, birinci dünya harbi sonunda yazıldığını ve İkinci Dünya harbinin henüz patlamamış olduğunu işaret etmeliyiz. Ama tam bu kitap yazılırken, yani 1931 de Atatürk Ankarada ve Amerikan Generali Mak Arthur'a, bu İkinci Dünya Harbini, zamanı, safhaları ve neticeleri ile hatasız açıklamıştır. (Bak. Ş. S. Aydemir. **İkinci Adam,** cilt II. ss. 85 - 95)

Kapitalizmin kendi bünyesinden doğdu. Fakat kaçınılmazdı. Bu harp, sömürgeci milletlerin kendi aralarında cereyan eden bu ham madde ve pazar kavgasının tipik bir misaliydi. Bu savaşta, kavganın gerçek sebebi olan «gasp ve gâret» yani istilâ ve yağma deliliği, bütün inceliklerini verdi. Teknikte ve terakkide kemâle ermiş bir nizamın, bütün ilmî, fennî ve ruhî kuvvetlerini harekete getirdi. Ve bu arada, başdöndürücü maskeleme usulleri ile, maksat pekâlâ gizli tutulabildi(1). Bu suretledir ki, ya kapitülasyonlardan, ya diğer iktisadî ve siyasî kayıtlardan bıkkın, yahut ta yeni istilâ tehlikelerine maruz olan birtakım masum milletler, aslında kendi aleyhlerine işleyen bu Dünya harbinin çarkları arasına, bilerek, bilmeyerek sürüklendiler. Meselâ Osmanlı Türkiyesi de, esrarı ancak son yıllarda ve onu tertipedenler tarafından açıklanan bir Karadeniz oyunu ile, Padişahından, kabinesinden ve Meclislerinden habersiz Birinci Dünya harbine sürüklendi(2).

---

1 İkinci Dünya Harbinden sonra bu maskeleme usulleri, her türlü tasavvurları aşan bir incelik ve genişlik aldı. Öyle ki bu sefer meselâ Güney Kore ve Vietnamda olduğu gibi ikiye bölünmüş aynı ülkenin çocukları, kendi aralarında, milyona varan kurbanları ile boğazlaşmaya sürüldüler. Bu harp alanları, Süper kapitalizmin yeni silâhlarının, yeni usullerinin denendiği kanlı deneme alanları haline getirildi. Ve bugün bu tehlike, elbette ki bütün peyk ülkelerin başında bir Demokles kılıcı gibi sallanmaktadır. Bu usul, Sömürgenin Sömürgeciye karşı savaşını, sömürgenin kendi içinde bir vatandaşlık harbine çevirebilmekle, gerçekten şeytanî bir mekanizma yaratmış bulunmaktadır.

Yakın tarihimizde en çok dövüştüğümüz Çarlık Rusyası, Birinci Dünya Harbinden önce de Türkiye için en büyük tehlike olarak görülüyordu. Çarlığın Türkiye aleyhine İn-

Fakat kapitalizm, dünyayı bir iktisadî nizam altında toplama vasıflarını artık kaybetmişti. Onun insanlığın hür ve emniyetle terakkisi bahsinde artık bir engel haline gelmiş olduğunun bütün delilleri ve işaretleri de, bu Dünya harbinde ortaya döküldü. Bu Harbin sonu, birtaraftan ve dünyanın bir kısmında olsa da İhtilâlci sınıf mücadelesinin zaferi ile bitti. Diğer taraftan Türkiyenin verdiği misalle, Milli Kurtuluş hareketlerinin artık tarih sahnesine çıkışı ile sonuçlandı. Yani aslında bir facia olan harp aynı zamanda Dünyanın yeni bir takım nizamlara yönelişi yolunda, hakiki bir itici kuvvet oldu.

---

giltere ve Fransa ile geniş taksim plân ve anlaşmaları vardı. Fakat Birinci Dünya Harbi başlayınca bu Devletin Alman-Avusturya orduları karşısında ağır durumlara düşmesi, Boğazları elinde tutan ve kapayan Türkiye için, harbe girmeden de kendini korumak, veya hiç değilse hemen harbe girmemek için müsait şartlar yaratmıştı. Fakat o sırada İstanbula sığınan iki Alman harp gemisinin Karadenizde, güya Rus donanmasının saldırısına uğradığı şeklinde yayınlanan bir bombardıman olayı ile Türkiye harbe sürüklendi. Harbin sonunda da çöktü. Bu Karadeniz macerasının bir tertip olduğu zaten sezilmekle beraber, Hitlerin Baş Amirali ve o zaman bu harekete katılan Amiral Von Döniz, bu saldırının Türkiyeyi harbe sokmak için nasıl kendileri tarafından tertiplendiğini etrafıyle açıklamıştır (Amiral Von Döniz'in hatıraları) Bu harbe giriş hakkında bak. Ş. S. Aydemir: **Tek Adam,** cilt I. ss. 228 - 236.

Bu harbe girilirken Devleti idare eden birkaç kişinin böylelikle hiç olmazsa Kapitülasyonlardan kurtuluruz hayali ise, acı bir istihzâ ile bitti. Çünkü Hükümetin Kapitülasyonların kaldırıldığı yolundaki tebliğine, her devletten önce, Müttefiklerimiz Almanlar ve Avusturyalılar itiraz ettiler. Hele bu hususta Avusturya Sefirinin hareketi, düpedüz bir hiddet ve hakaret oldu (Aynı eser, aynı sayfalar.)

Bu suretle, Harpsonrası dediğimiz devir, herbiri kendi istikametinde gelişen bu iki büyük ve milletlerarası önemde çatışmanın, artık nasıl derinleşmiş kökleşmiş ve olgunlaşmış olduklarını bütün belirtileri ile meydana attı. Ve anlaşıldı ki :

1 — Sanayiin plânsız inkişafı ve bu sanayiin de, cihanın yalnız bir kısım memleketlerinde yoğunlaşması sonucu olarak Proletaryanın da ülkelerde yoğunluk peydâ etmesi, sınıf mücadelesinin de oralarda keskinleşmesi, tarihî bir zorunluktur.

2 — Aynı suretle yüksek tekniğin, yalnız bir kısım sanayici ülkelerde yoğunlaşmasından ve diğer birçok ülkelerin sanayisiz kalmalarından doğan müstemleke nizamının, millî kurtuluş mücadelelerine zemin ve imkân hazırlaması da, çağımızın, gene kaçınılmaz diğer bir tarihî zorunluluğudur..

İçinden çıkılması, ya medeniyetin ölümü, ya tekniğin ve Sanayiin cihanda daha adaletli bir dağılışına, yahut yeniden kuruluşuna bağlı olan bu vaziyet karşısında, bir taraftan proletarya kendi diktatoryasını kurmak suretiyle üretimi planlaştırmak ve sınıf çatışmasını tasfiye etmek davası içindedir. Ama bu çaba; Dünyanın bir kısmında yoğunlaşmış bu sanayiin, bütün sömürge ve yarı sömürgelere de yayılması, yani daha adaletli bir dağılışı için, şimdilik pek bir şey vadetmemektedir(1).

---

1 Şimdi Komünist ülkeler, yani Rusya, Çin, Doğu Avrupa, Sosyalist Balkan Devletleri bu düğümü, İhtilâlci ülkeler içinde Monokültürü değil de, Polikültürü hakim kılmak, yani kendileri de kendi sanayilerine girmek suretiyle çözümlemiş bulunuyorlar? Fakat Komünist alem içinde olmayan milliyetçi, fakat sanayileşmek davasında

Diğer taraftan, sömürge ve yarı sömürgelerle iktisaden geri memleketler, siyasi ve iktisadi istiklâl yolu ile sanayilerini kendileri kurar ve bu yoldan metropollerdeki sanayi yoğunluğunu az çok dağıtabilir. Böylelikle, oralardaki keskin sınıf kavgalarının da hafiflemesine yol açılmış bulunacaktır. Bu suretle ise, hem keskin sınıf harpleri, hem Sömürge ve metropol çatışması, millî kurtuluş hareketlerinin müdahalesi ile adaletli bir çözüm yoluna girmiş olacaktır. Bu yeni ülkeler, kendi ülkelerindeki yeni sanayi kuruluşlarına planlı, yani halk yararına bir devlet kontrolü altında gittikleri takdirde ise, bu ülkelerde de keskin sınıf kavgalarının gelişmesi önlenmiş olacaktır. Millî kurtuluş hareketlerinin çağdaş, fakat i l e r i birer faktör oldukları gerçeği, böylece daha da belirmiş bulunmaktadır.

*
**

Bir köleleştirme nizamının mekanizması :

Hulâsa harpsonrası devresi, millî istiklâl cidallerinin, Batıdaki sınıf kavgaları kadar kaçınılmaz, fakat onlardan daha yaygın ve daha ileri birer dünya faktörü olduğunu ortaya sermiş oldu. Bu çatışmanın böylece ve bütün gerçekleri ile anlaşılabilmesi için bütün bir XIX. yüzyılın geçmesi lâzımdı. Çağdaş Kapitalizmin, Dünya Harbi şeklinde, bütün illetlerini vermesi ve pisliklerini ortaya sermesi lâzımdı. Sonra da iktisaden bağımlı ülkelerde, yahut bu ülkelerin hiç olmazsa birinde, siyasî ve iktisadî ba-

---

olan ülkeler, bu problemi, özgür bir iktisadi siyaset içinde, ve hem Sosyalist, hem Demokrat ülkelerle İktisadi işbirliğine ve sermaye anlaşmalarına girmek suretiyle çözümlemek zorundadırlar.

ğımsızlık hasretinin, bütün istilâ ve sömürge şartlarına karşı topyekûn bir isyan şekline gelmesi şarttı. Türkiyede olduğu gibi.. Nihayet bu cihan ölçüsünde etkili isyan ve mücadelenin, kendine özgü Dünyayı görüş ve anlayış ölçülerinin doğması, belirmesi ve şekilleşmesi gerekti.

Fakat, XIX. yüzyılın bilhassa ikinci yarısı, Avrupada gelişen kapitalist ilişkilerin ve bunların neticesi olan sınıf kavgalarının müşahede ve tetkikinden doğan bilimsel araştırmalara imkân verdi. Bu araştırmalar alanında bilginler, düşünürler yarattı Bu gelişmelerin bütün kanuniyetleri ortaya serildi. Sınıflar kavgasının kanuniyetleri işlendi. Ama metropollerle sömürge ve yarı sömürge ilişkilerinden doğan çelişme ve çatışmaların tetkik ve müşahedesine dayanan araştırmalar ve araştırıcılar türemedi. Kapitalist ilişkiler; Asya, Afrika, Güney Amerika gibi bu Kapitalizme köle ve pazar olan ülkelerde şu kanuniyetler içinde yürüdü: Tâbi ülke, bütün emeğinin hâsılasını, yarattığı hemen bütün kıymetleri, bütünü ile Metbûuna, yani yabancı Efendisine kaptırıyordu. Bu alınteri hasılâsından vergiler şeklinde Devlet hazinesine akacak kıymetlerin çoğu da, devletin borçları, faizleri ve kurulan yeni saraylarla, bu saraylar etrafında çöreklenen bir avuç saray uşaklarının refahı, sefahati için akıp gidiyordu. Tâbi ülkede, sermaye birikmesi olmayacak tı. Yalnız bu yabancı ülkelerle vatan toprakları arasında ve başlıca olarak limanlarda yeni ve her ülkede de azınlıklardan olan bir aracı grubu (Komprador) türeyordu. Meselâ bizde Tanzimattan önce şöyle böyle günü gün ederken, Tanzimattan sonra birden sivrilen, zenginleşen Rum, Musevi veya Suriye-Lübnanlı zenginler, asıl millet aleyhine bütün iktisadî kaynakları sömürüyorlardı. Ama onların

bu yağmaları, hiç bir zaman sanayi sahasına akmayacaktı. Millî sermayenin vücut bulmadığı yarı Feodal bir Asya nizamı altında idare edilenlerin, iktisaden esir oldukları bir memlekette ise, batı manasıyle Sınıflardan ve Sermaye hareketlerinden elbette ki bahsedilemez. Çünkü bu unsurlar, bu tâbi çevrede, elbette ki filizlenemez. Bu gibi ülkelerde yalnız, içten dıştan sömürülen bir Halkla, vatan toprağına ancak kazançları ile bağlı, yani vatansızlar vardır. Aracılar (kompradorlar) Lövantenler, yani tatlısu Frenkleri dediğimiz batı menşeli aracılar vardır. Milletten kopmuş bir sarayla onu çevreleyen saray uşakları vardır. İktisaden köleleştirilmiş bir ülkede, hiç bir reform bahis konusu olamaz. Bu sebeple bizde Tanzimat bile, Asya tipi birtakım oyunlarla günü gün etmekten başka bir şey yapamadı. Ülkenin zaten şekilden ibaret kalmış olan ve yabancı devletler arasındaki rekabetler sayesinde devam eden hasta varlığını, her ne pahasına olursa olsun devam ettirebilmek çabasından başka netiçeler vermedi. Ve memleket bir İkinci Abdülhamit bataklığı içinde çürüdü, gitti.

Tanzimat gibi, Din Reformundan, İdare Reformundan bahsetmek imkânsızdır. Çünkü köklü reformlar için, iktisaden köle olmayan ve siyaseten felce uğramamış bir memleket nizamı şarttır. Yani bu ülkenin herşeyden evvel, İç ve Dış Efendilerine karşı isyanı lâzımdır. O hava içinde bu isyan, nasıl mümkün olabilirdi?

*
**

Kutsal isyan :

Türk Millî Kurtuluş hareketi, kendi yapısında, XIX. yüzyıl Kapitalizminin yarattığı bu nizama karşı

şahlanmış bir isyanın bütün şartlarını taşır. Bunun manasını ayrıca ve daha ileride işlemeye çalışacağız. Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi, Millî Kurtuluş Hareketi, hem sömürgeliği, hem sömürgeciliği reddeden, hem millet içinde sınıflar tâbiiyetini, hem milletler arasında iktisadî tâbiiyet hallerini tanımayan bir nizam olmak zorundaydı.

Bu nizam, Liberal Kapitalizmin; bütün illetlerini açığa vuran başıboş işleyişi yerine, iktisadî hareketleri toplumun irâdi müdahalesi altına alan, yani Devletin Planlı kontrolü altına koyan bir nizam getirmeliydi. Daha yukarıda millî kurtuluş hareketlerinin gayesi, her şeyden evvel, bugünkü dünyada yürüyegelen İktisadi İş Bölümünün değişmesidir demiştik(1). Bugün süregiden ve dünyanın bir kısım ülkelerini sanayici memleketler, diğer bir kısım ülkelerini, ham madde kaynakları ve ziraatçı memleketler halinde devam ettiren dünya iş bölümü de değişmeliydi. İşte bu İsyan, temelinde bu sloganları taşır.

Proletarya diktatörlüğü rejiminde, sanayiin ci-

---

1 Dünya üzerinde, coğrafî şartların zaruri kıldığı bir coğrafî iş bölümü elbette olacaktır. Kahve veya kauçuk istihsalini bütün ülkelere yaymak, elbette ki mümkün değildir. Bu iş bölümünü tabiat şartları emreder. Ama Sanayiin dağılışı öyle değildir. Spesifik, yani aşırı özellikleri ve ihtisas şartları olan bazı sanayi kollarının, dünyanın bazı güçlü ülkelerinde yerleşmesi de mümkündür. Meselâ Elektronik üretim ve işletme araçlarını istihsal eden sanayi kolları gibi. Fakat bu gibi spesifik sanayi kolları dışında kalan transformasyon sanayiinin, dünyanın her tarafında kurulması mümkündür. Halbuki XIX. yüzyılın yarattığı dünya iş bölümünde, meselâ Çin, Hint, Mısır, Türkiye gibi pamuk üreten ülkeler, kendi basit pamuklu ihtiyaçlarını bile, meselâ İngiltere'den satın almak zorunda bırakılmışlardır.

han üstünde nasıl dağılacağı ve sanayiin az sayıda memleketlerdeki anormal yoğunluğundan doğan Sömürge ve Yarı Sömürge nizamının nasıl tasfiye edileceği henüz ve gereği gibi işlenmiş değildir(1). Ama şunu tekrar edelim ki, bir kısım memleketleri i l e r i, bir kısım memleketleri geri ülkeler halinde bırakacak, bir kısım memleketleri ileri sanayi bölgeleri, bir kısım memleketleri ziraat alanları halinde devam ettirecek, bir dünya sosyalizmi hiç bir şeyi halletmez. Bir tarafta bazı ülkeleri az gelişmiş, bir tarafta geliştirilmiş halde sürdürecek bir sosyalizm, hakikatta, Kapitalizmin bir devamından başka bir şey olamaz. Dünya üzerinde gene Monokültür ve Polikültür şeklinde işbölümü alanlarının devam ettirilmesi, Sosyalizmin Teorisine ve Doktrinlerine aykırı olmak gerektir(2). Millî Kurtuluş hareketleri onları doğuran tarihî şartlar ve yapılarındaki objektif nitelikler bakımından bütün bunlara karşıdır.

Millî kurtuluş mücadelelerine giren veya gir-

---

1 Meselâ V.İ. Lenin'in Köylü Meseleleri isimli eseri, sadece Rusyadaki Köylü meselesini Sosyal Demokrat Parti ve akımlarına göre tartışan bir eser olarak kalır. Gene Lenin'in ihtilâlden sonra ve Üçüncü Enternasyonale sunduğu «Milliyetler meselesi» ve Türkiyede ilk misalini veren Milli Mücadeleler hakkındaki raporu ise, uzun müzakereler sonunda bu mücadeleleri, Proletarya hareketinin Peyki ve Yardımcısı gibi değerlendirilmiştir. Halbuki bunlar, hiç bir hareketin peyki veya taklidi olmayan, müstakil bir mücadelenin ifadesidir. Bu kitapta, bu gerçek izaha çalışılmıştır.

Monokültür, bir ülkenin yalnız ziraata tahsisi, yahut bir bölgenin, yalnız hububat veya yalnız pamuk üretimi gibi tek bir zirai kültüre bağlanmasıdır. Ziraat ve sanayi bir arada, polikültürü temsil eder ve zaten sanayi, hattâ o bölgede ziraat ihmal edilse bile, yarattığı ufkî ve şakûli iş kolları itibarile, polikültürü besler. •

meğe hazırlanan memleketlerde, büyük üretim tesisleri ve ileri teknik, esasen gelişmemiştir. Oralarda birikmiş Milli Sermayeler zaten yoktur. Buralarda büyük üretim tesislerini kamulaştırmak değil, bu tesislerin hiç yoktan kurulması bahis konusudur. Tekniğin ve teknik ilişkilerin, daha kurulurken nizam altına alınmaları bahis konusudur. Hulâsa her memleketin kendi ölçüsünde ve kendi imkânları dahilinde veya milletlerarası işbirliği ile kendi sanayii şarttır. Modern üretim araç ve tesislerine sahip olmak, siyasi zaferden sonra başarılması gereken en önemli zaferdir. Bir zafer ki, onsuz millî kurtuluş hareketi tamamlanamaz. Yani millî kurtuluş hareketinde inkılâp, bir h e y e c a n d a l g a s ı değil, bir y e n i d e n k u r t u l u ş'tur. Sosyal ve Ekonomik yapıda bir d e ğ i ş i k l i k'tir. Bir yeniden inşâdır. İnkılâbın objektif konusu budur. Millî bir kurtuluş hareketinin yarattığı inkılâp akışını, çağdaş kapitalizmden ayıran aslî prensiplerden biri budur. İçinde hem sınıflararası, hem milletlerarası çatışmaları sürdüren çağdaş kapitalizmde, böyle bir nizama yöneliş kabil değildir. Bunun içindir ki bizim inkılâbımız, çağdaş kapitalizme karşı kutsal bir isyan, onun Antitezi ve bir Reaksiyonu olmak zorundadır..

Hulâsa çağımızda, millî kurtuluş mücadelesine giren veya girmeye hazırlanan bütün ülkelerde, Tekniğin daha ilk adımdan toplumun menfaatlarını bütünü ile ifade eden, kurucu, işletici ve fazla kıymetleri toplum yararına benimseyici yeni tip bir sosyal devletin planlı bir kuruluşu olduğunu, daima gözönünde tutmak şarttır. Bu şartlar altında ne Sınıfların, ne de bugünkü sanayici memleketleri sonu belirsiz katastroflara mahkûm kılan sınıf harplerinin doğmayacağı aşikârdır. İçerde imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet yapısı ve dışarıya karşı kayıt

sız şartsız, siyasî, iktisadî istiklâl ve bu arada bütün dünya milletleri ile, eşit şartlar altında siyasî ve iktisadî işbirliği... İşte Türk Millî Kurtuluş Hareketini temsil eden Türk İnkılâbının hedefi ve gayesi budur...

VI

MİLLİ KURTULUŞ HAREKETLERİNİ ANLAYIŞ!

(Millî Kurtuluş Hareketlerini İdrâk ve Telâkki Tarzı)

Millî Kurtuluş Hareketlerinin, kendi tarihî şartlarından ve bu şartların zarurî kıldığı temel yapılarından gelen özelliklerini ve mahiyetlerini anlayış tarzı, bu hareketleri doğru olarak değerlendirebilmenin ilk zaruretidir..

Hatalı görüşler :

Sömürge ve Sömürgecilik nizamını makul ve doğru bir nizam olarak kabul eden Batılı yazarlar için; sömürgecilik bir Medenileştirme işidir. Onlara göre, bu bir Temdin (uygarlaştırma) hareketidir. Hattâ eski bir tabirle Sömürgeciliğe istiimâr ve Sömürgeye de Müstamere (1) denilirdi. Ama daha yaygın ve gerçeğe daha yakın terim, Colonisation, yani Ana vatandan, sömürgeleştirilecek yerlere nüfus göçürmedir. Bu şekilde ele alınan topraklar da Coloni (Koloni) dir.

Sömürgeciliği bir medenileştirme işi olarak alan batılı görüşten, bugünkü dünyanın en yaygın çelişmesi olan Sömürgecilik nizamının doğru izahını beklemek, elbette ki doğru değildir. Bu görüş, Kapitalizmin ve kapitalist nizamı savunan tarihçilerin, yazarların, düşünürlerin görüşüdür. Sosyalizme gelince; Sosyalist önderler arasında ve Sosyalizm edebiyatında bu konu, ya «hukuku kayıtlanmış milletlerin hak davası» yahut «Millî meseleler» olarak

---

1 İstimar, [Tamir'den] imar etmek, kalkındırmak. Müstamere, [Umran'dan] imar edilen, kalkındırılan ülke, sömürge anlamına geliyor.

zaman zaman ele alınmıştır. Fakat bu davanın gerek konuşu, gerek zamanla değişmelere uğrayan izah tarzı, daima hem eksik, hem yanlış bir görünüş içinde kaldı. Meselâ Karl Marks, 1849-1859 aralarında ve aşağı yukarı 10 yıl sürece, Amerikada çıkan New Tribune gazetesine Avrupadan haftalık siyasî yazılar yazmıştır. Bu yazılar içinde Doğu meselelerine ve bu arada Türkiyeye ait bir çok makaleler vardır(1). Fakat bu yazıların hepsi, o zamanki siyasi edebiyatın başlıca konularından biri olan Şark meselesi üzerindedir(2). Şark meselesi ise,

---

1 Karl Marksın bu makaleleri, Selahattin Hilav-Attila Tokatlı tarafından «Türkiye Üzerine-Şark Meselesi» adı altında ve Gerçek Yayınevince neşredilmiştir. 1966

2 XIX. asrın siyasî edebiyatında Şark Meselesi başta gelen problemlerden biridir. Bu konuda tabii pek çok yayınlar da yapılmıştır. Buna ait bibliyoğrafya âdeta bir kitap hacmi tutar. Fakat bizde en çok tanınan eser, Edvard Driole'ün «Başlangıcından zamanımıza kadar Şark meselesi» isimli çok değerli eseridir. 1912.
Gerçi Marks ve Engels'in Türklere ve hele Türk köylüsüne karşı hayranlık ifade eden yazıları vardır. Meselâ Prof. İ.M. Jukovski'nin Ziraî Türkiye isimli büyük eserinin takdim yazısında, N. Karahan'ın başladığı ve 1877-1878 Rus-Türk harbi dolayısıyle yazılan şu satırlar bunlardandır :

«Biz en kesin surette Türkler tarafındayız. Çünkü biz Türk köylüsünü ve dolayısıyle Türk Halk kütlesini incelemiş (öğrenmiş) bulunuyoruz. Ve Türk köylüsünün şahsında, hiç şüphe yok ki, Avrupanın, en çalışkan, en ahlâklı temsilcilerinden birini görüyoruz»

—Karl Marks'ın, V. Linkneht'e, 4.11.1878 tarihli mektubundan— Marks arşivi, cilt I.

Şu cümle de aynı eserden alınmıştır:

«Şimdi Türklerin neye muktedir olduklarını görerek, size bir defa da onlara hayran olmak düşüyor.»

Şark ülkelerinin ve bilhassa Osmanlı İmparatorluğu üzerinde Batı Devletlerinin kendi aralarındaki çatışmaları kapsar. Bu arada Meselâ Türkiyenin taksimi meseleleri ön Planda gelir. Fakat bunlar, hep birtakım siyasî yorumlamalardır. Bunlar, Şark Milletlerinin Kurtuluşu bakımından ele alınmaz. Meselâ Marksta da, Kırım Harbi ve Osmanlı İmparatorluğunun yorganı üstünde cereyan eden bu kavganın Avrupa Devletleri arasında uyandırdığı çelişmeler, hep birer siyasî yorum olarak ele alınmıştır. Aynı suretle 1877-1878 Türk-Rus Harbi ve bu arada Plevne Kahramanlığı dolayısiyle K. Marks ve F. Engels'in Türklere olan hayranlıkları da üstündür. Ama bu harbin de nihayet, bir İmparatorluklar Harbi olduğu ve bizim cephemizden, bir millî kurtuluş hareketi taşımadığı aşikârdır. Ancak Plevne harbinin, hakikaten insanüstü bir direnişin destanını yarattığı ve Türkiye için bir savunma mücadelesi sayılabileceği de bir gerçektir. Fakat ne kadar ararsak arayalım, Sosyalist Edebiyatta, Millî kurtuluş hareketlerinin geniş ölçüde tefsirine ve Sosyal-Ekonomik Prensiplerinin izahına yönelen köklü izahlar bulamayız.

Birinci Dünya Harbinden önce millî meseleler ise, daha ziyade «medeni milletlere» değinen birtakım hukukî meselelerdi. Bu medeni milletler çerçevesine de, yalnız Avrupanın azınlıkları, yahut ta, hakları kayıtlanmış milletleri giriyorlardı: İrlandalılar, Polonyalılar, Macarlar, Çekler, Finlandiyalılar gibi. Sömürgelerin yüz milyonlarca insanları ile, yarı sömürgelerin hepsi de eski ve üstün medeniyetleri tarihlerinde yaşatan, fakat Avrupadaki Sanayi İnkılâbı üzerine sefil, perişan kalabalıklar haline

---

—F. Engels'in B. Brakke'e mektubundan. 25.VI.1877. aynı cilt ve s. 116—

getirilen toplumları, yani uçsuz, bucaksız bir insanlar denizi, bu ilgilerin dışında kalıyorlardı. Sanki Dünya aydınları için böyle bir dava yoktu..

Kaldı ki Avrupa'nın kayıt altındaki halkları, milletleri için de milli davanın sınırları o kadar geniş tutulmuyordu. Adeta, Napolyondan sonraki Viyana Kongresinde, Monarşizmin şahlanmış ve birleşmiş ruhu, Avrupalı Monarhlar arasında nasıl bir menfaat Birliği yaratıyor idiyse, Birinci Dünya Harbinden önce de Emperyalizm ve Kapitalizmin güçlenmiş ve birleşmiş ruhu aynı suretle, bu düzende sömürge ve yarı sömürgeler aleyhine beslenen sınıf, zümre ve aydınları arasında bir görüş ve davranış birliği, bir çekimserlik gücü yaratıyordu(1). Bu hali, Rus Sosyal Demokratları arasında bile sezmemek mümkün değildir. Biraz da Çarlığı 1905 harbinde Japonyaya yenilmesinden doğan Devlet İtibarsızlığı içinde, Kafkasya ve Orta Asya'da bazı millî dalgalanmalar oldu. Ama bu dalgalanmalar, Rus Sosyal Demokratları saflarında esaslı tasvip sesleri bulamadı. Sosyalist nazariyeciler bu millî hareketler üzerinde durmadılar. Böylece de bu hareketler, mahallî birtakım şekilsiz dalgalanmalardan(2) veya Azerbaycanda

---

1 Kaldı ki o sırada Kuzey ve Güney Bulgaristanda çok kesif ve aktif bir Türk nüfusunun yaşadığı ve çalışkan geniş Türk köylü kütlelerinin bulunduğu düşünülünce, bunu, Rusların Bulgarlar için bir kurtuluş hareketi saymalarına karşılık, Türkler için de bir müdafaa savaşı saymak, elbette ki doğrudur.

2 Bunun böyle oluşunda, Kafkasya ile, Doğu ve Orta Asyadaki Türklerin, bir taraftan Rus yüksek mekteplerine kabul edilmemeleri, diğer taraftan bu ülkelerde ve orta eğitim üzerine mektepler açılmasına müsaade olunmaması başlıca sebep olarak gösterilebilir. Bu mekteplerin (Ginmnazyum) ancak Rus yöneticiler ve hocalar elinde oluşu, Türk

Türk-Ermeni çatışmaları gibi mahallî mahiyetli çarpışmalardan sonra duruldu. Çarlık bu hareketleri, Millî genişlikte olaylar şeklinde almadı. Hulâsa Birinci Dünya Harbinden önce en ileri sosyalist yazarlar bile Asya ve Afrika halkları için M i l l î i s t i k l â l anlamını, m u h t a r i y e t (Kontrol altında kayıtlı, şartlı bir iç idare özerkliliği) anlamından daha ileriye götürmüyorlardı. Büyük ve hakim bir milletin, siyasî ve kültürel Hegemonyası altında yaşayan bir halk veya bir millî azınlık için, idarî muhtariyet, çok önemli bir müsaade sayılıyordu..

Hakim milletin dili, resmî dil olarak kalmak şartiyle ilk ve orta öğretimin, millî dilde yapılması, yani mahkûm halkların veya azınlıkların, ancak hakim devletin siyasî veya kültürel kontrolü altında gelişmesi, zarurî sayılıyordu.

Geniş ve karışık İmparatorlukların, bütün sistem ve müesseseleri ile yıkılması, büyük milletlerin siyasi ve kültürel hegemonyası yerine, halkların tam istiklâllerinin veya azınlıkların medeni ve kültürel müesseselerinin yerleştirilmesi, bu İmparatorlukları elinde tutan hakim milletler için, yersiz haksız, zararlı ve imparatorluğu parçalayıcı telakki ediliyordu. Hattâ bunu, kapitalizmin kurduğu cihan ölçüsünde mübadele nizamını da parçalayıcı ve dünyayı iptidailiğe götürücü reaksiyoner bir isyan olarak alıyordu.

Harpten önce, bazı sosyalist kongreleri zabıtla-

---

halkları arasında öğrencilerin, ancak hükümetin hoşgördüğü nispette birşeyler öğrenmesine imkân veriyordu. Kısacası, Kafkas ve Asya Türkleri arasında, Azerbaycanlı birkaç doktoru saymazsak, aydınlar yok gibiydi. Kırımlı Gaspreniski gibi birkaç idealistin çabaları ise, nihayet, dil ve maarif konuları dışına taşamıyordu.

rında yer almış olan, temenni mahiyetinde zayıf ve perakende kayıtları, bu kongrelerin aslî kararlarını cesur bir Dünyayı Görüş Hamlesi olarak değerlendirmek hatadır. Bu kongrelerde, sömürgeciliğin kaldırılmasına yönelen ve bunu bir mücadele bayrağı gibi açan kararlar alınamıyordu. Ortada beliren bazı temenniler, daha ziyade Propaganda değeri taşıyan şilik ifadelerdi. Kaldı ki bu gibi temenni kararlarında, ne daha önce, ne de daha sonra, bu davalar üzerinde aktif bir mücadele problemi olarak durulamadı.

*
* *

III. Enternasyonal de hata yolunda!

Birinci Dünya Harbinden sonra, İkinci Enternasyonal(1) partileri ve önderleri, Doğu ve merkez Avrupada Halkların, milletlerin olup-bittiler halinde gelişen istiklâllerini kabul etmekle beraber, Avrupa dışında kalan ülkelerin ve milletlerin istiklâl mücadelelerine karşı muhafazakâr usul ve görüşleri hemen aynen devam ettirdiler. Hattâ bu arada Hindistan gibi, Cezayir gibi kendilerine Emperyalist Harbe yardım etmek karşılığında önceden verilen muhtariyet vaitleri, hakim devletler ve onların sosya-

---

1 Burada bahis konusu olan Enternasyonal, Sosyalist mücadele tarihinde, çeşitli ülkelerdeki Sosyalist Parti ve İşçi teşekküllerini bir merkez etrafında toplamayı güden, milletlerarası merkezler ve birliklerdir. İlk Enternasyonal, 1847 de kuruldu. Merkezi Londra'daydı. İkinci Enternasyonal 1889 da Paris'te teşekkül etti. Halen merkezi Amsterdamdadır. Üçüncü Enternasyonal, Komünist Partilerinin merkez teşkilâtı olarak 1919 da Moskova'da kuruldu. Şimdi Kominform adını alan daha esnek bir teşekkül haline getirilmiş ve merkezi, evvela Bükreşe, Sonra Prağa naklolunmuştur.

list cephe liderleri tarafından, harpten sonra sahneye bile getirilmedi. Unutuldu, gitti. Zaten Harpten sonra dünya fiilen ikiye ayrılmıştı. Rusyada Sosyalist İhtilâl patladı. Rusya dışında, hattâ Türkiyenin de parçalanmasını öngören emperyalist çabalar ve anlaşmalar harekete geldi. Batının o garip zafer sarhoşluğu içinde ise sosyalist cenah batıda, hemen ve olduğu gibi emperyalist çabaların yanında yer aldı. Hiç bir yerde ciddi bir proletarya teşekkülü sömürgeciliğin tasfiyesi yolunda aktif ve etkili bir çabaya girmedi. Bu teşekküller, kendi hükümetlerinin sömürgeci muhafazakârlıkları yerine, bu sefer Rusyada meydan alan sosyalist hareket ve bilhassa Üçüncü Enternasyonal ile mücadeleye giriştiler.

Üçüncü Enternasyonale ve onu kuran Moskova cephesine gelince, bu ihtilâl diğer temel sloganları yanında, Rus İmparatorluğunu teşkil eden halkların, milletlerin her istedikleri anda kayıtsız şartsız, Sovyetler Birliğinden ayrılmak ve kendi iç idarelerini kendi diledikleri gibi düzenlemek hakkına sahip olduklarını Leninin bir beyannamesi ile ilan etti. Nitekim Finlandiya, bu beyanname uyarınca derhal Birliğin dışında kaldığını ve kayıtsız şartsız istiklâlini ilân etti. Bu hareket Sovyetler Birliği tarafından da, tâ İkinci Dünya Harbi devresine kadar tanındı. Finlandiya dünya devletleri arasında müstakil bir Devlet olarak yer aldı.,

Tataristan, Başkırdistan, Dağıstan, Güney Kafkas Milletleri ile, Orta Asya halklarına gelince, onlar da kendi topraklarında özgür devletler kurmak çabasına giriştiler. Yer yer yeni devletler doğdu. Fakat bu hareketin yürümediği, bilhassa İngilizlerin Orta Asya ile Güney Kafkasyadaki askeri müdahalelerinin verdiği vesileden de faydalanan Merkezî Hükümetin, bütün bu ülkeleri yeniden işgal ile Sov-

yetleştirdikleri malumdur(1).

⁂

Türkiye Millî Kurtuluş hareketini nasıl gördüler:

Hulâsa Birinci Dünya Harbinin, bir taraftan Avrupada doğurduğu siyasî-iktisadî buhranlar, diğer taraftan Rusyada meydan alan sosyal inkılâplar ve nihayet sömürge ve yarı sömürgelerde günden güne keskinleşen bağımsızlık eğilimleri ve savaşları öyle şartlar yarattı ki, bunları gözönünde tutmak zorunda kalan her iki Enternasyonal de, bu hareketler ve bilhassa Milli Kurtuluş Hareketleri üzerindeki görüşlerine, daha belirli şekiller vermek zorunda kaldılar. Bu arada daha ziyade III. Enternasyonalin, bilhassa Asya kıtasındaki milli hareketlere karşı daha yakın ilgi göstermesi ve bu hareketler üzerinde açık, kesin görüşlere varması lâzım geliyordu. Hele Anadoluda başlayan Türk Milli Kurtuluş Hareketi, bu görüşlerin bir an önce işlenmesini gerektirmekteydi. Yani devir, Anadoluda Türk İstiklâl Harbinin başladığı, Mısır, Hindistan ve Çin'de de millî hareketlerin keskinleştiği devirdi. Bu hareketler, Opportunist gevşemelerden, henüz uzaktaydılar.

İşte bu sırada ve Sosyalist edebiyatında, Milli meseleleri değerlendirme konusundaki en esaslı görünen çabalar, III. Enternasyonalden geldi. III. Enternasyonal, Şarktaki Kurtuluş mücadelelerinin mahiyetini ve istikametini geniş ölçüde ve önceden ha-

---

1 Kafkas ve Orta Asya konusu, **İkinci Adam** isimli eserimizin İkinci cildinde ve «Sovyet Jeopolitiği» bahsinde ana hatları ile ele alınmıştır. Fakat bu konu daha esaslı olarak, ileride çıkacağı ilan edilen **«Makedonya'dan Orta Asya'ya—Enver Paşa»** isimli eserimizde işlenecektir...

zırlanmış bir tez üzerinde, ilk defa 1920 de, İkinci Kongresinde münakaşa etti. Bu teze göre, sömürge ve yarı sömürgelerle, iktisadi bağımlılıkları sürdürülmek istenen Şark memleketlerinde başlayan Milli Kurtuluş Hareketleri, her şeyden önce «Emperyalizme karşı ve Emperyalizmi inhilâl ettirici parçalayıcı» birer hareket olarak alınıyordu. Bu bakımdan «Proletaryanın himayesine ve yardımına lâyık» görülüyordu. Ama bu yardım, Milli Kurtuluş Hareketlerinin ancak, bu «Emperyalizmi inhilâl ettirici vasıflarını muhafaza ettikleri müddet için» doğru ve gerekli sayılıyordu.

Bu görüşün en göze çarpan misallerini, Moskovada III. Kongrenin bu tez üzerindeki tartışmalarında ve Rus İhtilâli Önderlerinin daha sonraki yazılarında görmekteyiz(1). Meselâ Rusyadaki Milli meseleler üzerinde en ziyade ihtisaslaşmış ve ihtilâlden sonra Rusyadaki Milliyetler Komiserliğini senelerce idare etmiş bir zat olan Stalin, bu problemi şöyle alır :

> «Milli mesele, genel Proletarya inkılâbının bir cüzüdür. Bu meselenin konusu, esir veya mazlum milletlerin inkılâpçı kabiliyetlerinden, Proletarya İnkılâbı hesabına istifade etmek, bu

---

1 Bu devrede Doğu ülkelerinde cereyan eden meseleler ve Asyanın sosyalistleştirilmesi davaları, Moskovayı ciddi surette ve geniş ölçüde ilgilendiriyordu. Bu konuda yayınlar ve araştırmalar için ciddi müesseseler kurulduğu göze çarpar. Meselâ bunlardan birinin yayınladığı çok büyük hacimde «Yeni Şark-Novi Vostok» Dergisi, Doğunun tarihi, Demografisi, Ekonomik ve sosyal Problemleri ile, ilmî bir araştırma isteyen diğer bütün konuları üstünde, geniş neşriyat yapıyordu. Çarlığın hemen bütün Bilginleri bu yayımlar için seferber edilmişlerdi. Bu yayınları Propoganda neşriyatından, elbette ki ayırmak doğru olur.

kuvveti, bu uğurda kullanmaktır. Sömürgeleri ve yarı bağımlı memleketleri, burjuvazinin rezervi (yedek gücü) olmaktan çıkararak, Proletarya İnkilâbının rezervi haline getirmektir(1).

Bu suretle Milli Kurtuluş hareketleri, Sosyalist İhtilâlin ve İhtilâlci Sosyalizmin önderleri için, ilk defa olarak h u k u k î bir dava olmaktan çıkıyor, fakat bu sefer de, Proletaryanın Enternasyonal sınıf mücadelesinin p e y k' i ve Proletarya İnkılâbının bir y e d e k g ü c ü, bir r e z e r v i haline getiriliyordu...(2)

Bu görüşe göre, Milli Kurtuluş hareketlerinin demek ki en ileri vazifesi, Şark milletlerinin Emperyalizme karşı yapacakları isyan ve ayaklanmalarla, Garp memleketlerinin, hem ham madde üreticisi, hem de Garp sanayii için Pazar olmaktan çıkarmaktı. Ham maddesiz ve pazarsız kalacak olan bu memleketlerde, geniş ve ihtilâlci işçi hareketlerine ve dolayısıyle C i h a n İ h t i l â l i'ne zemin hazırlamak oluyordu. Şarktaki istiklâl mücadelelerinin, böylece sadece kapitalizmi inhilâl ettirici, dağıtıcı, yani aslında menfî veya ters yönden değerlendirilişi, ihtilâlci sosyalist karargâhın ve rehberlerin, bu hareketlerden anladıkları t e k m a n a olarak kaldı denilebilir. Bu değerlendirmeye göre, sömürge ve yarı sömürgelerde yaşayan milletler, Batı Emperyalizminin bir rezervi, bir ihtiyat kuvveti olmaktan çıkarak(3) Batı proletaryasının veya daha doğrusu ci-

---

1 Stalin: Lenin ve Leninizm. 1924

2 V.İ. Leninin Anadoluda başlayan Milli Mücadele ile ilgili görüşleri Ş. S. Aydemir: **Tek Adam,** cilt II, s. 412 - 416.

3 Yani ilk safhada Garp sanayiinin ham maddesiz ve pazarsız bırakılarak cihan ihtilâlini yapan ve sanayii eline alan Batı proletaryasını, daha sonra ham maddelerle beslemek ve tabii sanayii mamüllerine pazar olmak seklinde.

han ihtilâli karargâhının bir ihtiyat ordusu haline geleceklerdi...

Ama bu böyle olursa, bu sefer de, meselâ Doğu Halkları için mukadder olan akıbet ikinci planda, yani bağımlı ve passif bir kuvvet yahut belki de sosyalist sanayie bir ham madde üreticisi veya Pazar olmaktan ibaret kalmak olamaz mıydı? III. Enternasyonalin İkinci Kongresinde bu konu hakkında olan ve daha önce değinilinen tez, ihtilâl önderlerini, Şarktaki Milli Kurtuluş Hareketlerini incelemeye ve öğrenmeye davet etmekle biter(1). Bu davet, III. Enternasyonalin, üçüncü ve dördüncü derecedeki elemanları arasında, bir süre ve bir dereceye kadar ilgi uyandırmıştı. Fakat bu konuda, bilgi, kültür seviyeleri müsait, olayların gelişmelerini izleyebilen ve bunların manalarını değerlendirmeye muktedir, aynı zamanda sabit fikirlerle hareket etmeyen bilgin ve araştırıcılar ortaya çıkmadı. Yani bu konuda, esas doğru veya yanlış olsa da, orijinal sayılacak bir eser ortaya konulmadı. Doğudaki Milli meselenin ve millî mücadelelerin incelenmesine ve bunların izahına tahsis olunan yazılar, kitaplar, daima, ya değersiz, ya yetersiz, kaldılar(2).

---

1 İkinci Kongrede tartışma konusu olan ve sonra da, III. Enternasyonalin, millî kurtuluş mücadeleleri üzerinde görüş ölçülerini ve değerlendirmelerini teşkil eden bu tezin ilk hazırlayıcısı Lenin'dir. Kongrede bu tez tartışılarak sonunda ve kongreden seçilen bir heyetin hazırladığı ve tabiî bazı değişikliklere uğrayan bir karar raporu haline geldi.

2 O sıralarda Komintern (yani III. Enternasyonalin merkez Teşkilatı) Doğu işleri ile meşgul Büroların başında bulunan Safarof'un bu konuyla ilgili kitabı ve yazıları, ancak, derine inmeyen genel bir müşahedenin sınırlarını geçemedi. Günün görüşlerini ve sloganlarını sıralayan ve işi, harcıalem sözler ve terimlerle ifadeye çalışan bir eser ola-

III. Enternasyonalin daha sonraki Kongrelerinde ise bu dava, büsbütün kıymetsizleştirildi. Hattâ daha Üçüncü Kongrede (1921) bu davaya karşı o kadar anlayışsız davranıldı ki, Raportörlerden Hollanda Delegesi Rawenstein, Doğudaki Milli Kurtuluş Hareketlerinin en karakteristik örneği olan Türk Millî Kurtuluş Hareketini «Panturanizm» ile karışık, klasik bir «İslâm İttihadı» olarak vasıflandırdı. Kongre, bu kaba ve gerçeklerden uzak değerlendirme ile yetindi, tatmin edilmiş göründü(1).

Halbuki o sırada Türk Milli Kurtuluş Mücadelesi Anadoluda, en kanlı safhalarını yaşıyordu. Sakarya Muharebesi, artık neticeyi gösteren bir işaretti. 1922 de ise Dumlupınar zaferi kazanıldı. Orada, Sömürge ve yarı sömürgelerle, XIX. yüz yıl biçimi Emperyalizmin kaderinde bir devir kapanıyor ve yeni bir devir açılıyordu...

Zaten Milli İstiklal savaşları ile Milli Kurtuluş mücadelelerini gelişigüzel bir konu gibi alan, bu mücadelelerin içinde ve havasında yaşamayan, yani kendi mukadderatını bu mücadelenin neticesine bağlamayan yabancı bir aydın veya yazardan, bu

---

rak kaldı. Bunun hepsinden önce gelen sebebi tabii, birden ön plâna çıkan bu genç İhtilâl önderlerinin, Batı Kapitalizmini bildikleri kadar Doğuyu bilmemeleri ve daha önce incelememiş olmalarıydı.

1 Kesin olarak iddia edemesem bile ben öyle sanıyorum ki; Doğu ülkelerine ve hareketlerine karşı bir aralık hararetle başlayan bu ilginin gerçek açılardan derinleşmesine; o sıralarda Sovyetler Birliğindeki Milliyetler Komiserliğinin başında bulunan Stalinin bu konuların tartışılmasından pek de memnun olmaması, daha doğrusu Doğu ve Milliyetler, milli mücadeleler meselesini Sovyetler Birliğinin bir iç meselesi, yahut gelecekte ele alacağı meseleler olarak saymasından ileri gelmiş olsa gerektir.

mücadelelerin tam ve orijinal izahını, değerlendirilmelerini istemeye, biraz da hakkımız yoktur. Bu hareketler, kendi aydınlarını, kendi yazarlarını ve kendi düşünürlerini, tıpkı bu mücadelelerin Önderleri ve Kahramanları gibi ancak kendi içlerinden vereceklerdir. Bu hareketlerin sebepleri ve kanuniyetleri, determinist bir açıdan, ancak bu hareketlerin havası içinde ölçülebilir. Bu bakımdan, bilhassa Türkiyede, yani Milli Kurtuluş Mücadelesinin bu gün en tam, en karakteristik misalini veren ve Emperyalist istilalara karşı, her millet için örnek olmaya değer bir savaş tarihi yazan Türkiyede, bu muazzam hadisenin uzun müddet izah edilemeden, fikir ve prensip esaslarına bağlanmadan kalması, elbette ki kabil olamazdı. Ve elbette ki olmayacaktır da[1]..

Çünkü, bir milletin, hem sömürge veya yarı sömürge, şartlarına karşı isyanı, hem de büyük bir İmparatorluğun parçası ve hatıraları üstünde kurulan bir devletin, Türkiye'nin bizzat emperyalist ve kapitalist nizamını reddedişi, çağımızın ilk defa Yeni Türkiyede misalini verdiği bir büyük hadisesidir. Buna karşı Türk aydınının kayıtsız kalması ve bu büyük hadisenin tarih içinde yerini, tarihî şartlarını ve manalarını izahsız bırakması, elbette mümkün olamaz.

Ancak Türk Milli İnkılâbından sonradır ki M i l l i m e s e l e, tam ve olgun bir çözüm şekline bağ-

---

1 Nitekim bu yönde çalışmalar şimdi Türkiye'de hernekadar terkedilmiş olsa da, Mısırda, Cezayirde ve Hindistanda, Milli Kurtuluş meselelerine ve davalarına bilimsel bir açıdan yönelerek, bunları değerlendiren aydınlar yetişmektedir. Hattâ Nehrû ve Nasır'ı da, bu araştırıcı aydınların başında saymalıyız.

lanmış bulunuyor. Türk Hareketinden sonra Millî mesele, artık sadece hukukî, yahut yarı siyasî bir mesele olmaktan çıktı. Bir İnkılâp davası oldu. Millî İstiklâlde kayıt ve şart tanımayan, müstakil bir dava halini aldı. Yarı bağımsızlık demek olan m u h t a r l y e t, yahut bir hakim milletin kültür vesâyeti altında gelişme gibi formüller artık değersizleşti. Bir millet hayatında, şu veya bu milletin veya iktisat nizamının, siyasî veya iktisadî peyki, tâbii, rezervi, ihtiyat kuvveti olmak gibi çözüm yolları, artık manalarını yitirdiler. Hulâsa kayıtsız şartsız istiklâl ve dünya milletleri içinde siyaseten ve iktisaden eşit bir millet olmak davası, çağımızda ve evvela Türkiyede mücadelesini verdi ve geleceğe uzanacak prensiplerini ortaya attı. Bu büyük bir iş ve başarı oldu. Hiç bir zaman ve hiç bir zerresinin feda edilmemesi şart olan büyük bir zafer...

VII

MİLLİ KURTULUŞ HAREKETLERİ ARASINDA TÜRKİYE

Türkiye Birinci Dünya Harbinden sonra başlayan ve İkinci Dünya Harbi sonunda devam eden Milli Kurtuluş Hareketlerinin Öncüsüdür. Fakat Türk Aydını, bu hareketlerin nazarî esaslarını idrak ve izah işinde, bu hareketlerin, en zayıf ve yetersiz yorumcusudur..

Aydın Zümre:

Millî Kurtuluş hareketleri, dünya muvazenesi içinde önemlerini ve ağırlıklarını günden güne arttıran, çağın akışına müdahalesi genişleyen yeni unsur olarak gelişiyorlar. Dünyanın bugün içinde yaşadığı iktisadî buhranın karanlık akışına rağmen, Milli bir uyanışa sahne olan memleketler sürekli bir genişleme halindedir. Millî sanayiin hacmi bu yeni uyanan ülkelerde, sıçramalar ve hamlelerle gelişme yolundadır. Ulaştırma işleri, ticaret hacmi artıyor. Bu iktisadi şekilleşmeye paralel olarak hertarafta, millî işlere rehberlik rolünü benimseyen genç ve İnkılâpçı bir aydınlar Kadrosu, her gün biraz daha yetişmekte, genişlemektedir.

Gerçi toplum hareketleri incelenirken, aydın rehberler Kadrosunu, müstakil veya ayrı bir Sosyal güç olarak almakta isabet yoktur denilebilir. Çünkü XIX. yüzyıldaki Avrupa toplumlarının gelişme tarihi incelenirse, bu toplumlarda Aydın zümre, gelişen Burjuvazinin tâbi ve emirber bir unsuru gibi görünür. Sanayi ülkelerinde aydın, sermayedar nizamın bir nevi ücretli fonksiyoneri gibi göze çarpar. Yani kudreti ve fonksiyonu gittikçe genişleyen ve Sermayeyi, tekniği, kredi cihazlarını, ulaştırma vası-

talarını elinde toplayan sınıfın, Teşkilâtçılık ve İdare edicilik işlerini bu sınıf adına yürüten bir zümre olarak yer alır. Bu sebeple, Avrupa gibi Sınıfları belirmiş ve bu sınıflar arasındaki sınırlar kesinlikle meydana çıkmış toplumlarda Aydınlar, emrinde bulunduğu ve namına işleri düzenlediği, yürüttüğü hakim sınıfın İdeolojisini savunan ve aksettiren Kafa Kuvveti gibi alınırlar. Bu zümrenin sosyal görüş ufku ve hareket kabiliyeti, bu Sınıf İdeolojisinin sınırları ile kayıtlı olarak mutalaa edilir. Kısacası Sınıfların geliştiği ve sınırlarının kesin hatlarla ayrılabildiği ileri sanayi ülkelerde aydın zümre, bir b a ğ l ı z ü m r e gibi ele alınır. Basın da, tabiatiyle, genellikle bu hakim sınıfın dava ve menfaatlarını, bu zümrenin kafasıyle ve kalemiyle yürütmek zorundadır.

Kapitalist ülkelerin realitelerine uygulandığı zaman bu görüşleri, tamamen yanlış ve isabetsiz saymak elbette ki mümkün değildir.

Fakat Milli Kurtuluş Hareketlerinin bugünkü akışı ve gelişme yönleri bahis konusu olunca bu mesele, üzerinde durulmaya değer bir mahiyet alır. Kaldı ki bu hareketlere sahne olan ülkelerin, meselâ en başta bu hareketlerin karakteristik unsurlarını en iyi aksettiren bir ülke olan Türkiyenin, klasik Kapitalizmin, yahut XIX. yüzyıl Avrupasının usul ve kanuniyetleri dahilinde yürüyeceğini ve gelişeceğini iddia etmek, elbette ki güçtür. Çünkü bir taraftan sömürgelerin soyulması ve içeride işçi sınıfının fazla kıymetleri hesabına beslenen Batı nizamında, aslolan, t e z a t 'lar, sosyal çatışmalardır. Bu hal, çekinilmez bir sosyal kaderdir.

Fakat Teknik gelişme tekniğe sahip olma, gidişatı böyle olan, böyle cereyan eden başıboş bir toplum nizamının kaçınılmaz neticeleri olan bu çeliş-

melerin, İktisadi hayatı ana kollar ve ana işletmeler üzerinde Devlet Kontrolüne alınacak bir Teşkilatlı Türk Cemiyetinde vücut bulmasına, elbette ki imkân kalmayacaktır. Bu bakımdan da Yeni Türk Toplumunda Aydın zümre, Sermayeyi elinde toplayan ve Teknik gücü elinde tutan bir sınıfın emrinde ve o sınıfın hesabına, hayrına çalışan bir Emirberler Kadrosu olmayacaktır. Tersine olarak, milletin birikmiş gücü demek olan Milli sermayenin büyük ağırlığını, yüksek tekniği elinde bulunduran ve bunu toplum yararına işleten, yani toplumun bütünü ve ileri menfaatları hesabına çalışan, **Teşkilatçılar** ve **İdareciler Kadrosu** olacaktır.

Ya bir Fikir Adamı, bir Kafa İşçisi, ya bir Teknisyen ve İktisat Teşkilatçısı, ya bir İdare Adamı olarak toplumda yerini alacak olan yeni Aydın tipinin bu sosyal rolünü, hattâ bugünkü Türk Toplumunda, çekirdek halinde de olsa görmek ve incelemek mümkündür(1).

---

1 Gerçekten de, Türkiye'de Programlaştırma - Plânlama ve Devlet İşletmeciliği işleri daha ilk hamlede, kendi kadrosunda üstün teşkilâtçılar, yüksek teknisiyenler, kudretli kurucular, işleticiler, hesapçılar ve idareciler buldu. Hepsinin de yaşları o zaman ortanın altında olan bu genç ve kararlı kadronun, başka ülkelerde ve o yaşlarda kendilerine belki de emanet edilemeyecek olan İhtisas Bankaları (meselâ Sümerbank, Etibank gibi) İktisadi Devlet Teşekkülleri umum müdürlükleri, büyük müesseseler, madenler, büyük santraller idareciliği ve yüksek murakabe görevlerini, bütün sorumlulukları ile nasıl yüklendiklerini ve nasıl namuskâr bir başarı ile taşıdıklarını yakından gördüğüm için hâlâ hayranlıkla hatırlarım. Çünkü öyle oldu ki, bu Devlet eliyle İktisadi kuruluşlar ve işletmeler alanında ve İkinci Dünya Harbi yıllarını da içine alan en kritik devrede, uzun yıllar, Sanayi Tetkik Heyeti Başkanı olarak vazife gördüm. Devlet

Bugünkü Türkiyede bile ihtisas, henüz bir hakim sınıfın emrinde değildir. Çünkü böyle bir hakim sınıf, henüz ve sınıflaşmış değildir. İktisadiyatın hakim kolları Devletin Planlı bir düzenlemesine tâbi tutulabildiği takdirde, bugünden sonra da bu sınıflaşma, elbette ki mümkün olmayabilir. Bu suretle de Teknikçi ve İdareci aydınlar Kadrosu, yeni Türk toplumunda, hakim bir sınıfın emirberi değil, Toplumun kurucu ve yaratıcı Kadrosu olarak yerini bulacaktır. Türk aydınının maddî ve manevî her türlü bozuluştan korunması, onun ancak, bu rolünün ve yerinin gittikçe genişlemesi ile kabil olacaktır...

Türkiyede şimdi beliren bu istikametin ve imkânın, Millî Kurtuluş mücadelesine giren ve bu mücadele geliştikçe, Türkiye'deki iktisadî problemlerle karşılaşacak olan diğer bize benzer ülkelerde de aynen belirmesi tablidir. Gerçi meselâ Çinde, Hindistanda, hattâ İranda, Türkiyeye bakarak, daha belirli bir sınıf yapısı göze çarpar. Ama bu yapının da bütün gücü, nihayet az çok gelişmiş bir ticaret sermayedarlığına dayanır. Dünya İktisat buhranının her geçen günü gerçi, bu ülkelerin iktisadî ağırlıklarının

---

Yüksek Murakabe organında çalıştım. Bu vazifeler bana bu üstün kadroyu yakından görmek, tanımak imkânını verdi. Çok kısmı Almanya, Sovyetler Birliği gibi dış ülkelerde yetişmek ve yetiştirilmek imkânlarını bulmuş olan bu teknik ve ihtisas kadrosu, daha sonra özel teşebbüsün yüksek teşkilâtçıları, idarecileri, bankacıları, teşebbüs sahipleri olarak da cidden üstün vasıflar ve başarılar gösterdiler. Bu seçme ve yetiştirme hareketi devam etseydi, Türkiye bugün hiç bir ülkeninkini kıskanmaya lüzum kalmayacak olan çok geniş ve yeterli bir iktisadî teşkilâtçılar, işletmeciler, kurucular kadrosuna malik olabilirdi... Devletin ve Plânlı Devletçiliğin Yüksek İhtisas Kadrosu böylece yaratılmış olurdu..

dünya içinde gittikçe arttığını gösterir. Ama birikmiş ticari sermayelerin de, ya bu iktisadi buhranlar, ya sosyal karışıklıklar yüzünden gittikçe sarsıldığı da gene bir gerçektir. Millî Kurtuluş Hareketlerinin, kendi Öncü Kadrolarını, Devletçi ve Teşkilatçı bir Aydın ve Teknisiyen Önderler Kadrosu halinde ortaya atmakta oldukları bahsine böylece ve kısaca değindikten sonra şimdi, Türkiye ile, Dünyadaki diğer İstiklal mücadelelerinin ilişkilerine dönebiliriz...

⁂

İnsanlık tarihinin yeni bir safhası ve Kan Bedeli:

Sömürge ve yarı sömürgelerin iktisaden bağımlı bir pazar olmaktan çıkarak, yeni, aktif birer İktisadi birlik, birer iktisadi bütün haline geçmeleri, insanlık tarihinin yeni bir safhasını açıyor. Bunun önemi, her gün biraz daha kuvvetle anlaşılacaktır. İktisaden bağımlı memleketlerin şimdi iktisaden önemleşmesi, Dünya topluluğunda herbirinin ayrı ayrı söz sahibi, özgür Devletler haline gelmeleri bu toplumda, onlar için önemli olan sayı ağırlığını da sağlayacaktır(1). Her memleketin millî istiklâli için lâzım

---

1 Bu satırlar, her vesile ile işaret ettiğimiz gibi, Birinci Dünya Harbi sonrası dediğimiz devrede yazıldı. Harp sonunda teşkil edilen «Cemiyeti Akvam»da, yani Birleşmiş Milletler Teşkilâtında Türkiye'den başka millî İstiklâl savaşı geçirmiş veya İstiklâlini yeni sağlamış ülke yoktu. Fakat bu ülkeler birer birer sahneye çıkıp birleşmiş ülkeler teşkilâtında yerlerini aldıkça, onları burada birbirlerini destekleyerek yeni yeni müstakil ülkelerin doğuşuna yardımcı olacakları ümit ediliyordu. Fakat İkinci Dünya Harbinden sonra kurulan «Birleşmiş Milletler» teşkilâtında bu gibi ülkeler yerlerini aldıkları halde, bunların tek bir mücadele cephesi kuramamaları, tarihin hazin ve beklenmeyen bir

olan şartları ve dayanışmaları da yaratacaktır. Gerçi tarihlerinde ya kendi Despotlarının, müstebitlerinin, ya yabancı istilacıların esaretinden başka bir şey tanımamış, maddeten sömürülmüş, manen zehirlenmiş, hürriyet için savaşmayı ve silâh sesini, ya tatmamış, ya unutmuş olan toplumların harekete geçmeleri elbette ki zordur. Fakat şu var ki, Dünya iktisat nizamının yarınki gelişmelerinde söz sahibi olan bu büyük ağırlıkların, bu uçsuz bucaksız insanlar denizinin, herhalde kımıldanması ve dünyanın gidişinde, kendine lâyık olan yeri alması lâzımdır...

Şunun anlaşılması da lâzımdır ki, bağımlı veya sömürge bir ülkenin, özgür bir Devlet haline gelmesi demek olan Milli İstiklal savaşı, herşeyden evvel, bir silâhlı savaş işidir. Bir Millet, ancak kendi kanı ve kendi savaş, direniş gücü ile kendini Millet yapabilir... Türk milletinin nice binlerce gencinin kanı pahasına ilan ettiği bu gerçeğin, İstiklal davası güden bütün milletler tarafından kavranılması, cihanın yeni nizamını ve dengesini bir ân önce bulması hesabına, ileri bir adım olacaktır... Düşmanlarla Sulh Yolu ile anlaşmanın, birtakım aşağılık yeşil masa kararlarının, silah sözünü söylemedikçe Milli İstiklal beratının tam mühürlenmesine yeterli olma-

---

gelişmesi oldu. Bu neticede en baş sebebin, İkinci Dünya Harbinden sonra meydan alan yeni Süper Emperyalizmin, yeni usuller, meselâ borçlandırmalar, bölge ittifakları, üsler yolu ile kurulan askeri ve siyasi kontroller, bazı devletlerin yönetici kadrolarının çeşitli yollarla bu emperyalizme bağlanışı, ruhî korkutmalarla kazandığı oyunlardır. Bu suretle meselâ Türkiye, Cezayir, Tunus, Mısır gibi ülkelerin bağımsızlık mücadelelerini desteklemedikten başka, Birleşmiş milletlerde, onları esaret altında yaşatmak isteyen eski sömürgeci devletlerin yanında yer aldı.

dığını, her esir milletin bilmesi lâzımdır. Tarihinde silâhlı bir hürriyet mücadelesi olmayan bir milletin, bu davada kendi geçmişinden alacağı bir misal yok demektir. Zaten asırlarca süren esaretlerden, miskince başeğmelerden, milli haysiyete karşı yapılan hakaretlere tahammül etmekten, hulâsa milletin sefalet ve soysuzlaşmasından başka bir şeyden bahsetmeyen bir tarih, milli İstiklal davası güden bir millet için, şahlanma misalleri verecek bir tarih olamaz. Bu tarihi unutmak lâzımdır. Milletin tarihini, genç neslinin temiz kanı ile yıkamak ve bu kanın akışını millete, tarihin başı olarak vermek lâzımdır(1).

⁂

İnkılâbımızın yaygınlaşması :

Bizim, sömürge ve yarı sömürgelerin dünyanın bugünkü ve yarınki gidişatında, çok önemli olan iktisadi ağırlıklarını ihmal etmemiz kabil değildir. Bu millet ve memleketlerin de kendi milli İstiklal davalarında, bizim tarihî Staj ve tecrübelerimizi ihmal etmeleri elbette ki mümkün olmayacaktır. Zaten artık Milli Kurtuluş mücadeleleri, milli hudutları aş-

---

1 Bilindiği gibi bugün Vietnam'da bu tarih, ruhsuz, kalpsiz, insafsız bir yönetici sınıfın, dar menfaatlarına kurban ettiği yüzbinlerce insanın kan selleri ile yazılmaktadır. Evvelâ Fransız Emperyalizmine karşı, gene seller şeklinde kanını akıtan ve zafer kazanan bu temiz ve masum milletin, şimdi de nerelerde duracağı ve nerelere kadar gideceği, neler doğuracağı ve daha nekadar kanlara malolacağı belli olmayan bu vahşi istilâ karşısında gösterdiği kendini feda ediş mucizesi, yarın aynı mücadelelere katlanmak zorunda kalabilecek diğer ülkeler için, eşi olmayan bir fedakârlık misali teşkil edecektir.

maktadır. Sömürgeci ve Emperyalist devletlerin siyasi ve İktisadi hakimiyetlerine karşı, davaları ve kaderleri bir olan ülkelerin müşterek hareketleri haline gelmektedir. Bütün bu birbirinden uzak ülkeler arasında, tarihî sebepler dolayısıyle manevî, hattâ maddî bir kader birliği, kendi kendine meydana gelmektedir. Zaten zamanımızda, etkileri yalnız milli sınırlarla sınırlanmış bir büyük İnkılâbın, ne düşünülmesi, ne de devam ettirilmesi mümkündür.

Fransız İhtilâlinin zaferi, Fransaya benzer bütün memleketlerde bu ihtilâl prensiplerinin er geç zaferi ile tamamlanabildi. Şimdi Avrupada meydan alan harp sonrası ihtilâllerin fikir silahları, sınırlarını aşıyor. Ve bu yaygınlaşma, bu çağdaş ihtilâllerin prestijlerini sağlamâ yolunda kaçınılmaz bir gereklilik sayılıyor. Aynı suretle, bütün milletlerin kayıtsız şartsız istiklalini, hem millet içinde, hem milletler arasındaki çelişmelerin tam olarak tasfiyesini savunan Türk Milli Kurtuluş İnkılâbının da, fikir bakımından yayılış alanları araması ve bunu sağlaması, bu hareketin emniyetle gelişmesi için şarttır.

Fikir ve prensiplerini yalnız kendi içinden alıp, yalnız kendi sınırları ile çerçeveleyen, tarih içindeki yerini ve dünya içindeki önemini inkâr eden, kısacası, fikrî yayılma sahasını bulmayan bir inkılâbın, muhtaç olduğu milletlerarası prestiji, itibarı kurâbilmesi ihtimali azdır. Artık inanmalıyız ki Dünya, büyük hareketler yapan ve büyük hareketler ve prensipler namına konuşan milletleri dinliyor... Bu bakımdandır ki İnkılâbımızın dünya ölçüsünde ve çağ ölçüsündeki manasını anlamaya ve ona, İnkılâplar tarihinde, milletlerarası bir yer ayırmaya mecburuz.

İnkılâbımızın, yalnız bizim için değil, manen kader birliğimiz olan bütün ülkeler ve alemin bugünkü nizamından muztarip, çarkların bugünkü dönüşün-

den şikâyetçi olan, siyasî ve iktisadî hakları kayıt altına alınmış bulunan, uzak yakın bütün milletler için müşterek ve ileri Sloganlarının, kendi sınırlarımız dışında da duyulmasına çalışmalıyız. Onu insanlık tarihinin, sadece mahallî ve pasif değil aktif ve yayılıcı bir hadisesi haline koymamız, gene inkılâbımızın korunması ve selameti için şarttır. Onu yaşatacak, ona hayatını vakfedecek yeni ve İdealist neslin, muhtaç olduğu İnkılâp Heyecanını, İnkilâp Antizyazmını, ancak bu sınırsız İnkılâp havası içinde uyandırabiliriz...

Tarihin öyle bir devrinde, dünyanın öyle bir noktasında ve hadiselerin öyle bir akışı içinde yaşıyoruz ki, Türk milletinin kayıtsız şartsız istiklâline sahip bir millet olarak yaşayabilmesi için, kayıtsız şartsız bağımsız millet prensibini, Dünyanın her yerinde hakim ve itibarlı kılmaya mecburuz...

VIII

İNKILÂP KAVRAMI

İnkılâp, K a o s demek değildir. İnkılâp, bir Nizamdır..

İnkılâpçılık; her şeyden evvel inkılâbı anlayış meselesidir. Cihan tarihinde, başarılan ve başarılamayan inkılâp hamlelerini, bu hamlelere girenlerin, kavramlarını anlayabildikleri ve anlayamadıkları inkılâplar olarak sınıflandırmak, hatalı bir görüş olmasa gerektir...

İnkılâp Kavramı ve Millî Kurtuluş Hareketleri

İnkılâpçı olmak!

İnkılâp kavramı ve bunun değerlendirme şekli (telâkkî tarzı) üzerinde önemle durmak gerekir. Yaşadığımız yakın hadiseler, bizde İnkılâp anlamı ve ve bunun değerlendirme şekli üzerinde, hattâ en ileri aydınlar arasında bile nasıl müşterek bir anlayış bulunmadığını şaşılacak bir halde ortaya sermiştir. Halbuki İnkılâbı benimsemek ve İnkılâpçı olmak, herşeyden evvel, İnkılâbı Anlayış meselesidir. Ancak bu anlayış üzerinde, hem birbirlerimize, hem kendi vicdanımıza karşı, olumlu veya olumsuz (müspet veya menfî) herhangi bir kanaatta karar kıldıktan sonradır ki, kanaatımızın mahiyetine göre, inkılâp safında veya bunun dışında yerimizi tayin edebiliriz. Kanaatı şekilleşmemiş, yeri belirsiz, renksiz ve kararsız tip, İnkılâbın tipi değildir.

Bazıları için İnkılâp; anarşi, barikat, kanlı olaylar, karışıklıklar, toptan öldürmeler, kısaca Kaos anlamına gelir. Bazıları için bu anlam ise, toplumun derin, birbirini takibeden, birbirini tamamlayan, fakat sarsıntısız bir sıra değişmelerini, gelişmelerini ifade eder. Gene onlara göre bu değişmeler (istihâleler) itici kuvvetlerini, dıştan gelen birtakım et-

kenlerin, müessirlerin müdahalesinden değil, olayların akışı içinde ve bu olayların zaruret ve tesirlerinden alırlar...

Bu görüş ve anlayış tarzlarının her ikisindeki köksüzlük, isabetsizlik derhal göze çarpar. Çünkü, toplumun yapısında sosyal bir oluş, bir aşamadan diğer bir aşamaya geçişle (sosyal bir intikal ile) bağıntılı olmayan, yani zaman içinde olgunlaşan ve derinden gelen birtakım sebeplere ve zaruretlere dayanmayan karışıklıkları ve bunların davet ettiği olayları, nasıl İnkılâp sayabiliriz. Meselâ Portekizde veya Meksikada Hükümet merkezleri, hemen her ay başında bir kanlı karışıklığa sahne olduğu halde, ne Portekiz, ne de Meksikada, İnkılâp anlamını ifade edecek, İnkılâp çerçevesine girebilecek bir hareket göremeyiz(1).

Aynı suretle, toplum yapısından gelen çatışmalar, dalgalanmalar, cebrî müdahaleler ve sosyal yapıda değişmelerle beraber yürümeyen sakin ve sarsıntısız gelişmeleri, İnkılâp Anlamı içinde almak mümkün değildir. Meselâ Osmanlı İmparatorluğu, 1839 Tanzimat hareketleri ile başlayan bir sıra değişmelere ve gelişmelere sahne olmuştur. Fakat biz bu devre Tanzimat İnkılâbı diyemiyoruz. Portekiz ve Meksikada zaman zaman meydan alan karışıklıklar, sosyal yapıda derinden gelen, toplumu bir aşamadan diğer bir aşamaya geçiren değişiklikler değildir, sadece siyasî veya idarî düzensizliklerden ibarettir. Az çok bir farkla Tanzimatın Osmanlı toplumunda yarattığı değişmeler de, şuurlu bir yönetici kadronun cebrî müdahalelerinden mahrum kaldığı

---

1 Bu kitabın yazıldığı yıllarda, yani bugünkü Salazar rejiminden evvel Portekiz bu durumdaydı. Aynı yıllarda durum aynıydı.

için, ancak bir Reform, yahut Islahat hareketi mahiyetinde kalırlar.

Hulâsa İnkılâp, ne sadece karışıklıklar, yahut kanlı olaylardır. Ne de sadece reform demektir. İnkılâp, toplumun, Ekonomik Sosyal temelinde biriken değişme şartlarının, ihtiyaçlarının, bir gün ve o ana kadar siyasî iktidardan yoksun bir halkın cebrî müdahalesi ile hareket, aksiyon alanına çıkarılmasıdır. Halkın o ana kadar yoksun bulunduğu hakların istihsali yoluna yöneltilmesidir. Bu cebir ve müdahalelerle toplumun yeni bir nizama istikametlendirilmesi ve eskiden başka türlü hak ve müesseselere sahip kılınmasıdır. Gerçi bu Halk Hareketi, elbetteki bir Şef ve halk önderleri işidir. Ama bu şef ve önderler, halka rağmen de olsa, halk için sivrilirler ve dolayısıyle, halkın dilek, ihtiyaç ve menfaatlarının tercümanı olurlar. Türk inkılâbı böyle bir inkılâptır. Ve onu bu bakımdan incelediğimiz zaman görürüz ki, Türkiye, bütün şartları ile, bir inkılâbın akışı içindedir. Millî İstiklâl Savaşı ile Türkiye bir halden diğer bir hale, yani siyasî ve iktisadî gerilik ve bağlılıktan, siyasî ve iktisadî bağımsızlığa, hulâsa bir aşamadan diğer bir aşamaya geçiş devrine girdi. Bu değişiklik, toplumun yapısında derin ve esaslı sıçramalar, geçişler şeklinde yürür.

Sonra toplumun yapısındaki bu geçiş, bu değişmeler, o vakte kadar siyasî iktidarı saltanat hukuku ile kayıtlı bulunan bir halkın, kendine önder olan bir şef kadronun yönelttiği istikamette, fakat cebir ve zor yolu ile perkiştirilmiştir. İnkılâbın ayırdedici vasıflarından biri olan cebrî müdahale ise, inkılâbın hareket noktasına ve istikametine göre şeklini değiştirir. Şöyle ki :

İnkılâbımızın hareket noktası, cihan ölçüsünde ve milletlerarası bir çelişmeydi. İstikameti; memle-

ketin yarı sömürgelikten çıkması, dünya içinde iktisatça ve siyasetçe eşit bir ülke haline gelmesiydi, Türk inkılâbında milletin cebrî müdahalesi, bir sokak karışıklığı, bir sokak ayaklanması şeklinde değil, istilâcılara ve sömürgeleştirilme çabalarına karşı bir harp, yani istiklâl savaşı halinde yürüdü. Aynı zamanda, bu şartlara boyun eğmenin ve onları devam ettirmenin içeride temsilcisi olan Saraya karşı bir isyan, yani Büyük Millet Meclisi şeklinde belirdi..

Türk inkılâbı, ne başka memleketlerde ihtilâl adı verilen şekilde idarî bir değişikliktir, ne de inkılâp yapmak iktidarından yoksun memleketlerde manaları mübalâğalandırılan cinsten, basit bir reformdur. Türkiye öyle bir inkılâp yaşıyor ki, durmamak ve soysuzlaşmamak için, kendisine idarî bir reformculuğun pasif ve uyuşuk bir ıslahatçılığın hakim ve müessir olabilmesi çabalarını, bir prensip olarak t o p t a n ve p e ş i n e n reddeder. Bu red ve direniş hakkı, inkılâbın kendi hareket noktasından, oluşundan ve mahiyetinden gelir. İnkılâbı uyuşturacak, soysuzlaştıracak, onu hem hareket noktasının zaruret ve prensiplerinden, hem gaye ve istikametinin tarihî icaplarından ayıracak her türlü uyuşturma, donmuş kalıplar haline getirme çabaları, bizzat inkılâbın mantıkına karşı bir davranış ve dolayısıyle inkılâba karşı bir hareket olacaktır...

*
**

İnkılâbın hacmi ve sınırı :

Evvelce bir inkılâbın karakteri, sadece o inkılâbın cereyan ettiği memleketin siyasî ve iktisadî durumu ve şartları ile izah edilirdi. Şimdi bu izah şekli yeterli değildir. Bir memlekette inkılâbın akışını

artık, yalnız o memleketin şartları ile değil, hem o memleketle bağıntılı ülkelerin inkılâbı yapan memleketin kaderindeki etkileri, hem de çağın ve dünyanın genel gidişi ile izah etmezsek, görüş ufkumuz çok dar kalır.

Şimdi her memleket, çağdaş dünyanın ve bu dünyaya hakim olan veya hakimiyet mücadeleleri içinde bulunan iktisadî nizamın veya nizamların bir halkası gibidir. Bu sebeple şimdi bir memlekette meydan alan her hangi bir inkılâbı, yalnız o memleketin kendi yapısından gelen şartların bir neticesi gibi alamayız. Onun dünya iktisat sistemindeki çağdaş çelişmelerden birinin veya bir kaçının, şu veya bu sebeple o memlekette keskinleşmesi ve infilâk etmesi şeklinde görmek zarureti vardır.

Bu bakımdan millî inkılâbımızı da, hem onu doğuran ve besleyen milletlerarası şartlardan ve zaruretlerden ayıramayız. Hem de onun, dünyanın gidişinde doğuracağı etkileri ihmal etmemiz mümkün değildir. Kaldı ki Türk inkılâbının, tarihî icaplar dolayısıyle, keyfiyetçe kendisine benzer, fakat nicelik bakımından (kemiyetçe) kendisinden çok geniş bir sıra millî istiklâl ve kurtuluş hareketlerine fikir öncüsü ve örnek olmak gibi diğer bir mahiyeti de vardır. Tarihte benzerine pek az rastlanan bu misyonumuzu, bu tarihî görevimizi görmemekliğimiz veya inkâr etmekliğimiz, elbette ki doğru değildir(1).

***

1 Burada bugün ve bu vesile ile şunu belirtmek isterim ki, inkılâbımızın bu dünya ölçüsündeki mânası, inkılâbımızın önderlerince ve her nedense, gereği gibi değerlendirilmemiştir. Bu hali, bu önder kadronun o zaman, münhasıran millî olmayan ve milletlerarası veya mahiyeti itibarıyle beynelmilel olan müessese ve değerlere karşı, çekingenlik-

Bir inkılâp nerede başlar, nerede biter?

İşte bir soru ki, tarihin her devrinde ve dünyanın her noktasında, bir inkılâp veya yarı inkılâba sahne olan her toplumda, her zaman sorulmuştur. Ama alınan cevaplar da, olayların akışı ve gelişmeleri içinde her zaman, aynı şiddetle ve birbiriyle çelişmiştir. Toplumda inkılâplar, gerçi insan iradesinin müdahalesi ile yürür. Fakat bu inkılâplar, pek de irademizle başlamaz ve hele irademizle hiç de bitmez. İnsanlığın tarihini, bizzat insanın yaptığı doğrudur. Fakat şu da var ki, bu tarihin akışında amil ve müessir olan itici kuvvet, insanın gelişigüzel keyif ve hevesi değildir.

Kuvvetlerini biraraya getiren bir mihanikî güç meydana getiren meselâ beş adamın ayrı ayrı kuvvetleri, bu hareket veya güç hâsılası içinde nasıl erimişlerse, ferdî iradeleri bir toplum içinde biraraya gelen bir insan yığınından çıkan hâsıla da, artık bu insan iradelerinin, ayrı ayrı isteklerinin, ferdî eğilimlerinin hâsılası değildir.

---

lerinin bir belirtisi gibi almak, belki de mümkündür. Gerçekten de, meselâ Erzurum Kongresi gibi millî hareketin henüz doğum ağrıları çektiği, yahut da Büyük Millet Meclisinin 1920 deki havası gibi henüz işin sonunun iyice belirmediği ve gelişmelerin her ihtimale gebe olduğu haller dışında ve hele büyük zaferden sonra, Türk inkılâbının millî sınırları aşan mânası üzerinde hemen hiç durulmamıştır. Gaye, yeni devletin, batı devletleri arasında ve batı mânasıyle bir hukuki varlık olarak yer almasından ibaret gibi mütalâa edilmiştir. Bunun o devrede ve inkılâbın merkezi olan Ankara'da, nice yetkili şahsiyetlerden bu ifadesini dinlemişimdir. Ancak, bu çerçeveli görüşü reddeden ve inkılâbımıza, bu kitapta ve bütün kadro yayınlarında belirtilen görüşlerin de, başta Atatürk olmak üzere, mânevi himaye gördüğünü burada kaydetmeliyim.

Hattâ kendi nefsimiz üzerinde hakimiyeti bile mutlak olmayan, binbir şart ve hesapla kayıtlı bulunan irademizin, bir toplumun genel irade toplamına karıştığı zaman, ne dereceye kadar gayemizin temsilcisi, ne dereceye kadar b i z i m olacağını tasavvur etmek mümkündür. Gerçi bütün toplum hareketlerinde bir G a y e l i l i k (gâiyyet) tasavvur eden ve her sosyal hareketi, toplumun, üzerinde evvelce mutabık kalınmış sayılan bir gayeye yönelişi gibi sayan bir tarihî anlayış tarzı vardır. Fakat bir toplumun, sınırları ve mahiyeti önceden belirli bir gayeye yönelişi ancak, o toplumda bütün sosyal kanuniyetlerin tamamen anlaşılmış, kavranmış (idrâk edilmiş) olması ve toplumun, bu kanuniyetlere, yani hadiselerin zincirlenmesine hakim olmasıyle mümkündür. Böyle bir toplum nizamı ise, henüz tam vücut bulmuş değildir.

Bu sebeple toplumun, başı ve sonu toplumca tayin olunan bir gayeye yönelişi, ancak bir faraziye, bir ipotez olarak düşünülebilir. Bu arada inkılâpların istikamet ve sınırlarının yalnız kendi irademize göre tayin edilmiş bir nevi e h l î l e ş t i r i l m i ş, toplum hareketi haline getirilişi, itici kuvvetleri irademiz dışında işleyen bugünkü toplum şekilleri için düşünülebilecek bir hal değildir.

Bütün gözlemler şunu doğruluyor ki, itici kuvvetleri ve özellikle üretim faaliyetleri nizam ve disiplin altına alınmamış olan bir toplumda irademiz, toplum hareketlerinin akışına bir dereceye kadar etkili olabilir. Bir toplum hareketini, meselâ inkılâbın akışını, ferdî müdahalelerle hızlandırır veya yavaşlatabiliriz. Fakat toplumun itici kuvvetlerini ve özellikle tekniğin gelişmesini nizam altına almadıkça, bu irade müdahalemiz, toplumun yapısını ve niteliğini değiştirmeye, ona başka bir mecra vermeye muk-

tedir değildir...

⁂

Tekniğe hakim olmak!

Bunun içindir ki, harbsonrası inkılâplarının en başta göze çarpan çabaları, her şeyden evvel, toplum içindeki sosyal-ekonomik çelişmeleri ve bu çelişmeleri doğuran şartları, planlı bir denetleme altına alabilmektir. Bilhassa, insan'ın tekniğe toplum yararına hakim olmasını ve insanlar arasındaki teknik ilişkileri toplum yararına düzenlemeyi mümkün kılmaktadır. Teknik gücü alabildiğine ilerlemiş, böylece de sınıf çelişmeleri ve sosyal tezatları gelişmiş bir batı toplumunda bu planlı düzen ve denetleme, ya bir ihtilâl yolu ile başarılmak istenir (Rusya'da olduğu gibi). Ya bir idarî otorite ve murakabe yoluyla, yüksek bir teşkilâtçı kadronun emrinde ve murakabesinde yürütülmek istenir (Faşist İtalya'da olduğu gibi)[1]. Yahut da bir süper kapitalizm, bir süper emperyalizm, tesis ettiği dış borçlandırmalar, dış kontroller yolu ve içeride bunların sayesinde yaratılan aşırı refahla, iç çelişmeleri maskeler (Birleşik Amerikada olduğu gibi). Fakat bilhassa Doğu Avrupa'da sosyalist devletin doğuşu ve plan anlamını sosyal-ekonomik nizamın temeli kılmaya yönelişi ile bugün Avrupa'da herkes, plan namına ve toplumda sosyal çelişmelerin tasfiyesi değilse bile, hafifletilmesi, düzenlenmesi namına konuşuyor. Öyle ki, bugün Avrupa'da plan, yani Avrupa'nın, adetâ maskotu, yahut f e t i ş l e ş t i r i l m i ş sembolüdür.

Fakat şu da var ki plan da plansızlık gibi, ob-

---

1 Bu kitap yazılırken, Almanya'da Nazizim, henüz iktidarda değildi.

jektif bir kategoridir. Yani her ikisi de şartların yarattığı bir nizamdır. Her ikisi de muayyen bir tekniğe sahip olma şeklinin mahsulüdür. Bugünkü Avrupa'da olduğu gibi, gelişmiş üretim vasıtaları üstünde plansızlığın birtakım idarî müdahaleler, yahut edebî mahiyette kongre kararları ile nasıl nizam altına alınabileceği ve sosyal çelişmelerin nasıl düzenlenebileceği, şüphe götürür bir şeydir(1). Fakat millî kurtuluş hareketlerine ve bilhassa bu hareketlerin ileri bir misali olan Türkiye'ye gelince, şu tartışma kabul etmez bir gerçektir ki, inkılâbımızın konusu ve gayesi; toplum kuvvetleri başıboş gelişen, her terakki hamlesi binbir uygunsuzluğa malolan, görünüşte kuvvetli, fakat aslında h a s t a bir toplum nizamı yaratmak değildir(2).

---

1 Avrupa'da bilhassa Fransa ve Almanya'da bir kısım münevverler bugünkü Avrupa cemiyetinde tekniğin ihtilâlsiz yeniden ve planlı bir tanzime tâbi tutulabileceği kanaatındadırlar. Bu kanaatı neşreden mecmua ve kitaplar mühim bir yekûn tutmaktadır. Bu münevver plan taraftarlarının arasıra kongreleri toplanır. Gerek neşriyat ve gerek müzakerelerinde demokrasi kaidelerinin ihtiyaca gayri kâfi olduğunu ve Roma hukukundan hukuku beşer beyannamesine kadar bütün hukuk ve siyaset kaidelerinin artık değiştiğini iddia eden bu plancılar kendi aralarında muhtelif zümrelere ayrılmışlardır. Daha ziyade münekkit vaziyetinde kalan ve daha ziyade his mebdelerinden hareket eden bu cereyanın, bugünkü Avrupa cemiyetindeki derin ıztırabı ifade etmekle beraber Avrupa cemiyetinin maddî bünyesinden gelen ve ona uygun olan reel bir kitle hareketini temsil etmediği aşikârdır.

2 Görünüşte kuvvetli, fakat hakikatta hasta ve toplum yapısı uygunsuzluklarla yüklü bir cemiyete misal olarak da, bugünkü Süper Kapitalist, Süper Emperyalist Birleşik Amerika'yı göstermekte hata olmasa gerektir. Bu ülkede üretim, istihsal ve teknik güç, en yüksek hadlere varmıştır. Millî

Çelişmeler ve menfaat kavgaları üzerinde gelişmiş fakat ileri teknikli bir memlekette, toplum hareketlerinin planlı bir denetleme altına alınması, ancak bazı sarsıntılarla mümkündür. Fakat milli kurtuluş hareketlerine sahne olan memleketler ve bu arada Türkiye, esasen teknik gelişmiş ve istihsal vasıtaları üstünde çelişmeler ve çatışmalar başlamış bir ülkeler değildir. Bu bakımdan dünyanın bugünkü şartları içinde millî kurtuluş mücadelesini yürüten ve bugüne kadar olan kazançlarını da feda etmemek azminde olan Türkiye gibi bir memleketin önünde duran büyük davalar şöyle belirtilebilir :

1 — Geri teknikli ve iktisaden bağımlı bir toplum halinden, ileri teknikli ve iktisaden hem özgür, hem bütün bir memleket haline gelmek.

2 — Tekniği, yani üretim vasıtalarını ve sistemini, dünyanın bugünkü isteklerine ve hızına uygun bir seviyede geliştirmek. Fa-

---

gelir, bir dünya rekoru teşkil eder. Memleket bir aşırı refah görünüşü içindedir. Ama bu kontrolsüz ve başıboş gelişme içinde, hiç bir kuvvetin murakabe altına alamadığı ve tersine olarak her gün biraz daha keskinleşen ekonomik ve sosyal çelişmeler de durmadan artar. Memleketin sanayi gücünün bu aşırı ve başıboş gelişmesi için, harp sanayiinin astronomik yardımlarla beslenmesi ve bunun için de dünyada bir harp havası devam ettirilmesi ve hattâ Vietnam'da olduğu gibi harpler çıkarılması lâzımdır. Ancak bu suretle ve bizzat devlet Reisinin dediği gibi, Vietnam harbi 1967 de Amerika'da «görülmemiş refah» yaratacaktır. Sonra ahlâken soysuzlaşmalar, kadının ticaret metaı haline gelişi, gangsterlikler, zehirli maddeler ticareti, zenci meselesi ve burada sayılması yersiz, fakat sayılamayacak kadar çok soysuzlaşma ve çöküntü halleri, hep bu başıboş sosyal gelişmenin birer neticesi olmaktadır.

kat bu gelişme sırasında birtakım sosyal çelişmelerin, sınıf kavgalarının, menfaat mücadelelerinin doğmasına meydan vermemek. Bunun için de Türk toprağında toplum hareketlerini —büyük siyasî, ekonomik ve sosyal gelişmeleri— daha ilk baştan toplumun yararına ve toplumun planlı murakabesi (denetimi) altına almak.

3 — Türk toplumunun siyasî, iktisadî ve sosyal gelişmesi üzerinde yabancı ülkelerle işbirliklerinde bulunabilmek, fakat bu alanlarda millî iradeyi kısıtlayıcı ve kenetleyici hiç bir yabancı murakabeye meydan vermemek..

Başka ülkelerde tekniğin plansız gelişmesinden doğan uygunsuzlukların, meselâ üretim kollarının nispetsiz (orantısız) gelişmesi, işsizlik, aşırı sanayi yoğunluğu, sanayiin ülke içinde rasyonel olmayan dağılışı(1) ve nihayet sınıf çatışmaları gibi ıstıraplar çekilirken, kendi ekonomik yapısını yeniden kuracak olan Türkiye'de, tekniğin daha ilk baştan planlı bir murakabe altına alınması, çelişmeleri uygunsuzlukları daha ilk adımda tasfiyeye imkân veremez mi?

Bize göre bu sorunun cevabını, hadiseler kendiliğinden vermektedir: Demokratik ülkelerde bugün-

---

1 Bugün Türkiye'de cereyan eden hal budur. Sanayi, sosyal yapı ve bu yapının geleceği için en zararlı bir şekilde olarak memleketin İsanbul, İzmir gibi yalnız birkaç merkezinde yoğunlaşmakta ve ülkenin diğer bütün geniş sahaları ise sanayisiz bırakılmaktadır. Buna paralel olan ve sosyal bir tehlike teşkil eden, meselâ Ankara'da şehrin % 64 nüfusunu toplayan gecekondu yoğunlaşmalarını ise buna eklemeliyiz.

kü sermaye birikmesi ve yatırım sistemi; herbiri kendi alanında kendi menfaatına göre gelişecek dağınık teşebbüslerin, ileri teknikli, fakat toplum yararına işleyen çelişmesiz, planlı bir millî iktisadiyatın meydana gelmesine engeldir. Çünkü bu ekonomide çarklar, hep birbirine çarpar. Bu çarkların hepsi de, halk yararına değil, binbir yolsuzluğa baş vurarak iç pazarı sömürmeye yarar. Bu sistemde halktan önce yatırıcının menfaatı esastır.

Bu sebeple, sanayiini yeniden kurmak zorunda olan yeni Türkiyede millî ekonominin icapları; milletin genel menfaatları ile çatışmayan, çelişmeyen her türlü teşebbüsleri serbest bırakmak (yani karma ekonomi) hattâ yerine göre teşvik etmekle beraber, memleketin ekonomik yapısında hakim rol oynayacak olan, bugün zaten mevcut olmayan büyük istihsal vasıtalarını ve bu arada ulaştırmayı, kredi cihazlarını, memleket ölçüsünde rol oynayacak iş ve hizmet ofislerini, planlı bir sosyal devletçiliğin, planlı bir iktisat devletçiliğinin önderliği ve teşkilâtçılığı altında yaratmak ve toplamaktır.

Türk inkılâbı, Türkiye'nin bu yeni şartlara ve zaruretlere göre yeniden **yapılışı** ve **kuruluşu** hareketidir. Bu hareket, ancak millet ölçüsünde, memleket ölçüsünde organize edilmiş hamleler şeklinde yürür. Hedefleri belirli sıçrayışlar ve bir zerresi bile boş yere israf edilmemesi gereken toplu bir millî enerji ile gelişebilir. Bu bakımdan inkılâbımızın sınırları, onun hacmi kadar genişlik diyebiliriz. Kendisine **iş**'in, yani yeniden bir memleket kurmanın **heyecanı**, bir **din gibi** verilecek olan bir neslin, bir milletin yaratıcılık kabiliyetinin sonu gelir mi? Sanayii başıboş gelişmiş ülkelerde, bizzat o toplumların hayatını, hattâ medeniyetin devamını tehdit eden çelişme, çatışma ve

uygunsuzluk amilleri, daha baştan nizam altına alınmış bir toplum içinde refah ve terakkiye sınır tasavvur edilebilir mi?...

IX

İNKİLÂBIN NİZAMI

İnkılâbın nizamı, inkılâbın icap ve kanuniyetleridir. Bu nizamın mantık'ı, inkılâbın mantık'ıdır. Gayesi de, inkılâbın sıhhatı, korunması ve aslî prensiplerinden ayrılmadan yerleştirilebilmesidir...

İnkılâbın Nizamı

Daimî inkılâp :

Türk inkılâbı, siyasî ve iktisadî tam bir akış içindedir. Bu akışın makul ve uygun nizamı; elbette ki inkılâp nizamıdır.

İnkılâp nizamı nedir?

İnkılâp nizamı; inkılâbın akışını köstekleme-yen, onun akışını, arızasız ve menfî reaksiyonlar-dan korunmuş olarak devam ettiren bir nizamdır. İnkılâbın; prensiplerine ve milletin i l e r i, menfaatlarına uygun gelişmelerini ve akıcılığını koruyan bir g e ç i ş nizamıdır. İnkılâbımızın bu genişleme ve derinleşme devrinde toplum yapısı, bir keyfiyetten, yahut bir düzenden diğer bir düzene (keyfiyete) doğru devamlı bir değişme içindedir. Hattâ bu devamlı değişmeye biz, d a i m î i n k ı l â p da diyebiliriz. Daimî inkılâp «Revolution Permenent» tabiri, bugün millî kurtuluş hareketine girişmiş bir ülkenin, içinde bulunduğu g e ç i ş ve daimî değişme halini en tam ifade eden bir deyim olsa gerektir. Daimî inkılâp; böyle bir toplumda daima değişen yeni değerler ve hamleler arasında, zaman zaman geçici istikrarlar gösterebilir. Ama yeni hamlelere doğru dinamizmini yitirmez. Bu hamle ruhu ve dinamizm, toplum yapısında, millî kurtuluş hare-

ketlerinin ruhuna ve prensiplerine uygun yeni bir halin ve keyfiyetin şekilleşmesine kadar devam edecektir. Bu hamleler ve sıçramalarla beraber yürüyen inkılâp, ancak ondan sonradır ki, tekâmül'ün (evrim) kanunları içinde gelişmeye başlar.

Hulâsa daimî inkılâp, yeni bir çağ dönümüne giren dünyanın iktisadî, sosyal ve siyasî değişikliklerine de paralel olarak, zaman zaman geçici istikrarlar yapan bir toplum hareketidir..

*
**

Dünya kapitalizmi de değişme halinde :

Birinci Dünya Harbi'nden önce, gerek millet içinde, gerek milletler arasında binbir çelişmeye dayanmakla beraber, bütün dünya ölçüsünde etkilerini yayan kapitalizm de, şimdi yeni bir şekilleşme, devamlı değişme içindedir. Evet, kapitalizm, Dünya Harbi'nden önce h a k i m bir dünya nizamı kurabilmişti. Yani kapitalist münasebetler, bütün dünya ölçüsünde yaygındı. Böylece de, bu münasebetlerin kanuniyetlerine uygun ve dünya ölçüsünde bir denge yaratmıştı. Bugün bu denge parçalanmıştır. Şimdi dünyamızda, başta Rusyada, şekilleşen sosyalist nizam olmak üzere, yapı ve mahiyet bakımından birbirlerinden farklı, çeşitli ekonomik ve sosyal oluşlar içinde bulunuyoruz. Millî kurtuluş hareketlerinin kendilerine özgü çabaları da bu oluşlardan biridir.

Fakat ne de olsa dünya, ebediyen parçalanmış kalamayacağına göre, bütün bu yeni toplumlar, yeni üniteler, aslında ve gene de yeni bir dünya nizamına doğru yönelmektedirler. Dünya elbette ki tekrar geriye, yani harböncesi kapitalizmine dönmeyecektir. Fakat gene de dünya ölçüsünde bir nizama gidecektir. Bu nizam içinde ve onu teşkil eden üni-

telerin iç yapılarında, elbette ki farklar olacaktır. Ama hiç şüphe yok ki, bu iç farklara rağmen dünya ölçüsünde yeni bir m ü b a d e l e n i z a m ı doğacaktır. Bu, kapitalizm sonrası bir dünya nizamı olacaktır. Bu yeni nizamın harböncesi kapitalizmi'nden bir farkı şu olacaktır: Harböncesinde dünya kapitalizminin üniteleri, bir tarafta sanayici memleketler, diğer tarafta sömürge ve yarı sömürgelerdi. Bu yeni dünya nizamında bu üniteler, iç ve sosyal yapıları ne kadar farklı ve çeşitli olsa da, siyaset ve iktisatça özgür ülkeler olacaktır. Tam olarak ne vakit kurulacağı bilinmeyen işte bu yeni denge istikametinde dünya, şimdi tam bir oluş halindedir. Türkiye de bu hareketin, bütünü ile içindedir...(1)

*
**

---

1 Bugün bu denge kurulmuştur. Ama ne yazık ki bu denge, hiç bir zaman bir dünya bütünlüğü şeklini alamadı. Dünyanın parçalılığı, azalacağı yerde derinleşti. Sosyalist ekonomi ile Batı ve Amerika kapitalizmi arasında hâlâ normal bir mübadele nizamı kurulabilmiş değildir. Uzakdoğuda muazzam Kıta Çini, hem Batı demokrasilerinin, hem sosyalist ekonominin tam bir boykotu içindedir. Eski sömürge ve yarı sömürgelikten çıkan ülkeler ise hem Çin de dahil bütün sosyalist ülkelerle, hem Batı demokrasileri ile normal işleyen bir mübadele nizamına hâlâ gidememişlerdir. Bu ülkelerin, bilhassa İkinci Dünya Harbinden sonra meydana çıkan Amerikan faktörü tarafından, bir nevi siyasi, iktisadi ve askeri kontrol altına alınma çabaları, borçlandırma yolu ile vesâyetler, silâh birliği ve askerî üsler vasıtasıyle fiilî özgürlüğün kaldırılması gibi gelişmeler, şimdi dünyamızı birlikten ziyade parçalanmaya itmektedirler. Hülâsa Birinci Dünya Harbinden sonra beklenen K a p i t a l i z m s o n r a s ı nizam, bugün Amerikan faktörünün kontrolündeki ülkelerde filen bir Süper Kapi-

Şeklî mantık yerine tezatlar mantık'ı :

Bu geçiş safhasında, bu daimî keyfiyet değişiklikleri içinde göze çarpan toplum hareketi, toplum içinde birbirine zıt kaidelerin ve müesseselerin devamlı çatışmalarının ifadesidir. O halde bu geçiş safhasının mantık'ı, klasik şeklî mantık yerine, tezatlar mantık'ı olmak icabeder.

Bu mantık'a göre; bir tezatlar halitası olan inkılâp toplumunun hareketinde, bütün ahlâkî, içtimaî ve siyasî normların, değerlerin, tamamıyle n i s p î olması tabiidir. İntikal devrinin şartları ve icapları ile kayıtlı olması gerekir. Bir inkılâp içinde yaşayan bir toplumda, s t a t i k, yani donmuş, yaşamaktan kalmış, değişmez normlar, değerler yoktur. Bir inkılâp toplumunda norm'ların, değerlerin m a k u l sayılabilmesi, inkılâbın o andaki şartlarına ve milletin o andaki menfaatlarının zaruret ve icaplarına göre mütalâa edilir.

Bu sebeple ve millî kurtuluş hareketinin bu devrinde, esasen gerçek manasıyle şeklini, sağlamlığını ve birliğini, yeni yapmak durumunda olan millet dediğimiz varlık da, oluş halinde, istihâle halinde bir müessese demektir. Böyle bir müessesenin sosyal ve politik organları da, elbette ki bu devamlı oluşun ve istihâlenin kanuniyetlerine tabi olacaklardır. İnkılâbın akışında, o günün merhalelerine gö-

---

talizm ve Süper Emperyalizm şeklinde gelişmiş bulunuyor. Sosyalist âlem ise, hele Çin ve Sovyetler Birliği arasındaki çelişmeden, yani memleketçi sosyalizmlere normal gidişe bir yol bulunamamasından sonra, dünyanın bir başka parçalanma manzarasını vermektedir. Bütün bu ters ve çatışmalı inkişaflar arasında ise, bütün diğer memleketler gibi Türkiye de, bu ters akışın elbette ki etkisi ve ıztırapları içinde bulunmaktadır.

re n i s p î birer değer taşıyacaklardır. **Tezatlar mantık'ına** göre bir şey veya bir hal, hem öyledir, hem öyle değildir. Bu hem öylelik, hem de öyle değillik, inkılâbın o andaki zaruret ve menfaatlarına göre değerlendirilir. Hulâsa inkılâpta donmuş değer yoktur ve değerler donduğu zaman, zaten inkılâp artık dinamizmini yitirmiş, tarihin malı olmuş olur...

*
**

Klâsik demokrasi?

İnkılâp nizamının a k ı c ı karakterini, yukarıda kısaca işaret ettik. Onun bu karakterini belirttikten sonra, bu nizamın siyasî müesseselerini kavrayış, nispeten kolaylaşır. Bu noktada ise hemen şunu açıklamalıyız ki, yeni bir hareket olan ve dünyaya, bize benzer ülkeler için de yeni değerler getiren İnkılâbımız, elbette ki, ne XIX. yüzyıl anlamında klasik bir demokrasinin, ne de bunun reaksiyonu olan bugünkü totaliter akımların çerçevelerine yerleşemez. İnkılâbımızı bu totaliter akımlardan ayıran başlıca özellikler, bu kitabın çeşitli yerlerinde işlenmiştir. Şimdi de burada, bizde her aydının her vesile ile değindiği, fakat nitelikleri üstünde kimsenin kimseyle mutabık kalamadığı demokrasi kavramı üstünde biraz durmalıyız...

Münakaşalı teferruatı bir tarafa bırakırsak, çağdaş bilimde demokrasi, toplum içinde bütün kabiliyetlerin, ahenkli ve muvazeneli bir şekilde gelişmesine imkân veren m a k u l bir sosyal nizam olarak tarif olunabilir. Böyle bir nizam elbette ki, bir halka yararlılık nizamı olacaktır. Ama bu nizam, bu i d e a l a n l a m ı n a uygun bir nitelikte, dünyanın hangi ülkesinde kurulabilmiştir. Bu sorunun cevabını biz, bu nizamın idealistlerine bırakarak burada

demokrasinin sadece, kendi anlayışımıza göre izahını vermeye çalışalım.

Siyasî demokrasi, ideolojik esaslarını XVIII. yüzyılın son yılları ile, XIX. yüzyılın birinci yarısında ortaya attı. Mücadelesini yaptı. XIX. yüzyılın ikinci yarısında bir nizam olarak gelişti. Birinci Dünya Harbi sonu devrinin binbir antidemokratik akımlarına rağmen, Batı ülkelerinde hakimiyetini nispeten muhafaza etti(1). Bu rejimin perakende unsurlarını —tarihî orijinleri bakımından— daha eski devirlerde bulmak kabil olmakla beraber, onu bütünü ile ve bir rejim olarak ancak XIX. yüzyılın bir mahsulü saymak hatalı olmasa gerektir. Demokrasi, kendinden önce gelen bütün nizamların en mükemmeli ve insanlığa bir asır içinde, bütün insanlık tarihinin veremediği kadar verim getireni olmak bakımından, kendinden öncekilere göre, elbette ki bir terakki hamlesidir. İleri bir nizamdır..

Ancak şunu da kaydetmek gerekir ki, XIX. yüzyılda gelişen iktisadî ilişkilerin siyasî bir ifadesi olan XIX. yüzyıl demokrasisi, geçen asırdanberi gittikçe karışık bir şekil alan iktisadî münasebetler içinde, buhranlarını da yaşadı. Hattâ, bizzat bu XIX. yüzyıl demokrasisini yıkıcı, inhilâl ettirici bir tezat-

---

1 Demokrasi kavramının tarihi eskidir. Bu kavram ilk ve kâmil tarifini İlk çağda buldu. Eflâtun (İ.Ö. 429 - 347) Cumhuriyet isimli eşerinde siyaseti, toplum içindeki çelişmeleri toplum yararına yöneltmek sanatı olarak tarif ederken, demokrasiyi de hem tarif, hem çeşitli gelişme ihtimalleri ile izah etti. Demokrasinin bir halk eğitimi olduğunu ve halkın eğitimi zayıf oldukça demokrasinin oligarşiye (zenginler saltanatına) dönebileceğini, gene halk eğitimi zayıf kaldıkça oligarşinin demagok (halkı cazip lâflarla sürükleyen politikacı) yaratacağını ve demagok'un, sonunda diktatör olabileceğini etrafıyle işledi..

lar halitası arasında bunalımlar geçirdi. Böylece de, bugünkü iktisat münasebetlerinin ve toplum şartlarının siyasî nizamı olmak vasfını çok yitirdi. Esasen XIX. yüzyıl tipinde bir demokratik rejim ile, bugünkü toplumların iktisadî yapıları arasında gittikçe keskinleşen gerginlik, birçok antidemokratik akımlara vücut vermiştir. Bu suretle de, klasik demokrasi müesseselerinin; Harbsonu Avrupasındaki yeni davaları çözümleyebilmekteki yetersizliği ortaya çıktı(1).

Bu antidemokratik hareketleri; hattâ demokrasinin kendi illetlerinden kendisini temizlemek için giriştiği ve mahiyet itibarıyle gene demokratik hareketler olarak alsak bile; bunlar klasik demokrasinin kendisine, yeni şartlara ve icaplara uygun ve eskisinden çok farklı yeni bir şekil bulmak zaruretinde kaldığını gösterirler(2). Hulâsa Birinci Dünya Harbi'nden sonra meydan alan, meselâ İtalya'da Faşizm ve Almanya'da millî sosyalizm şeklinde beliren bu antidemokratik hareketlerin mahiyetleri derinden incelenirse görülür ki, bu akımlar, şu veya bu milletin demokratik müesseselere uymaktaki kabiliyetsizliğinden değil, dünyanın gidişinde ve mil-

---

1 — Burada bahis konusu olan klâsik demokrasinin, daha Birinci Dünya Harbi öncesinden başlayan, meselâ Sosyal veya Radikal Demokrasi gibi çeşitli cereyanlardan, zamanımızdaki sosyalist ülkelerin halk devletlerine kadar sayısız şekiller doğurduğu malûmdur. Bizim yeni Anayasamızda da bu demokrasi «Sosyal Hukuk Devleti» şeklinde ayrı bir ifade almıştır.

2 Çünkü meselâ bizzat proletarya diktatörlüğü şeklindeki ihtilâlci sosyalizm, hattâ İtalya'da Faşizm ve Almanya'da Sosyal Nasyonalist hareketler bile, hem demokrasinin bir reaksiyonu, hem bizzat bir demokrasi arayışı olarak pekâlâ mütalâa edilebilirler.

letlerin içinde meydana gelen ve elbette ki bu dünya nizamının etkileri altında gelişen bünye değişikliklerinden doğmaktadır..

Bu sebeple ve bugünkü şekli ile klasik demokrasi, ana ilkeleri ve müesseseleri ile Batıda artık verebileceğini vermiştir. Batı dışındaki memleketlere ise artık bir şey vadetmemektedir. Hayatın yeni akışları karşısında hayatiyetini ve akıcılığını kaybetmiş bir nizam halini almış bulunmaktadır denilebilir. Gerek millet içinde, gerek milletler arasındaki tezatların, çelişmelerin bu kadar keskinleştiği, ihtilâtlar peyda ettiği bir devirde, bilhassa sosyal disipline muhtaç memleketler için artık tatmin edici ve ilerletici bir nizam olarak pek çok yetersizlikleri ileri sürülebilir(1).

*
**

İnkılâbın müesseseleri :

İnkılâbımızın siyasî, içtimaî tam bir akış içinde olduğunu belirtmiştik. Bir akış nizamının müesseseleri, klasik demokrasinin, tarihte, hem de daha düzenli şartlar içinde bile reaksiyonlarını vermiş müesseseleri olamaz. İnkılâp nizamının müesseseleri, inkılâbın akışına kayıtlar vurmayan, onun akışını kösteklemeyen, onun arızasız ve reaksiyonsuz gelişmelerini sağlayan müesseseler olacaktır. Yani inkılâbın dinamizmine ve mantığına uyan, rea-

---

1 Nitekim o safhada, yani bu kitabın yazıldığı devrede Türkiye, Tek Şef, Tek Parti ve Otoriter Hükümet nizamı içinde bulunuyordu. Gerçi 6 ok, inkılâbın henüz ruhunda yaşayan bir disiplin sembolü idi. 1931 de parti programına ve daha sonra Anayasaya alındı. (**Tek Adam**, cilt III, s. 439 - 462, 6 Ok'un hikâyesi.)

litelerin icaplarına göre işleyen müesseseler olacaktır. Hem tarihî hareket noktası, hem de tarihî gelişme istikametleri bakımından XIX. yüzyıl biçiminde klasik demokrasiden başka bir şey olacaktır. Çünkü onun reaksiyonu olan millî kurtuluş hareketimiz, mukadderatını XIX. yüzyıl biçiminde parti avantürlerinin, liberalizmin, sahte ve kelimelerden ibaret kalıplar haline getirilmiş insaniyet edebiyatının, hulâsa artık ömürlerini yaşamış ve yeniden bir şey vadetmeyen kağşamış müesseselerin kaderine bağlayamaz.

Demokrasinin ferde hak ve ferdin bütün kabiliyetlerinin inkişafına imkân verebilmesinin, klasik demokrasi müesseselerinin yaşatılmak istendiği toplumlarda tahakkuk edebileceğini umanlar bulunabilir. Fakat bizim inkılâp nizamımızın davası başkadır:

Bizim hareket noktamız toplum içinde ferde; adetâ toplumun bütünü aleyhine, toplumun ahlâk ve menfaatları aleyhine işleyen şekilde bir h ü r r i y e t vermek değildir. Bizim inkılâbımızın davası evvelâ, millete dünya içinde hak ve eşitlik sağlamak suretiyle özgürlüğü korunan bir vatanda ve hür millet içinde ferde iş ve vazife vermektir. Hürriyet, ancak hür bir vatanın havasında teneffüs edilebilir.

Birtakım küçük, dar ve dağınık menfaatların; kendi çıkarlarına bütün kabiliyetleri kırdığı, bu kabiliyetlerin; yoksuzluklar ve imkânsızlıklar içinde eritildiği bir toplumda, ferdin hürriyeti anlamı elbetteki havada kalır. İnsanların sınıflara bölündüğü böyle çelişmeli bir toplumda, elbette ki demokratik hürriyetten bahsolunamaz. Mekanizması başıboş işleyen bir topluma, ferdin müdahale ve düzenleme hürriyeti yoktur. Halbuki insanoğlunun asıl hürriyeti, içinde yaşadığı toplumun uygunsuzluklarını düzeltme kudretini işletebilmesi olmalıdır. Nihayet in-

sanın hakikî hürriyeti de, insanoğlunun tabiat şartlarına hakim olması nispeti ile kayıtlı değil midir. Hem çoğunluğun aleyhine işleyen toplum şartları, hem bütün toplumu baskısı altında tutan tabiatın, nizam altına alınamamış şartları içinde ferdin hürriyeti, oldukça sınırlı bir anlam taşısa gerektir.

Hulâsa inkılâbımızın hürriyet anlayışı elbette ki, çelişmeli ve başıboş bir demokratik toplumdaki anlayış tarzından başka olacaktır. Bize göre, millet denilen topluluğun hayrına ve onun emrinde i ş ve v a z i f e sahibi olmak, hürriyetin kendisidir. Bunun heyecanını anlayamayan ve duyamayanlar, kendi miskin çerçevelerinde kalsınlar. Fakat biz bütün millet namına ve bütün millet hayrına, vatan mikyasında t e ş k i l â t l a n d ı r ı l m ı ş i ş 'in, ferdin hakikî hürriyetini yaratacağına ve onu tabiata hakim kılacağına inanıyoruz. Bu geniş hava ve anlayış içinde, nasibinden emin olan ferdin, bütün kabiliyetlerinin inkişaf imkânlarını bulacaklarına inanıyoruz. Türk toprağı üstünde Türk insanı, ancak bu düzenli ve teşkilâtlanmış gücü iledir ki, tabiatı kendi emrine râm eder. Bu açıdan bakılınca inkılâbımız, XIX. yüzyıl anlamında klasik, liberal bir demokrasi anlamının, o rejim tarafından hiç bir zaman tahakkuk ettirilemeyen i n s a n î ülkülerini, kendi yapısında tamamen temsil eder. Hattâ klasik demokrasi nizamına bakarak çok daha geniş, çok daha ileri bir aşama safhası gösterir.

Şimdiye kadar demokrasi adına yapılan ve insanı insana kul etmekten başka bir netice vermeyip, insanlığın nice hayal kırıklıklarına mal olan bütün inkılâplar ve toplum değişmelerinin sonuçları meydandadır. Bu demokrasinin zafer asrı sayılan XIX. yüzyıl, bir taraftan Avrupa'da muazzam sınıf tezatlarını yaratırken, diğer taraftan, dünya üzerinde

nice halkların, nice yüz milyonların sömürge şartlarına esir edilişinden başka bir netice verdi mi?

Halbuki inkılâbımız, milletin kayıtsız şartsız hürriyetini ve milletlerin, eşit haklar içinde işbirliği davalarını, kendi öz yapısından gelen bir prensip olarak ilân ediyor. Hulâsa, sömürgeci olan ve sömürgelerden çekilen alınterleri ve fazla kıymetler hesabına yaşayan bir nizamda, ferdin hakkından ve insanın hürriyetinden bahsetmek, gerçeğe karşı bir istihza olur. Çünkü sömürgelerde ferdin, iktisadî, siyasî ve hukukî bütün hakları çalınmıştır. Sömürgeci ülkelerde ise fert; ancak, sömürgelerden çalınan bu haklar hesabına, kendi bencil ve lânetleme hak ve refahına sahip olabilmiştir.

Hulâsa aslında ve dünya ölçüsünde bir tezattan doğan böyle bir fert hak ve hürriyetinin, XIX. yüzyıl demokrasisinin temel ilkelerinden olan ve hür bir sosyal mukaveleye dayandığı sayılan :

«— İnsan hür doğar ve hür ölür»

prensibi ile bağdaşması mümkün müdür?

Fert gerçek yerini ve itibarını ancak, özgür bir millet içinde, verimleri, imkânları, dar birtakım menfaat zümrelerinin çıkarına değil, halkın hayrına işleyen bir millet nizamı içinde bulabilir. Her türlü sömürgecilik ve yarı sömürgecilik kayıtlarından arınmış, hür ve eşit haklı bir milletler dünyasında bulabilir. İnkılâbımızın savunduğu ve temsil ettiği hak ve hürriyet rejimi budur...

Hulâsa biz, hem cemiyetin, hem tabiatın kanuniyetlerine hakim olabildiğimiz nispette hürüz...

*
**

Ne devam, ne de taklit!

Bu bahse son verirken, kozmopolit bir kültür et-

kisi altında yetişmiş bazı Türk aydınlarında hâlâ yaşayan sakat bir görüşe ayrıca değinmek isterim :

- Bu görüşe göre Türk inkılâbı, 1789 Fransız inkılâbının bir benzeri, daha doğrusu bir devamıdır. Fakat dikkat olunursa görülür ki Türk inkılâbı, Fransız inkılâbının, bazı dış görünüşlere, bazı bağıntılara rağmen, gerek tarihî icapları, gerek nitelikleri, gerek inkişaf istikametleri ile, tamamen zıddıdır. Ve Türk inkılâbının dünyayı anlayış tarzı ile Fransız inkılâbının dünyayı görüş ve anlayış tarzı arasında bir benzerlik yoktur.

Tarihin eleştirici bir incelenmesi ile derhal tespit edebiliriz ki, dünyaya hürriyet ve insana hak ilân eden Fransız inkılâbı devri, bizim için bir esaret devrinin başlangıcı olmuştur. Bizim yarı sömürgeleşmemiz ve bize benzer ülkelerin ya yarı sömürge veya sömürge haline getirilişi, Fransız ihtilâli ile beraber başlamıştır. Hem de dünyanın bu yağmasına bizzat Fransa, Napolyon maceraları ile önayak olmuştur.

Fransız ihtilâlinden önceki sömürgecilikte, bugünkü şekli ve manası ile sömürgeciliğin, bugünkü manası ile emperyalizmin karakteristik vasıflarını bulmak zordur. Hiç şüphe yok ki yeni kıtaların, ülkelerin keşfi ile beraber sömürgeler yağması, çok vahşî, çok kanlı usüller ve sahnelerle başladı. Ama, bir tarafta sanayiin yoğunlaşması, diğer tarafta yüz milyonlarca insanın ve sıra sıra ülkelerin, sefil birer ham madde üreticisi halinde sömürge şartlarına esir edilişi, Fransız İhtilâli ile başlar. Türkiye, ancak bu ihtilâl ile beraber, hele Napolyon Harpleri sırasında, sanayiini kaybetmeye başladı. Bu harplerden sonra ise Türkiye, artık sanayisiz bir hale getirilmek yolunu tutmuş bulunuyordu.

Hakkın ve makulün, kurulması için mücadele

eden Asamble Nasyonal ihtilâlcilerinin İnsan Hakları, bugün bize ancak, yüzlerce ülkede, yüzlerce halkın üstünde birkaç milletin ve o milletler içinde birkaç zümrenin istibdadından başka bir şey vermedi. Fransız İhtilâli şartlarının muzaffer olduğu yerlerde, halkın yarısından fazlası olan gayri memnun proletarya, halkın diğer kısmına, yani üst ve hakim sınıflara karşı, bugün, amansız bir mücadele içindedir. Çünkü bu ihtilâl, fiiliyatta, bir sınıf ihtilâli idi: Burjuvazinin ihtilâli! Türk İnkılâbı ise, bir sınıf ihtilâli değildir. Ve bir sınıfın, diğer sınıflar üstünde hakimiyetine yolaçacak bir nizama, bir burjuva nizamına yöneldiği gün, zaten bir inkılâp olmaktan çıkar, soysuzlaşır, gider...

Fransız İhtilâli prensiplerinin muzaffer olmayıp da, halkların gene ortaçağ kayıtları içinde bırakıldığı yerlerde ise, dünyanın dörtte üç nüfusu, yani sömürge ve yarı sömürgeler halkı, gayri memnundur. Mazlum halklar olarak bugün, bizzat Fransız İhtilâlinin getirdiği dünya nizamına karşı ya isyan halinde, ya isyan yolundadır. Nitekim Türk Millî Kurtuluş Hareketi, böyle bir isyanın tâ kendisidir.

Bu itibarladır ki, Türk İnkılâbının mahiyetini ve istikametlerini Fransız İnkılâbının dünya görüşü ile izaha çalışmak, tehlikeli bir muhakeme galatı (yanlışı) olur. Türk İnkılâbı, öz yapısından gelen tarihî şartları ile, Fransız İnkılâbının, ne dünyayı anlayış tarzı, ne de bu görüş ve anlayışları hayata uygulama alanlarında bir devamı sayılır. Yeni bir hareket olan ve tarihî şartları ile öz yapısından gelen kendine özgü davaları ile yeni bir hareketi temsil eden millî kurtuluş cidalimizi, meselâ İspanya'daki sokak kavgaları seviyesine indirmek de, kötü bir fikir dikkatsizliği olur. Bugün İspanya'daki hareketler, zamanında elbette ki ileri bir aşama olan 1789 Fransız İhtilâli-

nin, bugün için artık geç kalmış bir taklidinden başka bir mana ifade etmezler.

Halbuki Türk İnkılâbında, ne taklidin, ne de geç kalmanın tek alâmeti vardır. İnkılâbımız, ancak bu asırda ve bu asrın da, ancak bugünkü olgun şartları içinde sahneye çıkabilir, vazifesine başlayabilirdi. Çünkü Türk İnkılâbı, ne liberal bir iktisat nizamının feodal bir iktisat nizamına (Fransız İhtilâlinde olduğu gibi) ne bir burjuva demokrasisinin, ortaçağ kalıntılarına karşı (İspanya'da olduğu gibi) mücadelesinden ibarettir. Türk İnkılâbı, çağdaş tekniğin ve bazı memleketlere münhasır kalan sanayi yoğunluğunun kurduğu nizamı âleme karşı bir isyandır. Memleketimizin geri tekniğine ve iktisadî şartlarımızın ilkel manzarasına rağmen bizim inkılâbımız, çağımızdakl iktisadî çelişmelerin bir mahsulüdür. Bu çelişmeler içinde, hem iktisaden, hem siyaseten dışarıya karşı bağlılığın bütün unsurları vardır. Bu inkılâp dışarıya karşı, kayıtsız şartsız bağımsızlığın, ileri bir tekniğe ve millî bir sanayi cihazına müstakilen sahip olmanın bir ifadesidir. Bu bakımdan da, çağdaş iktisat münasebetlerine ve liberal bir ekonomi nizamına karşı, güçlü bir isyandır. Türk inkılâbı, tekniğin hızla gelişmesi ve bu gelişmenin de belirli ülkelere münhasır kalması karşısında, gittikçe bağımsızlığını kaybeden bir yarı sömürgenin, kendini hakirleştiren bütün iktisadî ve siyasî sistemlere karşı, tek başına şahlanışıdır..

İçeriye karşı ise bu inkılâp, hem millet yapısında tortulaşan bütün ortaçağ kalıntılarının, hem bu kalıntıları temsil eden sosyal, iktisadî ve idarî bütün müesseselerin tasfiyesi mücadelesidir. Bu inkılâp, bu bakımdan ve tarih içinde yeni bir harekettir. Türk milletinin eseri olan, fakat bize benzer bütün toplumlara örnek teşkil eden mesut bir hadisedir...

X

MİLLET KAVRAMI HAKKINDA

Millet; ancak millî istiklalin ve millet haklarının var olduğu yerde vardır. Millî istiklâlin olmadığı, millet haklarının da kayıt ve kontrol altında bulunduğu yerde millet yoktur. Bazı zümrelerin, bazı sınıfların imtiyazları ile zedelenen bir toplumda da millet haklarından bahsedilemez.

Vatan birliği, tarih birliği, dil birliği ve kültür birliği, ancak dışarıya karşı özgür ve içeriye karşı özgür ve eşit haklarla korunmuş bir toplumda kemâlini bulur.

Milletleşmek!

Millet kavramı :

XIX. yüzyıldan önce Millet tabiri pek kullanılmıyordu. Yahut da bu, bir ırk birliği gibi görülürdü. Irk; aslında, bütün canlı yaratıklar sözkonusu olduğu zaman, biyolojik, zoolojik bir anlam taşır. Bu canlı yaratıklar arasında insandan söz edildiği zaman ise ırk, daha ziyade antropolojik bir mana alır. Irk'ın kanunları, verâset kanunlarına bağlıdır. Irk'ın; dil, din, milliyet ve kültürle, bu bakımdan bir münasebeti yoktur. Çünkü dil, din, milliyet gibi değerler, sosyal ve kültürel realitelerdir. Kanın değil, kültürün verâsetine tâbidirler.

Hulâsa ırk, bir zoolojik-antropolojik realitedir. Millet anlamı ile tam bir münasebeti yoktur. Halbuki milleti; tarih, dil, gelenek ve diğer kültürel değerler meydana getirir. Bu terkipte kan birliği, safiyetini hiç bir zaman muhafaza edemez. Kültürel faktörlerin arkasında kalır. Kaldı ki bu kültürel ilişkiler de kâfi değildir. Çünkü milleti teşkil eden toplum için, bir de iktisadî mukadderat birliği şarttır. İşte v a t a n , bir iktisadî mukadderat birliği ile yoğurulan ve adına millet denilen sosyal-kültürel realiteyi, kendi sınırları içinde yaşatan topraktır.. Özgür bir vatan toprağı üstünde, iktisadî bir iş ve mukadderat

birliği içinde yaşayan, dil, kültür ve tarih birliği realitelerine sahip bir toplumda, millet anlamı bütün ifadelerini bulur. Irk kaynağı, ancak böyle bir terkibe temel olduğu takdirde bu anlam, bütünü ile meydana gelmiş demektir.

Milletin böylece ırk ve tarih birliğinden gelen bu tabiî unsurlarını, tarihî orijinlerini, geçmişin derinliklerinde aramak hakkımızdır. Millet yapısını meydana getiren ayrı ayrı unsurların; dilin, yurt birliğinin, millete mal olmuş kültür değerlerinin ve geleneklerin, tarih için kaynaklarını bulmak, millete, millet oluşunun tarihini ve tarih içinde yerini göstermek, milletin maddî ve manevi birliğini bulması için şarttır.

Bu sebepledir ki, Türkiye Türkleri için de ırkî ve kavmî asıllarını tanımak, bu aslın, dünya medeniyetinin gelişmesindeki olumlu müdahalelerini bulmak ve benimsemek, millî şuurun (bilincin) tabiî icabıdır. Böylece, çağın ve yarının medeniyetinde de hizmetlere namzet olan bu millete, geçmişteki yerini ve hizmetlerini öğretmek, onun medenî kabiliyetlerinin gelişmesi için şarttır.

*
**

Bir tarihî misyon :

Hulâsa milleti incelerken, ne ırkı, ne kavmi, ne müşterek geçirilmiş tarihî hayatı, ne milleti teşkil eden toplumların uzun asırlardanberi üstünde doğlaştıkları müşterek vatanı ve nihayet bütün bunların ayrı ayrı, bugünkü varlığımıza yaptıkları etkileri unutmak, ihmal etmek mümkün değildir. Milletin maddî ve manevî dokusunu teşkil eden ham madde bize, geçmişimizden gelen bu unsurların ve bu tesirlerin biribirleriyle karışması ile yoğurulur..

Fakat milleti, millet olarak alır ve millet kavramını incelerken, müşahede ve araştırmalarımızın yalnız bu sınırlar içinde kalmayacağı da aşikârdır. Türk milletinin, bir taraftan tarih içinde yerini, rolünü ve tarih içinde geçirdiği oluş ve gelişmelerini ararken, diğer taraftan onun, şimdi giriştiği millî kurtuluş hareketi ile dünyanın bugünkü gidişinde temsil ettiği yeni bir millîyetçilik savaşının mana ve mahiyeti üstünde de ayrıca durmak icabeder. Yalnız antropolojik kaynakların ve yalnız içinde yaşanılan coğrafya şartlarının mahsulü olan millet toplumu, bugün elbette ki, artık millet kavramının ifadesi değildir. Aynı suretle çağımızın, kendi içinde binbir çelişme ile illetlenmiş olan sosyal topluluğu da, bu anlama sıhhatlı bir misal teşkil etmez. Bunun içindir ki, şimdi bizim için i d e a l millet yapısı, kendi içinde, bu çelişme, çatışma ve sosyal kavgalara, çözülme ve parçalanma unsurlarına hayat hakkı vermeyen bir millî toplumdur. Yani millet içinde, tezatsız bir işbirliğini, bir iktisadî mukadderat birliğini kurabilen ve varlığını böyle bir birliğe dayayan bir millet tipidir. Şimdi böyle bir millet tipini yaratmayı, onu temsil ve müdafaa etmeyi tarih, belki iradesi haricinde, hattâ iradesine rağmen de olsa, Türk milletine bir tarihî vazife olarak vermektedir.

Yeni Türkiye bugün, hem çağdaş nizamın iç çelişmeler halitası olan millet tipine karşıdır. Hem bu tezatlardan çıkmak için, Milleti ve millî ruhu inkâr eden akımlara karşıdır. Millî sınırlar içinde münasebetleri nizam altına alınmış tezatsız millet rejimini, yani sosyal bir millîyetçilik nizamını savunur. Gerçi Türkiye, sayı bakımından dünyada büyük bir kemmiyet teşkil etmeyebilir. Fakat yürüttüğü inkılâbın temsil ettiği bu fikirler bakımından, bu yeni

milliyetçilik rejiminin, hem öncüsü, hem savunucusudur. Yani hem milletin milletler arasında eşitliği, hem millet içinde tezatsızlık! Yeni Türkiye'nin millet davası budur...

**
*

Çağdaş anlamda millet, yeni bir varlıktır :

Millet, elbette ki tarihî gelişmelerin mahsulüdür. Yani tarih içinde millet'in olmadığı bir zaman vardı. Millet, ancak tarihî şartların millet'i doğurabilecek bir hale gelişi iledir ki bir sosyal varlık olarak vücut buldu. Bu tarihî şartlar; millet'in millet olmasından sonra da, bu yeni sosyal varlığın yapısı ve vasıfları üzerinde etkilerini devam ettirdi. Ama gene de millet, çok eski bir müessese değildir. Meselâ belirli tabiat alanları üzerinde, müşterek tarihî şartların doğurduğu ırk toplumları içinden, bugünkü Avrupa milletlerinin çıkışı, yani bugünkü tarih, kültür ve mukadderat birliği ile şekilleşmeleri, ancak iki asırlık kadar bir geçmişin işidir. Hattâ bu işi tam ölçüleri ve müşterek vasıfları içinde alırsak, bu günkü Avrupa milletleri, ancak XIX. yüzyılın bir mahsulüdür bile diyebiliriz. Çünkü biz tarihin daha da derinliklerinde, bu günkü şekli, birliği ve tamamlığı ile millet'i değil, çağdaş anlamda millet'in, ancak ham maddesini, yahut onu terkip eden maddî, manevî unsurların henüz birleşmemiş, kaynaşmamış malzemesini buluruz. Hattâ daha iki asır önce, Avrupa'nın bugünkü bütünleşmiş, mütekâmil milletlerinin herbirinin yerinde, bugünkü yapıları ile milleti değil, milletleşmeye ve millet olarak kaynaşmaya elverişli, parça parça ırkî ve kavmî cemaatlar görürüz.

XII ve XIII. yüzyıllarda Avrupa'da sanat ve ede-

biyatın, dar ve belirli bir fikir aristokrasisine hitabeden, nispeten incelmiş seviyesine rağmen, bugünkü Avrupa milletlerinin sınırları içinde henüz, ne tek dil, ne millî kültür doğmuş, şekilleşmişti. Aralarında ne maddî bir menfaat birliği, ne de vatan ve tarih birliği gibi müşterek bağıntılar vardı. Bu ırkî ve kavmî bölüntüler, ancak o tarihlerden sonradır ki birbirlerine yaklaşmaya, kaynaşmaya başladılar. Sınırları azçok belirli vatan toprakları üstünde, gittikçe milletleşen varlıklar meydana getirmeye başladılar. Hattâ dahası aranırsa, meselâ X. yüzyılda bugünkü Fransız'lar Fransız, yahut latin değil, Cermendiler ve Fransız kelimesinin temeli olan France (Frank) ve Franche kelimeleri, bir Cermen kolunun ardından gelir. Ama X. yüzyıldan sonra bu kol, Latinleşme yönünde hızla gelişerek, XII. ve XIII. yüzyıllarda, milletleşme öncesi duruma geldi ve sonra tekâmülünde devam etti.

Hulâsa o zaman bu ırkî ve kavmî parçalar, müşterek mazileri, lisan ve lehçelerindeki birleşme ve gelişmeler, üzerinde yaşadıkları toprakların yarattığı kader ve menfaat birliği içinde, yeni sosyal yapılarını, yani kendi millet'lerini dokudular. XVII. yüzyıldan sonra ise, Avrupa ekonomisinde izleyebildiğimiz muazzam gelişmenin de itici kuvveti ile bu kaynaşma daha da hızlandı. Hele XVIII. yüzyıl sonlarında makinaların icadı ve sanayie uygulanması ile ekonomik münasebetlerin gelişmesi, genişlemesi, bu kaynaşmaları daha da arttırdı.

Yani sanayiin ve dolayısıyle mübadelenin inkişafı, şehirlerde ortaçağ usullerine dayanan iş bölümünü, yani şehirlerde loncaları hızla parçaladı. Köylerde de feodal hukuk ve münasebetler sistemini zaafa uğrattı. Böylece de, halk arasında mübadele münasebetlerini kısıtlayan kayıtlar kalktı. Seyahat-

ler çoğaldı. Aralarında gelenek ve lehçe farkları olan aynı ırktan veya yakın ırklardan insan toplulukları, müşterek birtakım görüşler ve yaşayış tarzları üzerinde birleştiler. Meselâ, bilhassa Almanya ve hele İtalya'da bu milletleşme hareketini gayet açık olarak izleyebiliriz. Hattâ bu bakımdan İtalya'da, İtalyan milleti anlamının doğuşunu ve İtalya'daki régionale şuurun, millet şuuru lehine silinişinin tarihini, çok yakın zamanlara kadar almak kabildir.

Bir taraftan bu iktisadî gelişmeler devam ederken, diğer taraftan harp sanayii sahasındaki terakkiler, milletlerin bu iktisadî şekilleşmesine paralel olarak devletlerin siyasî merkezleşmelerini de hızla geliştirdi, kuvvetlendirdi.

Eski ve ortaçağ kalıntısı iktisadî münasebetlerin gereği gibi parçalanamadığı, silinemediği, yani modern tekniğin, makinalaşmanın uygulanamadığı sömürge ve yarı sömürgelerde, meselâ Doğu memleketlerinde ise, bu çağdaş anlamda milletleşme hareketi, elbette ki gereği kadar gelişemedi. Bu ülkeler, zaten millî bir mahiyet taşımayan coğrafî sınırları içinde, birbirlerine karşı millî bir ilgi ve bağıntı duymayan, aralarında sağlam bir tarih, kültür ve iktisat bağıntısı olmayan, çeşitli ırkî parçalar, çeşitli diller, dinlere bağlı demografik topluluklar yaşatmakta devam ettiler.

Meselâ Osmanlı ülkesi, böyle bir topluluk barındırıyordu. Bu gibi yerlerde bir milletleşme akışının başlaması, bu gibi yerlerde de çağdaş manası ile millet'in, kan, dil, kültür ve iktisadî mukadderat birliğinin kurulması için, herşeyden önce, bu ırkî ve kavmî parçaları birbirine bağlayacak bir iktisadî gelişmenin, buna dayanan bir mübadele ve menfaat birliğinin ve nihayet millî bir devletin meydana gelmesi şarttı. Bu şart ise ancak, bir millî kur-

lerinin önemini daha iyi kavramış oluruz. Bir millî kurtuluş hareketinde milletin, gerek devlet yapısının, gerek sosyal siyasetinin, gerek iktisadî hedeflerinin mahiyet ve istikametlerini tayin eden faktörler, ancak bu millî emeğin ve millî bir işbirliğinin, icaplarında kuvvet alırlar. Bu icaplara göre düzenlenebilirler...

*
**

Batıda milletleşme hareketi tamamlanamıyor :

Geçen yüzyılda Avrupa, ortaçağ tekniğinden, ilkel işbölümünden ve kayıtlı mübadele düzeninden çağdaş tekniğe ve mübadele sistemine doğru öyle bir gelişme yolu izledi ki, bu gelişme her adımda, birtakım sosyal çatışmalar, birtakım menfaat kavgaları yarattı. Bu suretle toplum içinde birtakım muhasım sınıfların doğmasına sebep oldu. Bu sınıflardan herbirinin, kendi açısından, kendi menfaatı lehine, birtakım davalar gütmesini kaçınılmaz kıldı.

Fakat geçen yüzyıldaki bu iktisadî gelişmenin şekilleştirdiği yeni Avrupa milletlerinde bu çelişmeler, bizzat bu milletler yapısında da en güçlü sosyal faktörlerden biri oldular. Millet dediğimiz müessesenin kaderine damgasını vuracak bir hal aldılar. Yani bu yeni millet yapılarında, millî anlamda bir işbirliği ve millî menfaat kavramı, dar birtakım şahıs, zümre ve sınıf menfaatları ile daha ilk adımda sarsıldı. Parçalandı. Avrupa'da bu yeni milletleşmelerin, kan, dil, kültür ve hattâ iktisat alanlarında gösterdiği b i r l i k manzarasına rağmen, milletin yapısında iş ve menfaat birliği yerine, çelişmeli menfaatların çatışması yer aldı. Millî gelirler üstündeki adaletsiz dağılış ve bu sebeple meydan alan menfaat kavgaları, millet dediğimiz birliğin iktisadî

mukadderat iştirakini parçaladı ve bu müessesenin geleceği için, karanlık bulutlar biriktirmeye başladı..

Millet yapısında, yani millet içinde meydan alan bu iç çelişmenin dışarıya doğru yaygınlık gösteren bir cephesi de gelişti: Emperyalizm! Yani çağdaş emperyalizm!...

Çünkü dünya içinde yayılma ve yeni ülkeleri istilâ şeklindeki cihangirlik hareketlerinin tarihini, ta ilk çağa kadar götürebiliriz. Fakat çağdaş emperyalizmin, bütün çağlardan ayrı, başka bir yapısı ve manası var. Çağdaş emperyalizm, evvelâ, kabına sığmayan bir istihsal gücünün, bir teknik gelişmenin, dışarıya vuruşudur. Yanî yeni ve eski çağlarda görülmeyen bir hadisedir. Bir yüksek teknik sonucu, bir aşırı sanayileşme işidir. Bu hadisede askerî güç ve askerî hakimiyetler, gaye değil, vasıtadır. Ama bu dışarıya karşı yayılış ve hakimiyetler tesisi, onu tesis eden ve yayılan milletin kendi içindeki sınıf çelişmelerini önlemez. Tersine olarak, emperyalizmin gelişmesi, içeride ve hakim sınıfla sömürülen sınıflar arasında birtakım menfaat taksimine dayanan ilişkiler tesis etmiş olsa bile, gene de ilerler, derinleşirler. Emperyalist ülkelerin kendi aralarında ise, hattâ dünya harplerine kadar varan menfaat ve pazarlar taksimi kavgaları yaratır.

Hulâsa Avrupa'da geçen yüzyılın mahsulü olan millet tipi, yüksek bir terakki ve ileri bir medeniyet maskesi altında saklanır. Fakat türlü nizam altına alınamayan birtakım çelişmeler halitası olmakta devam edip gitmektedir. Bu müessesede iş, hem içeride, hem dışarıya karşı bir menfaat mücadelesi şeklinde gelişmiştir. Bu dağınık ve çelişmeli menfaatlar üstünde bir işbirliği ve iktisadî mukadderat birliği kurulamamıştır. Yani milletin millet oluşu Batı ülkelerinde, hiç bir suretle tamamlanamamıştır..

Yeni bir millet dokusu :

Bize gelince; biz, tarihimizden gelen kan, dil ve gelenek malzemesi ile, artık b i z i m olan, yani karışık bir imparatorluğun macera alanı olmayan bir vatan toprağı üstünde, şimdi milletimizin, çağdaş anlamda y e n i d o k u s u n u işlemek zorundayız. Bu doku, millî bir kurtuluş hareketinin, yukarıdanberi işlemeye ve belirtmeye çalıştığımız vasıf ve malzemesine uygun olacaktır. Yani bu doku; Batıda, geçen yüzyılın, gene daha yukarıda verdiğimiz şartlarına göre şekilleşen çağdaş milletin, ekonomik, sosyal ve siyasî dokusunun aynı olmayacaktır..

Milletimizin, bir millî kurtuluş hareketinin zaruret ve icaplarına ve dünyanın bugünkü şartlarına göre şekilleşmesi gerekli olan yeni dokusu için, batıda çağdaş milletlerin, içinde bocaladıkları çelişmelerin ve çatışma unsurlarının hiç biri gerekli değildir.

Bugünkü Avrupa milletlerinde, bir taraftan kendi içlerinde sınıf farklılaşmaları, sınıf kavgaları ve bu çelişmelerin mukadder sonuçları, bizim millî yapımızda yer etmemelidir. Gene bu günkü Avrupa milletlerini, dünya harplerine kadar vardıran dış çatışmalarla, yani emperyalizmle, bizim millet ve devlet yapımızın hiç bir ilgisi ve ilişiği olamaz. Türkiye, bu emperyalist çatışma ve menfaat kavgalarının daima dışında kalan bir siyasî nizamı devam ettirmek zorundadır..

Çünkü Batı ülkelerinde sınıf kavgası, üretim araç ve usullerinin başıboş gelişmesinin bir mahsulü idi. Türkiye, kendi millet yapısında, teknik gelişmeyi daha baştan planlı bir kontrol altına almakla, bu çelişmelerin keskinleşmesini önleyecektir. Bundan başka Türkiye kendi iktisadî gelişmesini dış pazarların yağmasına, istilâ maceralarına yöneltme-

mek ve bunlara muhtaç bırakmamakla emperyalizmin bir takipçisi olmayacaktır. Hulâsa Türkiye, Avrupa tekniğindeki teknik gelişme safhalarını geçmeden nasıl birden elektrik ve motör medeniyetine geçebiliyorsa, Avrupa'daki sosyal çelişme unsurlarını yaratmadan ve birden, çelişmelerin nizam altına alındığı bir toplum düzenine yönelebilir.

Bunun için de, bir taraftan millî emeği, millî bir iş seferberliği içinde harekete getirerek, bugün tüketim kabiliyeti felce uğramış halde olan içpazarın gelişme kabiliyetini harekete geçirmek mümkün olacaktır. Diğer taraftan, hiç bir yabancı sermayenin memleket içinde kazanılmış kârlarını tamamen dışarıya kanalize eden imtiyazlar şeklindeki emperyalist inhisarlarına meydan verilmeyecektir. Yabancı sermaye yatırımlarından faydalanma ve millî sermayenin yabancı sermaye ile işbirliği, millî menfaatları koruyucu bir şekilde olacaktır.

Her memlekette millî pazarın bugünkü otarşik şartlar dolayısıyle kendi hasılasını mümkün olduğu kadar kendisine bırakmak çabaları yüzünden, dünyada milletlerarası kâr hadleri tabiî düşmüştür. Bunun neticesi olarak Batı sermayeleri, kâr hadleri korunmuş ve gümrük duvarları ile garanti altına alınmış yeni ülkelerde şimdi kendilerine sığınaklar arayabilirler. Bu gibi sermayeler, bu yeni memleketlerin iş alanlarına, mütehassıs, yahut müteşebbis yabancı sermayeler şeklinde katılacaklardır. Kendi menfaatlarını, millî menfaatlardan üstün görmemek şartiyle bunu tabiî karşılamak icapeder.

***

Millî emek, millî işbirliği ve millî hâsıla :

Millî emeğin teşkilâtlandırılması şarttır. Bu iş,

millet yapısı içinde üretici veya emeği teşkilâtlandırıcı unsurların, birbirleriyle çelişme ve çatışma halinde olmaksızın, toplumun genel menfaatlarına uygun bir şekilde, belirli hedef ve istikametlere yöneltilmesi şeklidir. Millî işbirliği; millî emeğin, millî sınırlar içinde birliği ve düzenliliğidir. Bu birlik ve düzenlilikte, elbette ki geniş bir iş bölümü olacaktır. Çeşitli sektörler bulunacaktır. Fakat bu sektörler arasında, millî emeğin, mahdut bir azınlık, bir oligarşi lehine sömürülmesi yerine, karma bir ekonomi nizamında olmakla beraber, millî hasılâyî, halkın genel menfaatlarına göre işleten planlı bir iktisat sistemi kamu nizamına hakim olacaktır. Hulâsa millî işbirliğinin konusu, milletin, gerçek anlamı ile millet haline gelişidir. Gayesi de, millet birliğinin, çelişmesiz, çatışmasız gelişmesidir. Hakim sınıfların değil, milletin genel menfaatına olan Plan ve Planlılık, bu gayenin, teknik vasıtasını teşkil eder. Ama bu teknik vasıta, milletin sosyal yapısında tezatları ve sömürüleri önleyerek, sosyal bir değer alır.

*
**

Sosyal milliyetçilik :

Millî sınırlar mikyasında bir işbirliğine, millet yararına ve merkezî bir murakabe altında işleyen bir millî iktisat bütünlüğüne dayanmayan bir millî devletin, millî vasfı münakaşa götürür. Böyle bir iktisadî işbirliğine[1] dayanmayan böyle bir varlığın,

---

1 Millî iktisat yapısında hakim rol oynamayan küçük işlerin, küçük ziraatın, el sanayiinin, esnaflığın, yahut diğer dağınık faaliyetlerin, milletin genel menfaatları ile çatışmayan teşebbüslerin, hulâsa millî bir iktisat planı içine alınmasına imkân bulunmayan iktisadi faaliyetlere müdahalenin, ras-

dünyanın yarınki gidişatı içinde bekası, şüpheli bir problem teşkil eder.

Artık millet, ne münhasıran ırkî, ne münhasıran siyasî bir teşekküldür. Millet, millî tarihin yadigârı olan ırk ve kültür unsurları ile beraber, millî sınırlar içinde kurulmuş ve bu sınırlar içinde yaşayanların menfaat ve mukadderat birliğini ifade eden bir toplumdur. Böyle olduğu için bu menfaat ve mukadderat birliğinin millet yapısında teşkilâtlandırılması, müesseselerini bulması şarttır. Eski Osmanlı Türkiyesi, hadiselerin rüzgârı önünde yıkılmaya mahkûmdu. Ne ırk, ne kültür, ne de iş ve menfat birliğine dayanıyordu. Karışık, gayri mütecânis bir siyasî-idarî birlikti. Hattâ o kadar bile değildi. Bu devletin kendi sınırları içinde, kendi bir kısım topraklarına emri, nüfuzu, idaresi giremiyordu. İşe bu bakımdan baktığımız zaman, yeni Türkiye'nin o ortaçağ kalıntısı ile hiç bir benzerliği ve ilişkisi yoktur.

Biz, o kaynaşmamış, karışık kalıntıdan, yeni bir millet yapısına gidiyoruz. Türk dili, adına Osmanlıca dediğimiz bir üst tabaka dili, Türk kültürü, halka inmeyen bir üst tabaka şekilsizliği ve adına Osmanlı vatanı dediğimiz topraklar da, ancak haritada sınır birliği gibi görünen coğrafî bir tabir olmaktan çıkmak zorundaydı. Şimdiki Türkiye, millî sınırlar içinde bir dil ve kültür birliğine zemin olan, ileri teknikli bir millî iktisat nizamı ile, dünya milletleri arasın-

---

yonel bir hareket olmayacağı aşikârdır. İktisadi faaliyetlerden, millî iktisat nizamının mahiyetini tayin eden ve başlıca istihsal mıntıkalarında toplanacak olan büyük istihsal şubeleri ile, bu istihsal şubeleri ile bağıntılı mübadele, ulaştırma ve kredi cihazları, millî bir planın kapsamı içinde mutalaa edilmelidirler..

da medenî ve özgür bir bütün olmak mecburiyetindedir. İşte, bütün geriliklerden ve çelişmelerden arınacak böyle bir millet yapısıdır ki, tarihin yeni bir millet tipini verecektir. Türkiye'nin, bu yeni millî rejiminin ifadesi olan yeni bir Türk milliyetçiliği, onu, realitelerin çerçevesi dışında sömürülen çeşitli ve havada akımlardan da kurtaracaktır. Türk milliyetçiliği, reel, çağdaş kavramını ve hayatiyetini Türk Devletçiliği ile tamamlayacaktır.

Hulâsa, bir Türk millî kurtuluş hareketinin yoğurduğu ve şekilleştirdiği Türk milliyetçiliği, kendini hazırlayan ve olgunlaştıran tarihî şartların tabiî icabı olarak :

a — Dışarıya karşı anti-emperyalist,

b — İçeriye karşı da anti-kapitalisttir(1).

Şu manada ki, Yeni Türkiye, ne eski Osmanlı İmparatorluğunun, ne de XIX. yüzyılın geliştirdiği ve başka ülkelerin sömürülmesi hesabına dünyanın merkezi ve hazine deposu haline getirilen Batı İmparatorlukların gittikleri yoldan gidecektir. Yani başka topraklara karşı yayılma ve istilâ peşinde koşmayacaktır. Sonra da yeni Türkiye, aşırı ve çelişmeli bir sanayi ve sermaye yoğunluğu yaratarak, kendi içinde sınıfların sınıfları sömürmesi nizamına dayanan inhisarcı ve klasik bir kapitalizme kaymayacaktır. Teknik ve ekonomik gelişmesini, planlı bir devlet

---

1 Atatürk bu vasıfları, daha Millî Mücadelenin içinde ve 1921 yılı başında Millet Meclisine sunduğu Teşkilâtı Esasiye Kanununun, yani Anayasanın Maksat ve Meslek kısmında şöyle ifade etmişti:

«Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, hayat ve istikbalini kurtarmayı yegâne maksat ve gâye bildiği Halkı, Emperyalizm ve Kapitalizm tahakkümünden ve zulmünden kurtararak, idare ve hâkimiyetinin hakikî sahibi kılmakla, gayesine vasıl olacağı kanaatındadır.»

kontrolünün düzenleyici nizamı içinde, makul bir karma ekonomiye dayayacaktır.. Bu manada anti-emperyalizm ve anti-kapitalizm, yeni Türk milliyetçiliğinin onu, hem istilâcı milliyetçilik hırslarından, hem çelişmeli ve çatışmalı bir millet anlayışından ayırd eden temel vasıflardır..

Türk millî kurtuluş hareketinin, tamamıyle kendine özgü olan bu yeni milliyetçiliği, diğer bize benzer memleketlerin girdiği veya gireceği millî kurtuluş hareketleri için de örnek olan, İdeolojik prensiplerden biridir.. Bu sosyal bir milliyetçiliktir. Sosyal milliyetçilik budur...

XI

DEVLET KAVRAMINI ANLAYIŞ TARZI HAKKINDA

Milli birlik, bir devlet yapısında kemâlini bulur. Özgür devlet; millî Birliğin dışarıya karşı kalesidir. Millet yapısına gelince; Millet yapısında devlet; milletin hem eseri, hem müessiridir. Yani millet, devlet denilen gücü, hem kendi yaratır, hem sonra da onun emrinde ve hizmetinde olur.

Bu bir sosyal mukaveledir ki, kaçınılmazdır. Ama devletin millet emrinde ve hizmetinde olmak vâsfı, ya birtakım dış güçlerin, ya birtakım iç zümrelerin menfaatları hesabına, milletin hayrı aleyhine işlemeye başlarsa, o zaman devlet, vasfını ve varlığının hikmetini kaybeder...

Maskelenmiş bir ahenksizlik :

Millî kurtuluş hareketlerinin millet kavramını anlayış tarzı üzerindeki ana prensipleri bir önceki bahiste özetledikten sonra, bu hareketler açısında devlet kavramını ve bu kavramın anlayış tarzını da belirtmek, artık kolaylaşır.

XIX. yüzyıl demokrasisinde devlet bir bakışta, ne milletin dışında, ne de milletin üstünde bir kuruluştur gibi görünür. Bu devrede devletin, millî hayatın akışına ve millet içindeki sosyal davaların şu veya bu şekilde istikametlendirilmesine müdahalesi, adetâ hissolunmaz gibidir. Ne milletin dışında, ne de milletin üstünde olan ve milletin sosyal gelişmelerine müdahalesi hissolunmaz bir devlet müessesesi anlayışı, bütün XIX. yüzyıl boyunca savunulur. Hattâ XX. yüzyılın harböncesi yıllarında da devletin en ideal anlayışı, hemen bütün aydınların ve düşünürlerin kafa ve kalemlerinde böyle yaşamış, yaşatılmıştır.

Tarihî orijinlerini —daha eski çağlara ait görüş ve vesikaları bir tarafa bırakırsak— XVII. yüzyılın materyalist düşünürlerinden ve bilhassa XVIII. asrın insaniyetçi filozoflarından alan bu anlayış, gerçi bir bakışta çok demokratik görünür. Ve harpten ön-

ceki devrin Devlet müessesesinin de Batıda, görünüşe göre tam ifadesi gibi sayılır. Fakat şu da bir gerçektir ki, ne toplumun dışına, ne de üstüne çıkan ve toplumun hayatına müdahalesi hissolunmaz gibi görünen bu devlet müessesesi, hem içeriye, hem dışarıya karşı bir sıra çelişmeler ve çatışmalarla illetlenmiştir. Hem toplumun dışında, hem de üstünde olmayan bir devlet yapısı ise, ancak, hem içeriye, hem dışarıya karşı olan bu zaaflarını, illetlerini ve çelişmelerini tasfiye etmiş bir toplum yapısında mümkündür. Yani iç ve dış kuvvetlerin, unsurların ahenkli bir şekilde geliştiği bir toplum nizamının mahsulü olabilir.

Halbuki gerek XIX. yüzyıl, gerek harböncesi ve XX. yüzyıl Avrupası, böyle çelişmesiz bir toplum bünyesi arzetmekten uzaktı.. Tarihin hiç bir devrinde gerek toplum içinde, gerek milletler arasındaki çelişmeler ve mücadeleler, Birinci Dünya Harbinden önceki ve bu dünya harbini doğuran Avrupa'da olduğu kadar keskinleşmemiştir. Bir taraftan millet içindeki zümre ve sınıflar, diğer taraftan Avrupa'nın zengin ülkeleri ile, aynı Avrupa'nın soyup sömürdüğü Avrupa dışı fakir ülkeler ve bu arada, Çin, Hint, İran, Osmanlı ülkesi gibi en eski medeniyetlerin ve en ince kültürlerle bütün dinlerin beşiği olan kutsal memleketler arasındaki hak ve hayat çekişmeleri, tarihin hiç bir devrinde bu genişlikte misallerini vermemiştir. Bütün bu iç ve dış çelişme ve çekişmelerin gerek doğuşlarında, gerek yürütülmesinde ise, Batı Avrupa'nın şu hem toplum dışında, hem toplum üstünde denilen, toplumun sosyal-ekonomik yapısına adetâ müdahalesi yok gibi görünen Batı demokratik devlet yapısının, tam, devamlı ve istikamet tayin edici, kesin müdahaleleri vardır. Ve böylesine devlet müdahaleleri, tarihin hiç bir devrinde,

Birinci Dünya Harbi öncesinde Batı demokratik devletlerinde olduğu kadar maskeli, fakat onlarınki kadar kesin ve keskin olmamıştır...

Harpten evvelki Avrupa'da demokratik, liberal, insanî, hulâsa daha yukarıda işaret edildiği gibi ideal devlet görüşünü, o devredeki Avrupa toplumunun gerçek bir nizamı gibi değil, bilakis, görünüşten ibaret olan bir ahenk altında gizlenen, şiddetli ahenksizliğin bir maskesi gibi almak lâzımdır. Harpten evvelki Avrupa toplumunda olduğu kadar toplumun dışına ve üstüne çıkan ve bu devirde olduğu kadar, toplumun akışına ve kaderine müdahalesi olan bir devlet tipinin, bütün tarih içinde misalini bulamayız dersek, mübalağa yapmış olmayız.

Kadîm tarihte, Allahlaşan despotların, bir toplumun başını bir kılıç darbesinde devirmek isteyen müstebitlerin, bir işareti ile bir devrin medeniyetini tahrip eden maceracı hükümdarların binbir misalini bulmak kabildir. Fakat eski tarihlerde bu nümayişli kudret ve istipdat nizamı, halkların, toplumların, cemaatların kendi iç yapılarına, kendi iktisat, hattâ kültür yapılarına devamlı bir müdahale etkisini kuramadan, ya havada kalırdı, ya silinir giderdi..

Halbuki XIX. yüzyılın yarattığı Avrupanın dünya hegemonyasında devletin müdahalesi evvelâ ve doğrudan doğruya toplumun yapısınadır. Ve bu müdahalenin etkileri, hem derin, hem devamlıdır. Ama o devrin Avrupa devletinde ve bütün bu etkilerde, liberal ve insanî bir vasıf sezmek, XIX yüzyılın getirdiği siyasî edebiyatta bir gelenek haline getirilmişti. Ama aslında bu devlet, insanî değil, zalimdi. Liberal değil, soyguncuydu. Meselâ şunları hatırlatalım :

1841-1842'de 400.000.000 Çin'liyi silâh kuvveti ile afyon satın almaya, afyon kullanmayı sürdürme-

ye mecbur eden donanmayı ve asker birliklerini Çin'e kim gönderdi? 1875-1900 arasında, Hindistan'da açlıktan ölenlerin sayısı 26.000.000'a varırken, İngiltere'de arazinin ya asilzadeler için av sahası, yahut mensucat sanayii için yün yetiştirilen meralar halinde kalmasını güden, fakat İngiltere'ye buğday ulaştırmak için de, hem de açlık bölgelerinden geçirilmek suretiyle, yalnız 1899 - 1900 yıllarında 60.000.000 İngiliz liralık buğdayı Hindistan'dan çeken İngiliz devlet politikasının, liberal ve insanî mahiyeti neresindedir?..

Çin'in, Hindistan'ın, İran'ın ve bilhassa Osmanlı Türkiyesi'nin, hattâ geçen asrın ortalarına kadar bile tutunmaya çalışan ve dünyaya, yükte hafif, pahada ağır mal, pamuklu, ipekli, tiftik dokumaları, her nevi deri eşya, bakır, gümüş ve altın mamulâtı veren sanayi merkezlerini düşünelim. Bu merkezler üzerinden, bir veba salgını, veya geçtiği yerlerde taş taş üstünde bırakmayan bir istilâ ordusu da geçmediği halde, buralarda bütün tezgâhların duruşu, yolların boşalışı ve nice milyonlarca insanın, sefaletin en görülmemiş derecelerine düşüşleri, bu liberal-insaniyetçi Avrupa'nın, bu liberal ve insaniyetçi iktisadî siyasetinin bir eseri değil midir? Ya sonra Çin'den Osmanlı İmparatorluğu'na kadar o kapitülasyon kayıtları. Bu kayıtların vahşî bir titizlikle ve binbir müdahale ile uygulanması? Bir Yahudinin bir yabancının sözde bir alacağı için Fransız donanmasının 1903 te(1) Midilli adasına saldırışı, İngiliz donanmasının ikide bir Çanakkale açıklarında görünerek, her seferinde bir imtiyaz koparılışı?.. Bütün bunlar birer müdahalecilik değil midir? Bütün bunlar, toplumların ya-

---

1 Lorando ve Tubini hadisesi. Sadrazam Sait Paşanın hatıraları. Cilt II, s. 88 - 90.

şayış tarzını, sosyal ve iktisadi yapısını, adetâ göze görünmez bir sihirbaz değneği ile, kısa bir süre içinde değiştirmemiş midir? Ya Avrupa'daki ihtilâller? Meselâ Paris komünü hareketlerinde toptan öldürmeler? Ve nihayet bu liberal-insaniyetçi asırda bütün Avrupa devletlerinin doğuda Sarı Denize, Kuzey Afrika'ya, Bütün Asya ülkelerine silâhlı, vahşî saldırıları, Sömürge imparatorluklarının kuruluşu?.. Bütün bunlar, ideal bir devlet nizamının, müdahaleci olmayan bir devlet nizamının davranışları, eserleri olabilir mi?...

Bu ideal devlet, kendi içinde, bir taraftan dar, müsrif bir oligarşiyi zorla yaratmanın ve onu kendi toplumu içinde bir sınıflar ehramının zirvesi kılmanın âleti ve icracısıdır. Diğer taraftan da dünyanın, kendi dar menfaatları uğruna topyekûn köleleştirilmesinin öncüsü ve silâhşorudur. XIX. yüzyılın yarattığı ve bu liberal-insaniyetçi denilen Batı demokrasileri ve demokratik denilen devlet müesseseleri, kendi içinde sermaye düzenleri, kendi dışında silâh gücü, kapitülasyonlar, diplomatik ittifaklar ve entrikalar, borçlandırma yolları, işgaller, taksimler ve yağmalarla yürütülen korkunç bir kapitalizm-emperyalizm sisteminin, maskeli ifadesinden başka bir şey değildir.(1)

Hulâsa, görünüşün aldatıcı yaldızlarına rağmen, Avrupa'da devletin iktisadî hayata müdahale ve tesiri, XIX. yüzyılın liberal devlet sisteminde olduğu kadar hiç bir zaman güçlenmemiştir. XIX. yüzyılın ve Birinci Dünya Harbi'nden önceki cihan nizamının bü-

---

1 Bütün bunların ve meselâ hele bu borçlandırma yollarının rezaletini, meselâ «İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye. 1896 - 1914» isimli eserde takip edebilirsiniz. İnceleme: Erol Ulubelen.

tün iç ve dış çelişmeleri, bu liberal-insaniyetçi, yahut demokrat devlet nizamında, en keskin ifadesini bulmuştur...

*
**

Millî kurtuluş hareketinin devlet nizamı : Devletçilik :

Bir taraftan millet içindeki çelişmeleri, diğer taraftan milletlerin birbirleri arasındaki menfaat çatışmalarını bir anda ve bütünü ile tasfiye edecek tılsımlı bir müdahale sırrına insanlık elbette ki malik değildir. Ama gerçek olan da şudur ki, bugün insanlık, hem millet içinde, hem milletler arasındaki çelişmelerin, çekişmelerin, en keskinleştiği devri yaşıyor.

O halde millî kurtuluş hareketlerinin getireceği devlet nizamını incelerken, herşeyden evvel bu devlet nizamında, hem millet içinde hem milletler arasındaki bu çelişme ve çatışma unsurlarının yer almaması, kendiliğinden ve ilk şart olarak belirir.. Şu halde milli kurtuluş hareketlerinin devlet anlayışında, ne Fransız ihtilâlinden önceki düşünürlerin ideal bir fikir terkibi olan demokratik devlet anlayışından, ne harpten önceki devrin, emperyalist entrikalarını maskeleyen liberal devlet nizamından, ne de bu emperyalizmin maskeli bir devamı olan totaliter devlet teşebbüslerinden alacağı bir örnek yoktur.

Türkiye'nin bu günkü iktisadî geriliğine rağmen onu, iktisaden bağımlı bir yarı sömürge olmak halinden çıkarıp, ileri teknikli bir siyasî ve iktisadî birlik getirmeyi amaç edinen inkılâbımızın, devlet anlayışının esası, yeni toplumumuza, birtakım çeliş-

meli nizamların artık tefessüh etmiş müessese-lerini nakletmek demek değildir. Biz, iktisadî gerilik-ten ve sömürge şartlarından kurtulabilmek için, bü-tün toplum yapımızın, yeni esaslar üzerinde dü-zenlenmesini, kurulmasını hedef tutan bir oluş için-de bulunuyoruz. Bu oluşun nizamı, elbette ki başıboş bir gelişme değil, Planlı bir devlet düzeni, bir devlet-çiliktir. Öyle bir devletçilik ki, hem bu tekniksiz ülke-de yüksek tekniği benimseyecek, yaratacak, yerleş-tirecektir. Hem de bu gelişme sırasında, Batı de-mokrasisinin zaten mustarip olduğu birtakım çeliş-meleri bu toplumun yapısına nakletmeyecektir. Kı-sacası, toplumun yapısının, bizzat toplum yararına gelişmesi işi, bu toplumda devletin esas görevi ola-caktır.

Biz çağımızda, yarı sömürge şartlarından müs-takil bir ülke nizamına ilk defa ve silâh gücü ile ge-çen bir milletin çocuklarıyız. Yeni devletimizin bu çelişmesiz, düzenli ve özgür yapısının örnek ve mi-salini, zaten başka ülkelerden bulamayız. Çünkü böy-le bir millî kurtuluş hareketinin ilk öncüsü ve mu-zafferi bizim milletimizdi. Binbir çeşit soysuzlaşma unsurlarının ve hele o kadar yaygın bir ahlâk bozulu-şunun ve ruhî tereddinin her yönden tahribe çalıştı-ğı bugünkü Batı demokrasilerinde, ya millet içinde bir imtiyazlı azınlığın, ya dünya içinde bir kısım mil-letlerin menfaatları hesabına işleyen bir devlet sis-temi, elbette Türk milletinin tarihî misyonu ile çeli-şir. Hem milletin kendi içinden, hem milletle diğer milletler arasındaki münasebet şekillerinden doğan çeşitli çelişmelerin, hem temsilcisi hem esiri olan, bugünkü Batı devlet müessesesi için ise, bugünkü nizamları içinde bu çelişmelerden kurtulmak, mad-deten imkânsızdır.

Meselâ Almanya'da devletin, sokaklarda bir sel

gibi akan keskin sınıf kavgalarının dışarısına çıkması, yahut meselâ İngiltere'de devletin, imparatorluğun yapısını temelinden sarsan millî istiklâl mücadelelerini tasfiye edebilmesi, oralarda bugünkü devlet nizamının kendi yapısını değiştirmedikçe nasıl mümkün olabilir(1). Halbuki gerek bizde, gerek bize benzer ülkelerde, toplum yapısında tasfiyesi veya nizam altına alınması mümkün olmayan böyle şartlar ve müesseseler yoktur. Yahut, toplumun yapısına veya mukadderatına hükmedecek şekilde gelişmiş değildir. Bu sebeple, inkılâbımızın devlet anlayışı veya ideolojisi bizde, ne bir sınıfın diğer bir sınıfa, ne bir milletin diğer milletlere karşı tahakkümünü sürdüren, yahut böyle bir neticeyi yaratan görüş ve müesseselere istinat edemez.

Memleketimizin iktisadî şartlarının geriliğine, Millî İş Gücünü seferber ederek kendimiz çare bulmak mecburiyetinde bulunuyoruz. Bunun için de bizim devlet yapımızın ilk vasfı, bu geriliği hızla azaltmak ve dünyanın iktisadî ilerleyişine bir an önce ayak uydurabilmek için, millî iktisat hayatının akışına ve toplum lehine müdahaleci olmasıdır. Bizde devlet, milletin hem temsilcisi, hem teşkilâtçısı olacaktır. Devletin kanunları, buna göre düzenlenecektir. Yani milletin içinden gelen, fakat millî ekonominin akışını fiilen istikametlendirecek, sermaye birikmelerini toplum yararına işletecek, sevk ve idare edecek bir iktisat devleti olacaktır.

Devletin bu organizatörlük ve büyük sermaye birikmelerini toplum adına benimseyicilik rolü, devlet otoritesinin, evvelden tayin edilen ve şartların icaplarına göre durmadan genişleyen bir millî

---

1 Bu kitabın ve bu bahislerin 1931 yılında yazıldığını tekrar hatırlatmalıyız.

iktisat planı dahilinde yürür. Büyük iktisadî faaliyetlere, millî ekonominin ana şubelerine ve kollarına devamlı ve düzenleyici müdahalesi şeklinde uygulanır.. Millî kurtuluş hareketinin; devletçi, yahut iktisatçı devleti budur

Hulâsa, millî kurtuluş hareketlerinin devlet müessesesi, milletin milletleşme hadisesinin bir siyasî ifadesidir. Milletin esas maddesini teşkil eden unsurların, henüz lâyıkıylè işlenmemiş, henüz tecânüsünü bulamamış olan ırk, dil, kültür malzemesinin, millî sınırlar içinde geliştirilmiş bir işbirliği halinde kemâlini buluşu için böyle bir devlet yapısının millî hayatı şekilleştirmesi şarttır..

*
**

Millî güç : millî emek!

Türkiye gibi geri kalmış bir Asya ülkesinde ve her şeyi yeni yeni kurmak ve bunun için de millî emeğinden başka pek bir şeylere güvenmemek durumunda olan bir memlekette iktisadî kalkınma, devletin müdahale ve tanzim gücü dışında düşünülemez. Asırlardan beri kârsız çalışan ve hiç bir sermaye birikmesi kaydetmeyen köyün canlandırılması, zirai mahsullerin mübadele metaı haline getirilişi ve böylece ziraat için memleket ölçüsünde bir mübadele sahası yaratılması, bütün ülke ölçüsünde ulaştırmanın geliştirilmesi, ziraî ham maddelere tüketim sahaları açacak olan sanayi kollarının kurulması, iş gücünün teşkilâtlandırılması ve ihtisaslaştırılması, bu şartlar içinde, ancak ve ön planda devletin işidir. Böylece de, bütün vatanı kapsayacak ileri ve verimli bir millî işbirliğinin vücut bulabilmesi için, bütün bu faaliyetleri, bir iktisadî devletçiliğin çerçeve-

si içinde ele almak zorundayız(1).

⁂

Faşizm :

Bizde çok defa aydınlar, devlet otoritesinin güçlendirilmesi ve ona iktisadî bir kuruculuk ve teşkilâtçılık vazifesi vermek görüşü ile, faşist devleti birbirine karıştırırlar. Halbuki faşizm, sömürgeci bir memlekette, sömürgecilik ihtiraslarının, hazmedilemeyecek kadar şahlandırılmasından başka bir şey değildir. Faşizm, bir devlet istipdadı şeklinde bir sınıf ve zümre istipdadıdır. Faşizm, meselâ İtalya'da olduğu gibi bir emperyalizmdir. Yahut da böyle bir güce de erişemeyen, meselâ bazı Güney Amerika memleketlerinde olduğu gibi, pis, müsrif, zalim bir oligarşidir. Hattâ yağmacı bir oligarşi ile, işsiz güçsüz birtakım askerî güçlerin, memleketi hem soymak, hem dışarıya da satmak pahasına pis bir işbirliğidir. Meselâ Meksika'da veya Arjantin'de olduğu gibi. Hulâsa faşizm, millet üstünde ve millet aleyhine bir mütegallibe nizamıdır. Ya otokrasi, ya plutokrasi şeklinde ve hattâ bazan teokratik güçlerle de elbirliği yapan bir millet dışı nizamdır(2). Faşizmde her şey, faşizm içindir.. Ve bu nizam, millet yapısındaki dengesizliğin bir ters tepkisidir ki, aynı şartlar hangi ülkede varsa, tabiatıyle aynı neticeyi verir. Fa-

---

1 Atatürk bu fikri, daha 1923'te, şöyle ifade etmişti:

«Yeni Türkiye bir iktisat devleti olacaktır.» —Atatürk'ten Düşünceler, s. 100—.

«İktisat demek, her şey demektir.»

—Şubat 1923—.

2 Bu son şeklin en iyi misalini, bugünkü Franko İspanyası verir.

şizm ne bir inkılâptır. Ne de bir millî hareket tir. Bir istipdattır.

O kendisine atfedilen, yahut ortaya attığı özellikleri, o memlekette ve olayların kendisini sürüklediği gelişmeler içinde, kendi iradesi haricinde benimser. Faşizmin değil bir ideolojisi, hattâ müstakil bir stratejisi bile yoktur. Denebilir ki bu rejim, ölçüsüz şahlanışları ile harekete getirdiği düşmanlarının veya karşı güçlerin karşısında, teşebbüsü er veya geç, onlara kaptırmak zorunda olan, ordulaşmış bir sokak hareketidir.

Hulâsa bütün bu ve bunlara benzer sebeplerledir ki millî kurtuluş hareketlerinin, faşizm ile hiç bir ilişkisi yoktur. Biz, inkılâp davamızda bütünü ile, ne örnek alacağımız, ne adapte edeceğimiz, diğer bir inkılâp şekli aramak ihtiyacında değiliz. İnkılâbımızın ideolojik prensipleri ve bu prensiplerin ifadeleri olan müesseseler üzerinde de, taklit edeceğimiz yabancı şekillere ihtiyacımız yoktur. İnkılâbımız, kendi prensipleri gibi, kendi siyasî ve iktisadî müesseselerini de, kendi akışı içinde ve kendi niteliklerine uygun olarak kendisi, adım adım verecektir..

Gerçi, Türk toplumunun yaşamakta olduğu inkılâbın asaletine, soyluluğuna ve Türk milletinin yaratıcılık kudretine inanmayan bahtsız vatandaşlara her adımda rastlanır. Fakat bunları da, inkılâbın, Türk milletinin kaderi ve insanlık medeniyeti için mana ve önemine inandırmak, onları da millet kütlesi içinde millet varlığına kazanmak, inkılâp işinde bir zerrenin bile feda edilmemesi hesabına bir borç ve bir vazifedir...

*
**

Devletçilik ve özel teşebbüs :

Devletçilik yahut genel bir tabir ile etatizm, inhisarcılık demek değildir. Aynı suretle ve bazı Batı ülkelerinde uygulanan şekilde, devletin birtakım işleri ve teşebbüsleri, belirli bir zümre veya menfaat sahipleri hesabına kendi himayesi altına alması da değildir.(1) Böyle bir devlet müdahalesi iktisadî hayata, ancak teknik bir müdahale olur. Halbuki devletçilik, halk yararına ve sosyal fayda hesabına bir teşebbüs nizamıdır.

Hulâsa Türkiye ve Türkiye'ye benzer memleketler için devlet müdahalesinin konusu, memlekette mevcut olan aşırı sanayileşmenin ve yüksek tekniğin doğurduğu birtakım sosyal-ekonomik çelişmeleri, birtakım menfaat kavgalarını kontrol ve nizam

---

1 Bunun en tam ve çok geniş ölçüde misalini, bugünkü Amerikan oligarşisinde açıkça görebiliriz. Yönetimin başında bulunan sivil ve asker otoriteleri ile de içli dışlı bağıntılar kuran bu oligarşide, mesela borsalardaki iktisadî buhran belirtileri, devlet eli ve müdahalesi ile önlenir. En kârlı iş sahasını teşkil eden harp sanayii ve fezâ endüstrisi kolları aşırı şişkinliklerini devletin açtığı harp sahalarında, gene devletin emrettiği aşırı silâh ve cephane tüketimi ile karşılarlar. Devlet, peyklerinde, oligarşinin belli müesseselerine hattâ siyasî müdahalelerle, tali kâr sahaları yaratmak işini vazifesi sayar. Borçlandırmaları bir malî spekülasyon haline getirir ve bunun menfaatlarını belirli teşekküllere veya şahıslara tahsis eder. Amerika'da ve Amerika Hariciye Nazırının borsa hareketlerini resmî makamından telefonla idare ettiği yolunda yapılan neşriyatı, daha üst makamlar yadırgamaz. Çünkü bu gibi hareketler, şahısların değil, sistemin doğurduğu ve tabiî hale getirdiği bir haldir. Bilhassa askerî güce ve iki taraflı kan sellerine dayanan bu oligarşi, yahut süper kapitalizm ve emperyalizmin, öyle görünüyor ki çarklarını durdurabilmesi de mümkün değildir.

altına almak değildir. Esasen mevcut olmayan bu sanayileşmeyi, bu ileri tekniği, bizzat devletin plancılığı ve teşkilâtçılığı altında ve bu türlü menfaat çatışmalarına yol açmadan yaratmaktır. Yarının dünya nizamında ise, ancak sanayileşmiş ve ileri teknikli milletlerin yeri ve söz hakkı olacaktır. Bu cihazlanmaya ve ileri tekniğe malik olmayan milletlerin yarınki dünya nizamında da yeri, nihayet tâbi bir peyk olmaktan daha ileri gidemez.

Bu sebeple serbest sermayenin, gerek toprak, gerek sanayi, gerek ticaret alanlarında randımanlı çalışabileceği teşebbüsleri serbest bırakmakla beraber, bunun dışında kalan ve esasen henüz işlenmemiş olan millî enerjiyi harekete getirmek, ileri teknikli bir millî iktisat temeli üzerinde teşkilâtlandırmak, devletin işi ve vazifesidir. İşte bu teşkilâtlandırma ve dolayısıyle planlama işidir ki, Türkiye'de devletçiliğin ve yeni devletin esas konusunu teşkil eder. Bu iş ise, ne faşizmde olduğu gibi, nihayet idarî bir kopromi, ne de münhasıran gelir kaynağı yaratmak hedefini güden bir bütçe devletçiliğidir. Bütün bunlardan ayrı, yeni ve temel bir devlet kuruluşu prensipidir.

Devlet millî kurtuluş hareketinin objektif akışı içinde kendisine düşen bu geniş teşkilâtçılık, işleticilik ve dolayısıyle plancılık rolünü yapacaktır ve elbette ki, yeni devlet tipinin icap ettirdiği geniş ve ihtisaslı bir iş gücünün, bir fikir ve fen teknisyenleri ordusunun, disiplin altına alınmış heyecan ve kudretleri ile başarabilecektir. Bu geniş işgücü, bu fen ve fikir teknisyenleri Ordusu milletin bağrından çıkacaktır. Cihanın bütün teknik güçleri ve imkânları ile, özgür şartlar altında işbirliklerine gitmekle beraber, asıl iktisadî yapımız, inkılâbın prensiplerini kendine ahlâk edinmiş inkılâpçı kadronun idealist

rehberliği altında doğacaktır. Bu geniş ve başdöndürücü inşa ve teşkilâtlandırma işinin, memleketin özelliklerine ve icaplarına uyan müesseselerini de, bu kadro, gene kendisi yaratacaktır...

XII

MİLLÎ SERMAYENİN BİRİKMESİ

Millî kurtuluş hareketinde kalkınma demek, millî emeğin seferber edilişi demektir. Bunun için de plan demektir ve nihayet millî güc'ün millet hayrına hareke-te getirilmesi ve yöneltilmesi demektir. Bu yönelişin canlı sermayesi insan gücü ise, yatırım ve işletme unsuru da, biriken mil-lî sermayedir.

Millî sermayenin halk yararına birikişi ve işletilişi millî bir kurtuluş hareke-tinde sosyal devletin, iktisadi alanda aslî görevini teşkil eder...

Çağdaş Kapitalizmin Sermaye Kaynakları

Şu bilinen hikâyel

Çağdaş kapitalizmin ilk gelişme devresinde Avrupa'da büyük sermayelerin en garantili biriktirme kaynağı sömürgelerin istismarı idi. Hattâ bunun ifadesi olaraktır ki, XIX. yüzyılın iktisat edebiyatında «Sermayenin birikeceği memleketin eli ve hükmü altında, henüz kapitalizm safhasına erişmemiş sömürge veya yarı sömürgelerin bulunması» gerekli sayılıyordu. Bu el altındaki memleketlerin kendi ve mahallî sanayi sistemleri parçalanır, bunun yerine, sanayileşen Avrupa ülkeleri için ham madde üretimi, hem de üretici ülkeye fazla bir kâr bırakmamak şartı ile azamî haddine kadar genişletilirdi. Bu gelişmede, iktisadî bağımlılık altına alınan memleketlerin menfaatları değil, onları bağımlılık altına alan sanayici ülkelerin iktisadî çıkarları esas tutulurdu. Bu arada ve ham madde memleketlerinde, bu ham madde ve gıda maddeleri nakliyatını kolaylaştırmak bakımından limanlar, demiryolları, maden ve bu gibi imtiyazlı tesisler meydana getirilirdi. Bankalar kurulurdu. İthalât ve ihracat işlerini düzenleyici şir-

ketler vücuda getirilirdi. Bütün bu ticarî hareketler de, limanlarda veya büyük şehirlerde üslenmiş yabancı bir tüccar zümresi ile, bunlarla işbirliği yapan ve meselâ Türkiye'de, hepsi de Türk olmayan azınlıklardan olan bir aracılar elinde toplanırdı. İşte yarı yabancı, yarı yerli veya yerlileşmiş yabancılardan —lövantenlerden— meydana gelen bu aracı zümreyedir ki, Portekizce aslından bir kelime ile komprador denilir.

Hülâsa bütün mal, para sirkülasyonları ile yol, liman, madenler ve banka işletme hareketleri, yabancı sermayenin yönetim ve kontrolüne geçerdi(1). Sömürge ve yarı sömürgelerin bütün fazla kıymetleri, bu şekillerle millî kalmaktan çıkarılarak gayrı millî ellere geçer ve dış ülkelere transfer edilerek, oralardaki sermaye birikmelerini beslerlerdi. Yani, gizli veya aşikâr kanallardan, yabancı ülkelere akardı. Bu arada, kapitülasyonlar veya yabancı imtiyazlar gibi millî hakları ve kımıldama teşebbüslerini kesin olarak kayıtlayıcı anlaşmalar da bu çarkların böylece dönmesini garanti ediyordu. Bu kayıtlar altında ve iktisaden bağımlı bir ülkenin, ne gümrük istiklâline, ne sanayi himayesine imkân vardı(2). Dış

---

1 Meselâ Osmanlı İmparatorluğunun son devrinde Türkiyede, bütün demiryolu, madencilik, liman tesisleri, belediye işletmeleri ve ithalât-ihracatı elinde tutan ticarî şirketlerle bankacılık işletmeleri, tamamen yabancılar elinde veya imtiyazındaydı. Bunların, yeni devlet kurulurken, yani Lozan Muahedesi sırasındaki sayı, sermayeye göre tafsilâtlı rakam tabloları **Tek Adam** isimli eserimizde, cilt III, s. 349'da verilmiştir (İkinci baskı). Ayrıca ve milliyetlere dağılışı da gösteren daha tafsilâtlı tablo, **İkinci Adam** isimli kitabımızın I. cilt, s. 343 te verilmiştir..

2 Millî istiklâli her bakımdan, hattâ yalnız iktisadî alanlarda değil meselâ posta işleri ve meselâ yargı işlerine kadar her

pazarların ve bilhassa garantili sömürge ve yarı sömürge pazarlarının sömürülmesi, çağdaş kapitalizmin vazgeçilmez kaynaklarıydı. İçpazarların sağladığı sermaye birikmeleri bu bakımdan, bazan ikinci planda kalıyordu.

Millî kurtuluş hareketimizin ifade ettiği iktisadî prensiplerin arasında, millî bir sermaye birikimi şarttı, elbette ki en başta gelenlerdendir. Bağımlı bir pazar, yabancı ülkelerdeki sanayi hesabına bağımlı bir hammadde üreticisi ve yabancı sanayici memleketler halkına ucuz gıda maddeleri yetiştiricisi ve haysiyetsiz bir açıkpazar olmaktan, ancak millî bir sermaye birikmesinin ve bunun sağlayacağı yatırımların yaratacağı iktisadî ve sosyal değişmelerle çıkabiliriz.

*
* *

---

yönden sımsıkı bağlayan bu kapitülasyon ve bunların koruduğu yabancı imtiyazlar ile bunlara eklenen Düyunu Umumiye (Devleti Borçlandırma yolu ile malî kontrol ve vergi kaynaklarının yabancılar eline geçişi) son Osmanlı Türkiyesinde, bütün şiddetleri ile yürürlükteydi. Zaten bu gibi hukukî kayıtlarladır ki İmparatorluğun iktisadî bağımlılığı tamamlanıyordu. Bunlardan Lozan Muahedesiyle kurtulduk. Kapitülasyonlar, Ecnebi İmtiyazları, Osmanlı Devlet Borçları ve Düyunu Umumiye İdaresi hakkında, bugünkü neslin ve gelecek nesillerin mutlaka bilmeleri, incelemeleri lâzım gelen zengin kaynaklar vardır. Bunlardan kolay bulunabilecek birkaçını burada işaret edelim:

1 — Macar İskender - A. Reşat : Kapitülasyonlar (eski Türkçe)
2 — İmtiyazatı Ecnebiye: Mehdi Fraşerli (eski Türkçe)
3 — Hakkı Yeniay : Osmanlı Borçları Tarihi (1936. yeni Türkçe)
4 — Z. Karamürsal : Osmanlı Malî Tarihi (yeni harflerle)

Yeni Türkiye'nin durumu :

Fakat şu da bir gerçektir ki, dünyanın bugünkü durumu ve gidişatı içinde millî bir sermaye birikmesinin şartları, geçen yüzyılın şartlarına bakarak, başka bir mahiyet almış bulunuyor. Bu değişen şartları kısaca ve kaba hatları ile şu birkaç noktada toplayabiliriz :

1 — Türkiye esasen sömürge sahibi olmadığı gibi, sömürge edinmek davasında da değildir. Türk İnkılâbı, mahiyeti bakımından anti-emperyalisttir. Ve sömürgecilik nizamının bir antitezi, bir reaksiyonudur. Konusu da, her şeyden evvel, bu sömürgelik bağımlılığının red ve inkârıdır. Bu inkılâbın selâmeti ve korunabilmesi, yalnız Türkiye'de değil, bütün dünya yüzünde sömürgecilik nizamının tasfiyesine bağlıdır. Çünkü bu nizam bakî kaldıkça, elbette ki az gelişmiş bir ülke olan ve büyük sanayi memleketlerince de hiç bir zaman eşit şartlarla kabul edilmeyen memleketimizin, yeniden sömürgecilik esaretine ve kontrollerine sürüklenmesi mümkündür.

2 — Sömürge şartlarına ve dolayısıyle kapitalizmin geçen yüzyıllardaki gelişme ve akışına uygun birikme vasıta ve kaynakları meselâ kolay taksim olunacak veya sömürülecek sömürgeler, korunmuş sürüm alanları, garantili tüketim piyasaları, alım gücü, genişlemeye elverişli pazarlar artık mevcut değildir. Sanayi mamullerimizi rekabetsiz sürebileceğimiz ve henüz sermayedarlık seviyesine erişmemiş geniş pazarlarımız yoktur.

3 — Tarım ham maddelerini ve gıda maddelerimizi satabileceğimiz pazarlarda, bize göre daha teşkilâtlı ve üretimlerinde daha vasıflı, standartlı ülkelerin rekabetleri ile karşılaşmaktayız. Bu da, hemen yalnız tarım ürünlerinden ibaret olan ihracat imkânlarımızı sarsmakta ve bu kanaldan dahilde sermaye birikimi şartlarını daraltmaktadır.

4 — XIX. yüzyılın sermaye biriktiren memleketlerinde, büyük sermaye hareketlerinin ve sermaye birikmelerinin en emin belirtisi, ticaret sermayelerinin sanayi sahasına akışıdır. Fakat böyle bir sermaye birikimine malik olmayan, yalnız sermaye piyasasından (yani uzun vadeli yatırım sermaye kaynaklarından) değil, ticarî ser maye piyasasından (yani kısa vadeli ikrazat kaynaklarından) da yoksun olan, bankalardaki mevduat yekûnları sıfır denecek halde olan bizimki gibi bir ülkede bu sanayi yatırımlarının bu kaynaklardan sağlanması ümidi, bu günün şartları içinde yoktur.

5 — Nihayet bir de çağdaş kapitalizmin en mühim hareketlerinden biri olan yabancı sermaye akışlarına, yani dış ülkelerden memleketimize para, kredi, tesisat, ihtisas şeklinde sermaye ithali imkânlarına gelince, bugün için bunu hesap dışı tutmak, realist bir davranış olur. Bunun iki sebebi vardır:

a — Millî Mücadelenin zaferle sonuçlanmasından sonra Lozan Muahedesiyle bütün kapitülasyon kayıtlarına, bütün yabancı

sermaye imtiyazlarına ve bütün Düyunu Umumiye (Saltanat borçları) müessese ve külfetlerine karşı aldığımız istiklâlci şahlanış. Bu şahlanışın yeni Türkiye'nin zaferi ile sonuçlanmasının, Türkiye'yi köle ülke olarak görmeye alışmış Avrupa sermaye çevrelerinde yarattığı hayal kırıklığı ve yeni devlete karşı boykot davranışları..

b — Bizzat yeni devlet yöneticilerinin de, en az yüzyıldan beri Türk topraklarında hüküm süren yabancı sermaye hakimiyetinin ruhlarda yarattığı eski aşağılık duygusundan kurtuluşu. Yabancı sermayeye karşı duyulan ürkütü. Ve buna benzer reaksiyonlar(1)...

Hulâsa, iktisadî bir istiklâl savaşı içinde yaşadığımız şu tarihî devrede, bu istiklâlin en reel ve gerçek esası olan millî sermaye birikmesi bakımından bugün, tamamiyle hususî ve ciddî şartlar içinde bulunuyoruz. Fakat bu durum, yani millî bir sermaye birikmesi imkân ve vasıtalarının geçen yüzyıla bakarak değişmiş olması millî sermaye birikmesinin kısır ve verimsiz kalmasını değil, bu birikme için bugünün şartlarına uygun vasıta ve kaynakların aranmasını gerektirir. Çünkü bütün yatırımların mayası,

---

1 O zamanki Başvekil İsmet Paşa'nın, 30. VIII. 1930'da ve demiryolunun Sivas'a varması dolayısıyle orada verdiği uzun ve çok manalı nutku, bu bakımdan önemle üstünde durulmaya değer.

nihayet sermayedir ve bunun yolu, gene bu mayayı yaratmaktır.

Meselâ büyük iktisadî faaliyetlerde, büyük yatırımlarda Türkiye, daha gelişmesinin başından başlayarak devletçi olmak zorundadır. Avrupa'da sermayedarlık gelişmesinin ilk merhalesi ise, şeklen de olsa, devletin iktisadî faaliyetlere müdahale etmemesi, yani liberalizm idi. Gerçi bu sistem daha önce de değindiğimiz gibi, pekâlâ tartışılabilir. Meselâ kapitalizmin ilk safhasında, yeni doğan sanayi burjuvazisinin bir taraftan serbest işçi gücü bulmak için feodalizm ve lonca kayıtlarına karşı saldırışı, diğer taraftan serbest pazar ve ham madde kaynakları bulmak için dünyayı paylaşışı ve bu arada, hem içeride, hem dışarıda cereyan eden kanlı olaylar, nihayet bizzat devletin iktisadî hayata müdahalesinden başka nedir? Hulâsa, Avrupa kapitalizminin temelinde, bir taraftan feodal hukukun tasfiyesi, diğer taraftan her ne pahasına olursa olsun sömürgeler edinmek mücadelesi, iki aslî faktör olarak yatar. Bu faktörlere işçi gücünün, yani ücretli işçiliğin yarattığı fazla kıymetleri de katınca, kapitalizmin aslî dayanakları kendiliğinden belirir.

Batıda kapitalist devlet tipinin, bütün gücü ile müdahale ettiği ve hâlâ da müdahalede devam etmekte bulunduğu bu aslî faktörler üstünde yürüyen serbest mübadele, yahut liberal denilen münasebetler, gerçekte bu sistemin aslından ziyade, üst müesseseleridir dahi denilebilir.

Hulâsa bize gelince, biz, iktisadî kuruluş davalarımızın, daha ilk adımından başlayarak «devletçiyiz» dediğimiz zaman biliyoruz ki, inkılâbımızın bu seciyesi, bugünün hem millî, hem beynelmilel şartlarının bir zorunluğudur. İnkılâbımızın yapısından gelen bir temel doktrindir. Bu sebeple bizim için ikti-

sadî nizamın bu şekilde gelişmesi, inkılâbımızın bir temel davasını teşkil eder. Memleketimizde bu gün özel teşebbüsün ve şahıs sermayelerinin, az çok önemlice şu veya bu teşebbüsleri bile kavrayamayacak kadar zayıf oluşu da, bu tarihî zorunluğun başka bir icabıdır.

Millî sermayenin hızlı ve emniyetli birikmesi için, millî sermaye birikimini, her şeyden evvel, millî iş gücünün, millî iş birliğinin hızla düzenlenmesi ve teşkilâtlandırılması ilk şarttır. Biz bu temel üstünde sermaye birikimini, evvelâ, bu rasyonel düzenleme, planlama ve teşkilâtlandırma hareketleri içinde gelişecek iç pazarın ve millî sermaye hareketlerinin hâsılasından bekleyebiliriz. Yabancı sermaye ile er geç mukadder olan temaslar ve işbirlikleri, memleket içinde teşkilâtlı bir muhatap bulursa, kurulacak münasebetler daha haysiyetli yürüyecektir.

Dış pazarlarda rakiplerimizin daha bilgili ve daha teşkilâtlı rekabetlerine rağmen tarım maddeleri ihracatımızı bu pazarlarda tutabilmek zorundayız. Bunun için de, hem tarımda tekniği ve üretim usullerini geliştirmek, hem de bunların sürüm (marketing) ve oralarda tüketimini günümüzün usul ve şekillerine uydurmak şarttır. Fakat bu arada asıl önemli davalardan biri, dışarıya ham madde olarak bugüne kadar sürdüğümüz bazı tarım mahsullerini (pamuk, yün, vb..) bir kısım madenlerimizi, memleket içinde işlemek ve bunun için de gerekli sanayii kurmak suretiyle değerlendirmektir. Bu işlerde devletin, etbette ki açık, dürüst ve direkt müdahale ve tanzim faaliyetleri olacaktır.

Devletin iktisadî fonksiyonlarının, bütün cihanda da günden güne genişlediği ayrıca bir gerçektir. Devletin bugüne kadar ön planda gelen idarî fonksi-

yonlarının, gittikçe arka planda kalarak, asıl etkili faaliyetlerinin iktisadî işlere ve teşkilâtlara yöneldiği meydandadır. Böyle bir çağ ve çığır içinde, aslında ve zaten bir yeniden inşâ işi olan Türk devletçiliğinin, bu inşacı vasfını görmemek veya onu ihmal etmek nasıl kabil olabilir? Bu müdahale ve inşa faaliyetinin sınırlarına gelince, bu konuda şimdiden birtakım sınırlandırmalara gitmek ve şimdiden ölçüler ileri sürmek, yersiz ve vakitsiz olsa gerektir. Yalnız devletin bu müdahale ve tanzim vazifesinin durmadan genişleyeceğine de, şimdiden muhakkak olarak bakabiliriz. Devletin, gittikçe tamamlanacak, aslî bir iktisadî düzenleme, planlama ve teşkilâtlandırma cihazı olarak gelişeceğine inanıyoruz. Memleketimizde zaten ve daha şimdiden, kara ve deniz ulaştırması, muhabere teşkilâtının devlet elinde olduğu, kredi müesseselerinin ya devlet mülkiyeti, ya devlet kontrolü altında bulunduğu, büyük sanayi tesislerinin devlet eliyle kurulması yoluna gidildiği, yabancı imtiyazlı işletmelerin devlete intikal etmekte olduğu ve yarın yabancı sermayelerle yapılabilecek işbirliklerine de, devletin daha emniyetli bir muhatap olabileceği aşikârdır. Kurulmuş ve kurulacak bütün kooperatifler, devletin ya yardımı, ya müdahalesi ile kurulabilmektedir. Hattâ ihracatın tanzimi, reklâm ve sergileme işlerinin bile devlet eliyle yapılabildiği düşünülürse, özel teşebbüsün bu akım içinde devlet sermayesine hakim bir duruma gelebilmesi pek düşünülemez. Hulâsa Türkiyede devletçilik, bugün fiilen başlamış bir cereyan, yarın ise hakim ve düzenleyici bir sistemdir denilebilir...

⁂

Millî sanayi :

Modern teknik, en iyi ifadesini modern sanayi sisteminde bulur. İleri teknikli bir sanayi sistemi, millî iktisat yapısının hem temeli, hem iskeletidir. Gerçek manasıyle millî bir ekonominin bütün diğer faaliyet kolları; para, mal hareketleri, ulaştırma işleri, memleket ölçüsünde tam bir millî pazarın teşekkülü, ancak millî sanayi sistemi etrafında şekilleşebilir. İleri teknikli bir millî sanayi sistemi, cemaatla milleti, yahut henüz bir millet haline gelmeyen, henüz milletleşmekte olan toplum yapısını birbirinden ayıran ayırd edici faktörlerden biridir. Millî sanayi sisteminin toplayıcı ve birleştirici tesirlerinden mahrum bir toplumu, fertleri arasında karşılıklı, fakat köklü ilişkiler kurulmuş, bir kader birliği içinde bir toplum saymak, mümkün değildir denilebilir. Bugünkü Avrupa'da milletlerin herbiri, gerçek iktisadî birliklerini, ancak kendi sanayi sistemlerini yaratmak suretiyle ve yaratabildikleri nispette kurabildiler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son devrinde, el sanayii ve manifaktür şeklinde de olsa, o bütün ülkede müşterek ilişkiler yaratıcı ve ülkenin yararına işleyen bir sanayi sistemi kalmamıştı. Hattâ bu ülkenin yarı sömürgeleşmesi, bu el ve manifaktür düzeninde de olsa kendi sanayiini kaybetmesi ile başlamıştır denilebilir. Kapitülasyonları tasfiye edemeyen Genç Türkler Türkiyesinde de, millî bir sanayi varlığından ve böyle bir varlığın ifadesi olan bir millî sanayi siyasetinden bahsetmek mümkün değildir. Zaten sömürge ve yarı sömürge şartları içinde yaşayan herhangi bir memleket gösterilemez ki, orada millî bir sanayi sistemi gelişmek yerleşmek imkânını bulabilsin. Bu gibi ülkelerde, az çok bir ticarî serma-

ye birikimi sağlanabilse bile bu sermaye, gene ve ancak ticaret sirkülasyonları sahasında kendine iş konuları arayabilir. Çünkü malî sermaye bu gibi ülkelerde zaten yabancı sermayenin elinde veya kontrolündedir. Bu yabancı sermayenin menfaatı da, ülkenin sanayileşmesi değil, ufak tefek tesislere gidilse bile tümü ile, yabancı ülkelerin sanayi mamullerine bir ham madde pazarı halinde kalmasıdır. En tam ve karakteristik sömürge, bütün millî kaynakları, yabancı ülkelerdeki sermaye teşebbüslerinin hayrına yarayacak şekilde teşkilâtlandırılan ülkedir. Yani hammadde ve gıda maddeleri üreticisi ve aynı zamanda metropollerin sanayi mamullerinin tüketicisi olan ülkedir.

Fakat millî menfaatlar hesabına kurulan ve çalışan, bu suretle de yabancı menfaatlar hesabına değil, millî ekonomide sermaye birikmeleri sağlayan, millî devletin kontrolüne bağlı ve ileri teknikli bir sanayi sistemi ise, sömürge rejiminin zıddıdır ve onun karşısındadır. Böyle bir cihazlanmanın meydana gelebildiği bir memleket, artık sömürge ve yarı sömürge değildir. Milli bir ekonomi bütünüdür... Bunun içindir ki normal şartlar altında bir ülkede, millî bir sermaye birikiminin yaratılmasına yönelen iktisadî faaliyetlerin en önemli, en emin belirtisi ve belgesi, o memlekette malî ve ticarî sermayelerin, millî bir sanayiin yaratılışına yönelebilmesidir. Hulâsa bir millî sanayi sistemi, millî bir kurtuluş hareketinin ve gerçek bağımsızlığın mihverini teşkil eder..

Millî sanayii, ham maddesi ile besleyecek ileri bir tarım sistemi, köyün ham maddesini ve gıda maddelerini şehre ve şehrin mamul maddelerini köye taşıyacaktır. Bu suretle memleketin bütün bucakları birbirine bağlanacaktır. Memleket ölçüsünde bir

ulaştırma şebekesi, para ve mal hareketlerinin bütün memleketi kapsayacak bir mahiyet alışı, hulâsa millî iktisat çarklarının millî menfaatlar hesabına işlemesi, ancak bir millî sanayi mihveri etrafında mümkün olabilir.

Meselâ Osmanlı İmparatorluğunda böyle bir mekanizma kurulabilmiş değildi. Orada iktisadî çarklar, mal hareketleri, ulaştırma şebekeleri, para ve kredi sirkülasyonları, hep yabancı sermayenin çıkarları hesabına işlediği içindir ki orada bir millî iktisat nizamından bahsedemiyoruz. Osmanlı İmparatorluğu ekonomisinde Türk milleti, bu yabancı çıkarlar hesabına pasif bir obje idi. Bu böyle olunca da, orada millî bir devletten de elbette kI bahsedemiyoruz. Çünkü orada devlet, memleketin ekonomisine Vâziülyed, yani elkoyan değildi. Böylece de Osmanlı Devleti, müstakil siyaseti olmayan, kendi iktisadiyatına olduğu gibi, kendi siyasetine de elkoyamamış bulunan bir hazin varlıktı. Ve bu devletin bu vasfı, Genç Türkler idaresi devresinde de, böylece yürüdü, gitti. O kadar ki, bu devletin, kendisinin yıkılmasına, parçalanmasına malolan bir dünya harbine girişi bile kendisinin kararı değil, başkasının irade ve müdahalesi ile oldu. Hulâsa Osmanlı Padişahlığının son devresinde devlet, bir gölge müessese haline düşmüştü..

Halbuki vatan denilen varlık, sınırları içinde, kendi iradesine sahip bir milletin yaşadığı topraktır. Yani kendi içinde millî bir iktisat ve siyaset nizamını kurabilen ve onu koruyabilen bir milletin yaşadığı topraktır.. Bu bakımdan eski Osmanlı ülkesi, hattâ ve tam anlamı ile bir vatan bile değildi. Osmanlı Ülkesi denilen topraklar, aksâmı ve eczâsı arasında sağlam bağıntılar bulunmayan bir genişlikti. Bu topraklar üzerinde ve yabancı alacaklıların gelirleri he-

sabına çalıştırılan perişan bir millet, yahut milletler topluluğu yaşatılıyordu.

Halbuki inkılâbımız, bu perişan, bu ilkel ve bağımlı varlığın kalıntıları üzerinde, onun tamamıyle zıddı bir vatan ve bir millet yapısını doğurmaya, yoğurmaya çalışmaktadır. İnkılâbımızın konusu ve hedefi, her türlü yabancı siyasî ve iktisadî hakimiyet, nüfuz ve kontrollerden arınmış, bir vatan ve bir millet birliği vücuda getirmektir. Bu ise, her şeyden evvel, modern ve ileri tekniğin eseri olan millî bir sanayi sisteminin yaratılması ile mümkün olur. Bu bakımdan; millî sanayi davası, millî istiklâl mücadelesinin mihveri ve iskeletidir de. Milletimiz, eğer milletler arasında özgür, haysiyetli bir bütün olarak yerini alacak ve bu milletler ile, bu şartlar altında işbirliğine girişecekse, her şeyden evvel bu millî sanayi şebekesini kurmak, yaratmak zorundadır..

Cihanda sanayiin, yalnız belirli memleketlerde yoğunlaşmasından ve diğer ülkelerin sanayisiz bırakılmalarından doğan sömürgecilik nizamının kökünden tasfiyesi için, bu sanayisizleştirilmiş veya sanayilerini kurmaktan mahrum bırakılmış olan ülkelerin kendi millî çıkarlarına uygun bir şekilde sanayileşmeleri, kaçınılmaz bir zorunluluktur. Yoksa bunu sağlamayacak bir millî kurtuluş hareketi veya kurtuluş hareketleri, kendi tarihî misyonlarını yapmamış olur ve süratle soysuzlaşmaya mahkûm olarak kalırlar...

*
**

Gümrük istiklâli :

Gümrük istiklâli, özgür ve bağımsız bir millet yapısını ve bir millî işbirliği sistemini koruyan millî sınırlar kavramının, iktisadî ifadesi ve şekilleşmesidir..

Milletin, kendini mahkûm kılan sömürge ve yarı sömürge şartlarına karşı siyasî istiklâl için isyanı demek olan İstiklâl Harbi, nasıl bir millî vatan sınırları için ve bu sınırlar üzerinde veya uğrunda cereyan ederse, milletin kendini bağımlı kılan iktisadî kayıtlara karşı isyanı da, vatanın iktisadî sınırları da demek olan bu hudutlar üzerindeki gümrük istiklâli için cereyan eder.. Milletin gücü ile ve milletin kanı pahasına kazanılan, fakat devletin bağımsız bir gümrük siyaseti ile muhafaza ve müdafaa olunmayan bir istiklâl savaşı, kazanılmış sayılamaz. Müstakil bir gümrük siyaseti ile korunmayan sınırlar, müstakil bir vatanın sınırları sayılamaz. Böyle sınırlar bir millî kurtuluş savaşı geçiren, veya geçirecek olan milletler için, vatan sınırları değildir...

Ama yalnız başına gümrük istiklâli de, millî emeğin korunması ve millî bir işbirliğinin emniyetle gelişmesi için teminat teşkil etmez. Millî iktisat şartlarının, ticarî münasebetlere girişilen memleketlere bakarak, hiç olmazsa ileri memleketlere az çok yakın bir düzeye erişmediği bir ülkede, bilhassa sanayii geliştirmek, korumak için uygulanmayan bir gümrük siyasetinin amelî bir değeri yoktur. Yani gümrük istiklâli ve koruyucu gümrük tarifeleri, sadece bir bütçe geliri için değil, korunacak bir sanayiin hayrına düzenlendiği zaman millî bir değer taşır. Bu sebeple gümrük istiklâli ile koruyucu gümrük siyasetini daima bir arada almak ve bu koruyuculuğun da, bütçe gelirlerini değil, korunacak bir sanayii gözönünde tutmasını sağlamak lâzımdır.. İşte bir millî kurtuluş hareketinin, üstünde katiyen tartışma kabul etmez olan gümrük istiklâli kavramı, ancak böyle bir kavramdır. Yani bir bütündür. Böyle bir prensip ise, millî bir kurtuluş hareketinin aslî prensiplerinden birini teşkil eder...

Millî istiklâl mücadeleleri safhasına ayak basmış bir sömürge veya yarı sömürgede, hammadde ve gıda maddeleri üretimi pekâlâ gelişmiş olabilir. Ama bu gelişme, daha ziyade yabancı sermayenin çıkarlarına yürütülür. Fakat asıl millet yararına bir millî sanayiin kuruluşudur ki bu kaderi değiştirerek, memleketin ham maddelerini de memleketin hayrına işletmeye yönelebilir. İşte bu gelişmedir ki millî ve koruyucu bir gümrük siyasetini zarurî kılar. Gene ancak böyle bir koruyucu nizam altındadır ki memlekete akacak yabancı sermayeler, kendilerine emin kâr hadleri sağlamak suretiyle müstakil bir ülkenin ekonomisine katılabilirler. Bu sebeple gümrük istiklâli ve himayecilik, bizim gibi istiklâlini yeni kazanan bütün genç milletler için, millî sermaye birikiminin de, emin vasıtalarından biridir.

Bir zamanlar büyük sanayi memleketlerinde gümrük koruyuculuğunu, liberal bir iktisat siyaseti bakımından reddeden, yani proteksiyonizmi, millî iktisat çarklarının normal çalışmasına engel sayan ülkeler de bu gün, ya otarşinin, ya proteksiyonizmin duvarları arkasındadır. Şimdi biz bir gümrük himayeciliğinin ne kadar şiddetli olabileceğini, ancak, büyük sanayii elinde tutan bu eski liberal ülkelerin icraatında görüyoruz. Çünkü artık dünya, eski itaatlı ve Avrupa'ya karşı başı eğik dünya değildir.

Bize gelince, biz zaten içeride millî sermayeler birikmesini, herşeyden evvel kendi iç pazarımızın geliştirilmesine dayandırmak zorunda olduğumuzdan, bizim kapatabileceğimiz gümrük duvarları, dünya pazarları üstünde kavgadan değil, kendi millî gelişme şartlarından doğan millî bir zarurettir.

*
**

Ancak şunu da işaret etmeliyiz ki, sanayi, sadece sanayi olduğu için korunmaya lâyık değildir. Dünyada mevcut bütün sanayi kollarının hepsinin ve hep birden memleketimizde kurulmasını istemek ve gümrüklerimizi, dışarıdan gelen bütün sanayi mamullerine kapamak, elbette ki akla gelmez. Gümrük himayesi ancak memlekette kurulması istenen ve korunması gereken sanayi kolları veya tesisleri içindir. Memleketimizin ise, dünyanın bütün sanayi kollarını kendi sınırları içinde kuramayacağı ve nice sanayi mamullerine bugün de, yarın da gümrüklerini açmak zorunda bulunduğu malûmdur. Ancak bu noktada dava, artık sadece bir teknik değerlendirme meselesi olduğu için, bunun ölçüleri, kriterleri üzerinde durmak, bu kitabın konusu değildir. Bu bir iktisadî plan ve yatırım konusudur ki, ancak, karşılaşılacak hallere ve şartlara göre, her defasında ve zamanına göre işlenecektir..

Bu sebeple ve burada bu bahse son verirken, yalnız şunları özetlemekle yetineceğiz : İktisadî istiklâlin gerçek bir temeli olan millî sanayiin inkişafı ve bu inkişaf sayesinde bir millî işbirliğinin, yani ülkede iktisadî bir bütünlüğün kurulabilmesi için, gümrük istiklâli ve koruyucu bir gümrük tarife sistemi üzerinde tartışma caiz olmayan bir prensip olarak, inkılâbımızın prensipler temelinde yer alır. Bu prensipi, her zaman taarruzdan korumak, korunmuş bulundurmak ve bu istiklâlin zerresini fedaya razı olmamak, millî bir devlet görüşünün de aslî vasıflarından biridir...

XIII

MİLLÎ KURTULUŞ HAREKETLERİNİN ANA PRENSİPLERİ

İnkılâbımızın ideolojisi, millî kurtuluş hareketimizin, gerek tarihî şartlardan, gerek çağımızın icap ve zaruretlerinden gelen prensiplerden manasını alır.

Bu prensipler, yalnız Türk millî kurtuluş hareketinin değil, bize benzer bütün millî kurtuluş hareketlerinin de tarihî yapısını ve hedeflerini verir.

Millî kurtuluş hareketlerimizin prensipleri, bu hareketleri tarih içinde veya çağdaş, bütün hareketlerden ayırdeden, ona aslî vasıflarını ve manalarını veren kutsal anlamlardır.

Eski Bir Dünya Nizamından, Yeni Bir Dünya Nizamına!

Buraya kadar verilen izahlardan sonra, millî kurtuluş hareketlerinin ana prensiplerini artık özetleyebiliriz :

1 — Millî kurtuluş hareketleri, tarihî orijinleri bakımından, milletlerarası bir tezadın, bir çelişmenin eseridir. Yani sömürgeci ülkelerle, sömürge ve yarı sömürgeler arasındaki iktisadî ve siyasî çelişmenin bir neticesidir.

Bu çelişme, tarih içinde kaynağını, bir taraftan Batı ülkelerinde makinaların sanayie uygulanması ile başlayan büyük sanayi inkılâbından, diğer taraftan bu sanayiin, dünyanın belirli yerlerinde yoğunlaşması, buna karşılık dünyanın asıl büyük parçalarının, eski sanayi varlıklarını da kaybetmeleri şeklinde beliren eşitsizlikten alırlar...

2 — Millî kurtuluş hareketlerinin başlangıç noktası dünya ölçüsünde ve milletlerarası bir çelişme olduğu gibi, hedef ve gayeleri de, bu dünya ölçüsünde çelişmenin çözül-

mesi ve tasfiyesidir. Yani bir kısım memleketlerin, diğer kısım memleketlere karşı iktisadî ve dolayısıyle de siyasî bağımlılığı şeklinde meydan alan sömürgecilik tezâdının hallidir.

Bu bakımdan millî kurtuluş hareketleri, gerek tarihî kaynakları, gerek gelişme yönleri itibarıyle, cihanda ve cihan ölçüsünde bir çelişmeyi temsil ederler. Bu hareketlerin mahiyetlerinden çıkarılması gereken dünya ölçüsünde bir davayı temsil ederler.

Millî kurtuluş hareketleri, herhangi diğer bir akımın veya çelişmenin, peyki, rezerv kuvveti veya tâbii değildirler...

3 — Tarihî mahiyetleri bakımından millî kurtuluş hareketleri, dünyanın iktisadî birliğini parçalamasını ve dünya iktisadî varlığını teşkil eden ünitelerin, kendi kabukları içine çekilerek, gittikçe iptidaîleşmelerini hedef tutan menfî ve geriletici birer faktör değildirler.

Bu hareketler gerçi, millî kurtuluş mücadelesine giren sömürge ve yarı sömürgelerin, yani iktisaden ve hattâ siyaseten bağımlı ülkelerin, basit birer ham madde üreticisi ve pasif birer pazar olmaktan çıkmalarını hedef tutar. Bu arada protek-

siyonizmi şiddetle uygulamak durumunu güden otarşik varlıklar halinde de görünürler. Ama bu otarşi, yukarıda işaret edilen amaçlara ulaşmak için, geçici bir oluş devridir. Bu akım, bu oluş, bu ülkelerin kendilerini, dünyanın diğer ülkeleriyle ebediyen işbirliğinden kaçınmaları ve

ebediyen, dünya mübadeleleri dışında kalmaları demek değildir.

Bilâkis, dünyada milli kurtuluş hareketlerinin gelişme istikametleri, sömürge ve yarı sömürgelerle iktisaden kayıt altına alınmış memleketlerin kendi millî üretim cihazlarını, imkânların azamî haddinde geliştirmek ve bu suretle de dünya üzerinde iktisadî bütünler, cüz-ü-tamlar halinde dünya mübadelesinde yerlerini almaları içindir. Bu suretle de, bağımlı ve bağımsız ekonomiler nizamı yerine, bağımsız ve eşit haklı ekonomilerin karşılıklı işbirliklerine dayanan daha rasyonel bir dünya birliğinin kurulması istenmektedir. Başka ülkelerdeki sosyal mücadeleleri ve iktisadî buhranları geliştirmek için, millî kurtuluş hareketlerine giren ülkelerin kendilerini dünya ile iktisadî ilişkilerden büsbütün çekmeleri görüşü, bu kurtuluş mücadelesine giren ülkeleri ancak iptidaîliğe mahkûm eder. Onları sefilleştirerek, bu sefer de diğer ve daha üstün siyasî ve ekonomik güçlerin nüfuzu altına düşürür..

4 — Üretim vasıtaları ve cihazları ile tekniği benimsemek tarzı arasında, toplum aleyhine olan çelişme, yani çağdaş liberal kapitalizm, yahut da teknikle insan emeği arasındaki uygunsuzluk, çağdaş dünyada çelişmelerin ve bu arada sömürgecilik nizamının da anasıdır. İleri tekniğin, büyük iktisadî faaliyetlerin toplumun denetimi ve düzenlemesi altına alınmamış olmaları yüzünden, çağdaş toplumda her teknik terakki, gene toplum içinde bir ta-

raftan refah vasıtalarını arttırırken, diğer taraftan çeşitli çelişmelere yol açar. İleri tekniğin, büyük üretim vasıta ve müesseselerinin, bir devlet planı ve toplum kontrolü altına alınması, millî kurtuluş hareketlerinin objektif mahiyetine ve inkişaf istikametlerine iki sebeple uygun düşer :

a — Milletler arasındaki iktisadî tâbiiyet nizamının ve milletlerarası kavgaların tasfiyesi;

b — Millet yapısı içindeki iktisadî menfaat çatışmalarının ve sınıf kavgalarının tasfiyesi.

Cihanda sanayiin yalnız az sayıda memleketlerde yoğunlaştığı ve o memleketlerde de başıboş gelişen sanayiin, sanayici ülkeler arasında da hammadde ve pazar kavgalarına meydan verdiği müddetçe, cihanda sömürgecilik çelişmesinin tasfiyesine imkân yoktur. Bu suretle de millî kurtuluş mücadelelerinin en esaslı gayesi, ulaşılmamış olarak kalır.

Milletlerarasındaki bu iktisadî bağımlılık-bağımsızlık çelişmesinin tasfiyesi için, şimdi ancak bazı sanayici ülkelerde gelişmiş ve yoğunlaşmış olan sanayiin ve yüksek tekniğin, bütün cihana yayılışı, yani bütün dünya ülkelerinin, tekniğe ve sanayie sahip ülkeler haline gelişi, bu sebeple bu hareketlerin aslî gayelerinden birini teşkil eder. Bununla birlikte, toplum içinde sosyal gelişmelerin ve bu sosyal yapının temelini teşkil eden iktisadî münasebetlerin, devletin planlı bir düzenlenmesine dayanan rasyonel bir nizam al-

tına alınışı, millî kurtuluş hareketlerinin aslî gayelerinden biridir. İleri sanayi ülkelerini sosyal çelişmeler içinde yaşatan sınıf kavgaları, ancak bu suretle parçalayıcı etkilerini kaybederler.

Zaten Türkiye'de ve Türkiye'ye benzer memleketlerde, sermayedar ülkelerdeki büyük mülkiyet münasebetleri, sanayi, kredi, ulaştırma alanlarında esasen gelişmiş değildir.

Batı ülkelerinde keskin sınıf farklılaşmalarının ve dolayısıyle sınıf kavgalarının besleyici temeli olan bu aşırı sermayedarlık mülkiyeti şekillerinin doğmasının ve zararlarının önlenmesi, planlı bir iktisat devletçiliğinin tanzim ve murakabesi altında pekâlâ kabildir.

Türkiye'de ve bize benzer memleketlerde devlet, geçen yüzyılda bilinmeyen bir yeni vasıfla, yani sahip olucu, planlayıcı ve çelişmeleri önleyecek şekilde toplumu yönetici vasfı ile sahnede yerini alacaktır. Büyük sanayi, büyük istihsal üniteleri ve en büyük mülkiyet, milletin adına ve milletin malı olarak bu yeni devletin elinde ve yönetiminde olacaktır. Özel sektör, yani karma ekonominin gerektirdiği fakat toplum içinde aşırı sınıf farklılaşmaları ve çelişmeler yaratmayacak iktisadî faaliyetler, elbette ki kendi alanlarında devam edeceklerdir. Ama aslolan, önde olan, bütün millî ekonomiye hakim etkisini vuran, büyük iktisadî faaliyetler alanında elbette ki devlettir..

5 — Tekniğin yoğunlaştığı büyük sanayi mem-

leketlerinde sınıf çelişmesinin çözümlenmesi, ihtilâlden, çeşitli reform tedbirlerine kadar muhtelif yollar ve şekiller ile işlenip araştırılmıştır. Fakat millî kurtuluş hareketleri ve onların objektif şartlarına uyan sosyal devlet bakımından bu mesele, ancak bir plan, önceden düzenleme ve iktisadî denge meselesidir. Eğer bu planlama yapılmaz, bu düzenleme sağlanarak aşırı sınıflaşmalar önlenmez ve sosyal adalete dayanan bir denge sağlanmazsa, o zaman millî kurtuluş hareketlerine sahne olan ülkelerin sosyal yapılarının da, illetli bir şekilde gelişmeleri elbette ki mukaddderdir.

Bu ülkelerde bugün, gerçi ortaçağ artığı sınıflar ve sınıf kalıntıları vardır. Fakat millî kurtuluş hareketleri, kendi tarihî zaruretlerine uygun bir gelişme ile sosyal devleti kurduğu ve yarattığı takdirde, bir taraftan sanayi alanında, yahut diğer çağdaş iktisadî faaliyetler alanında yeni aşırı sınıf farklılaşmalarını önleyebileceği gibi, diğer taraftan da bu ortaçağ kalıntılarını, toprak reformları ve diğer reformcu, fakat kesin ve müsamahasız ıslahat tedbirleri ile tasfiye edebilecektir..

6 — Büyük sanayiin yoğunlaştığı memleketlerle sanayiden yoksun memleketler arasındaki iktisadî ve siyasî bağımlılığı sürdürecek her hareket, hattâ bu hareket bir inkılâp olsa bile, millî Kurtuluş hareketleri bakımından, olumsuz ve geri bir toplum hareketi olacaktır. Bize göre bu ülkelerde progerssist, ilerici bir hareket ancak, bir

taraftan millet içinde, diğer taraftan milletler arasındaki çelişmeleri, yani keskin sınıf kavgaları ile, sömürge şartlarını tasfiye edecek bir hareket olabilir.

7 — Millî kurtuluş hareketleri, bugünkü dünya nizamının çarklarından ve gidişatından ıstırap çeken bütün milletlerin, yani siyasî ve iktisadî hakları kayıt altına alınmış bütün memleketlerin müşterek davasıdır. Bu bakımdan millî kurtuluş hareketlerine girişen veya ergeç girişecek olan millet ve memleketlerin, aralarında ne kadar mesafe veya ne kadar ırk, dil, kültür veya sosyal yapı farkı olursa olsun, davaları mahiyet ve hedef bakımından birdir. Yani aralarında bir mukadderat iştiraki vardır. Bu mukadderat birliğinin anlaşılması ve ruhan benimsenmesi, millî kurtuluş hareketlerinin dünya ölçüsündeki önem ve etkilerinin her vesile ile ilânı ve savunulması bu hareketleri yürütenlerin tarihî vazifesi olduğu kadar, bu hareketlerin itibarı ve zaferi için de şarttır.

8 — Bir millî kurtuluş hareketi, ne yalnız siyasî, ne yalnız iktisadî ve hukukî bir hadisedir. Bu hareket, milletin siyasî, iktisadî, hukukî istiklâlini ve bu istiklâle dayanan müstakil bir devlet yapısını hedef tutar. Bu sistemin bütün ideolojik unsurlarını ve prensiplerini kendinde toplar. Böylece de bir millî kurtuluş hareketi, bir toplumun, bir milletin, bir doğuş, yahut da, yeniden doğuş hareketidir. Yani toplumun tam bir yapı değiştirmesidir. Kısaca bir İnkılâptır.

Bu dava, millî kurtuluş mücadelesine giren bir milletin, kendi üzerinde sömürgecilik şartlarını devam ettirmeyi güden bütün dış kuvvetlere karşı silâha sarılmasıdır. Bu esareti içeride devam ettirmek isteyen ve dış esaretin de temsilcileri olan bütün iç kayıtlara, yani saltanat hukukuna, feodal kalıntılara, kompradorluk imtiyaz veya inhisarlarına, kapitülasyonlara ve daha binbir küçük düşürücü müessese ve zihniyetlere karşı isyan ve ihtilâlidir..

Bu mücadele, din ve dünya aristokrasisinin, cismanî ve ruhanî derebeyliğin, millî istiklâlin halk yararına gelişmesini önleyen ve ona karşı çıkan bütün oligarşi zümrelerinin, kötü ve dar bir aracı sınıfın, milletin sırtında ve millete rağmen yaşayan pis ve müsrif bir sömürücü nizamının, bütün gücü ile karşısındadır.

Dar görüşlü kombinezonların, köke inmeyen ıslahat edebiyatının, aracılık ve uzlaşıcılık ruhunun, hulâsa çeşitli maskeler altında iç ve dış bağımlılığı sürdürmek isteyen her türlü uzlaşıcılık zihniyetinin, millî kurtuluş cidallerinde yeri yoktur. Bu mücadelenin, pasif kombinezonlar, siyasî idarî maslahatlar, oyalayıcı parti politikacılığı, sokak veya diplomasi gösterileri ile kazanılacak bir tarafı da yoktur. Millî istiklâle, ancak ve Türk milletinin yaptığı gibi, bir İstiklâl Savaşı ile varılır. Millî istiklâle çıkan yol, istiklâl savaşının meydan muharebelerinden ge-

çer(1).

9 — Millî kurtuluş hareketleri, milletin millet olarak istiklâlini; hedef tutar. Bu istiklâlin, yalnız kazanılması için değil, muhafaza ve devam ettirilebilmesi için de, millet birliğini zedeleyen fertçi, zümreci ve sınıfçı menfaat çabalarına karşı uyanık bulunulması şarttır.

Bir milletin tarihinde millî kurtuluş hareketi devri, o milletin siyasî ve sosyal disipline en ziyade muhtaç olduğu devirdir. Bu mücadele, her şeyden önce, onu anlayan, benimseyen, kendini ona adayan, şuurlu, feragatlı ve idealist bir avangardın, yani bir öncü liderin ve öncüler kadrosunun varlığını zarurî kılar. Bütün fert, zümre, sınıfların üstünde ve yalnız milletin umumî menfaat ve hayrını kendisine rehber eden böyle bir lider ve liderler kadrosudur ki, bu mücadeleyi zaferle sona ulaştırabilir.

İnkılâp prensiplerini kavramış ve bu prensiplerin ruh ve manasını kendisine ahlâk edinmiş böyle bir öncü kadrodan yoksun bir millî hareketin, başarıya ulaşması imkânı yoktur. Ancak böyle bir kadro ve bu kadro içinde müşterek hedefler

---

1 Şimdi bu gerçek, bilhassa Çin - Hindi, Cezayir ve hâlâ devam eden Vietnam savaşlarından sonra, artık tam bir açıklıkla ortaya serilmiştir. Ve bir daha meydana çıkmıştır ki, emperyalizmin ruhu ve vicdanı yoktur. O yalnız silâhtan anlar. Bütün bir milletin kanı pahasına da olsa menfaatlarından bir zerresini bile, silâh teraziye konmadıkça terketmez..

ve heyecanlarla beslenmiş, hattâ standartlaşmış bir öncüler ekibidir ki, bir millî kurtuluş hareketini zafere ulaştırabilir. O halde kadro, bir inkılâbın, aslî şartı ve dinamik gücüdür...

10 — Çağdaş nizamın zarurî birer çelişmesi olarak millî kurtuluş hareketleri, dünyanın bugünkü gidişi ve yarınki kaderi ve manzarası üzerinde etki ve ağırlıklarını gittikçe arttırmak suretiyle, dünya üzerinde ve tarihinde yerini her gün biraz daha almaktadırlar. Bu hareketler, yayılmaya ve kemale doğru her gün biraz daha gelişeceklerdirler(1).

Bu hareketlerden her birinin, yarın kendi iç yapısını, olayların akışı ve şartları içinde alabilecekleri iç yapıyı, sosyal karakteri, daha şimdiden ve teferruatıyle incelemeye, elbette ki imkân yoktur. Bu hareketlere karışan veya karışacak olan her millet, yarın kendi toprakları üstünde kendi iç yapısını, olayların akışı ve şartların yoğruluşu içinde, gene kendisi işleyecektir. Ama bu yapı ne olursa olsun bu toplumlarda, içeriye karşı halk hakimiyeti ve halkın yararı, dışarıya karşı da kayıtsız, şartsız siyasî istiklâl, elbette ki, aslî ve değişmez unsurlar olarak kalacaktır...

11 — Millî kurtuluş hareketlerinin bugün, tam ve gerçek temsilcisi Türkiye'dir Bir taraftan

---

1 Bu sayfaların yazıldığı sırada, dünya, millî kurtuluş mücadeleleri alanında, Türk Millî Mücadelesi'nden başka ve onun kadar şanlı bir misal vermemişti.

çağdaş nizamın en keskin çelişmesi olan sömürgecilik şartlarına, diğer taraftan bu çelişmenin içeride temsilcisi ve koruyucusu olan saltanat döküntülerine, teokratik zümrelere, feodal kalıntılara karşı, milletin filen ve silâhla savaşı, bugün yalnız Türkiye'de en büyük ölçüsünü almış ve zaferlere ulaşmıştır.

Bütün bu mücadele ve zaferlerin ifadesi olan Türk İnkılâbı, yalnız millî tarihimizin değil, insanlık tarihinin de, bu alanda, ilk ve şanlı hadiselerinden biridir..

Taktik ve stratejik zikzaklar ve milletlerin coğrafî - tarihî şartlarından gelen farklar göze alınırsa denilebilir ki, yaşadığımız yıllarda cereyan eden ve yarın cereyan edecek olan millî kurtuluş hareketleri, ana prensipleri bakımından, ancak Türk inkılâp liderlerinin ve Türk inkılâbının açtığı yoldan yürüyecektir. Onun açtığı çığır üzerinden, onun prensipleri üstünden yürüyecektir(1).

Milletimiz, vatan sınırlarının nispeten darlığına ve sayıca nispeten azlığına rağmen, tarihinde daima büyük hareketler yaşamış bir millet olmanın verdiği gururla, tarihin bu yeni devrinde de, dünya ölçüsünde yeni bir hareketin öncüsü ve

---

1 Bu görüşleri bugün, inkılâbımızın ancak aslî prensipleri bakımından değerlendirmekle yetinmek zarureti vardır. Yoksa ülkemizin, halen içinde bulunduğu gelişmelerle, bu aslî prensipleri karşılaştırmak bahsinde, gerek iç çelişmeler, gerek dış etkiler bakımından memleketimizin düşündürücü bir akım içinde olduğunu görmemek, elbette ki kabil değildir.

temsilcisi olmak vasfını yaşamaktadır. Müstakil milleti, tezatsız milleti, ana fonksiyonları planlı bir millî nizam altına alınmış bir millet yapısını yoğurmaya çalışmak işi, bugün bu milletin, yeni ve haklı bir gururunu teşkil etmektedir.. Hem kendisi ile diğer milletler arasında siyasî ve iktisadî eşitliğin, hem kendi içinde ve karma bir ekonomi düzeni içinde olsa da, ana iktisadî faaliyetleri planlı bir kontrol altında geliştirerek ahenkli bir millet yapısının ve böylece, üstünde yaşadığı tabiata karşı şanlı bir mücadelenin ilk ve mutlu misalini, dünyaya elbette ki Türk milleti verecektir...

XIV

K A D R O

İlkel işbirliğinden sınıf farklılığına :

İlkel insan topluluklarında önemli bir iş çeşitliliği yoktu. Bu topluluklarda hakim olan sosyal düzen, basit bir işbirliği şeklidir. İlkel topluluk, ileri bir üretim tekniğine sahip olmadığı için de bu toplulukta bir üretim fazlası olamazdı. Basit bir avcılık, yahut kır ve orman ürünleri ile geçinmeye çalışan böyle ilkel topluluklarda, elbette ki yönetim (sevk ve idare) işleri de, karışık değildi.

Tabiatın kör kuvvetleri, vahşî unsurları, yahut da kendilerininkine benzer komşu topluluklarla mücadele zorunluluğu; ortaya gerçi bazı üstün ve yönetici fertler atabilirdi. Ama bu fertler ancak, o günkü topluluk şartları içinde yürüyen savaş veya tedarik ihtiyaçlarının ortaya attığı insanlardı. Bunun için onların sevk ve idare otoriteleri de, ancak bu işleri yürütebildikleri sürece devam ederdi. Yani ilkel toplum, kendi içinden sivrilen, fakat sonra kayıtsız şartsız topluma hakim olan bir idare ediciler zümresine veya teşkilâtına malik bulunmazdı...

Geçen yüzyılda, Kuzey Amerika topraklarında eski ilkel hayat tarzlarını az çok muhafaza eden ve

daha ziyade yaban sığırı (bizon) avcılığı ile yaşayan kabileler arasında yapılan devamlı incelemeler, ilkel kooperasyon şekli hakkında bize zengin vesikalar vermişlerdir. Hattâ sosyalist edebiyatta «İptidaî Komünizm» diye adlandırılan ilkel işbirliği şekli de, böyle bir toplum yaşayışıdır. İlkel insan topluluklarındaki bu ilkel işbirliği, bu fonksiyon birliği, elbette ki üretim araç ve usullerinin de ilkelliğinden ileri gelirdi. Bu ilkel seviye, toplum içinde bir üretim fazlasına imkân vermiyordu ki o toplumda çeşitli üretim ilişkilerinin doğurabileceği çeşitli zümreler, sınıflar doğsun. Yönetenler ve yönetilenler şeklinde çeşitli toplum tabakaları meydana gelmiş bulunsun...

Fakat teknik, yahut üretim araç ve vasıtaları az çok ilerleyip, toplum içinde az çok bir üretim fazlası elde edilmeye başlayınca, toplum içindeki birlik, eşitlik, beraberlik münasebetleri de değişmeye yüz tuttu. Toplumun yapisı parçalanmaya, yahut tabakalaşmaya başladı. Üretim işlerinin çeşitlenmesi ilkel işbirliğini bozdu. Toplumda, idare ve üretim alanlarında yavaş yavaş bir iş ve vazife ayrılığına, fonksiyon çeşitliliğine yol açtı. Evvelce ya vahşi hayvanlara, ya komşu kabilelere karşı en güçlü, en cesur olanların sivrilmesine ve bu güçlerini devam ettirebildikleri müddetçe imtiyaz sahibi olmalarına benzer yeni sivrilmeler, yeni farklılaşmalar, bu defa yalnız avcılık ve savaş işlerinde değil, idare ilişkilerinde de kendini göstermeye başladı. Tekniğin ilerleyişi nispetinde beliren üretim artışları, bu defa üretimin benimsenmesi, dağıtılması alanlarında da farklılaşmalar yarattı. Hulâsa ilkel işbirliğinin yerini, bu sefer iş ayrılığına dayanan başka türlü bir Toplum nizamı almaya başladı. İlkel topluluklarda görülen «kabilece ve elbirliği ile üre-

tim veya tedarik ile, kabilece ve elbirliği ile dağılış ve tüketim» yerini, aralarında sosyal tabaka farkları beliren bir toplum düzenine bıraktı. Bu yeni toplum nizamında evvelce işbirliğine, üretim ve dağıtımda eşitliliğe dayanan basit toplumda veya ilkel komünizmde olmayan bir iş çeşitliliği doğdu. Tekniğin ilerlemesinden doğan ve toplum düzeninde birtakım üretim fazlalıklarına imkân veren bu iş ve üretim çeşitliliği, toplumun ne kadar ilkel de olsa, kendi yapısı içinde işlerin, her alanda sevk ve idaresini yönetecek insanları, zümreleri zarurî kılıyordu. İş böyle olunca da artık, vazifesi bu nizamı muhafazadan, çekip çevirmekten ibaret olan ve yaptığı bu idarecilik, organizatörlük fonksiyonuna karşılık, toplumun fazla kıymetlerinden, üretim fazlasından kendisine bir pay ayıran üst tabakalar doğdu. Bu üst tabaka insanları veya üretimden bizzat koparak yalnız idare ve korunma işlerinde vazife alan bu ilkel üst tabakalar arasında, toplumun ruhanî yönetiminde vazifeli büyücü, sihirbaz ve rahipleri de saymalıdır. İnsanlık, kır ve orman içi hayatından, ilk otokton, yani yerleşik topluluklara böylece adım adım ilerledi. Bu otokton hayata, yani ziraat tekniğine, ahır hayvancılığına ve böylece de ilkel sitelere geçilince de, hem toplumun sınırları, hem iktisadî işleri genişledi. Hulâsa İlkel kabile hayatından, ilkel avcılıktan, yahut ilkel Komünizm yapısından, toplumlar devrine böylece varıldı(1).

---

1 Zirai kültür hayatına giren, yani avcı-çiftçi olan bu ilk sitelerin en eski kalıntıları, şimdi bizim Anadolu topraklarımızda bulunmuştur. Şimdiki tahminlere göre insanlığın ilk yerleşme alanı olarak kabul edilen Yeşil Kuşak, yahut Yeşil Ay çizgisi (Irak doğusunda Zagros, Kuzeyinde ve Anadolu güneyinde Anti-Toros, Toroslar ve Güneye kıvrılan

İtoplum yapısı bu safhaya ulaştıktan sonra, süratle şehir ve devlet kademelerine geçildi. Bu gelişme ise toplum içinde, hem mülkiyet münasebetlerini geliştirdi. Hem mülkiyet şekillerine göre zümreler, sınıflar ve hattâ sınıf kavgaları yarattı(1).

*
**

Kölelikten demokrasiye :

Organizatörün ilk zamanlarda rolü, daha ziyade işlerin düzenlenmesine dayanırdı. Yani teknik bir mana ifade ederdi. Fakat üretim vasıtaları ve usulleri derece derece gelişip de, toplumun da sınırları genişleyince, bu teknik fonksiyon, daha ziyade s o s y a l ve p o l i t i k bir mahiyet aldı. Siyasî otorite, üretim ve dağıtım mekanizmasının gittikçe karışık bir şekil almasına ve toplum sınırının genişlemesine paralel olarak güçlendi. İlk zamanlarda köleliğe dayanan eski s i t e, daha sonra toprak kölelliği-

---

Amanos, Lübnan - Anti Lübnan dağları çizgisi) üzerine düşen, Hacılar (Burdur) ve Çatalhöyük (Çumra) kalıntılarının 7.500 - 9.000 yıla varan bir eskilikleri hesaplanmaktadır. Şimdiki halde dünyada en eski yerleşme merkezleri buraları olarak kabul edilmektedir. Her iki kalıntıda da zıraat kültürü, eserlerini ve belirtilerini vermektedir. Diğer eski merkezler: Zağraslarda Tel - Halef ve Israil'de Eriha.

1 Böyle bir şehir ve çevre devletinde biz halkla, topraksızlarla; büyük toprak sahipleri ve mabet hiyerarşisi, yahut ruhanî derebeylik arasında büyük, kanlı hâkimiyet kavgalarına ait ilk belgeleri, Irakta, Akat ülkesinde görmekteyiz. Meselâ zamanımızdan 3750 yıl önce ve bu Akat bölge devletlerinden birinde Urokogina isimli bir halk kahramanı fiilen isyan ederek hem cismanî, hem ruhanî derebeylik zümreleri ile şehir tefecilerini temizleyebildî (Bak.: Ş. Günaltay, **Yakın Şark Tarihi**).

nl, ziraî işletmeciliği de içine alan feodal bir genişlik kazandı. Bilhassa Fransız ihtilâlinin güçlendirdiği akımlar ve aksiyonlarla bu sistem, serbest üretimin ve serbest mübadelenin siyasî yapısı demek olan demokrasi ve demokratik hükümet şeklinde kemalini buldu. Fakat şu da var ki, ilkel işbirliğine, yani müşterek üretim ve tüketim nizamına dayanan ilkel toplumcuklarda fertler, gerek üretim, gerek dağıtım işlerinde karşı karşıya değil, yanyana idiler. Bu çeşit toplumcuklarda üretim ve dağıtım işleri, toplumun genel birliği ve dolayısıyle toplumun genel denetimi ve mülkiyeti altında cereyan ediyordu. Böylece de bütün fertler; toplum içinde aynı iktisadî vaziyette bulunuyorlardı. Bunlar arasında bir menfaat birliği vardı. Menfaat çatışmaları ve sosyal çelişmeler yoktu. Olsa bile bu çelişmeler kuvvetlenemiyordu. Çünkü toplumun bütün fertleri, gerek vahşî tabiata, gerek komşu veya saldırgan güçlere karşı bir iş ve menfaat birliği içinde birleşmek zorundaydılar.

Fakat üretim vasıtalarının ve usullerinin gelişmesi, bir taraftan yaşama şartlarını kolaylaştırırken, diğer taraftan da, evvelce bir iş ve menfaat birliğine dayanan ilkel toplum bünyesinde idarecilerle üreticileri, karşı karşıya getirdi. Arada, menfaat ayrılıklarının ve çatışmalarının doğmasını zarurî kıldı. Toplumun ilkel birliğini bozdu. Böylece de, ilk toplumlarda, bütün fertler aynı iktisadî vaziyet içinde bulunurlarken, şimdi geniş toplum içinde bir işbölümü meydana geldi. Toplum, çeşitli fonksiyonların gerektirdiği çeşitli tabakalara bölündü. Ve artık böyle toplumlarda, iktisadî vaziyetleri birbirlerinden farklı insan zümreleri, yani sınıflar vücut buldu. Meselâ eski sitelerde esirler ve

esir sahipleri, yahut feodal toplumlardaki serfler ve senyörler gibi... Ama bu sosyal bölünmede eşit haklara dayanmayan bu sınıflar daha ilk baştan birbirleri ile karşı karşıya bulundular. Bu karşı karşıyalık, nerede ve ne zaman fırsat ve imkân elverdiyse hemen karşılıklı mücadele, yani sınıf kavgası şekilleri aldı...

Tarih içinde üretim vasıta ve usullerinin en ileri olduğu toplum ise, elbette ki çağdaş toplumdur. Hele büyük sanayi memleketlerinde teknik, ala-bildiğine gelişmiştir. Fakat hasıla, yani bu teknik imkânlar içinde çalışan insanların yarattığı değerler ve gelirler, rasyonel bir dağılışa tabi tutulamamıştır (1). Yani üretim alet ve vasıtalarını ellerinde tutanlarla, bunlardan mahrum olanlar arasında, bu sanayi ülkelerindeki ayrılık, bu ülkelerde keskin sınıf farkları, sınıf kavgaları şeklinde kendini göstermiştir. Böylece de, ileri teknikli, fakat kapitalist bir nizam içinde yaşayan ülkelerde, sınıflar arasında

---

1 Burada rasyonel deyimini, eşit dağılış şeklinde almak elbette ki doğru değildir. Eşit dağılış bir utopya, bir fantezi olduğu halde, sosyal adalet; gerçek bir kavramdır. Ve sosyal adalet ile eşit dağılış arasında bir ilişki yoktur. Sosyal adalet; toplum hasılasının, toplum içinde çalışanların yaratma gücüne göre dağılışıdır. Bu yaratma ve fayda gücü ise, fertler arasında elbette ki, eşit olamaz. Ama her ferde, onun bütün kabiliyetlerini en elverişli bir şekilde geliştirmesi için bütün imkânların sağlanması, sosyal adaletin nasıl bir şartı ise, bu kabiliyetler ve hizmet farklarına göre gelişecek fertler arasında herkese, ancak topluma olan yararlığı nispetinde bir dağılış sistemi de, aynı sosyal adaletin diğer bir şartıdır. Elverir ki bu dağılış sistemi, toplum içinde aşırı zümre ve sınıf farkları doğurmasın ve insanı insana köle kılmasın. Milli hasıla, milletin hayrına ve hürriyetine yöneltilebilsin..

menfaat ayrılığı, hızla gelişmiştir. İleri tekniğin en gelişmiş olduğu çağ, kendi çağımız olduğu gibi, bu teknik üstünde keskin menfaat farklılaşmalarının ve büyük sermaye mücadelelerinin en gelişmiş olduğu çağ da, gene kendi çağımızdır.

Kaldı ki kapitalist nizam içinde yaşayan sanayici ülkelerde, tekniğin bu gelişmesinden ziyade, tekniğe sahip olmak usul ve kanunlarından doğan çelişmeler yalnız oralarda keskin sınıf farklılaşmaları yaratmaktan da ibaret kalmamıştır. Daha önceleri sık sık işaret ettiğimiz gibi bu çelişmeler, dünya ölçüsünde tezatlara da yol açmıştır. Yani büyük sanayi ülkelerindeki iç farklılaşma, bir taraftan oralarda güçlenen sermayedar nizamın, o güçlü çarklarının hiç durmadan dönebilmesi için, sömürge ve yarı sömürgelerde de, ayrı bir esaret nizamı yaratmıştır. Ama bu esaret nizamı da bu ülkelerde, hem bizzat kapitalizme, hem de bu nizamı dışardan sürdüren ve içinde temsil eden kapitalist-emperyalist zümrelere karşı korkunç ve sönmez bir kin ve garaz doğurmuştur.

Fakat şu da olmuştur ki, kapitalist ülkelerde iktisadî nizamın bu kadar ileri, karışık ve çok cepheli bir hal alışı oralarda; vazifesi bu nizamın sürdürülmesi ve korunması olan s i y a s i i k t i d a r'ın mana ve önemini de alabildiğine genişletmiştir. Bilhassa Birinci Dünya Harbi sonunda bu i k t i d a r mücadeleleri, tarihin hiç bir devrinde görülmeyen keskinliklere varmıştır. Hattâ bu arada, s i y a s î d i k t a t ö r l ü k l e r de, tarihin hiç bir çağında görülmemiş bir genişlikte sahnede yer almıştır.

*
**

Millî kurtuluş hareketlerine gelince :

Ancak, ne bu İç çatışmaları, ne pazarlar üstünde kavgaları, ne de bu nizamı sürdürmek ve korumak yolunda, hattâ kanlı diktatörlüklere varan mücadelelerin aynını ve benzerlerini, millî kurtuluş hareketlerine sahne olan ülkelerde elbette görmek mümkün değildir. Çünkü bu hareketlerin kavram ve anlamı, zaten bu mücadelelerin sürdürülmesi değil, tasfiyesi içindir. Birtakım kötü iktidar kavgalarına ve diktatörlük heveslerine yönelindiği anda ise, millî hareket, millî bir kurtuluş hareketi olmak vasfını, elbette ki kaybeder. Yabancı bir ülke veya kudretin, peyki ve emirberi haline gelir. Millî kurtuluş hareketlerine sahne olan veya olacak bulunan ülkelerde, milletin bütünü, bir taraftan sömürge ve yarı sömürge nizamına, iktisadî ve siyasî esarete karşı gelirler. Diğer taraftan, ileri tekniğe, fakat bu teknik yapı çerçevesinde de, sınıfsız ve çelişmesiz bir nizama ulaşmak çabası içindedirler. Bu da, toplum içinde menfaat ayrılığını, ve birbirilerine karşı olan sınıfları değil, toplum içinde bir menfaat birliğini ve birbirini tamamlayan iş gruplarını icap ettirir. Böyle olunca da, bu nizamlar ve siyasî iktidarlar, gerek millet içindeki, gerek milletler arasındaki gelişmeleri sürdürmek ve korumakla vazifeli otokrasiler, plütokrasiler, veya diktatörlükler değil, halkın içinden gelen, halkın içinde kalan ve ancak halkın yararına sevk ve idareyi yürütmekle görevli, halkçı iktidarlar ve şahsiyetler olabilirler.

Hulâsa millî kurtuluş hareketi içinde yaşayan bir memlekette, inkılâbın siyasî otoritesi, prensiplerini inkılâbın menfaatından ve gelişme istikametlerinden alan ve prensipleri kendine ahlâk edinen bir K a d r o olabilir. Öyle bir kadro ki, inkılâbın bu

prensiplerini benimsemiş, ahlâk edinmiş olsun. Kendini ancak bu prensipleri savundukça hak ve söz sahibi sayabilen bir önderler ve idealistler topluluğu olsun.

Böyle bir topluluk, elbette ki bir şef ve bir parti sistemidir. İnkılâpçı bir şef ve inkılâpçı bir parti... Gerek bu şef, gerek bu parti, varlıklarının hikmetini elbetteki ki bu inkılâbın tarihî şartlarından, tarihçe zorunlu hedeflerinden alacaklardır. Hulâsa inkılâbın mahiyet ve prensiplerinden mülhem olacaklardır. Tarihî misyonlarını böylece benimseyebildikleri ve bu misyonu böylece uygulayabildikleri müddetçe de, elbette ki İnkılâpçı vasıflarını muhafaza edebileceklerdir. Bu kadronun soysuzlaştığı ve bu misyonun inkâr edildiği zaman ise, artık ne inkılâp, ne de inkılâpçı vardır.

*
**

Parti, bir mücadele organı :

Toplum yapısında sosyal çelişmelerin keskinleştiği, sınıfların teşekkül ettiği, teşkilâtlandığı kapitalist ülkelerde parti, ayrılık ve çelişme halinde bulunan bu sosyal tabaka veya sınıfların, bir mücadele organı'dır.

Bu sebeple bu gibi memleketlerde güçlü parti, yahut hakim parti demek, toplum içindeki sosyal çelişmeleri, en iyi temsil eden, en iyi savunan parti demektir. Sosyal çelişmelerin nizam altına alınmadığı, iktisadî menfaat mücadelelerinin, sosyal tabaka veya sınıflar arasında keskin ve başıboş cereyan ettiği ülkelerde, milletin ileri menfaatlarını bütünü ile temsil eden tek Şef, tek ve İnkılâpçı bir kadrodan elbette ki bahsedilemez. Böyle ülkelerde iktidar mevkii, çok defa temiz ve ahlâkî olmayan

usul ve vasıtalarla o mevkii işgal eden parti veya partilerin elinde kaypak bir otorite manzarası gösterir. İleri ve çok sınıflı kapitalist batı ülkelerine has olan bu iktidar şekli, çeşitli sloganlardan faydalanarak, yalnız halkın oylarını dar menfaatlar yolunda kullanmakla kalmaz. Hattâ meselâ sömürge savaşları, yahut dünya harpleri gibi kanlı maceralara da atılarak, insanlık tarihinin en kanlı sahnelerini de yaratmaktan çekinmezler. Halbuki bu kanlı maceralardan, bu sömürge savaşlarından, iktidara oy veren çoğunlukların hiç bir faydaları yoktur. Fakat XIX. yüzyılın getirdiği bu burjuva kapitalizmlerinde parti ve oy mekanizmaları öyle işler ki, bu maceralarda menfaatı olmayan halk kalabalıklarının, bu mekanizmanın dışında kalması, yahut ona karşı direnmesi fiilen imkânsızlaşır...

Büyük kapitalist ülkelerden ilham alarak bu sistemi benimseyen ve aslında sömürgeci ve emperyalist olmayan ülkelere ise bu nizam, asrımızın başında bütün hastalıkları ile beraber geçmişti. Meselâ Balkan parlamento sistemleri bunun en karakteristik misallerini verdiler(1).

Harpten önceki toplum nizamı bakımından bütün ileri ülkeler ve onların iktisadî-siyasî peyki olan Doğu Avrupa ve Balkan memleketleri için pek meşru ve pek akla uygun görünen bu parçalı millet rejimi, bu memleketlerde millet yapısının birliğini bulacağı zamana kadar, elbette ki devam edip gidecektir.

---

1 Bu kitabın yazıldığı sıralarda, meselâ Yunanistan'da 47 ve Bulgaristan'da 50 parti siyaset sahnesinde birbirleriyle, siyasî olmaktan ziyade, bazan gülünç, bazan kanlı çatışmalar halinde idiler ve bütün bu sahneler, klâsik demokrasi adına cereyan ediyordu.

Yeni akımlar :

Medenî, ileri, fakat partisiz bir toplum şekli, hissî ve nazarî hareket noktalarından yürüyerek düşünürsek, bu memleketler için hiç şüphesiz ideal bir toplum olurdu. Fakat Birinci Dünya Harbi sonrası Avrupasının karşısında bulunduğumuz manzarası şimdi şudur :

Millet içindeki siyasî çelişmeler ve bu tezatları temsil eden partiler arasındaki mücadeleler, gittikçe kesinleşmektedir. Şimdi Avrupa'da her geçen gün, bizi ya gerici, ya inkılâpçı, fakat bir kelime ile herhalde mücadeleci partilerin hegemonyasına ve diktatoryasına doğru götürüyor. Son Alman seçimlerinin neticeleri bu harp sonu akışının bir yeni müeyyidesidir(1). Cılız liberal, oportunist, hulâsa bir cümle ile, gittikçe karışık şekil alan toplum davalarına nizam vermek iktidarından yoksun partiler, gün geçtikçe ölüyor. Bu memleketlerde parti esasen bizzat millet kütlesi içindeki birliksizliğin, parçalılığın bir ifadesi bulunuyordu. Bu parçalılık dahilî ve haricî sebeplerle artınca, partiler arasındaki mücadelenin de şiddetleneceği ve neticede, siyasî cebir ve şiddetin, iktidar mevkiini meşru kılan açık bir vesika haline geleceği aşikârdır. İleri sanayi memleketlerinde veya onların peyki olan ülkelerde, böyle parçalı bir milletin, bazan müşterek bir tehlike önünde müşterek bir cephe arzettiği gerçi görülür. Fakat bu müşterek tehlike geçer geçmez, milleti temsil eder görünen bu dar menfaat zümrelerinin yeniden ve daha şiddetle biribirlerine saldırdıklarına şa-

---

1 Burada bahis konusu olan seçimler, 1932'de Hitler'i ve Nasyonal Sosyalizmi iktidara yaklaştıran seçimler safhasına aittir.

hit oluruz. Çağdaş nizamın çelişmeleri ile hasta olan bu toplum yapılarında, gene kendi içlerinden gelen taze ve olumlu bir reaksiyonun, durumu değiştirici kudreti işe müdahale etmedikçe bu çelişmeler ve hastalıklar devam edip gidecektir. Bu çelişmelerin ve illetlerin bütün sonuçlarına er geç mahkûm bulunan bu memleketler için tasvir ettiğimiz bu hal, bugün nasıl bir gerçekse, bu halin mukadder sonuçlarının er geç bu toplum yapılarında keskin infilâklar yaratması da, o kadar gerçek ve kaçınılmaz bir netice olmak gerekir.

⁂

Memleketimize gelince :

Batı ülkelerinde çağdaş tekniğin doğduğu ve gelişmeye başladığı ve büyük sanayi inkılâbının meydan aldığı zamandan beri, sanayisizliğe, yarı sömürgeliğe, hulâsa geriliğe ve iptidaîliğe mahkûm kılınmış olan memleketimizde tabiatiyle, ne tekniğin çok ileri olduğu ülkelere göre iç parçalılık, ne de bu parçalılığın doğurduğu kaçınılmaz kıldığı keskin sınıf çelişmeleri gelişmiştir. Çünkü Batıdaki büyük sanayi inkılâbından önce Türkiye'de kurulmuş olan el sanayii sistemi bu büyük inkılâbı izleyen ucuz ve bol fabrika mallarının istilâ selleri karşısında kendi kendine parçalanmıştı. Gerek Batıdaki büyük sanayiin gelişmesinden önce, gerek bu gelişmeyi izleyen devrede memleketimizde harekette bulunan serbest ticaret sermayesi, esasen Türk olmayan unsurlar elinde bulunuyordu. Batıdaki büyük malî sermayenin, ya istikrazlar ya imtiyazlar şeklinde memleketimize akışı başlar başlamaz bu ticarî sermayelerde, evvelce tutunabildiği ticarî teşebbüslerle, maliye ve saraflık muamelelerinden koğuldu. Kısmen gayri

menkule, kısmen perakende ticaret ve aracılıklara serpildi. XIX. yüzyılın son çeyreği ile, XX. yüzyılın harböncesi devresinde millî iktisadiyatımız bakımından, memleketimizdeki bütün iktisadî faaliyetlerin, yabancı menfaatlar hesabına işlediği, bir gerçektir. Milletin alınteri pahasına meydana gelen fazla kıymetlerin, görünür görünmez binbir kanaldan yabancı ülkelere, yabancı sermaye merkezlerine aktığı malûmdur. Bu sebeple yeni Türkiye; iktisaden soyulan bir milletin intikamını kendi sömürücülerinden, kin ve gayzının bütün şiddeti ile aldı. Türkiye'de iktisaden sömürülen kütle, Türk toplumunun bütünü olduğu için, millî bir istiklal savaşı alanında milletin bütününün menfaatı müşterekti. Yani aslında büyük çelişme, Türk milleti ile yabancı sömürücüler arasındaydı. Milletin kendi içinde değildi.

Millet içinde ise, büyük sınıf ayrılıklarını ve çağdaş keskin sınıf mücadelelerini zarurî kılan büyük sermaye birikmeleri yoktu. Büyük üretim vasıtalarını elinde tutanlarla, mülkiyetlerinden yoksun kalmış işçi yoğunlukları mevcût değildi Ama millî istiklâl savaşının mesut sonuca ulaşması ve bu suretle Türkiye'yi yarı sömürgeliğe mahkûm kılan siyasî ve hukukî kayıtların tasfiyesi ile yabancı sermaye imtiyazları ya nizam altına alındı. Ya toptan kaldırıldı. Azınlıkların milli olmayan aracılık rolleri temizlenmeye başladı. Bu hal, bir aralık Türkiye'de de liberal bir iktisadî gelişme için gerekli olan şartların belirdiği kanısını uyandırdı(1).

*
**

1 Bu konuda bkz.:
Ş. S. Aydemir : **Tek Adam**, cilt III., Bahis XV.
Ş. S. Aydemir : **İkinci Adam**, cilt I., Bahis XIII.

Hayal ve hakikat

Hakikaten de Lozan Andlaşması'nı izleyen devrede, ziraî ihracatın azamî hadlere kadar arttırılabileceği, memlekette dış ve iç ticaret işlerinin, görülmemiş bir genişliğe ulaşacağı ve bu suretle birikecek ticaret sermayelerinin, sanayi sahasına akabileceği ümitleri uyandı. Bizde de liberal bir iktisadî gelişmenin(1) zarurî kıldığı bütün çelişmelerin ve keskin bir sınıf kavgasının başlayabileceği ihtimalleri meydan aldı. Halbuki dünya şartlarının, böyle klasik bir sermaye birikmesi için hiç de müsait olmadığı süratle anlaşıldı.

Türk dış ticareti, gelişme ümitlerinin en emin sanıldığı bir sırada depresyona girmiş bulundu. Gerçi geç farkına varılmakla beraber, nihayet kendini hissettiren bu depresyon, kendi arkasından iç ticarette, para piyasasında, devlet bütçesinde de sarsıntılar meydana getirdi. Hattâ bir aralık Türkiye'nin, sanayi gelişmesinin de, eğer bu liberal iktisat anlayışlarına karşı bir reaksiyon gösterilmezse, pekâlâ tehlikeye düşebileceği anlaşılıyordu. Hattâ 1930'da bile Ankara'da toplanan I. Sanayi Kongresi raporlarından, millî sanayiimizin, gerek kredi, gerek sermaye bakımından, ya mefluç, ya zararlı, yahut da müşkül durumda olduğu görülüyordu.

Hulâsa Birinci Dünya Harbi'nden sonra, unsurlarını sinsi sinsi toplayan, görülmemiş bir buhranın, bir sonu belirsiz sosyal değişmenin, pek yakında birden patlayacağı ihtimalleri düşünülebiliyordu. Bu patlayışın doğuracağı sarsıntıların, Türkiye'de her şeyden habersiz birtakım aracılar elinde zorlukla birikmeye başlayan o zayıf ticarî sermayeyi de aman-

1 Bu cereyan 1930'da hattâ Serbest Fırka teşebbüsü şeklin de siyasî mücadele alanına da girdi. **Tek Adam**, cilt III.

sızca eriteceği belliydi. Birtakım iflâslar, acizler, iktisadî ve malî zorluklar ardından; evvelâ herkese çok sevimli ve cazip görünen şu liberalizm güvercinini hükümetin nihayet havaya salarak, gerek Türkiye'nin sanayî kuruluşu, gerek mübadele mekanizmasının tanzimi yoluna gideceği de çekinilmez bir zaruret olarak kendini hissettiriyordu. Bu suretle de büyük tesisler, dış ticaretin tanzimi ve bizzat devletin müteşebbis rollerinin benimsemesi istikametinde esaslı r a d i k a l d e v l e t ç i l i k tedbirleri alınacağı ve bir genel plan tanzimi zaruretine varılacağı, pekâlâ görülebiliyordu. Netekim böyle oldu.

Hulâsa Türkiye'de liberal bir iktisadî Kalkınma hayali bir aralık yaşandı ise de, bunun arkasından gelecek sermayedarlık mücadeleleri ve keskin sınıf farklılaşmaları, cemiyetin mukadderatını tayin edecek ve ona cephe verecek bir genişlik alamadı. Eski toprak münasebetlerinin, bazan toprak ağası, bazan muhtekir ve murabahacı şeklinde doğurduğu parazit unsurlar ise pekâlâ tasfiye edilebilirler. Esasen kârsız işleyen ve ileri teknikli devlet sanayiinin kurulmasına paralel olarak, kendiliğinden tasfiye edilecek veya tesirsiz kalacak olan ilkel sanayi işletmelerini de güçlü saymamak lâzımdı. Hattâ bunların memlekette bir sınıf yapısı doğuramadıkları da aşikârdır.

Eski imtiyazlarla kurulmuş yabancı sermaye teşebbüsleri ise, zaten tasfiye halindedir. Bunlar hızla, devlet veya belediye mülkiyetlerine intikal etmektedir. Böylece de bunların etrafında bir sınıf gelişmesi imkânı kendiliğinden kalkmaktadır. Hulâsa bu sayılan unsurlar, bugünkü Türkiye'nin büyük iktisat hareketlerini millîleştirmeye ve böylece de millet yapısında keskin çelişmelerin doğmasını önleyici

hareketlere engel olamazlar.

İleri bir teknik etrafında sivrilmiş birtakım menfaat zümrelerinin, ve bunların siyasî mücadele organları olan, birbirine rakip siyasi partilerin, memleketimizin hayatı ve sosyal nizamı üstünde, muhtaç oldukları filizlenme zeminini, bugün için bulamadıkları da bir gerçektir. Bu suretle ve bu şartlar altında, memleketimizde k a d r o kavramı'nın ifade edeceği mana ve böyle bir kadronun önder ve öncü olabileceği millî tanzim işinin imkân ve önemi kendiliğinden anlaşılır.

Kadro, milletin bütününü bağlayan bir millî kurtuluş hareketinde, millet içinde bir menfaat kavgasını temsil eden dar bir menfaat zümresinin mücadele organı değildir. Bu hareketi duyan, koruyan ve yaşatan ileri unsurların, öncü teşkilatıdır.

Kadro, bir parçalı millet rejimi içinde, milletten kopmuş ve kendi içlerinde boğuşan sorumsuz partilerden vücuda gelen, meselâ Balkanlardaki gibi bir partiler enflasyonu da değildir. Bir inkılâp avangardıdır. İnkılâbın bütün yönetici fikirleri, inkılâbın mahiyetini, gelişme istikametlerini tayin ve ilân eden prensipler, ancak böyle bir kadronun ideolojisinde ifadesini bulur. Kadro, İnkılâbın irade ve menfaatını savunan inkılâbı duyan şuurlu ve feragatlı bir avangardtır. İnkılâp milletin en ileri ve en duygulu unsurlarını toplayan azlık, fakat disiplinli bir kadronun iradesinde temsil olunur.

İnkılâbı benimseyecek ve mukadderatını ona vakfedecek şuurlu ve feragatlı bir kadro yaratamayan bir inkılâp kumanda heyetinden yoksun bir Ordunun ve muharebenin akibeti gibi, birtakım umulmadık neticelerle karşılaşabilir(1). Bunun içindir ki, kad-

---

1 Nitekim 27 Mayıs İhtilâli'nde böyle bir manzara görüldü.

royu, teşkilât çerçevesi dar, disiplinli ve şuurlu bir yöneticiler ve kurucular zümresi olarak ifade edebiliriz: Kadro, bir yığın değildir.

Kadroda, partilerde olduğu gibi, gelişigüzel her vatandaşın yeri yoktur. Kadro, inkılâp içinde en ileri unsurların, en ileri fikirler etrafında teşkilâtlanmasıdır. Onun gücü, evvelâ temsil ve müdafaa ettiği fikirlerin doğruluğundan doğar. Sonra da, saflarına aldığı ileri ve feragatlı unsurların kuvvet ve keyfiyetinden (niteliğinden) meydana gelir. Kadro, milletin bütün kalabalıklarını kendi teşkilât çerçevesi içinde toplayamayabilir. Fakat fikirlerinin isabeti ve yetiştirdiği inkılâp neslinin liyakat ve heyecanı ile, o bu kalabalıkları, her zaman sevk ve idare edebilecektir.

Hulâsa kadro, bir millî kurtuluş hareketinin, bir millî inkılâbın kumanda heyetidir. Onun, azlık, fakat şuurlu öncüsü ve yöneticisidir. İnkılâbın tek ve idealist partisi, onun tek ve idealist lideri etrafında toplanan K a d r o 'dur....

XV

İNKILÂP HEYECANI

Heyecan bir ruh şevkidir. Ruhun bir cezbesidir. Ruhun kendini bir ihtirasa adayışıdır.. Heyecanın sönüşü, ihtirasın, yani ruh zindeliğinin sonudur...

İnkılâp heyecanına gelince, bu, yalnız şahsî bir ihtiras, yahut sadece şahsî bir inanca bağlanışın ifadesi değildir. İnkılâp heyecanı, bir toplumun, bir önderler ve mücahitler kadrosunun, sosyal şuurdan güç alan kutsal bir şahlanışıdır.

İnkılâp heyecanı kaynağını, toplumun ifade edilmiş veya edilmemiş ıstırabından alır ve bu heyecanı duyan önder kadronun ruhunda ve dilinde, toplumun bu ıstırabını ve hasretlerini dile getirir.

İnkılâp heyecanı yaşarsa, inkılâp ölmemiş demektir. Heyecanını yaratamayan, bu heyecanı toplum adına dile getiremeyen, mücahitler kadrosunu bulamayan bir inkılâp ise, zaten inkılâp değildir...

İnkılâbın Sürükleyici Gücü: Heyecan

Şuurdan (bilinçten) gelen heyecan

Bir İnkılâp içinde doğan ve onu yaşatmak vazifesini üzerine alan bir öncü kadro için, devamlı bir inkılâp heyecanını (antuzyazm) uyanık tutabilmek işi, inkılâbı yaşatmak ve yerleştirmek mücadelesinin en nazik ve dikkat edilecek cephesidir. Bütün incelemeler gösteriyor ki, inkılâp heyecanı denilen ruh hali, anarşik bir ruhun ve teşkilâtsız bir cemaatın, kendi içgüdülerine tâbi olarak coşması, taşması, demek değildir. İnkılâp heyecanı, bir şuur (bilinç) hadisesidir. Sosyal bir şuur hadisesidir. Kendiliğinden doğmaz. İktisap edilir. Yani şuurlu bir oluş içinde doğar, gelişir ve elde edilir. Ancak teşkilatlı (organize) bir birlik içinde doğar ve gelişir.

Gelişigüzel bir insan, herhangi bir fert gelişigüzel heyecanlar duyabilir. Ama gelişigüzel bir kalabalık, bir topluluk, şuura dayanan bir heyecan duymaz. Bunların bir bakışta heyecana benzeyen hareketleri, ancak birtakım içgüdülerdir. Sevk-i tabiîlerdir. Bu içgüdüler devamsızdır. Renksiz, karaktersizdir. Bunlar, birbirine zıt işlere ve yönlere kolaylıkla sevkolunabilirler. Ve birbirine zıt eserler ve etkiler meydana getirebilirler.

1908 Genç Türk İhtilâlinden sonra sokakları dolduran nümayişçilerin heyecanı, bir inkılâp heyecanı (antuzyazm) değildi. Birtakım sokak ve kahve unsurları tarafından sürüklenen bu başıboş kalabalıkların sesinde dile gelen, bir şuur heyecanı değildi. Bu kalabalıkların sesinde uzak bir hedef üstünde anlaşmış olmanın ve bu hedefe doğru, müşterek prensiplerle yürümenin, devamlı ve emin ruh hali yoktu. Bu sokak kalabalıklarında coşan ruh hali, birlik ve kollektif bir ruh disiplininin coşkunluğu değildi. Bu kalabalıkların havasında, her unsuru birbirinden binbir sebeple ayrı, fakat geçici, tesadüfî olarak bir araya toplanmış bir yığın'ın, tecanüssüz, kaynaşmamış ruhu esiyordu (1).

Fransız İhtilâli'nde heyecan, sokakta bir sel gibi akardı, Fakat bu heyecan selinde sokağın, yani ayrılığın, başıboşluğun, hulâsa ilkel endividüalizmin damgası vardı. Fransız ihtilâlcisi, havada esen ve üzerinde o kadar da mutabık kalınmış olmayan ihtilâl prensiplerinden ziyade, kendi ruhî şevkinin, serbest cilvesine esir olarak, mücadelesinde fert kahramanlıklarının şaheserlerini verdi. Fakat mahiyeti belirli hedeflerin arızasız elde edilebilmesi için, kollektif bir ruh disiplini göstermedi.

*
**

Kolektif ruh disiplini :

Halbuki Birinci Dünya Harbi sonu ihtilâllerinde heyacan, kollektif bir ruh disiplinidir. Harpsonu ihtilâllerinde, sokağın ve tek tek insanın damgası yok-

---

1 Bu manzara ve bu hava **Suyu Arayan Adam** isimli eserimin «Bir çocuk ruhunun ilk dokuları» bahsinde tasvir edilmeye çalışılmıştır.

tur. Şimdi inkılâp nesli (kuşağı) sokağın kalabalığı içinden ve kendi kendine doğmuyor. Belli bir inkılâp hazırlığı ve hattâ eğitimi içinde, belli bir toplum kuruluşu için yetiştiriliyor. Şimdi inkılâbı benimseyen ve mukadderatı bu inkılâbın mukadderatına bağlı olan insanlar, çocuk, kadın, genç, ihtiyar, bu devamlı ve prensipli inkılâp terbiyesinin birer süjesi, konusudurlar. İnkılâp nesli, böyle kollektif bir yetiştirme, duyurma ve hareket etme disiplinine konu olan nesildir.

Ferdî (bireysel) bir maceranın değil, toplu bir arama ve hareket etme ahlâkının ruha verdiği sonsuz heyecan, ancak böyle bir inkılâp nesli içinde yaşar ve kökleşebilir.

Türk İnkılâbı, kendi kahramanını verdiği gibi, kendi kadrosunu ve neslini de yaratmalıdır. Bugünkü inkılâp öncülerinin, Türk İnkılâbı denilen büyük eserlerini, inkılâbın prensiplerini kendine ahlâk edinmiş ve memleketi yaşatmak, ilerletmek davaları içinde pişmemiş ve yetişmemiş, avare ve teşkilâtsız bir nesle emanet etmeyi tehlikeli bulacakları şüphesizdir.

İtalya'da Faşist Konseyi'nin ve Rusya'da gerek eski kadro denilen sayıları azalmış, fakat ihtilâller, tecrübeler içinde pişmiş yaşlı inkılâpçıların, gerek partinin, gençliğin terbiyesine verdiği ehemmiyet malûmdur (1). Bu alanda izlenen çalışmaların genişliği ve sistemliliği, adeta kapsanamayacak kadar başdöndürücü bir mahiyet göstermektedir. Öyle görünüyor ki öncü kadro, gerek mektep içinde, gerek mektep dışındaki gençliği kendi kontrolü altında yetiştirmeyi, müsamahasız bir vazife sayıyor. Bu ye-

---

1 Bu konuda Falih Rıfkı Atay'ın **Moskova - Roma** isimli eseri ilgi çekici misaller verir.

tiştirmenin konusu, günlük parti mücadeleleri değildir. Mektep çağındaki gençler üzerinde izlenecek inkılâp telkinlerinin konusu, gençlere daha ziyade inkılâbın ideolojisini ve millî siyasetin ileriye ait gelişme davalarını, meselelerini, ahlâk halinde benimsetmektir. Faşizmin toplum için; bütün iç çelişmeleri nizam altına alınmış sosyal bir değişmeyi ifade etmesine imkân yoktur. Şimdiki halde, daha ziyade idarî bir disiplin nizamını temsil etmesine rağmen, İtalya'da öncü faşist kadrosunun, evvelâ kendisini ve sonra bu kadro etrafında harekete gelen ve derin bir iş heyecanı altında, millî faaliyetlerin her sahasına sevkolunabilen genç faşistler kadrosunu yaratabilmiş olmasını, önemle işaret etmek lâzımdır. Hattâ bu kadro, sınırsız ihtiraslar ve emperyalist maceralar için hazırlanmakta olsa bile...

Sovyet liderlerinin gençliği terbiye işi ise, bu sistem bize ne kadar yabancı olsa da, seneden seneye sınırlarını genişletmiştir. Daha mektep ve iş çağına gelmemiş çocuklar, kommün evlerinde ve piyoniye teşkilâtları içinde siyasî terbiye planı içine alınmışlardır. Hulâsa bu misalleri vermekten maksadımız, ideolojileri bize yabancı ve usulleri bizce benimsenmeye uygun görülmese bile, çağımızda siyasî ihtilâllere sahne olan memleketlerde gençliğin, hakim rejimin görüş ve menfaatlarına göre bir terbiye nizamı içine alınmış olmasıdır. Bizce de aslolan, kendi topraklarında ve kendine göre bir sosyal nizam kurmak davasına girişen her inkılâbın, gençliği ihmal edemeyeceğini belirtmekten ibarettir. Bu konular, Türkiye gibi, kendine uygun ve devamlı bir inkılâp işine girişmiş olan memleketimiz için de ihmal olunamaz bir davadır.

Çünkü hayatında uzun ve sistemli bir siyasî terbiye geçirecek gencin, memleket idaresinde oy

ve aksiyon sahibi olduktan sonra, artık kendisinin şuurunu teşkil eden fikrî unsurlara muhalif bir şahsiyet olabilmesi ve bu fikrî unsurları çiğneyebilmesi, ancak ruhi bir maraz eseri olabilir. Böyle bir gelişme ise, ferdin ruhî seciyesinin, kendisini teşkil eden veriler ve hükümler dışında işlemesi gibi, cidden nadir, hattâ ihtimalsiz bir hadise teşkil eder. Bütün bunlar gösteriyor ki, inkılâbın tazeliğini, hızını ve heyecanını daima uyanık tutabilmek için, gençliğin ve halk kalabalıklarının; prensiplerini inkılâbın ideolojisinden alan sistemli bir siyasî terbiye rejimine tabi tutulması işi, inkılâp faaliyetinin en önemli konusudur. İnkılâbı yönetenlerin ise en ihmal olunmaz ve müsamaha kabul etmez vazifesini teşkil eder.

*
**

Zâman, imanın ve heyecanın yıpratıcısı değil, besleyicisidir :

Yanlış bir anlayışa göre h e y e c a n'ın, zaman ile kuvvetini kaybettiği zannolunur. Bu anlayıştaki isabetsizlik aşikârdır. Çünkü zaman; şuura inen bir iman ve heyecanın düşmanı değil en büyük yardımcısıdır. Çünkü mütemadî ve sistemli bir telkin mahsulü olan ve bizzat şuuru teşkil eden böyle bir imanın teşekkül edebilmesi ve ferde ahlâk olarak onun karakterini yapabilmesi için, her şeyden önce z a m a n lâzımdır.

Zaman, şuura inen bir iman ve heyecanı yıpratmaz. Tersine olarak besler. Bunun en güzel misalini dinler tarihinden alabiliriz. Bütün dinlerin doğuşu, zamanımızdan çok eski devrelere iner. En son din olan Müslümanlığın bile, 1400 yıla yaklaşan bir geçmişi vardır. Ama bütün dinler sahasında, ahlâk haline getirilebilen dinî inancalar, bu dinlerin bütün ta-

rihlerinde gerçi nice iman kurbanları verdi. Ama bu iman şehitleri, hemen her zaman, ruhî bir şevk ve teslimiyet içinde, inancaları yolunda hayatlarını verebildiler.

İnkılâp, gerçi bir din değildir. Ama inkılâbın da mistiği vardır. Onun da heyecanında, ruhu saran ve insanın ihtiyacını her türlü maddî kayguların üstüne çıkaran sırlı kuvvetler etkilerini yaparlar. İnkılâbın öncülerinde ve kaderlerini, bu inkılâbın kaderine bağlayanlarda böyle ruhî şahlanışlar ve bağıntılar yaratamayan bir inkılâp, sadece bir hesap işi olur ki, h e s a p demek, her zaman h e y e c a n demek değildir. Hattâ şuura işlemiş olsa bile...

XVI

OTOKRİTİK

Kendini tenkit ve kontrol edebiliyorsan, başkalarını tenkit ve kontrol etmeye hak kazanırsın.

İnkılâp, bir kontrol ve murakabe nizamıdır. Ama bu kontrol ve murakabede İnkılâpçı, evvelâ kendini kontrol edebilecektir ki, sonra başkalarını kontrol etmeye hak kazanabilsin.

İnkılâpçı fert için doğru ve müsamaha götürmez olan bu prensip, inkılâpçı kadro için de, aynen böyledir..

Otokritik, evvelâ inkılâpçının, sonra da kadronun kendi kendilerini murakabe edebilmeleri işidir...

Kendi kendini tenkit ve murakabe!

Her toplum nizamının kendine göre murakabe şekilleri vardır. İnkılâp nizamının murakabe şekli, inkılâbı yaşatmak ve yerleştirmek davasını üstüne alan öncü kadronun, evvelâ kendi kendisini muraka besidir. Kendi kendini tenkit veya otokritik, inkılâpçı kadronun ruh ve fikir sıhhatını, ruh ve fikir birliğini muhafaza ve geliştirme yolunda onu bütün diğer yönetici kadrolardan ayıran, en güçlü ve yetiştirici silâhıdır...

Gerçi fert, zümre, sınıf menfaatlarının çarpıştığı çelişmeli toplumlarda, meselâ XIX. yüzyıl örneği kapitalist demokrasilerde, bu çarpışan kuvvetlerin karşılıklı güçlerine ve vaziyetlerine dayanan bir kuvvetler dengesi vardır. Meselâ bu gibi demokrasilerde p a r l a m e n t o, böyle bir kuvvetler dengesi organıdır. XIX. yüzyıl tipinde klasik Batı demokrasisi rejimlerinde parlamentoda murakabe, her zaman değişen kuvvetler dengesi içinde karşı karşıya cephe almış, birbirine zıt menfaat veya görüş zümrelerinin, birbirlerini karşılıklı murakabesi şeklinde

görünebilir.

Fakat bir inkılâp nizamı, her şeye rağmen, bütün bu birbirine zıt menfaat kavgalarının ve görüş ayrılıklarının bir tek yöne, bir tek görüş sistemine, c e b i r ve z o r ile bağlanması demektir. Yani aslında inkılâp, ıslahatçı bir Batı demokrasisi değildir. Bir müdahale ve disiplin nizamıdır..

*
**

Otokritik nedir?

Aşikâr bir şeydir ki otokritik, veya kendi kendini tenkit ve murakabe güçtür. Çünkü otokritik bir inkılâba karışmış fertlerde, hem gerçek yetişkenliğin, hem düşünce ölçüleri birliğinin bir eseridir. Böyle bir düşünce ölçüleri birliği ise elbette ki, bu bahse kadar her vesile işlemeye çalıştığımız inkılâp görüşü, yani inkılâp prensiplerinde birliğe dayanır.

Kendi vicdanını murakabe ile kendi şahsiyetini, kendi karakterini yapan ve bu suretle, hem din, hem dünya müeyyidelerinin ölçü ve düzenlemelerine ihtiyacı kalmayan bir ileri insan gibi, kendi murakabe ölçüleri ile kendini murakabe edebilen bir toplulukta fert, artık kendi istikametini hazır formüllerden değil, olayların gidişinden çıkarır. Ve her zaman, olayların akışına hakim kalır.

Kendi kendini tenkit ve murakabe, yahut otokritik inkılâpta, tek fikir sistemi, tek gaye ve dolayısiyle tek cephenin ifadesidir. İnkılâpta otokritik, bizzat inkılâbın korunması ve inkılâp cephesinde fertler ne kadar değişirse değişsin, inkılâpçı kadronun daima öncü ve daha ileri kalabilmesi için şarttır..

*
**

Dev kendi çocuklarını yiyor!

Fransız inkılâbı, inkılâpta cephesizliğin, cephe birliğinden yoksunluğun ve inkılâbın akışını murakabede kadrosuzluğun bir misalidir. Hattâ buna murakabede anarşi de diyebiliriz. Nitekim bunun neticesindedir ki bu inkılâpta düşmanlarla savaş işi, daha ilk adımda, inkılâpçıların ve öncü kadronun kendi içinde savaşı haline gelmiştir. Kadronun kendi içinde terör, yani inkılâp kahramanlarının birbirlerini ve sebepsiz tasfiyeleri, düşmanla savaşın yerini almıştır. Hulâsa adına Fransız İnkılâbı denilen dev kendi evlâtlarını kendisi yemiş, böylece de Fransız İnkılâbında, bu inkılâbın karşı çıktığı, mücadele ettiği kuvvetlere yeniden iktidar yolunu, inkılâpçı kadronun bu iç savaşı açmıştır. O düşmanlar ki, krallıktı, aristokrasiydi, kilise imtiyazları ve kilise parazitleri idi. İnkılâp, coşkunluk yıllarından pek az sonra, hattâ bir de imparatorluk idaresi şeklinde, ilk reaksiyonunu vererek, Restorasyona çıkan yolu, bizzat açmıştır..

Bu inkılâbın akışında inkılâpçı nesil, yapacağını bilen ve bu yapacağı işin hedefleri üstünde bir hareket disiplini kurabilen bir kadrodan daima yoksun kalmıştır. Yani inkılâbın öncü unsurları, hiç bir zaman, disiplinli bir avangard halinde birleşmemiştir. Sel gibi akan kanlara ve kanlı terörlerin, bir bakışta disiplin ifade eder gibi görünen şiddet ve dehşetine rağmen, Fransız İhtilâli üstünde Fransız ihtilâlcisinin şuurlu murakabesi, hiç bir zaman kurulamadı. Bu ihtilâl, deli bir hava içinde bütün öncü kadrosunu yedi Ve 1789'dan 1871'e kadar süren bir kan ve enerji israfından sonra, kötü bir o p o r t ü n i z m e döndü.

Gerçi inkılâp nizamında toplum, ruh, fikir ve

menfaat birliği arzeden mütecânis bir toplum değildir. Bu nizam içinde de, eski nizamın kalıntıları ile, yeni nizamın unsurları bir arada yaşar. Eski sosyal, politik, ekonomik yapının henüz zinde değerleri ile, yeni ahlâk ve fikir anlayışları yanyana yaşarlar. Fakat inkılâbın menfaatı, bu mücadeleli gelişme içinde yeninin, ilerinin ve toplumun yarınki nizamını temsil edenin; daima üstte, daima hakim kalmasındadır. İnkılâpçı toplumda göze çarpan manzara, yeni toplum ve yeni ekonomi şartlarının; eski geri ve kalıntı değer ve kuvvetlere karşı, açık bir savaşıdır..

Bunun içindir ki inkılâp nizamında, birbirini tenkit ve murakabe eden bir karşılıklı kuvvetler dengesi yoktur. İnkılâbın zıddını temsil eden eski toplum unsurlarına ve kalıntılarına karşı, her gün biraz daha şeklini bulan, açık bir mücadele vardır.

*
**

Tek cephe :

Kendi içinde mizaçların ve eğilimlerin az çok farklı olmasına rağmen kendi kendini murakabe edebilen tek cephe, inkılâp devrinde her şey demektir. Nitekim millî inkılâbımızın henüz zindeliğini yaşadığı devrede bu böyle olmuştur. İnkılâbın hiç durmadan çoğalttığı işler ve vazifeler içinde gittikçe gelişen daima yenileşen ve kendine yeten böyle bir tek cephe, değişik olaylar içinde akla gelebilecek bütün hava değişmelerine, daima bir set gibi karşı durur. Bugünkü dünya gidişinin bize yarın için neler hazırladığını, yani bugünkü dünyanın, yarın nelere gebe olduğunu kesinlikle tayin edemeyiz. Ama şu aşikârdır ki bu gidiş, sükûna asudeliğe,

ferahlığa yönelmiş bir gidiş değildir(1)

Fakat olayların gelişme yönü ne olursa olsun, bizim için asıl olan, asırlarca süren bir fena idare şeklinden ve bir asırdan fazla süren bir yarı sömürge rejiminden yeni kurtulan Türk milletinin, cihanın gebe olduğu bütün ürkütücü ihtimallere rağmen, kendine lâyık olan yeni iktisat ve cemiyet şeklini arızasız kurabilmesidir. Türk toplumunun kendine özgü olan bu yeni ve ileri iktisat, cemiyet nizamını böyle arızasız kurabilmesi ise ancak, inkılâbın akışında karışıklıklar doğurabilecek bir cephe ayrılığı ile değil, tersine olarak, i n k ı l â p ç ı bir t e k c e p h e ile kabildir..

⁂

Şahsiyetleşme ve sorumluluk gururu :

Tek cephe, cephesizlik diktatörlük demek olmadığı gibi, kendi kendini murakabe murakabesizlik demek de değildir. Tek cephede, az sayıda ve güçlü elemanların, yahut bir otokrasinin topluluğa hakim olabileceğini ve bu hakimiyet altında ferdin ve ferdî kabiliyetlerin eriyeceğini düşünenler olabilir. Dolayısıyle de murakabe rejiminin, sert bir murakabesizliğe dönebileceğini mümkün görenler bulunabilir. Fakat bunların bu düşüncelerde ölçüleri, alıştıkları ve yetiştikleri toplumun klasik ölçüleridir. Bütün ele-

---

1 Atatürk, Amerikan General McArthur'a, dünyanın yeni bir harbe sürüklendiğini, Almanya'da doğabilecek faşizmi ve 1940 - 1944 arası için tahmin ettiği bu İkinci Dünya Harbi'nin neticelerini bu satırların yazıldığı sıralarda, 1931'de etrafıyle açıklamış bulunuyordu. Nitekim her şey, onun önceden haber verdiği gibi oldu (Ş. S. Aydemir: **İkinci Adam.** Cilt II, s. 85 - 95).

manları aynı devamlı gaye, aynı hareket ve iş prensipler! etrafında birleşen bir kadro ve bu birleşmeyi gerçekleştirecek üstün derecede inkılâpçı ve idealist bir yönetim içinde, bu murakabenin sadece bir fert diktatörlüğü değil, en kısa zamanda kollektif bir murakabe halini alacağını da hesaba katmalıdır (1).

Soysuzlaşan, otokrasiye varan bir yönetim, bir inkılâbı, mahiyetini değiştirmeden ve arızasız ilerletmek için, hiç bir zaman ve hiç bir yerde yeterli olmamıştır. Fransız İhtilâli'nin tarihi bunun bir misalidir. Fakat bir ferdin iktidarını diğer ferdin köleleşmesi ve şahsiyetsizleşmesi hesabına değil de, inkılâbın her gün biraz daha artan çeşitli işleri ve vazifeleri üstünde oy ve yetki sahibi kılmak suretiyle, kendi elemanlarını durmadan yetiştiren bir kadro içinde, bu murakabe usulü, hiç bir suretle soysuzlaşamaz. Ne kadar küçük ve önemsiz olursa olsun, inkılâbın herhangi bir cephesinde fiilen iş, vazife ve sorumluluk sahibi olmanın, insana vereceği gurura, yetişkenliğe, daima değer vermeliyiz. Böyle bir şahsiyetleştirme ve yetişkenlik mücadelesi, bizzat kadronun sıhhatı için şarttır. Böyle yetişkin ve sorumluluk kabulünden gurur duyan bir insanlar kadrosunun yaratacağı olgun ve idealist havayı, iş heyecanını, biz bu güne kadar alıştığımız ölçülerle hiç bir zaman değerlendiremeyiz.

---

1 Gerçi insanların insanları putlaştırması ve sonra kendi yarattığı bu putlar karşısında kendisinin kayıtsız şartsız teslimiyeti, insan ruhunun mistik bir hususiyetidir. Bu sebeple inkılâplar da, inkılâpçı kadro içinden insanüstü sayılan yaratıklar, putlaştırılmış liderler doğurabilir. Ama inkılâbın fikir prensipleri eğer bu insan kaprislerinden daha güçlü olarak işlenebilmişse, bir gün bu putların, nihayet inkılâpçı kadronun kolektif irade ve müdahalesi ile tasfiye edileceği de şüphesizdir.

İş ve sorumluluk kabulü kadar insanı yetiştiren ve şahsiyet sahibi kılan başka bir terbiye vasıtası yoktur. İşin ve sorumluluğun ahlâk haline getirilebildiği bir kadro içinde ise, birtakım şeklî müdahalelerin dürtüsüne lüzum görmeden kendi kendini murakabe ve idare edebilen bir kadrodan, daha güclü ve heyecan verici bir kudret tasavvur olunamaz.

*
**

Halkın sesi ve kahraman :

Tek cephede halkın sesi, şefin ve kadronun sesinde kaybolabilir mi ? Hayır! Gerçi kadro, halkın bütünü ile kendisi değil, ifadesi ve temsil gücüdür. Fakat bu ifadede halk iradesinin inkârı değil, tersine olarak, perakende ferdî irade ve eğilimlerin, toplumun genel irade, menfaat ve arzusuna tercüman olan kolektif bir irade şekli vardır. Bu, kolektif iradenin, kadronun iradesinde cisimleşmesi, ifadeleşmesidir.

Esasen halkın sesi denen hal, halk kütlesi içinden haykıran küçük ve dar menfaat zümrelerinin, dar ve günlük istekleri demek değildir. Meselâ liberal Batı parlamentolarında, hepsi de halk adına konuşan, ama hepsi de birbirine karşı çıkan, birbirini inkâr eden, birbirleri ile çelişen parlamento oyunları gibi.. Gerçi halk büyüktür. Halkın bir sesi, bir iradesi, bir isteği vardır. Onu duymak, anlamak, hattâ halka rağmen bile olsa, halk için yapılan bütün hareketlerin işaretini bu sesten almak lazımdır (1).

1 Bizim yakın tarihimizde bu anlayışın ve icra gücünün en canlı temsilcisi Kemal Atatürk oldu. O, inkılâba hız verdiği aksiyon safhalarında, çok defa halka rağmen, fakat halk için çalıştı. Halk istememiş olsa bile, halka hayırlı olanı, kucağında taşıdı ve halka sundu...

Fakat bu ses her kulakta akis bırakmaz. Nasıl ki kulağımızın, etraftaki havada da esen bir çok sesler vardır. Bunlar cihanın her bucağından gelen birtakım ahenksiz ve manasız ses dalgaları, yahut gürültülerdir. Fakat biz onları duymayız. Lâkin radyolar onları bize, güzel, manalı bir ahenk halinde verir.

Halk içinden gelen sesler de böyle karışıktır. Renksizdir. Ahenksizdir. Bazan da, halka lâyık olmayan, fakat halk adına konuştuğunu haykıran değersiz unsurların dilinde, bambaşka şekiller alır. Ama bütün bunlar başımızın etrafındaki havada eser, dururlar. Fakat bunlar halkın sesi demek değildir.

Bir inkılâp başlarken, halkın sesini bir kahraman dile getirir. Kahraman, bir toplum adamıdır. Tarihte rol alan bir şahsiyettir. Yahut kahraman o insandır ki, toplumun havasında esen ve toplumun gerçek istek ve menfaatlarını temsil eden sesleri, tam vaktinde sezinler ve bir alıcı gibi toplar, şekilleştirir, manalandırır. Parazitlerinden temizler ve ona her sesten üstün ve her sesten güçlü olan kendi sesini katar. Böylece de bütün bunları bize, bir ahenk halinde verir. Belki her sesten ayrı, belki her sesin rağmına olan, fakat doğru olan, isabetli olan, güzel olan, hulâsa toplumun gerçek eğilimi olan ses, bu sestir.

Bir toplum ve aksiyon adamının sesinde, fert olarak hattâ inkâr edilebiliriz. Fakat toplum olarak, kemâl ve terakki unsurlarımızı buluruz.

Türk inkılâbının tarihi, eğer dikkat edersek, bu halin bir daha ve kesin olarak doğrulanmasıdır.

*
**

Büyük Millet ve kendini kurtaran İnkılâp :

İnkılâp ilerledikçe ve derinleştikçe, toplum ada-

mının, yahut kahramanın sesi, gittikçe daha derinden gelir ve daha ziyade halkın sesine karışmış gibi görünür. Fakat hiç bir zaman halkın sesi içinde kaybolmaz. Çünkü bu ses artık kendi senfonisini bulmuştur. Yani toplum adamının veya kahramanın sesi, kendi etrafında artık, aynı tonda, aynı tempoda konuşan ve aynı ahengi aksettiren bir kütle, yahut bir kadro bulmuştur. İşte bu topluluk, k a d r o'dur. Zaten bunu yaratamayan, yani toplumun havasından topladığı sesleri, ya halkın dili haline getiremeyen, yahut bu dili yeniden ve tekrar halka yayacak bir kadro yaratamayan toplum adamı, zaten bir kahraman değildir. Yahut da toplumun kaderinde, yön tayin edici bir önder, bir kahraman olarak saf dışı kalmış, hattâ ölmüş demektir...

Halkın sesi kemalini, kahramanının sesinde bulmuş ve kahraman, şahsiyetini ve misyonunu, kadroda dile getirmiş olursa, onun tarihî misyonu, yerine geliyor demektir. Bu böyle olunca, artık inkılâp ne kadar derinleşirse derinleşsin, ne kadar güçleşirse güçleşsin, halkın içinden doğan, fakat bir defa doğduktan sonra, kendi kendini yücelten böyle bir lider, böyle bir kahraman, artık y a l n ı z demek değildir. O, yaratılan avangardın, yaratılabilen kadronun, hem önderi, hem de bizzat bu kadronun içinde bir mücadelecidir.

XVII

İNKILÂPÇILIK SANATI

İnkılâpçılık bir sanattır. Sanatların en asili olan siyasetten de üstün bir sanat...

Siyaset, halkın içindeki çelişmeleri, halkın yararına yöneltmek sanatıdır. Halbuki inkılâp, bu çelişmeleri büsbütün tasfiye etmek ve toplumu, çelişmelerden arıtmak sanatıdır.

Kısaca siyaset, bir siyaseti uygulama işidir. Halbuki inkılâp, siyaseti yaratma mücadelesidir. Siyasetçi bir vasıta, inkılâpçı ise, bir yaratıcıdır.

Kadro ve Aksiyon :

Slogan - Taktik - Strateji

Milletin ruhunda uyuyan güçler ve harekete getirilen güçler :

Bir toplumun gerçek gücü, o toplumun yapısında gizli, yani hazineleşmiş olan kudretlerin âtıl, hareketsiz haline göre değil, aktif, hareketli haline göre hesabedilir. Aktif kadro ve yetişkin kadro, toplum yapısında hareketsiz kalan bu hazineleşmiş kudretleri, en iyi anlayan ve onları sosyal değerlerine, hareket kabiliyetlerine göre en iyi değerlendiren, onlardan en iyi faydalanmasını bilen kadrodur. Yani teşkilâtlanmış yönetim gücüdür..

Bir toplumda İnkılâp; toplum içinde yaşayan kuvvetlerin, daha doğrusu karşılıklı kuvvetler dengesinin değiştirilmesi demek olduğundan, bir inkılâp nizamı, toplumdaki müspet veya menfî (ilerici veya gerici) kuvvet unsurlarının en ziyade hareket ve uyanıklık içinde bulundukları devre demektir. Bu sebeple aktif ve teşkilâtçı bir kadronun, bu hareketli ve hassas kuvvetler karşısında rolü, bir taraftan inkılâp cephesine girebilecek, yani inkılâbın emrinde top-

lanabilecek bütün güçlerin hareket ve uyanıklığını en son hadlere kadar çıkarmaktır. Diğer taraftan, eski rejimi temsil eden sosyal (ve bittabi ekonomik) unsurları, gün geçtikçe şekilleşen mücadele cephesinde, geri geri sürmek ve nihayet tasfiye etmektir.

Bunun içindir ki aktif, yani hareketli ve aynı zamanda uyanık ve tedbirli bir kadronun menfaatı, kendisine hareket alanı olarak aldığı sosyal toplumun yapısında yaşayan kuvvet unsurlarını görmemesinde veya uyuşturmasında değildir. Tersine olarak, onlara hareket imkânları yaratarak, onların duygululuk ve uyanıklılığını değerlendirerek, onları hareket ve icra hallerine göre kıymetlendirmektedir. Yani bu aktif ve ilerici unsurların kıymetlerini, bu hareket hallerine göre hesap edebilmesindedir. Bu ilerici zihniyeti ve güçleri, hareket haline getirebilmesindedir.

Bir inkılâbı yaşatmak ve tamamlamak vazifesinde bulunan bir kadronun karşılaştığı zihniyetler, güçler ve vaziyetler önünde, hareket usul ve vasıtalar birkaç türlü olabilir: Slogan, taktik ve strateji...

*
**

I — Slogan (Şiar) :

Slogan, herhangi bir süre içinde elde edilmesi hedef tutulan, amaç edinilen **iş**'in ve **maksat**ın, kısa ve kristalize bir formül şeklinde ifadesidir. Yani işin ve maksadın; en tam, en kısa, en açık anlatan, birkaç kelime veya cümle ile ifadesidir.

Sloganda biz hedefimizi, billûrlaşmış olarak açıklarız. Millî kurtuluş hareketimizin en kritik bir safhasında, elde edilmiş hedef tutulan işi ve maksadı, en iyi ifade eden şu kısa formül, gerçek bir hareket sloganıdır.

— Ordular! Hedefiniz Akdeniz'dir!...

Bu sloganda, sınırları bütün açıklığı ve kesinliği ile belirtilmiş bir hedef, bir amaç vardır. Öyle ki, bu hedefe yöneltilen herkesin, tartışmasız ve tereddütsüz anlayacağı şekilde maksat, bu kısa kelimelerde ifade edilmiştir..

İstiklâl Savaşının gene en kritik ve her türlü ihtimallere gebe olan bir safhasında, yani Sakarya Muharebesi günlerinde Mustafa Kemal'in, ilde kalan ve her ân dağılma ihtimali de olan son kuvvetlerine yaydığı :

— Müdafaa hattı yoktur! Müdafaa sathı vardır! yani her karış toprak, neresi olursa olsun savunulacaktır, bildirisi, böyle bir hareket sloganıdır(1).

Herkesin anlayabileceği açık ve basit bir formül olan slogan, binbir yöne dağılması mümkün olabilen bir toplum hareketini, en karışık bir anda bir istikamete yöneltebilir. Bu sebeple bu basit formül toplumun akışına ve mevcut kuvvetler dengesine hakikaten uygunsa, gerçekte geniş bir anlayışın, bir derin ve çok cepheli kapsayış kabiliyetinin eseri demektir. Slogan, bir prensipten ziyade, belirli bir hareket anında veya devresinde, belirli maksatların kristalize bir ifadesi olduğu için, onda elastikiyet (esneklik) yani maksadın derece derece elde edilmesine göre yeni şekillere geçebilmek hassası asıldır.

Bir sloganın, gerçek şartların oluşuna ve akışına, dağınık fikirleri ve kütleleri toplayıcı ve istikametlendirici kudreti ne kadar önemli ise, şartların

---

1 Mustafa Kemal'in bu hareket tarzını ve sloganını, İstiklâl Savaşı'mıza ait bir eseri Berlin'de satın aldığını ve oradan öğrendiğini yazan Çin Başkumandanı Çan-Kay-Şek, bu hareket tarzını kendi ülkesinde de uyguladığını hâtıralarında anlatır.

akışına uygun seçilemeyen yanlış sloganların da, fikirleri kütleleri büsbütün dağınıklığa, karışıklığa ve istikametsizliğe sürüklemekteki tesirleri o kadar aşikârdır. Bu sebeple, karşılaşılan iç ve dış meseleler; geniş kütlelere yol gösterecek, işaret olacak birtakım sloganlar şeklinde ifade olunurken, olayların gelişebileceği yönlerin inceden inceye değerlendirilmesi için, bütün kuvvet ve muvazene hesaplarının ona göre gözden geçirilmesi şarttır(1).

Meselâ dünyada iktisadî gidişin, yahut konjonktürün yüksek bir inkişaf arzettiği, ziraî ihracatımız için yüksek fiyatlarla yeni yeni pazarlar bulunduğu 1925 senesinde «İki Misli Mahsul»(2) sloganı, memleketimiz için müspet ve harekete getirici bir slogandı. Şartların az çok elverişli olduğu bu devrede, iki misli mahsul şeklinde gösterilen hedefin, bütün icapları ile sağlanabildiği ve çiftçinin iki misli kazanması takdirinde, ülkede bir uçtan bir uca uyanacak sevk ve hareketi değerlendirmek mümkündür.

Fakat meselâ gene aynı sloganın; dünyada iktisadî gidişatın dünya konjonktürünün düşmekte olduğu, dünya pazarlarının daraldığı, kapandığı, fiyatla-

---

1 Bizde ve son devreye ait bu türlü slogan karışıklığının ve isabetsizliğinin en hazin misalini, Kıbrıs meselesi üzerinde hükümet yöneticilerinin, hiç bir zaman birbirini tutmayan, hepsi de birbiri ile çelişen ve halkı daima şaşırtan görüş ve formül karışıklıkları verir. Hükümetten ve radyodan hükümet adına halka yayılan sloganlar, daima birbirleri ile çelişmektedir. Henüz sloganını dahi formülleştiremeyen bir taktik ve stratejinin ise, zaten tasavvurunun dahi kabil olmadığı aşikârdır.

2 Bu slogan, o zaman başvekil olan İsmet Paşa'nın ortaya attığı ve savunduğu bir slogandı. Harpler, karışıklıklar ve ihtilâllerden sonra memleket çiftçisine, ruh birliği, emniyet ve gayret vermek gayesiyle ortaya atılmıştı.

rın aşağıya doğru bir gidiş takipettiği bir zamanda ortaya atılmış olduğunu tasavvur edelim. Bu iki misli mahsulün, esasen sarsılmış olan konjonktürde hasıl edeceği yeni depresyonları, yeni iniş ve sarsıntıları da pekâlâ tasavvur edebiliriz. Yanlış ve vakitsiz bir sloganın, memleketin yalnız iktisadî değil, bilhassa ruh yapısında dalgalandıracağı reaksiyonları, ters tepkileri de, keza kafamızda canlandırmamız mümkündür.

Hulâsa slogan ancak hayatın akışında, tahakkuk edebilmesi için gerekli şartları ve unsurları bulan ve kendi peşinden, birtakım depresyonlarını, ruh düşüklüklerini ve dağılışları davet etmeyen bir fikrin, bir hedefin formülleştirilmesi demektir...

*
**

2 — Taktik :

Sloganda biz; hedefimizi açık, kısa, billûrlaşmış ifadesi ile buluruz demiştik. Fakat hedefin böylece açıklanması, billûrlaşması, bu hedefin elde edilmesi için yeterli değildir. Sloganda gösterilen hedefe doğru kütlelerin, fiilen harekete getirilebilmesi de lâzımdır. Meselâ denk bütçe; devlet bütçesi daima açık veren Türkiye için cidden çekici bir hedefti. Bu hedef 1924 yılı başlarında devletin malî siyasetinde, denk bütçe sloganı ile ifadesini buldu. Gerçi o sırada devletin bu alandaki bütün kaygı ve görüşlerini, bir taraftan tahakkuk ettirilen vergilerle, tahsil olunan vergiler arasındaki açık nispetinin azaltılması ve diğer taraftan yeni gelir kaynakları araştırılması suretiyle, gelir ve giderler arasında denge kurulması teşkil ediyordu. Bu bir düstur olmuştu. Fakat bu açık, anlaşılır slogan, bütün maddî ve ruhî çabaları bu hedefe ulaşılmasına yöneltmekle beraber, hiç ol-

mazsa bütçe tahminlerinde dengenin sağlanabilmesi için aradan gene iki uzun senenin geçmesi lâzım geldi. Bu iki sene içinde, gerçek dengeyi değilse bile, hiç olmazsa gelir ve gider tahminlerinde dengeyi sağlamak için bir sıra tedbirlerin alınması lâzım geldi(1).

İşte taktik; bir hedefe ulaşmak için düşünülen ve girişilen, böyle k ı s a v a d e l i manevralar, yahut hareket tarzları ve usulleridir. Bu hareket tarzları ve usulleri, bizim o hedef yönünde bütün fertlere ve zümrelere, yani bütün güçlere ve şartlara karşı, belirli bir devredeki davranışlarımızın ifadesidir..

Taktik (tactique) kararlar belirli sloganların elde edilmesi yolundaki, hareket hattımızı, az çok noktası noktasına tayin etmek için alınır. Bir açık arazide harekete gelen kuvvetlerin, o arazinin topoğrafisine, şekline, arızalarına göre hareket şekillerini ve isti-

---

1 Şimdi bize basit gibi görünen bu bütçe dengesi siyaseti, o yılların şartları içinde, hakikaten büyük ve çetin bir konuydu. Çünkü son Osmanlı Devletinde denk bütçe, İkinci Meşrutiyet devri de dahil olmak üzere, hiç elde edilememişti. Kaldı ki 1924'ten sonra yeni devlet, denk bütçeye yönelirken, bir taraftan da ihtilâlci bir kararla gelir bütçesinin en garantili faslı olan aşar vergisini bir kalemde kaldırmıştı. Böylece de bu gelir fasıllarından genel gelirin dörtte birini tutan önemli ve garantili bir kaynağı, köylü lehine olarak bir kalemde feda etmişti.
Buna karşılık ise, bütçenin gider fasıllarına, Lozan'da yüklenilen eski Osmanlı borçları hissemizden, bazan yılda 50 milyon liraya, yani bütçenin gene dörtte birine varan bir masraf ekleniyordu. Hülâsa o yıllarda bütçe savaşı, gerçekte, kahramanca bir savaştı...
(Bu konuda bak: Ş. S. Aydemir: **İkinci Adam**, cilt 1., Bahis XIII.)

kametlerini tayin etmesi gibi bir şeydir. Taktik de, bir toplum dokusu üstünde, yeni ölçüler, yeni normlar, yeni şekiller işlemek, manevralar yürütmek mevkiinde bulunan bir kadronun, bu toplumun sosyal topoğrafisine göre alacağı hareket ve tedbir şekilleri ve istikametleridir.

*
**

Büyük bir taktik :

Belirli hedefler üstünde z i k z a k l a r yapılabilir. Fakat g e r i l e m e l e r, yani r i c a t l e r yapılmaz. Yahut da manevra tedbirleri olabilir. Bu kalde, bir harp meydanında olduğu kadar, bir sosyal hareket için de doğrudur. Zikzaklar, gerçi yapılabilir. Bu zikzaklar elbette, ya zemin arızalarının, ya önceden hesap edilememiş yanlış taktiklerin neticesidir. Ama aslolan zikzak değil hedeftir. Hedefe ulaşmaktır..

1919 — 1922 arasında, Anadolunun siyasî topoğrafisi, şimdi bizim adeta hatırlayamayacağımız kadar karışıktı. Arızalıydı. Fakat millî hareket, 1919 mayısının 19 uncu gününden itibaren öncüsünü ve aynı sene temmuzunun 23 üncü günü açılan Erzurum Kongresinde ilk başvurulabilecek merkezini ve teşkilâtını buldu. Böylece de Anadolu'daki başsızlık, yahut k a o s, yavaş yavaş bir m i l l î i s y a n ve d i r e n i ş istikametine yöneldi. Gerçi bu oluşta bile fikirleri, menfaatları, karakterleri ve hedefleri birbirine uymayan binbir unsur karmakarışık yoğuruluyordu. Ama bu öncü teşekkül artık Anadolunun sosyal örgüsünde yer alan sosyal zümreleri; dinî ve siyasî teşekkülleri, parçalı mukavemet gruplarını kendi peşinden sürükleyecek merkezini bulmuştu. O sırada bütün dinî, siyasî yahut diğer sos-

yal zümrelerin, hattâ bunlar dışında kalan bütün kuvvetlerin, bir millî isyan sloganı etrafında harekete getirilebilmesi, bu merkezin artık en büyük davasını, daha doğrusu taktik problemini teşkil ediyordu. Ama bütün bunlar da nihayet bir hedef değildi, Sadece baş hedef olan millî kurtuluşa ulaşmak için girişilen teşebbüslerin taktik safhaları idi. Fakat biz, bu taktik kombinezonlar sırasında hesaba katılan bu çeşitli gurup ve kafilelerden, meselâ ulemâdan, eşrâftan, ayândan, aşiret beylerinden, şeyhlerden; sonra padişahsız, halifesiz bir rejime, çağdaş bir cumhuriyet düzenine geçilirken ortada ne kaldığını biliyoruz. Ama ne var ki bu safhaya ulaşabilmek için, aşiret reisinden tekke şeyhine kadar nice sosyal zümrelerin hesaba katılması lâzımdı. Bu doğru ve gerekli bir taktikti. Öylece de uygulandı.

Hulâsa bu taktik, büyük bir taktikti. Bu davranışta nice birbirini tutmaz zümre ve fertleri bir arada sürüklemek lâzım geldi. Meselâ her davasını, dört karı almak bakımından yürüten siyah cübbeli hocadan, yeşil sarıklı tarikat dervişine, yahut her davasını «Hukuk-u Beşer» bakımından ele alan, fakat her nedense Sivas Kongresi günlerinde Amerikan mandasını savunan miskin ruhlu bazı aydın veya diplomatlara kadar nice sosyal malzeme, karmakarışık ele alındı. Ankara'da millî hakimiyete sadakat yemini eden, fakat İstanbul'a gidince halifeye tazimlerini bildiren müterreddit siyasî şahsiyetlere kadar herkesin 1919 — 1922 arasında, bu isyan cephesinde yer alması, herkesin, hissesine düşen hizmeti yapması lâzımdı. Öyle de oldu...

Çünkü taktik, mevcut kuvvetin ve hareket imkânlarının, genel hedef istikametinde seferber edilmesini emrediyordu. Zaten taktik demek, kuvvet ve

imkânların, belirli hedefler yönünde ve en elverişli şartlar içinde kullanılabilmesi demek değil midir? Taktik, içinde bulunulan şartlarda, bu şartlardan en fazla faydalanabilmenin usulü ve yolu değil midir? Bunun içindir ki bir inkılâpçı kadro, son hedefini kaybetmemek şartı ile, mevcut kuvvetlerin karşılıklı vaziyetine, mevcut kuvvetler dengesine tabi olarak, birtakım hareket tarzları seçebilir. Kuvvetlerin değerlendirilmesi, en uygun hareket tarzının seçilmesi, esneklik, halk kütlelerinden kopmamak ve bu kütlelerle daima işbirliği sağlayabilmek gibi işler, gerçek bir taktiğin, aslî şartlarını teşkil ederler.

Türk İnkılâbının akışı ve tarihi; bu inkılâbın kendine üzgü olan vasıflarından, içinde bulunulan gelişmelere göre en lüzumlu olanları vaktinde hareketе getirebilmenin misalleri ile doludur. Mevcut kuvvet unsurlarını, içinde bulunulan safhanın, merhalenin şartlarına, icaplarına göre en iyi değerlendirebilmenin en canlı misallerini verir.

*
**

3 — Strateji :

Taktik, belirli sloganların tahakkuku için belirli iki merhale (aşama) arasında, belirli hadiseler karşısındaki usul ve vasıtalardır demiştik. Halbuki toplum hareketlerinde strateji; daha geniş bir anlam taşır. Bu sebeple stratejik bir değişme, toplum gelişmelerinde usul ve vasıtaların, b ü t ü n ü ile cephe değiştirmesini zarurî kılar.

Türk millî kurtuluş hareketinin 1923 — 1929 yılları arasındaki iktisadî görüşü millî sermayenin liberal, yani serbest rekabet esasına dayanan özel teşebbüsler yolu ile birikebileceği görüşüne dayanıyordu. Bu görüş, dayanaklarını, XIX. yüzyılın liberal iktisat

prensiplerinden alıyordu. Maddî bakımdan da, Birinci Dünya Harbin'den sonra bütün dünyada meydan alan mal açlığından kuvvet alarak, eski usullerle gelişme imkânlarına güveniyordu.

O devrede, sermaye tedarlki ve birikmesi için gerek devletin, gerek özel teşebbüsün müracaat ettiği usul ve vasıtalar, hep bu liberal gelişme ümit veya inancının usul ve vasıtalarına göre tanzim olunuyordu. Serbest rekabetin korunması, proteksiyonist uygulama imkânları dahilinde liberal bir sermayedarlık sistemi, millî iktisat siyasetinde uygulanacak s t r a te j i'nin esaslarını teşkil ediyordu.

Halbuki Dünyada ve birinci Dünya Harbini takip eden yıllarda beliren bu mal açlığı pek uzun sürmeyecekti. Bu gidişin, bu liberal ümitlere dayandırılmak istenen stratejinin bir dönüm noktasına doğru her gün biraz daha yaklaştığını görmek lâzımdı(1)

İnkılâbı yürüten kadronun programında yer almaya başlayan Kadro hareketinin de iktisadî görüşlerinden olan ve 1931'de açıklanan devletçilik vasfının, nihayet açık ve kesin surette harekete getirilmesi için pek çok sebeplerin birikmekte olduğu apaçık görülüyordu. Yani devletin, u z u n v a d e l i bir işi olan iktisadî siyaset, stratejik bir değişmeye doğru gitmekteydi. Çünkü, dünya ekonomisi, bir taraftan kendi içinde görülmemiş bir teknik rasyona-

---

1 Ş. S. Aydemir: Muasır (çağdaş) Türkiye'nin İktisadî İnkişaflar İstikametleri.

1926 da ve Afyon cezaevinde yazılan bu eser, İstanbul Hukuk Fakültesi Müderrisler Meclisince incelenmiş, fakat tanzim edilen ve Maarif Vekâletine sunulan raporda, eserin sistematik yapısı ve malzeme değeri belirtilmekle beraber, takip olunan usulün tarihî materyalizm olduğu görüşüne varılarak, kitabın yayınlanması önlenmişti.
Bu olay, **Suyu Arayan Adam** isimli eserimde açıklanmıştır.

lizasyona gitmektedir. Diğer taraftan, gene bu zamana kadar görülmemiş ölçüde milletlerarası birleşmelere doğru yönelmektedir. Böyle gelişmeler arasında ise, zaten geri kalmış, her türlü ileri teknikten yoksun bir ülke olan ve daha iyi teşkilâtlanmış ham madde memleketleri karşısında bile rekabet zorlukları çeken, pazarsızlığa mahkûm görünen Türkiye'nin, özel teşebbüsün liberal çabaları ile bir kalkınma başarabilmesi elbette mümkün değildi.

İşte şimdi Türkiye, bu sayılan şartlar içinde, liberal bir kalkınma yolundan, devletçi bir kalkınma yoluna doğru, yani liberal stratejiden, güdümlü strateji istikametinde, bir dönüm noktasındadır. Bugün Türkiye ekonomisi, bu dönem noktasının, bu stratejik değerde akışın, karakter tayin edici adımlarını atmaktadır(1).

Şimdi millî sermayenin birikmesi ve geri teknikli Türkiye'nin, ileri teknikli modern bir iktisadî birlik haline gelebilmesi için, eski hareket tarzlarının ve usullerinin, b ü t ü n ü ile değişmesi gerekir. Böylece de iktisadî siyasette, yeni stratejinin bütün siyasî izahları, sloganları, taktiği ve hepsinden önemli olarak kanunî mevzuatı ile yerleşmesi şarttır(2) Bugün daha ziyade belirmekte olan ve ha-

---

1 Bu satırların yazıldığı sırada Türkiye, henüz ne partî programında, ne de anayasasında devletçilik prensibini benimsemiş değildi (Fazla bilgi için bkz.: Ş. S. Aydemir: **Tek Adam**, cilt III, «6 Ok'un hikâyesi»).,

2 Gerçekten de Türkiye bir süre sonra devletçiliği, evvelâ, o zaman tek ve inkılâpçı parti sayılan C.H.P.'nin programına almış, sonra da anayasaya geçirmiştir. Fakat bu hareket ne partide stratejik anlamiyle kavranmış, ne halk içinde sloganlarını bulmuş, ne de 3460 sayılı bir kanun dışında, tamamlayıcı mevzuatını bulabilmiştir. O kadar ki, iktisadî devlet teşebbüsleri, devlet işletmeleri olduğu halde, mev-

rekete getirilmeye çalışılan devletçilik vasfımız da, bu stratejik değişmenin yarın yaratacağı, sosyal-ekonomik şartlar karşısında, elbette yetersiz kalacaktır. Yarın devletçilik vasfımızı da, ayrıca ve yeni ölçülerde değerlendirmek, genişletmek gerekecektir. Yeni Türkiye'nin başlıca ekonomik bölgelerindeki başlıca iktisadî faaliyetlerini, daha toplu, hattâ bütünü ile bir düzenleme planına konu kılmak gerekecektir. Bugün mevcut olmayan stratejik değerde iş ve üretim kollarını ise, doğrudan doğruya ve devletin malı olarak yaratmak zorunluluğu kendini gösterecektir.

Şartların böylece gelişmesi, bu zorunluluk ve bu stratejik değişme birtakım sosyal davalar, birtakım çözümlenmesi gereken meseleler doğuracaktır; Öyle ki, bir taraftan Türk milletini millet olarak korumak ve diğer taraftan onu, harbsonrası devrinde meydan alan rejimler arasında geri ve tâbi bırakmamak için, iktisadî yapımız gibi, h u k u k, ç a l ı ş m a a h l â k ı, hattâ zevkimizi de memleketin bu yeni yapısının icaplarına ve zaruretlerine uydurmak gerekecektir..

Hulâsa hayatın bu akışı, yani bize evvelden bilmediğimiz, evvelden tahmin etmediğimiz hayat tarzları hazırlayan bu akış, bir bozuluş, bir soysuzlaşma mıdır? Bir gerileme midir? Bildiğimiz ve alıştığımız dar ufukları önümüzden kaldırıp, bize birtakım illetlerden ve çelişmelerden arınmış, yeni ve sıhhatli bir milli rejim getiren bu y e n i d e n d o ğ u ş, bir k ı y â m e t midir? Elbette ki Hayır!

Bizim bildiğimiz, bizim alıştığımız ve bize bir başka devrin, bir başka nizamın kaidelerine göre öğ-

---

zuat yetersizliği dolayısıyle «anonim şirketler» hukuku ve yapısı ile işletilmeğe çalışılmıştır.

retilen birçok telâkkiler, gerçekte, acınacak ve hor görülecek kadar basit ve manasız şeylerdir. Saltanatın kutsallığı, Halifenin Tanrısal gücü gibi, aslında hiç olan, vehim olan nice asırlaşmış güçleri, inancaları bir hamlede yıkan bir inkılâpçı zümre ve bir millet için, iktisadî geriliği, feodalite artıklarını, ilkellik, perişanlık kalıntılarını süpürmek, bir İnkılâp şevkinin yeni zaferleri olacaktır. Bu da bir çalışma disiplini ve milletçe bir çalışma, emek seferberliği işidir [1]. Milli güce ve onun yaratıcı mucizesine inanmak işidir [2].

*
**

Yeniden doğuş !

Bunun içindir ki, şimdi milletimizin bu y e n i-d e n d o ğ u ş ve yeniden oluş şartlarının hazırlanmasını, tamamlanmasını, İnkılâbımızın, bir devam şartı sayıyoruz. Zaten tasfiye hükümlerini istiklâl

---

1 Atatürk, nutuklarından birinde bu perişanlığı şöyle dile getirir:

«Biz, hayatını, istiklâlini kurtarmak için çalışan erbab-ı sâyiz (Yani iş, emek adamlarıyız). Zavallı bir halkız. Mahiyetimizi bilelim...» (Aralık 1921, S.D. I.)

2 Atatürk, millî güce inanını ve millet içinde hakkın, ancak emeğe, çalışmaya dayanan bir hak olduğunu aşağıdaki sözleri ile ifade eder:

«Her birimizin hakkı vardır, salâhiyeti vardır. Fakat bu hakkı, çalışmak sayesinde kazanırız. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını çalışmadan geçirmek isteyenlerin bizim heyeti içtimaîyemizde (toplumumuzda) yeri yoktur, hakkı yoktur. O halde ifade ediniz efendiler! Halkçılık, içtimaî nizamını (düzenini) çalışmanın hakkına (emeğin hukukuna) dayandırmak isteyen bir içtimaî meslektir.»

(Aralık 1921, S. D. I.)

mücadelemizle tamamladığımız bütün bu kalıntıların ve geriliklerin fiilen temizlenmesi mümkün olmadıkça, inkılâbımızı başarılmış ve yerleşmiş saymak elbette ki mümkün değildir. Yarın, bu kalıntılar çöplüğünde filizlenmek, canlanmak imkânını bulacak ölü mazi, yalnız milletin ruhunu ve bünyesini değil, bizzat inkılâbın hatırasını da, kısa zamanda sarsar, çürütür. Hattâ gerek inkılâbı gerek onun kahramanlarını ve icracılarını unutulması gereken bir kara hatıra gibi ilân edebilir.

Hülâsa bizim yolumuz, geçmişin hasta ve illetli yapısı değildir. Yeni, ileri, sıhhatlı ve teşkilâtlı bir toplumun, bir devlet sisteminin çağın akışına uyan ahengidir. Bütün sosyal ve ekonomik münasebetleri milletin genel menfaatlarına, halkın hayrına göre nizam altına alınan ahenkli bir hayat tarzıdır. Bu ileri teknikli, fakat keskin sınıf çelişmelerine yer bırakılmayan millî rejim, Türk milleti için hem bir ülkü, hem de tarihinin şanlı bir k e m a l i olacaktır.

Türk inkılâbının ve inkılâp neslinin hedefi budur. Türk toplumunun ve onu yönetenlerin hem tarihî görevi, hem s t r a t e j i s i, bu hedefe yönelmelidir. Yoksa, her şey bozulabilir ve kazanılan hedefler, kaybolabilir...

SONSÖZ

Bu kitapta, millî inkılâbımızın fikir prensipleri, yahut daha kapsayıcı bir anlamla inkılâbın ideolojisi ve bu inkılâp prensiplerinin tarihî temsilcisi, taşıyıcısı ve savunucusu olan öncü unsur, yani K a d r o üzerindeki görüş ve anlayışlarımız, mümkün olduğu kadar özetlenerek verilmeye çalışılmıştır.

Üstünde yürüdüğümüz zeminin, henüz ne kadar işlenmemiş olduğunu biliyoruz. Ve bu zemin üstündeki fikir, araştırma ve değerlendirmeler, hiç olmazsa ileri aydınlar çevresinde dahi, az çok bir kabul ve tasvip bulmadan evvel, nasıl çetin bir direnişe maruz kalacağını da biliyoruz. Bundan başka gene billyoruz kl, bu fikir araştırmaları ve değerlendirmeler, sınırları herkesçe önceden kabul olunur kolay konular üstünde düşünmeye alışkın ve millî hayatın çetin meselelerini, düşünce konusu kılmaya alışmamış basit insanlar üzerinde garip etkiler uyandıracaktır. Bunların elinde, ve dilinde, elbette ki yanlış şekiller alacaktır ([1]).

---

[1] Nitekim bu daima böyle olmuştur. «İnkılâp ve Kadro» nun ilk baskısından beri bu Kadro yayınları daha 1934'de durdurulmuş olmasına rağmen, bu kitap, hareket ve fikirler

Fakat her büyük hadisenin, her yorum ve açıklama teşebbüsünde bir kaide olarak karşılanan bu endişelerin hiç bir zaman, fikir araştırmalarının doğmasına ve gelişmesine engel olamadığını da hatırda tutmak lâzımdır. Kaldı ki bu konuda bizim, muhatabımız, yani karşımızda saydığımız insanlar, fikir seciyeleri ve görüş ufukları, ancak harcıâlem görüş ufukları ile sınırlı olanlar değildirler. Millî hayatın çetin meseleleri üstünde düşünmeye alışmayanlar değildir. Bizim, eleştirmelerine değer vereceğimiz ve tenkitlerinden en büyük ruh hazzını duyacağımız insanlar, millî hayatın meseleleri ile yoğrulmak duygusunu, kendilerine ahlâk edinen insanlardır. Yani kendi mukadderatlarını, inkılâbın ve milletin mukadderatına bağlı bilen idealist, aydın insanlardır.

Bütün tarih devirlerinin en derin manalı hareketlerinden biri olan Türk inkılâbının anlam ve niteliğini yorumlama ve açıklama yolunda genç neslin kendi üstüne düşen fikrî vazifeyi, bu inkılâbı başaranların kahramanlıklarına yakışır bir anlayış, bağlılık ve enerji ile henüz kavramadığını burada işaret etmek lâzımdır. Bu nesil için inkılâp, henüz bir kelimeler, ve haykırışlar safhasındadır. Halbuki bir büyük hareketin sadece kelimeleşmesi ve sadece haykırış konusu oluşu, hareketin anlaşıldığının işaretidir (¹).

üzerinde hâlâ nice yorumlamalar yapılır. Öyle ki meselâ, daha bu baskı hazırlanırken bile (Nisan 1967 de) Dünya gazetesinde verilen bir tefrikanın başlığı şuydu: Yangın Var!.. ve bu tefrikanın konusu «İnkılâp ve Kadro» ile Kadro yayınlarıydı...

Bu hazin gerçeği son yazılarımızda ve Atatürkçülük kavramını konu kılarak K e l i m e A t a t ü r k ç ü l ü ğ ü olarak vasıflandırdık.

Türk İnkılâbı bir büyük hadisedir. Onu yorumlama ve aydınlığa çıkarma çabası, hiç şüphe edilmesin ki, yarınki Türk neslini bugünkü nesle bakarak daha çok meşgul edecektir(1). Ve gene hiç şüphe edilmesin ki, bu fikir araştırmaları sırasında, kendi telâkki ve anlayış sistemlerinin anlaşılmaması, veya kendi aleyhlerine değiştirilmesi, tahrif edilmesi kaygusu, yarınki Türk düşünürünün ruhunda, bir zerre yer tutmayacaktır(2).

Araştırmada idealizm, yani ruhun kendisini kendi konusunun araştırmasına, derinleştirmesine, değerlendirmesine vakfedişi, büyük bir sabır, tahammül ve feragat işidir. Gene bunun gibi, idealist bir fikir araştırıcısı, yani kendi ruhunu, ele aldığı ve bağlandığı konunun anlaşılmasına vakfeden insan, büyük devirlerin ve hadiselerin doğurabildiği bir insan tipidir. Bunun içindir ki, bütün tarihî olayların ve hadiselerin en büyüklerinden biri olan Türk İnkılâbının da, şimdi kendi idealizmini, bir s i s t e m haline getirmesini, bir sistem halinde izahını ve kendi i d e a l i s t i n i yaratmasını, onun tarihî ve zarurî bir şartı olarak benimsemek, beklemek lâzımdır(3).

Çünkü kendi tarihinin büyük hadiselerine karşı

---

1 Bu ümit ve tahminin, ciddî etüdler ve inkılâbın izahı yolunda ciddî fikir teşkilâtları ile tahakkuk etmemiş olması, hazin bir ümit kırıklığı olmuştur.

2 Türk aydınının bu tarihî alanda derinleşmemiş olması ve Türk İnkılâbının, düşünürlerini verememesi, inkılâbımızın tarihi akışı için, gerçek bir hayal kırıklığı teşkil etti.

3 Türk İnkılâbını devam ettirmek ve ikmal etmek şeklindeki tarihî vazifeyi benimseyecek bir idealizmin ve onu kendine fikir prensibi ve ahlâk edinecek Türk idealistlerinin yetişmemesi ve bunların Türk İnkılâbının akışını gölgeleme çabalarına karşı fikir kaleleri halinde güçlenmemesi, aydın neslin sanıyorum ki, büyük sorumluluğunu teşkil edecektir.

Türk milleti, hiç bir zaman duygusuz kalmamıştır. Tarihinin hiç bir devrinde Türk milleti, kendi büyük tarihini, fikir sahasında, sanat sahasında ahlâk ve nizam sahasında eserleştirmeyecek, kaideleştirmeyecek kadar duygusuz ve kısır olmamıştır. O halde nasıl düşünülebilir ki aynı milletin, tarihinde en büyük hadiselerden biri olan inkılâbımız, bu milletin ruhunda dalgalanmalar yapmasın? Bu milletin aydınlarında, düşünürlerinde fikir ihtirasları yaratmasın? yeni fikir sistemleri vermesin? Eğer bu dalgalanmalar olmaz ve Türk aydını, Türk düşünürü, kendi milletinin, kendi tarihinin bu en şanlı, en manalı hadiselerinden biri olan kendi inkılabına karşı duygusuz, düşüncesiz, hareketsiz ve esersiz kalırsa; o zaman bu inkılâbın geleceğinden, devamından ve hatırasından, hakikaten endişe edilebilir...

Ankarada düşünülen ve Ankarada yazılan bu kitabın son sayfaları, Anadolu yaylasının, Anadolu şehnişînînin, tek tük davar sürüleri ve deli dağ rüzgârlarından başka uğrayıcısı olmayan ücra bir dağbaşında tamamlanmıştır(1). Mavi bir gök denizi altında alabildiğine enginleşen yeşil bir çam denizi, işlenmemiş taş, hulâsa insan eli değmemiş bir tablat parçası; hiç şüphe yok ki bu kitabın görüş ve telakkilerine aslolan yüksek tekniğin ve insan kalabalığının dekoru değildir.

El değmemiş tabiatı, işlenmemiş taşı, cinsi soysuzlaşmış ağılsız davar sürüsünü ve uzakta dumanını dev cüsseli bacalardan göğün bağrına atan değil, tabiatın ezici kudreti karşısında bir cürüm işlemekten korkar gibi, gene kendi içine sindiren harabe köyü, geleceğine inandığım Türkiye'nin gerçek sembolü gibi alsaydım, İnkılâp ve Kadro'ya esas olan yüksek

---

1 Alıç Dağı: Kızılcahamam kuzeybatısında.

teknik davası ve ileri teknikli Türk toplumu ideali, bu maddî perişanlığın ezici tesiri karşısında elbette ki bir istihzâ olur kalırdı..

Fakat, geleceğine ve yaratıcılık kudretine inandığım Türkiye'nin gerçek timsali, gerçek sembolü, acep bu el değmemiş tabiat parçası, işlenmemiş taş, verimsiz davar sürüsü ve dumanını bile havaya kaldıramayan şu perişan köy müdür? Bu tabiatın terkolunuşunda, bu sürünün hüznünde ve şu köyün boşluğunda, şen, zinde ve kalabalık bir Türk toplumunun gelecekteki siluetini seçmeğe çalışmak acaba bir görüş hatası mı? Gerek kendi iç nizamını, gerek üstünde yaşadığı tabiatı emri altına almış ileri teknikli bir toplum şeklini düşünmeye ve yaşatmaya çalışmak, acaba saf bir hayal oyunu mu?.. Hayır!...

Bu perişan maddede biz; yarınki değil, ancak dünkü Türkiye'nin, yani siyasî hakları kösteklenmiş, kısıtlanmış ve iktisadî istiklâli çalınmış, dünkü ilkel yarı sömürgenin rengini ve damgasını görüyoruz. Bu işlenmemiş tabiat parçası, ancak başka illerde, başka uzak ülkelerdeki bakımsız ve bereketsiz toprakların bakılması ve işlenmesi hesabına terkolundu.

Bu soysuzlaşmış davar sürüsü, böyle ağılsız kalır ve şu hazin edâlı koyunun yünü, böyle kötüler ve kısalırken; okyanusların ötesindeki yeni keşfolunmuş yerlerde, güzel renkli, ince ve uzun yün veren milyonluk koyun çiftlikleri açıldı. İhracat limanlarında, balyaları her sene dağlar teşkil eden zengin yün memleketleri doğdu. Bu yanık, bu dağılmış köy her gün, doğurduğu çocuğunu, Yemen'e Arabistan'a, Arnavutluğa ve yarattığı kıymetleri, ya kapitülasyon kârı, ya borçlanma faizi şeklinde yabancı memleketlerin sermaye hazinelerine göndere göndere, kansızlaşır ve erir-

ken, hem bizi, hem Yemen'i bitiren bu yabancı kapitalist ülkelerin herbirinde, köyler şehir halini ve şehirler, peri masallarında bile sınırları düşünülemeyecek olan birer uçsuz bucaksız cennet ölçüsünü aldı..

Hayır! Bu işlenmemiş ilkel dekor ve bu perişan madde, yeni Türkiye'nin manzarası olamaz. Bu bir kasvetli, bu bir karanlık ve unutulması gereken devrin; karanlık bir sefalet kalıntısıdır ki, bu kalıntı, vatanımızın ufuklarından, muazzam bir Vampirin kasvetli gölgesi gibi, günden güne silinecek, sürülüp gidecektir.

Bizim bu toprakta nasibimiz, bu işlenmemiş taş parçası, bu verimsiz sürü, şu yanık köy harabesi olamaz. Çünkü dereler gibi çağlayan gözyaşlarının ve son dökülen kanların bütün manası, müstakil bir Türk vatanının yüzünden, bu ilkelliğin ve bu geriliğin damgasını silmek içindi.

Biz inanıyoruz ki, bu damga silinecek, bu perişan madde işlenecektir. Verimsiz davar sürüsü ve şu harabe köy, ölü maddeye can veren yaratıcı insan elinin mucizesi altında, dünküne hiç benzemeyen bambaşka bir görünüş alacaktır.

Türkiyenin iktisadî sefaletten ve teknik gerilikten kurtarılışı, onun siyasî esaretten kurtarılışından daha mı zordur? Birleşmiş bir husumet cihanına karşı ve her türlü vasıtasızlığın ruha düşkünlük veren derin karanlığı içinde, parçalanmış vatan nasıl tek bir vatan, parçalanmış millet iradesi nasıl tek bir irade halinde bir gün nasıl şahlanabilmişse, inkılâbımızın kendine özgü ve kendi yapısından gelen bütün prensiplerin ve hedeflerin de gene öyle adım adım, fakat tam olarak bir gün şahlanacağına, yerlerini ve icaplarını bulacağına, öylece inanıyoruz...

⁂

Sözlerimiz, bu davâ üstünde söylenecek sözlerin, ne en kusursuzu, ne de en sonuncusudur. Son söz ve kusursuz söz, bu davanın sahibine aittir...

SON

BİLGİ YAYINLARI

1. Ingmar Bergman YABAN ÇİLEKLERİ Tezer Sümer
2. Jean Tardieu SEKİZ OYUN Yıldırım Keskin
3. Cahit Atay KARALARIN MEMETLERİ
4. Cahit Atay SULTAN GELİN
5. Albert Camus SANATÇI VE ÇAĞI Yıldırım Keskin
6. Oppenheimer BİLİM VE SAĞDUYU Onur Öymen
7. Turgut Özakman DUVARLARIN ÖTESİ
8. A. de Saint - Exupéry KÜÇÜK PRENS
   Cemal Süreya - R. Tomris
9. Güner Sümer BOZUK DÜZEN
10. Orson Welles YURTTAŞ KANE Nijat Özön
11. Giovanni Guareschi DON CAMİLLO VE ŞEYTAN
    Yurdakul Fincancı
12. Güngör Dilmen MİDASIN KULAKLARI
13. Friedrich Dürrenmatt DURUŞMA GECESİ
    Cenap Yılmaz
14. Anton Çehov TÜTÜNÜN ZARARLARI
    BİR EVLENME TEKLİFİ
    AYI
    SAYFİYEDE YAZ Yılmaz Gruda
15. Yakup Kadri Karaosmanoğlu SODOM VE GOMORE
16. Albert Camus BİR ALMAN DOSTA MEKTUPLAR
    Suat Tuygan
17. Cahit Atay PUSUDA
18. Aisopos EZOP MASALLARI Tarık Dursun K.
    Desenler Aslı - Turhan Selçuk
19. Gustave Janouch KAFKA İLE KONUŞMALAR
    A. Turan Oflazoğlu
20. Akutagava RAŞOMON Tarık Dursun K.
21. Pudovkin SİNEMANIN TEMEL İLKELERİ Nijat Özön
22. Yakup Kadri Karaosmanoğlu MÜKÜM GENÇLİK
23. Ingmar Bergman YEDİNCİ MÜHÜR A. Turan Oflazoğlu

24. Marguerite Duras MODERATO CANTABILE
Bertan Onaran

25. Albert Schweitzer ÇOCUKLUĞUM VE GENÇLİĞİM
Yurdakul Fincancı

26. Antonioni GECE Ülkü Tamer

27. D. H. Lavrence ANKA KUŞU Akşit Göktürk

28. Truman Capote TIFFANY'DE KAHVALTI Meral Alakuş

29. Bertrand Russell DÜNYA GÖRÜŞÜM Cenap Yılmaz

30. Aziz Nesin MEMLEKETİN BİRİNDE HOPTİRİNAM

31. Friedrich Dürrenmatt YUNANLI BİR KIZ ARANIYOR
Akşit Göktürk

32. Cevdet Kudret DİLLERİ VAR BİZİM DİLE BENZEMEZ

33. André Bazin ÇAĞDAŞ SİNEMANIN SORUNLARI
Nijat Özön

34. ON KISA OYUN Ülkü Tamer

35. Simone de Beauvoir SESSİZ BİR ÖLÜM Bilge Karasu

36. Anton Çehov İVANOV Ataol Behramoğlu

37. Nathalie Sarraute YÖNELİŞLER Mükerrem Akdeniz

38. SAHNEYE KOYMA SANATI Suat Taşer

39. Eisenstein POTEMKİN ZIRHLISI
Renoir HARP ESİRLERİ
Fort CEHENNEMDEN DÖNÜŞ Nijat Özön

40. Fakir Baykurt AMERİKAN SARGISI

41. Marguerite Duras BÜTÜN GÜN AĞAÇLARDA
Salâh Birsel

42. Heinrich Böll TRENİN TAM SAATİYDİ
Zeyyat Selimoğlu

43. Behçet Necatigil GECE AŞEVİ (BEŞ KISA OYUN)

44. Yakup Kadri Karaosmanoğlu ZORAKİ DİPLOMAT

45. Ingmar Bergman AYNADAKİ GİBİ - SESSİZLİK
Tezer Özlü - Fadıl Tayla

46. Maksim Gorki KÜÇÜK BURJUVALAR Güner Sümer

47. Roger Martin du Gard POSTACI Erdoğan Başar

48. Şerif Hulûsi AHMET HAŞİM

49. Güngör Dilmen Kalyoncu KURBAN

50. Bertrand Russell VİETNAM'DA SAVAŞ SUÇLARI
Niyazi Atakoğlu

51. Tibor Déry EĞLENTİLİ BİR GÖMME TÖRENİ
Adalet Cimcoz

52. Cervantes DON QUIJOTE — I — Bertan Onaran

53. Maksim Gorki TOLSTOY'DAN ANILAR Aksit Göktürk

54. Kemal Tahir DEVLET ANA

55. Cevdet Kudret KARAGÖZ — I —

56. Knut Hamsun PAN Behçet Necatigil

57. Maksim Gorki AYAKTAKIMI ARASINDA Vâ—Nû

58. Franz Kafka AMERİKA Arif Gelen

59. Aiskhylos ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS
Azra Erhat — Sabahattin Eyuboğlu

60. Şevket Süreyya Aydemir İNKILÂP VE KADRO

61. Nijat Özön TÜRK SİNEMASININ KRONOLOJİSİ

BİLGİ YAYINLARI ÖZEL DİZİ

1. Prof. Macit Gökberk FELSEFE TARİHİ 40 Lira

2. Mete Tunçay TÜRKİYE'DE SOL AKIMLAR 15 Lira

3. Prof. Sadun Aren İSTİHDAM PARA VE İKTİSADİ POLİTİKA 20 Lira

Şevket Süreyya Aydemir, Edirne'de doğmuş (1897), Edirne Rüştiye ve Öğretmen Okulu'nu bitirmiş, Birinci Dünya Savaşı'nda yedeksubay olarak Kafkasya cephesinde çalışmış, yaralanmış; savaş sonunda Turancı eğilimlerle Azarbeycan'a gitmiş, orada öğretmenlik yapmış (1919-1920), daha sonra Moskova İktisadî ve Sosyal Bilimler Okulu'nu bitirmiş (1923), Türkiye'ye döndükten bir süre sonra, Ticaret Lisesi Müdürlüğü (1928-1937), Ankara İktisat Müdürlüğü (1937-1939), İktisat Vekâleti Sanayi Tetkik Heyeti Başkanlığı (1939-1947), Umumî Murakabe Heyeti üyeliği (1947-1951) görevlerinde çalışmış, bir yandan da iktisadî ve sosyal konularda makaleler ve kitaplar yayımlamıştır. Devlet hizmetinden ayrıldıktan sonra kendini yazı hayatına vermiş, 1960'dan bu yana yayımladığı «Suyu Arayan Adam», «Tek Adam», «İkinci Adam» adlı eserleriyle ünü genişlemiştir.

Bu eserde devrim felsefesi incelenmiş ve devrimleri gerçekleştirmekle görevli kadronun sorumluluğu üzerinde durulmuştur.

Başnur Matbaası, Ankara - 1968

10 Lira